

Strategia rozwoju gminy Drzycim do roku 2015

PROJEKT (21.05.2004 r.) do dyskusji i weryfikacji

maj 2004 r.

Projektant Strategii:
mgr Adam Stańczyk

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
<i>Cel, zakres i metoda opracowania „Strategia rozwoju gminy Drzycim”</i>	5
CZEŚĆ I - DIAGNOZA STANU GMINY	7
<i>Informacje ogólne</i>	8
<i>Informacje ogólne o gminie Drzycim</i>	8
<i>Uwarunkowania zewnętrzne</i>	9
<i>Uwarunkowania wynikające z położenia administracyjnego</i>	10
<i>Uwarunkowania wynikające z położenia komunikacyjnego i na tle sieci infrastrukturalnych znaczenia ponadlokalnego</i>	12
<i>Atrakcyjność inwestycyjna powiatu świeckiego</i>	13
<i>Uwarunkowania wynikające ze „Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego”</i>	14
<i>Uwarunkowania wynikające z „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego”</i>	15
<i>Uwarunkowania wynikające z miejsca i roli gminy w systemie gospodarczym województwa i powiatu. Wizerunek gminy</i>	16
<i>Sfera ekologiczna</i>	17
<i>Charakterystyka fizycznogeograficzna</i>	17
<i>Stan i zagrożenia środowiska</i>	19
<i>Ochrona przyrody</i>	21
<i>Sfera społeczna</i>	24
<i>Charakterystyka demograficzna gminy</i>	24
<i>Zmiany liczby ludności</i>	24
<i>Ruch naturalny ludności – urodzenia, zgony, przyrost naturalny</i>	25
<i>Ruch migracyjny</i>	27
<i>Struktury płci i wieku</i>	30
<i>Stan cywilny</i>	31
<i>Poziom wykształcenia mieszkańców</i>	33
<i>Charakterystyka gospodarstw domowych</i>	35
<i>Źródła utrzymania ludności</i>	36
<i>Prognoza demograficzna</i>	37
<i>Jakość życia mieszkańców</i>	38
<i>Uwarunkowanie rozwoju wynikające ze stanu rozwoju sieci osadniczej</i>	38
<i>Szkolnictwo podstawowe oraz gimnazjalne</i>	40
<i>Opieka przedszkolna</i>	41
<i>Ochrona zdrowia</i>	42
<i>Bezpieczeństwo publiczne</i>	42
<i>Instytucjonalna obsługa kultury oraz aktywność społeczna mieszkańców</i>	43
<i>Poczta i telekomunikacja</i>	44
<i>Obsługa finansowa</i>	45
<i>Kościół</i>	45
<i>Warunki mieszkaniowe</i>	45
<i>Pomoc społeczna</i>	48
<i>Sfera gospodarcza</i>	49
<i>Przedsiębiorczość</i>	49

Rolnictwo	52
<i>Użytkowanie gruntów. Struktura własnościowa</i>	52
<i>Przyrodnicze uwarunkowania prowadzenia gospodarki rolnej</i>	53
<i>Struktura wielkościowa gospodarstw</i>	56
<i>Produkcja rolnicza</i>	57
<i>Wyposażenie gospodarstw</i>	59
<i>Instytucjonalne wspomaganie rolnictwa</i>	61
Turystyka	61
Bezrobocie	64
Budżet gminy	66
Sfera infrastruktury	68
<i>Komunikacja</i>	68
<i>Funkcjonowanie komunikacji publicznej PKS</i>	71
<i>Infrastruktura techniczna</i>	74
CZĘŚĆ II - WIZJA ROZWOJU GMINY	79
Synteza uwarunkowań rozwoju gminy	80
<i>Najważniejsze determinanty rozwoju gminy</i>	82
<i>Analiza SWOT (szanse, zagrożenia, mocne i słabe strony)</i>	87
Wizja rozwoju gminy	91
Cele i kierunki rozwoju gminy	95
<i>Założenia metodologiczne wyznaczenia celów i kierunków rozwoju gminy</i>	95
<i>Cele i kierunki rozwoju gminy</i>	97
<i>Projekty i zadania</i>	99
Komentarz - założenia realizacji "Sstrategii rozwoju gminy"	102
<i>Priorytety realizacji kierunków działań</i>	102
<i>Oczekiwane efekty realizacji celów i kierunków rozwoju gminy</i>	104
<i>Strategia rozwoju a wybrane aspekty funkcjonowania gminy</i>	105
Finansowanie rozwoju gminy	118
Monitoring stanu rozwoju gminy	121
Zgodność strategii gminnej ze strategiami powiatową i wojewódzką	123
ZAŁĄCZNIKI	125
Załącznik 1. Tabela - założenia realizacji "Strategii rozwoju gminy Drzycim"	126
Załącznik 2. Uspołecznienie procesu tworzenia "Strategii rozwoju gminy Drzycim"	133
<i>Współpraca z Urzędem Gminy</i>	133
<i>Spółeczna Rada Konsultacyjna</i>	133
<i>Badanie ankietowe - Raport z wyników ankiety</i>	134
Załącznik 3. Mapy – zewnętrzne uwarunkowania rozwoju	162

Cel, zakres i metoda opracowania „Strategia rozwoju gminy Drzycim”

Obszarem opracowywanej „Strategii” jest gmina Drzycim w granicach administracyjnych.

„Strategia rozwoju gminy Drzycim” jest merytorycznie zgodna ze „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” oraz ze „Strategią rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego” i „Planem zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego”.

Podstawowe cele wykonania Strategii są następujące:

- a) dokonanie kompleksowej analizy istniejącego stanu rozwoju gminy, ze zwróceniem szczególnej uwagi na te aspekty stanu istniejącego, które będą odgrywały zasadniczą rolę w przyszłym rozwoju gminy;
- b) identyfikacja strategicznych szans i zagrożeń rozwoju gminy;
- c) wyznaczenie celów i kierunków rozwoju gminy, realizujących aspiracje lokalnej społeczności oraz uwzględniających istniejące szanse i zagrożenia rozwoju.

„Strategia” - oprócz wewnętrznych uwarunkowań rozwoju, uwzględnia wpływ czynników zewnętrznych (uwarunkowania zewnętrzne), w tym przede wszystkim funkcjonowanie gminy w systemach społeczno-gospodarczych: powiatu świeckiego i województwa kujawsko-pomorskiego.

Opracowanie „Strategia rozwoju gminy Drzycim” składa się z 2 zasadniczych części:

1. **Diagnozy stanu gminy**, czyli analizy uwarunkowań, szans i zagrożeń rozwoju gminy, oceny stanu obecnego rozwoju, ze zwróceniem szczególnej uwagi na te aspekty stanu istniejącego, które będą odgrywały zasadniczą rolę w przyszłym rozwoju gminy;
2. **Wizji rozwoju** - czyli opisu zakładanego stanu rozwoju gminy wraz z charakterystyką celów i kierunków rozwoju gminy, a także założeniami ich realizacji.

Całość analizowanych zagadnień jest rozpatrywana (zgodnie z metodologią stosowaną we wszystkich wykonywanych obecnie opracowaniach z zakresu planowania strategicznego gmin, powiatów i województw) w podziale na 5 grup tematycznych, obejmujących następujące zagadnienia:

- a) uwarunkowania zewnętrzne - czyli analiza pozycji gminy na tle powiatu świeckiego i województwa kujawsko-pomorskiego oraz szans i zagrożeń rozwoju gminy wynikających z polityki regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego;
- b) zagadnienia przyrodnicze - tzw. *sfera ekologiczna* - obejmująca opis środowiska przyrodniczego oraz charakterystykę działalności człowieka w środowisku - zarówno procesy negatywne (jego degradację), jak też pożądane (poprawa stanu i ochrona przyrody);
- c) zagadnienia społeczne - tzw. *sfera społeczna* - obejmująca całokształt zjawisk związanych z obecnością i działalnością człowieka: procesy i struktury demograficzne oraz warunki życia (w tym sytuacja na rynku pracy) i obsługa instytucjonalna mieszkańców;
- d) zagadnienia gospodarcze - tzw. *sfera gospodarcza* - przedmiotem analizy jest aktywność gospodarcza, w zakresie przedsiębiorczości, rolnictwa i turystyki;
- e) zagadnienia infrastruktury technicznej - tzw. *sfera infrastruktury* - przedmiotem analiz jest stan rozwoju i zaspokojenia szeroko rozumianych potrzeb w zakresie transportu, łączności, energetyki, zaopatrzenia w wodę.

W celu maksymalnie pełnego przeanalizowania możliwości rozwoju gminy, powyższe sfery uzupełniono o możliwie liczne porównania w zakresie analizowanych zagadnień z sąsiednimi obszarami oraz ze średnimi wartościami powiatowymi i wojewódzkimi, co pozwala na nakreślenie

obiektywnego zewnętrznego tła zachodzących procesów. Możliwie dużą część zagadnień odniesiono do średniej dla województwa kujawsko-pomorskiego, niemniej jednak niektóre wskaźniki zostały porównane do średniej dla byłego województwa bydgoskiego. Wynika to z jednej strony z braku nowszych danych, a jednocześnie w przypadku części zagadnień uzasadnione jest takie porównanie. Przez ostatnie ćwierćwiecze gmina funkcjonowała w systemie społeczno-gospodarczym województwa bydgoskiego, gdzie wszystkie gminy posiadały zbliżone zewnętrzne uwarunkowania rozwoju. Porównanie do średnich dla tego obszaru, pozwala więc na ocenę, na ile gmina Bukowiec wykorzystała swoje szanse rozwojowe (lepiej, czy gorzej niż inne gminy).

Opracowanie „Strategii” zostało uspołecznione – powołano Społeczną Radę Konsultacyjną, która opiniowała i weryfikowała poszczególne etapy prac oraz wniosła bardzo duży wkład w określenie celów i kierunków rozwoju gminy. Ponadto dokonano badania sondażowego na znacznej części populacji gminy (badanie ankietowe), którego wyniki zostały uwzględnione w ocenie obecnego stanu rozwoju gminy i projekcji wizji oraz celów i kierunków dalszego rozwoju.

Horyzont czasowy opracowywanej „Strategii” określony jest na rok 2015. Zmienność zjawisk społeczno-gospodarczych, wynikająca między innymi z faktycznego upodmiotowienia 3 szczebli samorządu, posiadających duże uprawnienia w zakresie kreowania rozwoju, jak również z akcesji Polski do struktur Unii Europejskiej, wreszcie zmienność wynikająca z coraz powszechniejszej globalizacji wszystkich aspektów życia społeczno-gospodarczego, nie pozwala na wiarygodne prognozy rozwoju większości zagadnień w okresie dłuższym, niż dekada.

W trakcie opracowywania „Strategii” korzystano z materiałów Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy (w tym z najnowszych danych pochodzących z Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego z roku 2002), danych uzyskanych z Urzędu Gminy w Drzycimiu, z opracowań Wojewódzkiego Biura Planowania Przestrzennego w Bydgoszczy i Kujawsko-Pomorskiego Biura Planowania Przestrzennego i Regionalnego we Włocławku oraz z opracowań wykonanych na potrzeby „Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego” i „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego”. Uwzględniono także uwarunkowania wynikające ze „Społecznego Planu Kierunków Rozwoju Powiatu Świeckiego” pełniącego rolę strategii powiatowej.

W trakcie opracowywania „Strategii” dołożono wszelkich starań, by wykorzystane dane statystyczne oraz inne informacje, będące podstawą do analizy uwarunkowań, szans i zagrożeń rozwoju gminy, były możliwie najbardziej aktualne. Zdecydowana większość danych statystycznych dotyczy roku 2001 lub 2002, informacje na temat realizacji zadań własnych gminy w zakresie infrastruktury - roku 2003 lub 2004. Część danych służących porównaniu sytuacji gminy do średnich wojewódzkich dotyczy okresów wcześniejszych - są one przytaczane tylko w celach porównawczych i nie stanowią podstawy do oceniania sytuacji gminy.

CZĘŚĆ I

DIAGNOZA STANU GMINY

INFORMACJE OGÓLNE**Informacje ogólne o gminie Drzycim**

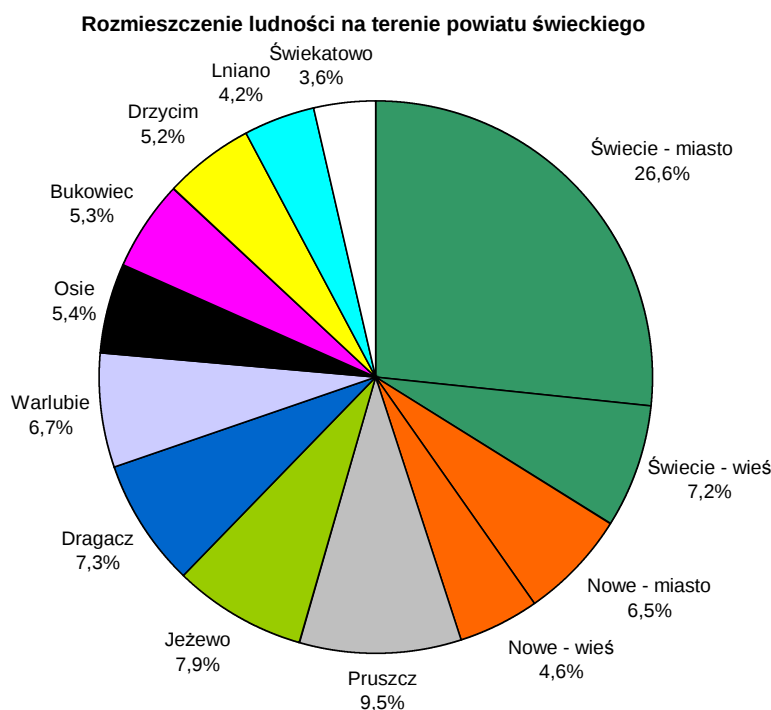
Gmina Drzycim położona jest w północnej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie świeckim. Graniczy z 5 gminami (wszystkie położone na terenie powiatu świeckiego): Bukowiec, Jeżewo, Lniano, Osie, Świecie. Spośród gmin sąsiednich, największa - Świecie - liczy ponad 6-krotnie więcej mieszkańców, gmina Jeżewo jest znacząco większa (liczy o ok. 53% mieszkańców więcej), gminy Osie i Bukowiec są tylko nieznacznie większe, natomiast gmina Lniano –liczy o ok. 20% mniej mieszkańców. Pod względem zajmowanej powierzchni, z wyjątkiem gminy Lniano, wszystkie jednostki sąsiednie są większe, przy czym gmina Osie – prawie 2-krotnie.

Pod względem zajmowanej powierzchni, gmina Drzycim należy do mniejszych gmin województwa kujawsko-pomorskiego. Zajmuje powierzchnię 10792 ha i pod tym względem lokuje się na 85 miejscu wśród 144 gmin w województwie (w tym 16 gmin zajmuje powierzchnię powyżej 20 tys. ha). Biorąc więc pod uwagę tylko gminy wiejskie i wiejskie części gmin miejsko-wiejskich, gmina lokuje się na 83 pozycji wśród 127 gmin, a wśród 92 gmin wiejskich zajmuje pozycję 52.

Powierzchnia gminy stanowi 7,3% powierzchni powiatu świeckiego (wśród 11 gmin, gmina zajmuje 8 pozycję w powiecie) oraz 0,60% ogólnej powierzchni województwa.

W strukturze gruntów w gminie dominują użytki rolne, zajmujące w 2001 roku 6473 ha, czyli 60,0% ogólnej powierzchni (ponad 93% użytków rolnych znajduje się we władaniu indywidualnych gospodarstw rolnych; jest to wskaźnik wyższy, niż przeciętnie w powiecie). Wśród użytków rolnych 5950 ha stanowią grunty orne - jest to 55% całej powierzchni gminy i prawie 92% użytków rolnych. Lasy i grunty leśne zajmują 3450 ha, a wskaźnik lesistości, wynoszący 32% lokuje gminę wśród raczej silnie zalesionych gmin województwa (wprawdzie kilkanaście gmin notuje znacznie wyższe, bo przekraczające 50% wskaźniki zalesienia, jednak przeciętna wojewódzka wynosi niespełna 23%).

Gmina należy do mniejszych pod względem liczby mieszkańców, gmin województwa kujawsko-pomorskiego. W końcu 2002 roku zamieszkiwana była przez 5061 osób (według NSP – 5017 w maju 2002 r.). Wśród 144 gmin województwa lokowała się na 104 miejscu. Biorąc pod uwagę tylko obszary wiejskie (gminy wiejskie i wiejskie części gmin miejsko-wiejskich), gmina zajmuje 80 lokatę na 127.

Gmina stanowi 0,24% ogółu ludności województwa i 0,65% jego ludności wiejskiej. Wśród 11 gmin powiatu świeckiego, mieszkańcy gminy stanowią 5,20% ogółu i 7,77% wiejskich mieszkańców.

Tab. Liczba ludności gmin powiatu świeckiego (31. XII. 2002 r.)

gmina	ludność ogółem	ludność miejska	ludność obszarów wiejskich	% ogółu mieszkańców powiatu
Bukowiec	5113	-	5113	5,25
Dragacz	7144	-	7144	7,34
Drzycim	5061	-	5061	5,20
Jeżewo	7724	-	7724	7,93
Lniano	4059	-	4059	4,17
Nowe	10831	6367	4455	11,12
Osie	5246	-	5246	5,39
Pruszcz	9297	-	9297	9,55
Świecie	32869	25889	6980	33,75
Świekatowo	3488	-	3488	3,58
Warlubie	6548	-	6548	6,72
razem	97380	32265	65115	100,00

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów US w Bydgoszczy.

Gęstość zaludnienia w gminie wynosi 47 osób na km² i jest ponad dwukrotnie niższa od przeciętnej wielkości dla województwa kujawsko-pomorskiego (117) i niemal równa średniej dla obszarów wiejskich (46). Ze względu na zajmowanie stosunkowo dużej części obszaru gminy przez powierzchnie leśne, gęstość przeliczona na powierzchnie bezleśne jest znacząco wyższa (55 osób/km², przy średniej dla obszarów wiejskich województwa równej 70; lokuje to gminę na 31 pozycji wśród 127), natomiast gęstość zaludnienia na obszarach bez lasów, łąk i pastwisk wynosi 75 osób/km² (średnia 67; lokuje to gminę na 36 pozycji wśród 127). Inne gminy powiatu również notują dość dużą gęstość, stąd ostatni wskaźnik lokuje gminę na 6. pozycji.

Wskaźniki gęstości zaludnienia można określić jako typowe i neutralne, nie będące ani uwarunkowaniem ograniczającym rozwój, ani mu sprzyjającym.

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Na rozwój każdego obszaru bardzo duży wpływ wywierają uwarunkowania zewnętrzne, niezależne od polityki władz samorządowych gminy oraz niezależne od potencjału rozwojowego prezentowanego przez gminę. Do najważniejszych uwarunkowań zewnętrznych zaliczyć należy zwłaszcza:

- uwarunkowania wynikające z polityki państwa, szczególnie w zakresie stymulowania rozwoju gospodarczego, w tym rozwoju przedsiębiorczości i powstawaniu miejsc pracy, w zakresie oddziaływania na budżety lokalne, oraz w dziedzinach mających duży wpływ na rozwój danego obszaru - w przypadku powiatu świeckiego i pośrednio gminy Drzycim, bardzo istotne znaczenie mają uwarunkowania rozwoju rolnictwa, turystyki i gospodarki leśnej oraz ochrony środowiska;
- uwarunkowania wynikające z polityki władz samorządowych województwa - przede wszystkim z ustaleń Strategii rozwoju województwa (uchwalona w roku 2000) oraz Planu zagospodarowania przestrzennego województwa (uchwalonego w roku 2003); polityka władz wojewódzkich wpływa również na możliwości pozyskania przez samorządy gminne i powiatowe funduszy zewnętrznych, głównie związanych z akcesją do UE; warto podkreślić, że działania władz wojewódzkich wpłyną zarówno na kierunki i tempo rozwoju województwa, jak też na jego konkurencyjność w porównaniu z województwami sąsiednimi;
- uwarunkowania wynikające z potencjału rozwojowego i działań prowadzonych przez samorządy gmin i powiatów sąsiednich - ma to szczególnie istotne znaczenie w rywalizacji gmin i powiatów o pozyskanie inwestorów i środków dofinansowujących rozwój, czyli w procesie budowania konkurencyjności;

- uwarunkowania wynikające z obiektywnego położenia gminy na tle sieci komunikacyjnych, infrastrukturalnych, położenia względem głównych ośrodków miejskich będących biegunami wzrostu i centrami dyfuzji innowacji, położenia na tle struktur przyrodniczych, itp.

Wszystkie opisane powyżej uwarunkowania w zależności od pozytywnego lub negatywnego oddziaływania na dany obszar, mogą wzmacniać lub ograniczać możliwości jego rozwoju i wpływać na powstanie różnic w konkurencyjności obszarów.

Wśród najważniejszych zewnętrznych uwarunkowań rozwoju gminy Drzycim, wymienić należy:

- uwarunkowania wynikające z położenia administracyjnego,
- uwarunkowania wynikające z położenia komunikacyjnego i na tle sieci infrastrukturalnych znaczenia regionalnego,
- uwarunkowania wynikające z atrakcyjności inwestycyjnej powiatu świeckiego,
- uwarunkowania wynikające z ustaleń Strategii rozwoju województwa i Planu zagospodarowania przestrzennego województwa,
- uwarunkowania wynikające z miejsca i roli gminy w systemie gospodarczym powiatu i województwa.

Uwarunkowania wynikające z położenia administracyjnego

Gmina Drzycim należy do mniejszych pod względem liczby mieszkańców i zajmowanej powierzchni wśród gmin województwa. Wśród 144 gmin lokuje się na 85 miejscu pod względem zajmowanej powierzchni i na 104 pod względem liczby mieszkańców. Wśród 11 gmin powiatu świeckiego większą powierzchnię zajmuje 7 gmin (w tym Bukowiec i Dragacz bardzo nieznacznie – tylko o ok. 3-3,5 km²), a mniejszą – 3 gminy (w tym gmina Nowe –mniejszą tylko o 1,5 km²); 8 gmin liczy więcej mieszkańców (w tym gmina Bukowiec tylko o 52 osoby więcej, według stanu z XII 2002 r.), a 2 -mniej (Lniano i Świekatowo). Przeciętnie gminę powiatu zamieszkuje prawie 6 tys. mieszkańców wiejskich, a przeciętna powierzchnia gminy w powiecie wynosi 133 km² (czyli w zakresie obydwu parametrów gmina lokuje się nieznacznie ponad 80% przeciętnej powiatowej). W skali całego kraju, cechy te lokują gminę wśród gmin średniej wielkości - pod względem liczby mieszkańców Drzycim lokuje się na 1876 miejscu (2002 rok; najbardziej zbliżoną liczbę mieszkańców mają: miasto Jordanów w woj. małopolskim i gmina Kaliska w woj. pomorskim), a pod względem zajmowanej powierzchni na 1325 miejscu wśród prawie 2,5 tys. gmin (dane za rok 1999; identyczną powierzchnię ma gmina Sabnie w woj. mazowieckim).

Gmina stanowi 7,3% ogólnej powierzchni powiatu i zamieszkiwana jest przez 7,8% ogółu mieszkańców wiejskich powiatu.

Ze względu na małą powierzchnię i małą liczbę mieszkańców, gospodarczo gmina uzależniona będzie od sąsiednich obszarów, przede wszystkim od kondycji gospodarczej Świecia, stanowiącego główny cel wyjazdów do pracy i szkół średnich oraz obsługi mieszkańców w zakresie usług znaczenia ponadlokalnego. Związki ze Świeciem kształtować też będą w bardzo dużym stopniu jakość życia mieszkańców gminy. W związku z powyższym należy wspierać wszelkie działania zmierzające do wzmocnienia potencjału Świecia zarówno w zakresie gospodarki, jak też obsługi mieszkańców (usługi znaczenia powiatowego). Należy także uwzględnić w planowaniu rozwoju gminy nawiązywanie porozumień („strategicznych sojuszy”) z gminami sąsiednimi, z których zwłaszcza Lniano, Bukowiec, Jeżewo i Świekatowo prezentują podobny charakter funkcjonalny, podobny potencjał ludnościowy i gospodarczy, a więc są naturalnymi sprzymierzeńcami w rozwiązywaniu pewnych istotnych i wspólnych dla tych obszarów problemów.

W gminie znajduje się 19 miejscowości, wchodzących w skład 10 sołectw. Na tle innych gmin powiatu obydwie liczby są stosunkowo małe, wynika to jednak przede wszystkim z małej powierzchni gminy i nie może być traktowane jako przejaw słabszego rozwoju (łączna liczba miejscowości wiejskich w powiecie wynosi 251, a sołectw 132). Przeciętnie w województwie gminę tworzy 28 miejscowości i 18 sołectw, a więc na tle średnich wojewódzkich wartości te są w gminie Drzycim

niższe. Na tle innych gmin powiatu i województwa zaznacza się duża liczba miejscowości wiejskich w stosunku do powierzchni gminy - na 100 km² notuje się tu wskaźnik 18,5 miejscowości, przy przeciętnej wojewódzkiej równej 20,8 (w powiecie wyższy wskaźnik notują jedynie gminy: Lniano i, nieznacznie, Nowe). Pomimo wysokiego wskaźnika gęstości sieci osadniczej, który zazwyczaj idzie w parze z dużym rozdrobnieniem, czyli małą liczbą mieszkańców wsi, przeciętna liczba mieszkańców w miejscowości, wynosząca 268 (przy średniej wojewódzkiej równej 223), lokuje gminę wśród przeciętnych na tle powiatu (notuje tu się zarówno gminy o znacznie lepszym wskaźniku, jak np. Dragacz – 440, czy Świekatowo i Pruszcz – 360-370, jak też znacznie gorsze, jak Osie, Warlubie i Lniano – 160 – 170). Średnia wielkość sołectwa, wynosząca 510 mieszkańców, jest znacznie wyższa od średniej wojewódzkiej (357), a na tle powiatu także należy do przeciętnych (5. pozycja, tu trzeba jednak zaznaczyć, że gminy powiatu notują pod tym względem bardzo wysokie wartości, a na tle 127 gmin województwa, gmina Drzycim zajmuje 21 pozycję).

Powyższe dane prowadzą do wniosku, iż sieć osadnicza i rozmieszczenie mieszkańców w gminie mają charakter neutralny dla rozwoju gminy.

Czynnikiem korzystnym jest regularny kształt gminy, z wyjątkowo łatwo dostępną (zbiegają się tu wszystkie istotne drogi biegnące przez gminę) centralnie położoną siedzibą.

Siedziba gminy i większość miejscowości (praktycznie wszystkie duże miejscowości) jest obiektywnie (pomimo odmiennych ocen wystawianych przez mieszkańców) dobrze dostępna w komunikacji publicznej z siedziby powiatu (komunikację cechują tu w przypadku tych miejscowości: relatywnie duża liczba połączeń, krótki czas przejazdu i stosunkowo niski jego koszt). Jest to ważne uwarunkowanie wpływające na możliwości realizacji potrzeb mieszkańców w siedzibie powiatu, w tym zwłaszcza potrzeb wiążących się z realizacją zadań powiatu (szczególnie lecznictwa szpitalnego i szkolnictwa średniego). Pod względem liczby połączeń w komunikacji PKS ze Świeciem, siedziba gminy jest najlepiej skomunikowaną spośród wszystkich siedzib gmin na terenie powiatu.

Korzystnym uwarunkowaniem jest także położenie gminy na szlaku połączeń tranzytowych pomiędzy siedzibą powiatu a gminą Osie i częściowo gminą Lniano, co zwiększa liczbę połączeń dostępnych na jej terenie. Niekorzystny jest natomiast bark połączeń ponadlokalnych.

Przez wschodnią część powiatu biegnie jeden z głównych na terenie województwa ciągów powiązań funkcjonalnych, które uważane są za pasma przyspieszonego rozwoju, i które generują rozwój sąsiednich obszarów. W tej części województwa główne pasmo dyfuzji innowacji biegnie z Bydgoszczy w kierunku Świecia i Grudziądza wzdłuż drogi nr 5 i linii kolejowej Bydgoszcz - Tczew - Gdańsk. Gmina położona jest poza jego bezpośrednim oddziaływaniem, jednak w bliskim zapleczu (zwłaszcza wschodnia część). Pośrednio gmina leży w strefie oddziaływania pasma o charakterze podregionalnym (potencjalnie regionalnym), biegnącym wzdłuż drogi nr 240, mogącym wraz z aktywizacją turystyczną Borów Tucholskich przyczynić się do szybszego rozwoju obszarów położonych w jego sąsiedztwie.

Tym samym, położenie gminy na tle głównych powiązań funkcjonalnych należy ocenić jako raczej sprzyjające uwarunkowanie rozwoju, jednocześnie jednak trzeba stwierdzić, że kilka innych gmin powiatu ma pod tym względem sytuację równie korzystną lub korzystniejszą.

Gmina położona jest w obszarze przejściowym pomiędzy rolniczą i stosunkowo słabo zalesioną częścią południową powiatu, a wyraźnie leśną częścią północną (znaczna część gminy leży w kompleksie Borów Tucholskich, z którymi jest powiązana także włączeniem znacznej części w ekologiczny system obszarów chronionych). Niestety gmina nie ma warunków do pełnego wykorzystania takiego położenia i wykazuje pewne negatywne jego cechy – charakteryzuje się już wyraźnie gorszymi warunkami glebowymi (umiarkowanie korzystnymi dla rolnictwa, ale znacznie gorszymi niż np. gminy Pruszcz i Dragacz), a jednocześnie pomimo bardzo atrakcyjnego położenia i znacznych walorów turystycznych (przyrodniczych i krajobrazowych), nie wykształciła praktycznie działalności turystycznych (pomimo, iż inne gminy Borów Tucholskich – zwłaszcza Osie - należą do

najważniejszych w województwie pod względem zagospodarowania i ruchu turystycznego); w gminie bardzo słabo rozwinęła się też gospodarka leśna.

Siedziba gminy położona jest w odległości drogowej około 18 km od siedziby powiatu, w odległości około 60 km od siedziby administracji rządowej województwa - Bydgoszczy i w odległości ok. 80 km od siedziby administracji samorządowej - Torunia.

Uwarunkowania wynikające z położenia komunikacyjnego i na tle sieci infrastrukturalnych znaczenia ponadlokalnego

Gmina położona jest poza przebiegiem zasadniczej infrastruktury technicznej znaczenia regionalnego lub ponadregionalnego, stąd obecna w gminie infrastruktura o znaczeniu ponadlokalnym odgrywa raczej niewielką rolę w obsłudze mieszkańców całego regionu.

Przez teren gminy biegnie na odcinku ok. 11 km droga wojewódzka nr 239 ze Świecia do Błędzima, zapewniająca obsługę mieszkańców gmin Jeżewo, Drzycim i Lniano w zakresie komunikacji ze Świeciem (i połączenia z drogą krajową nr 1) oraz połączenia z drogą wojewódzką nr 240 (ze Świecia przez Tucholę do Chojnic).

Podkreślić należy, iż droga nr 239 nie ma żadnego znaczenia w ruchu tranzytowym i służy przede wszystkim obsłudze mieszkańców ww. gmin (pośrednio również leżącej poza jej przebiegiem gminy Osie). Świadczą o tym również wyniki pomiarów ruchu dokonywane w latach 90-tych – wówczas droga ta należała do najmniej obciążonych w skali województwa bydgoskiego, przy czym najniższy ruch w jej przebiegu miał miejsce właśnie na terenie gminy Drzycim (w porównaniu z sąsiednią drogą 240 był tu 3-4 krotnie mniejszy).

Przez teren gminy biegnie linia kolejowa znaczenia regionalnego z Laskowic Pomorskich do Tucholi, będąca częścią szlaku z Działdowa przez Brodnicę i Grudziądz do Chojnic. Jest to linia jednotorowa, niezelektryfikowana. Podkreślić należy, iż należy ona do bardzo niewielu w tej części województwa, których istnienia nie kwestionowano przy likwidacji połączeń lokalnych (pomimo zmniejszenia ich liczby), między innymi ze względu na fakt, iż na kierunku wschód – zachód stanowi ona północną obwodnicę znaczących węzłów w Toruniu i Bydgoszczy. Obecnie linia zapewnia tylko 2 pary połączeń w obydwu kierunkach (pojedyncze połączenia z Tucholą, Czerskiem, Grudziądzem, Chojnicami oraz 2 połączenia z Laskowicami Pomorskimi). Na linii tej na terenie gminy zlokalizowano 3 przystanki – w Drzycimiu, Jastrzębiu i Leosi.

Podkreślić jednak należy, że dosyć dobrą dostępność komunikacyjną gminy zapewniają ważne drogi przebiegające poza jej granicami, ale w jej sąsiedztwie – przede wszystkim droga krajowa nr 1 i droga krajowa nr 5 (którą przewiduje się do modernizacji do standardów drogi ekspresowej), które zapewnią połączenia w kierunku Trójmiasta oraz centralnej, południowej i południowo-zachodniej części kraju. W niewielkiej odległości od południowej granicy gminy biegnie droga wojewódzka nr 240, stanowiąca, zwłaszcza w okresie letnim, bardzo ważny szlak przejazdów z centralnej Polski na środkowe i zachodnie wybrzeże Bałtyku. W niedużej odległości od gminy zlokalizowany zostanie węzeł autostradowy na A-1 (w Nowych Marzach gm. Dragacz). Dla części mieszkańców gminy pewne znaczenie ma przebiegająca w sąsiedztwie wschodnich granic, linia kolejowa Śląsk – Porty, z ważnym w skali województwa węzłem w Laskowicach (powiązania z Bydgoszczą i Trójmiastem oraz za pomocą połączeń pospiesznych także z innymi ośrodkami regionalnymi – Poznaniem, Wrocławiem, miastami Górnego Śląska, a także połączenia międzynarodowe – z Berlinem, Pragą, a sezonowo – ze Lwowem i Odessą) i stacją w Terespolu, które znajdują się w odległości kilku km od granic gminy.

Spośród innej infrastruktury technicznej znaczenia ponadlokalnego, wymienić należy urządzenia sieci elektroenergetycznej. Na terenie gminy, na rzece Wdzie zlokalizowano elektrownię szczytową o mocy 3,9 MW należącą do nielicznych na terenie województwa źródeł energii. Elektrownia jest punktem

rozdzielczym (zasilanym z sąsiedniej większej elektrowni wodnej w Żurze) dla linii średniego napięcia zasilających gminę Drzycim oraz gminy sąsiednie.

Przez teren gminy będą także 3 linie wysokiego napięcia 110 kV z elektrowni w Żurze (gmina Osie) w kierunku Tucholi, w kierunku GPZ Kotomierz i w kierunku Grudziądza. Łączna długość tych linii wynosi ok. 18 km.

Poza terenem gminy, na południe od jej granic, przebiega gazociąg tranzytowy Dn 150 ze Świecia w kierunku Chojnic, który może stanowić podstawę dla rozwoju sieci gazowej na terenie gminy.

Atrakcyjność inwestycyjna powiatu świeckiego

Powiat świecki należy do obszarów o średnim, jak na warunki województwa kujawsko-pomorskiego, poziomie atrakcyjności inwestycyjnej. Potwierdzają to analizy prowadzone na potrzeby Strategii rozwoju województwa. Pod względem wskaźnika przedsiębiorczości (liczba zarejestrowanych podmiotów na 1000 mk) powiat należy do grupy powiatów o średnim stanie rozwoju. Na tle innych powiatów charakter funkcjonalny powiatu świeckiego określić można jako wielofunkcyjny, z dobrze rozwiniętymi funkcjami usługowymi oraz specjalizujący się w zakresie przemysłu celulozowo-papierniczego oraz meblarskiego. Jednocześnie powiat cechuje się bardzo dużym zróżnicowaniem wewnętrznym, wynikających z bardzo dużej powierzchni, dużej liczby mieszkańców i faktu, iż tworzy go aż 11 gmin.

Najważniejszymi czynnikami atrakcyjności powiatu świeckiego, są:

- położenie w strefie bezpośredniego oddziaływania dwóch ośrodków regionalnych – Bydgoszczy i Torunia, oraz znajdującego się obecnie w regresie, ale z perspektywą ożywienia społeczno-gospodarczego – ośrodka subregionalnego – Grudziądza,
- istotny w skali województwa potencjał społeczno-gospodarczy ośrodka powiatowego (z liczbą ludności 27,2 tys. jest 7. co do wielkości miastem województwa, ustępując tylko 4 powiatom grodzkim, Inowrocławowi i o 1 tys. osób – Brodnicy);
- bardzo dobra dostępność komunikacyjna za pomocą drogi krajowej i dróg wojewódzkich; przez teren powiatu przebiegać będzie także autostrada A-1,
- wielofunkcyjny charakter, z silnie zaznaczoną funkcją turystyczną (powiat należy pod tym względem do najważniejszych obszarów w województwie), rolnictwem (w obszarze południowej i nadwiślańskiej części powiatu) oraz wyspecjalizowanego w skali województwa (i dostrzeganego w skali kraju) przemysłu (zlokalizowanego zwłaszcza w Świeciu i w Nowem, ale także przemysł rolno-spożywczy, głównie przetwórstwo mięsa na obszarach wiejskich powiatu); podkreślić także należy duże znaczenie powiatu w systemie obszarów chronionych województwa.

Oceniając atrakcyjność powiatu, należy podkreślić, że lokuje się ona w okolicach średnich wartości wojewódzkich. Ze względu na fakt, że powiaty części centralnej i zachodniej należą do lepiej rozwiniętych, od części wschodniej, relatywnie dobra sytuacja powiatu nie zawsze eksponuje się na tle również dobrze (a nawet lepiej) rozwiniętych powiatów sąsiednich.

Podkreślić należy, iż pomimo relatywnie dobrych obecnie wskaźników atrakcyjności inwestycyjnej i konkurencyjności, każdy z powiatów sąsiadujących stanowi potencjalnie silną konkurencję dla powiatu świeckiego. Powiat tucholski ze względu na znaczną atrakcyjność turystyczną konkuruje z gminami północnej części powiatu. Powiaty grudziądzki i chełmiński posiadają dobre warunki rozwoju rolnictwa, tym samym konkurować będą w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego oraz obsługi rolnictwa. Powiat bydgoski, ze względu na podmiejskie położenie, przejmie część inwestycji, które mogłyby być zlokalizowane np. w gminach południowej części powiatu świeckiego. W okresie kilku-kilkunastu lat zakładać należy także wzrost atrakcyjności Grudziądza, jako ośrodka o znaczeniu regionalnym (wsparcie dla rozwoju miasta zakładają Strategia rozwoju województwa oraz Plan zagospodarowania przestrzennego województwa). Przyniesie to następstwa zarówno pozytywne (położenie powiatu pomiędzy dwoma silnymi biegunami rozwoju), jak też negatywne (potencjalnie lepsze warunki rozwoju przedsiębiorczości mogą spowodować odpływ inwestycji).

Podkreślić należy także fakt, że na atrakcyjność inwestycyjną powiatu świeckiego, a więc pośrednio także gminy Drzycim, duży wpływ będą miały oceny stanu rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego (dla części inwestorów będzie to jeden z czynników wstępnej selekcji obszarów przed podjęciem decyzji o inwestowaniu). Powiat położony jest w północnej części województwa, przy granicy z województwem pomorskim, a obszary pograniczne w tych województwach wykazują szereg podobnych cech w zakresie warunków fizycznogeograficznych, demograficznych, charakteru funkcjonalnego, w zakresie wielu elementów posiadają więc podobną atrakcyjność. Tym bardziej istotny dla potencjalnego inwestora będzie więc ogólny klimat inwestycyjny i stan rozwoju województwa, w którym te obszary leżą. Niestety ogólna atrakcyjność województwa kujawsko-pomorskiego oceniana jest obecnie niżej, niż województwa pomorskiego, a więc tym większa jest rola działalności marketingowych, mających na celu wytworzenie i utrzymanie przekonania, iż powiat świecki jest atrakcyjny inwestycyjnie.

Uwarunkowania wynikające ze „Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego”

Uchwalona w czerwcu 2000 roku „Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego” zawiera wyznaczniki polityki władz samorządowych szczebla wojewódzkiego w zakresie planowania regionalnego oraz rozwoju społeczno-gospodarczego województwa. Doceniając wagę problematyki obszarów wiejskich, jako jedyne dotąd w kraju, województwo opracowało również „Strategię rozwoju obszarów wiejskich”. Obydwie Strategie zawierają szereg zapisów, które po wdrożeniu do realizacji mogą wpłynąć na poprawę stanu rozwoju gminy i powiatu.

Problemy obserwowane na terenie powiatu świeckiego, a także w gminie Drzycim, wynikające przede wszystkim z wysokiego poziomu bezrobocia, niskiego stanu przedsiębiorczości, konieczności restrukturyzacji rolnictwa i szukania szans poprawy warunków życia ludności wiejskiej we wprowadzaniu pozarolniczych źródeł utrzymania, jak również wynikające z niewystarczającej finansowania zadań publicznych, są typowe dla większości gmin i powiatów ziemskich województwa, z których kilka posiada ponadto zbliżone do powiatu świeckiego cechy funkcjonalno-przestrzenne. Tym samym wiele z istotnych problemów rozwoju ma charakter powszechny i będzie przedmiotem działań i programów realizowanych w skali regionu.

Do najważniejszych ustaleń (w sferze celów i kierunków rozwoju) Strategii rozwoju województwa, które mogą dotyczyć gminy Drzycim (bezpośrednio lub pośrednio poprzez wpływ na rozwój powiatu świeckiego), należą:

1. podniesienie poziomu wykształcenia, w tym rozwój szkolnictwa wyższego w powiatach i upowszechnienie szkolnictwa średniego;
2. stworzenie szans dla równomiernego rozwoju powiatów;
3. rozwój infrastruktury komunikacyjnej i telekomunikacyjnej;
4. wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich i małych miast;
5. restrukturyzacja rynku pracy i ograniczanie bezrobocia;
6. rozwój infrastruktury otoczenia biznesu;
7. wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych na potrzeby turystyki;
8. kształtowanie i ochrona struktur przyrodniczych.

Strategia rozwoju obszarów wiejskich, do których zaliczono również wszystkie, poza 4 miastami na prawach powiatów, miasta województwa, zakłada przede wszystkim działania w zakresie: poprawy efektywności rolnictwa oraz jego dostosowanie do zasad funkcjonowania w strukturach Unii Europejskiej, wprowadzania pozarolniczych źródeł utrzymania (rozwój przedsiębiorczości i odchodzenie od zajęć rolniczych), poprawę warunków życia oraz wzrost poziomu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców.

Należy podkreślić, że przy stosunkowo niewielkich możliwościach finansowych samorządu wojewódzkiego, zakłada się przede wszystkim zewnętrzne finansowanie rozwoju województwa, w

tym w dużym stopniu za pomocą środków pochodzących z budżetu unijnego (przewiduje się, iż nakłady pochodzące z budżetu centralnego i negocjowane ramach tzw. kontraktów regionalnych, w najbliższych latach będą bardzo niewielkie i nie będą odgrywać istotnego znaczenia w kreowaniu rozwoju). Począwszy od roku 2000 samorząd wojewódzki opracowuje kolejne edycje wniosków i programów operacyjnych mających na celu dofinansowanie rozwoju województwa ze źródeł zewnętrznych. Mają one różny charakter między innymi ze względu różną wielkość dofinansowania i cele wsparcia, itp., niemniej jednak najczęściej przewiduje się dofinansowanie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia (lub utrzymywania) miejsc pracy, poprawy stanu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców, a przede wszystkim rozwoju lub modernizacji infrastruktury technicznej. Oceniając szanse uzyskania pomocy w ramach realizacji Strategii rozwoju województwa, należy stwierdzić, iż w dużym stopniu będzie ona uzależniona od aktywności władz lokalnych oraz samorządu powiatowego.

Uwarunkowania wynikające z „Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego”

Uchwalony w czerwcu 2003 roku „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego” stanowi uzupełnienie i rozwinięcie strategii rozwoju, umiejscawiając w przestrzeni zawarte w niej cele i kierunki rozwoju.

Ze względu na charakter funkcjonalno-przestrzenny województwa, dla celów planistycznych na jego terenie wydzielono 4 strefy polityki przestrzennej (cechujące się podobnym uwarunkowaniami rozwoju i wynikającymi z nich zbliżonymi predyspozycjami i celami oraz kierunkami rozwoju). Gmina Drzycim znalazła się na pograniczu dwóch stref polityki przestrzennej – centralnej oraz północnej, przy czym zdecydowana większość gminy zalicza się do strefy północnej. Podkreślić jednak należy, iż granice stref nie mają charakteru administracyjnego, a ich wytyczenie w Planie ma przede wszystkim charakter orientacyjny, a nie ściśle regulujący zasięg obowiązywania ustaleń Planu. Ze względu na bliskość i silne związki funkcjonalne ze Świeciem, należy się spodziewać ciążenia gminy w kierunku strefy centralnej, w której położona jest siedziba powiatu, zagospodarowanie przestrzenne większości gminy będzie jednak odpowiadać charakterowi strefy północnej, prezentującej bardziej leśny i turystyczny, niż rolniczy charakter. Położenie i charakter gminy wskazywać więc będą na swego rodzaju jej dwoistość, bowiem pod względem funkcjonalnym gmina będzie silniej związana (i będzie wykazywać więcej typowych cech) ze strefą centralną, a pod względem zagospodarowania przestrzennego – ze strefą północną.

Obydwie strefy zostały scharakteryzowane w sposób następujący:

- a) strefa centralna: „obejmuje tereny w dolinach Wisły i środkowej Noteci wraz z bezpośrednim otoczeniem. Jest to obszar najwyższej aktywności społeczno-gospodarczej rozwijanej w aglomeracji Bydgoszczy i Torunia, Włocławku i Grudziądzu oraz w 8 innych miastach w tym: Świeciu, Chełmnie, Nakle i Aleksandrowie Kujawskim. Jednostka jest dobrze powiązana ze „światem zewnętrznym”, oraz swym regionalnym otoczeniem. Będąc obszarem wysokiej aktywności społecznej i gospodarczej, rozwoju procesów urbanizacyjnych, koncentracji infrastruktury technicznej, obejmuje również znaczący fragment regionalnego systemu ekologicznego”.
- b) strefa północna: „obejmuje obszary położone na północ od doliny dolnej Wisły i Noteci. Jest to jednostka słabo zurbanizowana. Największe położone w niej miasto Tuchola, desygnowane do pełnienia roli ośrodka centralnego dla tego obszaru, liczy ponad 14 tys. mieszkańców. Znacząca część tej jednostki występuje w obrębie regionalnego systemu ekologicznego, obejmującego dolinę rzeki Brdy, 3 parki krajobrazowe (krajewski, tucholski i wdecki) oraz 7 obszarów chronionego krajobrazu. Stąd nie przewiduje się koncentracji procesów urbanizacyjnych, natomiast jest ona predysponowana do rozwoju: gospodarki leśnej i użytkowania rekreacyjnego. Powiązanie jednostki z ośrodkami centralnymi województwa zapewnią drogi: krajowa nr 25 Bydgoszcz–Sępólno Krajeńskie oraz zmodernizowane wojewódzkie nr 240 Świecie - Tuchola i nr 237 Mąkowsko - Tuchola.”

W sferze kierunków działań, dla gminy Drzycim, Plan zagospodarowania przestrzennego województwa przewiduje:

- koncepcja zagospodarowania przestrzennego województwa przewiduje położenie gminy na pograniczu strefy „zintegrowanego systemu ekologicznego” i strefy „obszarów gospodarki rolnej, leśnej i turystycznej” – zasięgi stref odpowiadają obecnemu położeniu gminy w systemie obszarów chronionych – do pierwszej ze stref zaliczono wschodnią i północną część gminy, do drugiej – pozostałą;
- na terenie gminy przewiduje się utrzymanie obecnych form ochrony przyrody, niewielki fragment w południowej części gminy (okolice Biechowa – Biechówka) przewiduje się do objęcia „korytarzem ekologicznym do ochrony” (zadanie to jest określone w Planie jako „Wyznaczenie obszarów chronionego krajobrazu zapewniających ciągłość obszarów prawnie chronionych, w tym w dolinie Wisły i w dolinie Noteci”); obszar Borów Tucholskich jest w Planie wskazywany do objęcia Rezerwatem Biosfery
- dla odcinka Wdy biegnącego przez teren gminy przewiduje się w części: utrzymanie jakości, w części: rekultywację (obszar zbiornika w Gródku);
- dla części gminy obejmującej grunty najlepszej jakości (rejon Drzycim – Wery oraz Gacki – Biechówko - Dólsk) przewiduje się „ochronę przed użytkowanie nierolniczym”
- północno-wschodnią część gminy włączono do obszaru projektowanego Tleńskiego Parku Kulturowego
- północną część gminy zaliczono do ukształtowanego rejonu turystycznego (rejon Borów Tucholskich) natomiast rzekę Wdę zaliczono do szlaków turystycznych wymagających zagospodarowania
- znaczne powierzchnie w północnej i zachodniej części gminy zostały zaliczone do obszarów, dla których przewiduje się dolesienia
- przewiduje się remont nawierzchni na drodze wojewódzkiej nr 239 (na terenie gminy oraz poza terenem gminy – w kierunku Świecia), w tym remont mostu w Gródku
- przebiegająca przez teren gminy linia kolejowa (Działdowo – Laskowice – Chojnice) jest wskazywana wśród linii do modernizacji i elektryfikacji w klasie linii z prędkością do 120 km/h
- gminę zaliczono do obszarów wymagających budowy sieci kanalizacyjnej
- plan projektuje rozwój sieci gazowej w gminie poprzez realizację odnogi od gazociągu Dn150 Świecie – Chojnice poprzez gminę Drzycim (z realizacją stacji redukcyjnej I stopnia na terenie gminy) w kierunku Osia;

Uwarunkowania wynikające z miejsca i roli gminy w systemie gospodarczym województwa i powiatu. Wizerunek gminy

Analiza miejsca i udziału gminy w systemie gospodarczym województwa i powiatu pozwala na ocenę stopnia jej specjalizacji oraz pomaga określić charakterystyczne wyróżniki gminy, na tle innych obszarów. Specjalizację gminy rozumie się tu najczęściej jako jej udział w danej cesze znacznie przekraczający teoretyczny udział wynikający z liczby mieszkańców, czy zajmowanej powierzchni. Udział ludności gminy w ogólnej liczbie mieszkańców województwa wynosi zaledwie 0,24%, udział powierzchni gminy - 0,6%, a w zakresie obydwu cech gmina znajduje się na odległych pozycjach wśród gmin województwa. Skala zachodzących tu procesów społeczno-gospodarczych jest, podobnie jak w innych gminach o podobnej wielkości i podobnym charakterze, niewielka - gmina nie wyróżnia się ani pod względem produkcji rolnej, czy wskaźników związanych z rolnictwem, ani pod względem uprzemysłowienia, ani pod względem gospodarki leśnej, ani pod względem turystyki, ani pod względem udziału i charakteru (rangi) obszarów chronionych – w zakresie wszystkich tych cech, gminę można uznać za „typową” i „przeciętną”.

Niemniej jednak, co najmniej 2 zakłady świadczą o pewnej specjalizacji gminy (choć ze względu na brak danych nie jest tu możliwe określenie znaczenia gminy na tle województwa) i są pewnego rodzaju jej wyróżnikiem: Elektrownia Wodna w Gródku oraz Zakład Mięsny „Kier” w Jastrzębiu.

Obydwa zakłady są znane – elektrownia zalicza się do grona zaledwie kilkunastu na terenie województwa, jest więc działalnością wysoce specjalistyczną, choć produkowana energia stanowi tylko bardzo nieznaczoną część całego zużycia na terenie województwa, a tym bardziej w systemie krajowym (choć w momencie oddawania do użytku była największą elektrownią wodną w kraju). Niemniej jednak nawet na krajowych mapach infrastruktury energetycznej zaznacza swoją obecność jako węzeł znaczenia regionalnego i ponadregionalnego. Zakład „Kier” cieszy się dobrą renomą związaną z jakością produkcji i należy do dostrzeganych na rynku producentów przetworów mięsnych.

Obydwa zakłady w pełni zasługują by być swoistą wizytówką gminy, jednak obecnie nie są one w ogóle utożsamiane z gminą Drzycim, stąd ich marketingowe oddziaływanie jest znikome.

Gmina posiada dobre predyspozycje dla rozwoju turystyki – na tle gmin powiatu należy do obszarów o wprawdzie nie najwyższym, ale znaczącym poziomie atrakcyjności. Podkreślić jednak należy, że pomimo położenia w strefie Borów Tucholskich (które obejmują dużą część gminy) oraz pomimo przebiegu przez teren gminy bardzo atrakcyjnej dla turystyki rzeki Wdy z malowniczą doliną, walory te nie są znane, a gmina w ogóle nie jest kojarzona z tymi atrakcyjnymi obiektami. Jak się wydaje w promocji gminy należy w szerszym stopniu podkreślać przynależność gminy do obszaru Borów Tucholskich oraz położenia nad Wdą, ponieważ zarówno Bory Tucholskie jak i Wda są powszechnie znane i utożsamiane z wysoką jakością środowiska przyrodniczego i wysoką jakością oferty turystycznej, stąd kojarzenie gminy z tymi obiektami pozytywnie wpłynie będzie na jej wizerunek.

Pod względem marketingowym bardzo korzystne jest posiadanie strony internetowej z bardzo czytelnym i jednoznacznym adresem www.drzycim.pl.

Podkreślić trzeba, że gmina nie posiada wykształconego wizerunku – pomimo znaczących walorów i prezentowanej specyfiki nie jest znana na zewnątrz i nie wyróżnia się wśród innych gmin. Jest to niekorzystne uwarunkowanie, bowiem wobec stosunkowo małych możliwości kształtowania sytuacji społeczno-gospodarczej powiatu (a tym bardziej województwa), wynikających z małego potencjału społeczno-gospodarczego gminy, wizerunek (marka, image) gminy jest podstawowym czynnikiem pozwalającym na jej dostrzeganie i identyfikowanie na zewnątrz. Jest to ważne dla tworzenia „korzystnego klimatu inwestycyjnego” w kontekście lokalnej konkurencyjności oraz rywalizacji z innymi gminami (co jest nieuchronnym procesem w dobie integracji z Unią Europejską, przy pozyskiwaniu inwestorów zewnętrznych, pozyskiwaniu funduszy na rozwój, w celu poprawy standardów życia mieszkańców), czyli w zakresie szeroko rozumianego marketingu lokalnego. Jednym z instrumentów wzmacniania wizerunku gminy jest także rozwój na jej terenie działalności wyspecjalizowanych, w zakresie których gmina nie ma konkurentów wśród sąsiednich gmin.

Ze względu na mały potencjał demograficzny i gospodarczy gminy, będzie ona rywalizować z innymi obszarami przede wszystkim cechami jakościowymi, stąd działania władz lokalnych powinny skupić się przede wszystkim na zapewnieniu odpowiedniego poziomu życia mieszkańców, wyznaczanego przez dostęp do usług i infrastruktury. Dobry poziom wyposażenia w infrastrukturę społeczną i techniczną jest też jednym z najważniejszych czynników lokalizacji inwestycji. Wysoka jakość życia mieszkańców i korzystne warunki do inwestowania mogą stać się swoistą „marką” gminy.

Pożądane wydaje się też podjęcie działań zmierzających do upowszechnienia nazwy i symboli gminy, zarówno na jej terenie (integrowanie społeczności lokalnej), jak też poza jej granicami (marketing lokalny).

SFERA EKOLOGICZNA

Charakterystyka fizycznogeograficzna

Pod względem fizyczno-geograficznym, gmina Drzycim położona jest w obszarze mezoregionu Wysoczyzny Świeckiej, wchodzącego w skład makroregionu Pojezierzy Południowopomorskich. Rzeźba terenu gminy ma charakter młodogłacjalny. Została ukształtowana w czasie ostatniego

złodowacenia, około 16,5 tys. lat temu. Rzeźba terenu charakteryzuje się wyraźną dwudzielnnością. Krajobraz zachodniej i centralnej części gminy tworzą formy zarówno akumulacyjnej, jak i erozyjnej działalności glacialnej i fluwioglacjalnej. Najpowszechniejszy jest krajobraz równinny i lekko falisty, genetycznie związany z równiną morenową, pokrytą sandrem. Gdziekolwiek obserwuje kilkukilnastometrowe pagóry, będące wyniesieniami moren czołowych (np. w centralnej części gminy na południe od Drzycimia). Obserwuje się lekki spadek terenu z kierunku północnego w kierunku południowym (typowa sytuacja dla sandru w strefie Borów Tucholskich). Wysokości bezwzględne północnej części gminy wynoszą około 100 – 110 m n.p.m., podczas gdy w części południowej – około 90 m n.p.m. W tej części gminy spotyka się zagłębienia wytopiskowe i dolinki erozyjne małych cieków, w większości dopływów Wdy. Całkowicie odmienny charakter ma wschodnia część gminy, związana z erozyjną formą doliny Wdy. Wcina się ona w wysoczyznę na głębokość 10 - 30 metrów, tworząc wyraźną strefę krawędziową. Wda na wysokości Sławia płynie na wysokości 62 m n.p.m., podczas gdy w okolicach Małego Dólska – ok. 30 m n.p.m. (Tak duża różnica wysokości lustra wody wynika jednak nie tylko z dużego spadku terenu, ale także ze spiętrzenia w Gródku). Warto zauważyć, że w okolicach Małego Dólska różnica wysokości pomiędzy wysoczyzną, a doliną Wdy sięga 60 metrów. Dolina zbudowana jest w większości z piasków. Teren jest zalesiony i stanowi bardzo atrakcyjny obszar pod względem krajobrazowym.

Konsekwencją genezy rzeźby terenu jest litologia, a tym samym charakter pokrywy glebowej. Ponad połowę powierzchni gminy pokrywają gleby brunatne i płowe, charakterystyczne dla równin morenowych; znaczący (ok. 1/3 powierzchni) jest też udział niezbyt przydatnych dla rolnictwa gleb rdzawych i bielcowych, wykształconych na sandrach. W dolinach cieków, zwłaszcza w dolinie Wdy, wykształciły się różne rodzaje gleb organicznych i mineralno-organicznych. Generalnie gmina charakteryzuje się przeciętnymi, choć zróżnicowanymi, warunkami glebowymi dla rozwoju rolnictwa – przeważają gleby kompleksów żytnych (4, 5 i 6).

Na terenie gminy nie notuje się złóż surowców naturalnych. Wprawdzie istnieją teoretyczne zasoby piasków w dolinie Wdy, jednak ze względu na walory przyrodnicze i ochronę krajobrazu (a także ze względu na objęcie całości doliny ochroną – leży w parku krajobrazowym i obszarze chronionego krajobrazu) nie jest wskazana ich eksploatacja.

Gmina położona jest w dorzeczu Wisły, leżąc w całości w zlewni Wdy (która stanowi jej wschodnią granicę). Południową granicę gminy, na niewielkim odcinku stanowi rzeka Wyrwa, a w centralnej części ważnym ciekim jest struga (zwana Drzycimską Strugą lub Drzycimianką) biorąca początek w okolicach Lniana i płynąca przez Jastrzębie i Drzycim, uchodząc do Wdy w Gródku. Gmina charakteryzuje się bardzo małą jeziornością (na tle sąsiednich gmin zdecydowanie najniższą) – jedynym większym jeziorem jest liczące 10 ha jez. Sierosławek.

Na terenie gminy 3,45 tys. ha, czyli 32% powierzchni gminy zajmowały lasy i grunty leśne. Stanowią one część ogromnego zwartego kompleksu leśnego Borów Tucholskich leżących na powierzchni ok. 120 tys. ha (przez niektóre źródła określanych mianem największego kompleksu leśnego w kraju), na pograniczu województw kujawsko-pomorskiego i pomorskiego. Lasy na terenie gminy prawie w całości stanowią własność państwową – we władaniu prywatnym jest tylko ok. 180 ha lasów i gruntów leśnych. W strukturach administracyjnych Lasów Państwowych gmina sytuuje się w granicach 3 Nadleśnictw, przy czym największa powierzchniowo i słabo zalesiona część centralna i zachodnia leży w Nadleśnictwie Zamrzenica, część północno-wschodnia w Nadleśnictwie Trzebciny, a południowo-wschodnia – w Nadleśnictwie Dąbrowa. Lesistość w gminie jest znacznie wyższa od przeciętnej wojewódzkiej (22,4%) i zbliżona do średniej powiatowej (35,5%, choć w skali poszczególnych gmin notuje się duże zróżnicowanie – od ok. 4% w gminie Pruszcz do prawie 71% w gminie Osie). Pomimo relatywnie dużego zalesienia w gminie nie prowadzi się gospodarki pozyskiwania drewna (pod względem pozyskania grubizny gmina lokuje się na bardzo odległych pozycjach, a wartość ta jest bardzo mała). W strukturze lasów dominują bory sosnowe, a podobnie jak na terenie całego województwa w składzie gatunkowym dominuje sosna pospolita (95% powierzchni lasów), pozostałe gatunki to brzoza, dąb, olsza, świerk. Przeważają drzewostany w wieku 60-75 lat.

Większe powierzchnie lasów liściastych obserwuje się w dolinie Wdy. Część lasów, zwłaszcza w dolinie Wdy, pełni funkcję wodochronną.

Lokalny klimat - warunki klimatyczne obserwowane w gminie - jest typowy dla okolicznych obszarów i w żaden sposób nie wpływa pozytywnie lub negatywnie, w porównaniu z sąsiednimi gminami, na możliwości rozwoju gminy. Okres wegetacyjny trwa ok. 210 – 215 dni, roczna suma opadów jest dosyć niska i wynosi ok. 550 mm, najcieplejszym miesiącem ze średnią temperaturą 18°C jest lipiec, najchłodniejszym – z temperaturą -3°C – styczeń.

Stan i zagrożenia środowiska

Gmina położona jest w bezpośrednim sąsiedztwie Świecia, jednego z głównych ośrodków przemysłowych województwa, ośrodka znaczących emisji zanieczyszczeń, które w skali województwa lokują powiat świecki wraz z 4 powiatami grodzkimi i powiatem inowrocławskim w gronie jednostek generujących największą ilość wszelkiego rodzaju zanieczyszczeń powietrza, wód powierzchniowych i podziemnych oraz gleb.

Podstawowe parametry charakteryzujące wielkość zanieczyszczeń generowanych przez powiat świecki, według danych za rok 2001 są następujące:

- pod względem wielkości emisji zanieczyszczeń pyłowych, powiat lokował się na 7 miejscu w województwie, z udziałem rzędu 8,1%;
- pod względem wielkości emisji zanieczyszczeń gazowych, powiat lokował się na 5 miejscu w województwie, z udziałem rzędu 6,9%;
- pod względem wielkości emisji przemysłowych zanieczyszczeń pyłowych, powiat lokował się na 3 miejscu w województwie, z udziałem rzędu 17,2% (a wielkość wytwarzanych zanieczyszczeń jest 3-krotnie większa niż łącznie w Bydgoszczy, Toruniu i Grudziądzu);
- pod względem wielkości emisji przemysłowych zanieczyszczeń gazowych, powiat lokował się na 3 miejscu w województwie, z udziałem rzędu 13,5%.
- średnie stężenie dwutlenku siarki w powiecie (notuje w ostatnich latach tendencję malejącą) w 2001 roku należało do przeciętnych wśród powiatów;
- średnie stężenie dwutlenku azotu w powiecie w 2001 roku należało do najniższych wśród powiatów;
- średnie stężenie pyłu zawieszonego w powiecie w 2001 roku należało do ponadprzeciętnych wśród powiatów.
- przeprowadzone pomiary opadu pyłu, kadmu i ołowiu w Świeciu, Nowem i Osiu mieszczą się w normach i nie wyróżniają tych punktów na tle innych punktów pomiarowych na terenie województwa (nota bene opad pyłu Świeciu jest porównywalny z notowanym w położonym w sercu Borów – Osiu i prawie 2-krotnie mniejszy niż w Nowem);
- powiat świecki notuje największe w województwie zużycie wody na potrzeby przemysłu (jest to wartość porównywalna z 4 powiatami grodzkimi liczonymi razem) i wynosi ¼ wielkości ogólnowojevodzkiej;
- pod względem wielkości odprowadzonych ścieków (pochodzących z zakładów) powiat również lokuje się na pierwszej pozycji, produkując 40% sumy ogólnowojevodzkiej (kolejne 40% generuje powiat inowrocławski, a pozostałe powiaty – tylko 20%); całość ścieków wymagających oczyszczania jest oczyszczana;
- pod względem ilości wytworzonych odpadów w 2001 r. powiat lokował się na 3 miejscu wśród powiatów (ilość ta była prawie 2-krotnie większa niż w Bydgoszczy), znaczna ich część nie jest jednak wykorzystywana lub unieszkodliwiana i pod względem ilości odpadów tymczasowo gromadzonych, powiat lokuje się na 2. pozycji.

Pomimo powyższych uwarunkowań, w klasyfikacji jakości środowiska gmin, gmina zaliczona została do grupy A, czyli gmin, na terenie których nie występują praktycznie zagrożenia lub mają one charakter punktowy. W 4-stopniowej skali, kategoria A oznacza najlepszy stan środowiska.

Gmina nie jest obszarem tak intensywnego i szczegółowego monitoringu ze strony służb Ochrony Środowiska, jak największe miasta i gminy o silnie rozwiniętym, niebezpiecznym dla środowiska, przemyśle, stąd ilość dostępnych danych i informacji dotyczących stanu środowiska, jest znacznie mniejsza.

Według informacji publikowanych przez WIOŚ (Raport o stanie środowiska województwa kujawsko-pomorskiego - za lata 1998, 1999, 2001, 2002), najważniejsze przesłanki charakteryzujące stan i zagrożenia środowiska (na terenie gminy lub w gminach sąsiednich, ale pośrednio wpływające na gminę Drzycim) są następujące:

- a) badania stanu powietrza w stosunkowo niedaleko oddalonych od gminy Drzycim punktach pomiarowych w Świeciu i Grucznie wskazują, iż notują one jedne z najwyższych wartości zanieczyszczeń w województwie (w zakresie niektórych parametrów są to wartości porównywalne z centrami największych miast – Bydgoszczy, Torunia i Włocławka); podkreślić jednak należy, że wartości te zasadniczo mieszczą się w obowiązujących normach; np. stężenie dwutlenku siarki w Świeciu, pomimo iż odnotowano tu drugi najwyższy wskaźnik w województwie, osiąga pułap 62% normy); badania opadu pyłu zawieszonego w Świeciu wskazywały w 2002 r. na przekroczenie normy;
- b) roczna ocena jakości powietrza za rok 2002 lokowała powiat świecki wśród powiatów o przekroczeniach wartości kryterialnych dla pyłu i benzenu, wskutek czego także w zakresie klasy ogólnej (wskaźnik sumaryczny), powiat lokował się w grupie powiatów o gorszym wskaźniku;
- c) badania stanu czystości Wdy (wykonane w roku 2001) wskazują, iż w zakresie kryterium ogólnego rzeka lokuje się w III klasie czystości – na tle województwa kujawsko-pomorskiego oznacza to relatywnie wysoką klasę czystości, ponieważ prawie 77% badanych wód nie odpowiada normatywom, a tylko niespełna 6% ma II klasę czystości (brak wód o pierwszej klasie); także według kryterium fizykochemicznego Wda lokuje się w III klasie, a pod względem kryterium bakteriologicznego, na odcinku powyżej zbiornika w Gródku – w III klasie, poniżej zbiornika w Gródku do ujścia rzeki Wyrwy – w II klasie, a od ujścia rzeki Wyrwy – w klasie NON. Pomimo to rzeka Wda prezentuje na tyle dobre parametry jakości wody, że od momentu jej ujścia do Wisły, poprawiają się niektóre parametry czystości Wisły (np. BZT₅, miano Coli, Seston);
- d) badania jakości wód podziemnych prowadzone w punktach położonych w gminie i jej pobliżu - w sieci krajowej - wyniki w tabeli; w sieci regionalnej w sąsiedztwie istnieje punkt pomiarowy w miejscowości Morsk gm. Świecie, w którym w latach 2000-2002 klasyfikowano niską jakość wód;
W 2002 roku zbadano jakość wód w rejonie składowiska odpadów w Sierosławku – badanie wykonane w 3 punktach pomiarowych wykazało niską III klasę jakości, a parametrami, które lokowały się w III klasie, lub poza nią, były: mętność, azotany i azotyny;
- e) ocena stopnia zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi, wskazuje, iż poziom zanieczyszczenia ołowiem, kadmem, miedzią, cynkiem i niklem wykazuje wielkość typową dla zawartości naturalnej; pod względem zanieczyszczeń siarką 50% gleb wykazuje podwyższoną zawartość, 42% - słabe, a 8% - silne zanieczyszczenie; podkreślić należy iż na tle innych obszarów poziom zanieczyszczeń gleb siarką nie jest niekorzystny (sytuacją normalną jest podwyższony poziom; nie notuje się gleb o poziomie naturalnym);
- f) gmina położona jest w obszarze dosyć silnego zagrożenia gleb erozją wodną;
- g) potencjalnym zagrożeniem dla stanu środowiska są ewentualne katastrofy komunikacyjne na biegnącej prze teren gminy linii kolejowej oraz na drodze nr 239; pewne ryzyko wiąże się także z przeprawami mostowymi na Wdzie powyżej gminy, gdyż potencjalnie stwarzają one niebezpieczeństwo skażenia wody wskutek katastrof komunikacyjnych;

Przedstawione powyżej informacje, opierające się wprawdzie na badaniach najbardziej wiarygodnej jednostki zajmującej się analizami stanu i zanieczyszczeń środowiska, mają jednak tylko pośredni charakter i nie pozwalają na jednoznaczną ocenę stanu środowiska na terenie gminy oraz jego

ewentualnego wpływu na jakość życia mieszkańców i stan ich zdrowia. Pewna część użytych do analiz informacji została zebrana w drodze monitoringu prowadzonego w sąsiednich gminach, co wiąże się z pewnym ryzykiem błędu, jednak przy braku badań prowadzonych na terenie gminy, pozwala na dokonanie przynajmniej przybliżonej oceny. Z jednej strony szereg parametrów wykazuje stany „w normie”, jednak trudny do jednoznacznej oceny jest wpływ zakładów celulozowo-paperniczych w Świeciu, zaliczanych do głównych na terenie województwa emitentów zanieczyszczeń (odległość od zakładów Frantschach do granic gminy wynosi ok. 5 km, a do siedziby gminy – ok. 12 km; korzystnym uwarunkowaniem dla gminy jest w tej sytuacji położenie na północny-zachód od zakładów, co przy przewadze wiatrów zachodnich ogranicza napływ zanieczyszczeń). Podkreślić jednak należy, iż żaden z analizowanych parametrów nie wskazuje na znaczące różnice *in minus* w stanie środowiska gminy Drzycim i sąsiednich gmin wiejskich położonych na terenie powiatu świeckiego.

Tab. Badania jakości wód podziemnych w gminie Drzycim i w rejonie gminy (na terenie powiatu świeckiego, w sieci krajowej)

miejsowość	stratyfikacja	głębokość stropu (m. ppt)	rodzaj wód	użytkowanie terenu	klasa czystości wody
Sierosław gm. Drzycim	czwartorzędowe	7,8	wody wglębne	obszary zabudowane	1998 - klasa niskiej jakości 1999 – klasa wysokiej jakości 2000 – klasa najwyższej jakości 2001 – klasa wysokiej jakości 2002 - klasa najwyższej jakości
Kozłowo gm. Świecie	trzeciorzędowe	18	wody wglębne	grunty orne	1998 - klasa niskiej jakości 1999 - klasa wysokiej jakości 2000 – klasa niskiej jakości 2001 – klasa najwyższej jakości 2002 – klasa niskiej jakości
Świecie	czwartorzędowe	26	wody wglębne	obszary zabudowane	1998 - klasa niskiej jakości 1999 - klasa wysokiej jakości 2000 – klasa średniej jakości 2001 – klasa średniej jakości 2000 – klasa średniej jakości
Pruszcz	czwartorzędowe	4	wody gruntowe	obszary zabudowane	1998 - klasa niskiej jakości 1999 - klasa wysokiej jakości 2000 – nie badano 2001 – klasa wysokiej jakości 2002 - klasa średniej jakości
Warlubie	czwartorzędowe	4,5	wody gruntowe	obszary zabudowane	1998 – klasa niskiej jakości 1999 - klasa wysokiej jakości 2000 - klasa wysokiej jakości 2001 – klasa niskiej jakości 2002 – klasa wysokiej jakości

Źródło: WIOŚ w Bydgoszczy 2003 r.

Ochrona przyrody

Jeżeli przyjąć, iż wyznacznikiem jakości, rangi i atrakcyjności przyrody danego obszaru jest udział obszarów włączonych do systemu obszarów chronionych, gmina Drzycim należy do obszarów dostrzeganych – zaznaczających się na tle innych gmin województwa. Wschodnią – położoną w dolinie Wdy i w większości zalesioną - część gminy, włączono w system obszarów chronionych – leży ona w obszarze Wdeckiego Parku Krajobrazowego oraz otuliny tegoż parku, jak również Świeckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Łącznie chronione jest ok. 3,8 tys. ha, co stanowi ok. 1/3 powierzchni gminy. Na tle powiatu świeckiego gmina nie należy do obszarów o najwyższej atrakcyjności (udział obszarów chronionych w ogólnej powierzchni lokuje ją dopiero na 6-tym

miejscu wśród 11 gmin), jednak uwzględniając wszystkie gminy województwa, spośród których liczne nie są w ogóle objęte ochroną, wyróżnia się.

Ze względu na fakt, iż na terenie gminy nie wyznaczono rezerwatów przyrody, ani parków narodowych, najwyższą formą ochrony jest park krajobrazowy. Na terenie gminy około 1,8 tys. ha leży na terenie Wdeckiego Parku Krajobrazowego, przy czym jest to jego peryferyjna – południowa część. W Parku leży północno-wschodnia część gminy, przy czym w granicach Parku znajduje się sołectwo Gródek, natomiast w otulinie (czyli strefie ochronnej Parku) – Sierosław i Wery (spośród części Parku leżącej na terenie gminy ponad 1/3 stanowi otulina, podczas gdy w strukturze całego Parku jej udział wynosi tylko 20% - ten fakt również świadczy o peryferyjności tej części Parku, gdzie obserwuje się już strefę pośrednią pomiędzy zasadniczym obszarem chronionym Borów Tucholskich, a rolniczą strefą położoną na południe od Borów). Część gminy leżąca w Parku jest zalesiona, natomiast otulina parku jest w bezleśna – wykorzystywana rolniczo.

Park został utworzony na mocy Rozporządzenia nr 52/93 Wojewody Bydgoskiego z dnia 16 lutego 1993 roku. Obejmuje środkowo-wschodnią część Borów Tucholskich i położony jest na terenie 7 gmin: Osie, Lniano, Śliwice, Drzycim, Warlubie, Jeżewo i Cekcyn (przy czym zdecydowana większość – około $\frac{3}{4}$ powierzchni Parku - leży w gminie Osie, a w Osiu mieści się jego siedziba). Łączna powierzchnia wynosi 23,8 tys. ha, z czego zasadnicza część chroniona – 19,2 tys. ha, a otulina Parku – 4,6 tys. ha (a więc część położona w gminie Drzycim stanowi tylko niespełna 10% ogólnej powierzchni Parku). Na terenie Parku wyznaczono 4 rezerваты przyrody (wszystkie na terenie gminy Osie).

Celem utworzenia Wdeckiego Parku Krajobrazowego jest (zgodnie z Rozporządzeniem 52/93) „zachowanie unikalnego środowiska przyrodniczego, swoistych cech krajobrazu oraz wartości kulturowych charakterystycznych dla regionu Borów Tucholskich”. Park obejmuje przede wszystkim zalesione tereny (lasy stanowią około 70% powierzchni Parku), stanowiące część Borów Tucholskich (w tym doliny Wdy). Pod względem kulturowym leży w strefie oddziaływania (przejawiającego się architekturze, folklorze i tradycji) grup etnicznych Borowiaków i Kociewiaków. Na uwagę zasługuje występowanie w Parku cennych i bardzo rzadkich gatunków roślin wpisanych do "Czerwonej Księgi" (np. trzech gatunków rosiczki, storczyka plamistego, wawrzynka wilczelyko, lilii złotogłów, turzycy bagiennej, orlika pospolitego, widłaka jałowcowatego, żurawiny błotnej, cisu pospolitego). Na terenie Parku znajduje się największe w Polsce skupisko jarzębu brekini. Spośród fauny, w Parku obserwuje się 13 gatunków płazów, 5 gatunków chronionych gadów, 149 (w tym 113 chronionych) gatunków ptaków, 42 gatunki ssaków (w tym 16 chronionych).

Rozporządzenie na mocy którego powołano Park, precyzuje zasady zagospodarowania, w tym wymienienia działalności zakazane. Na obszarze Parku zakazuje się:

- niszczenia obiektów i instalowania urządzeń powodujących zanieczyszczanie i skażenie wody, powietrza, gleby, stanowiących źródło nadmiernego hałasu lub naruszających walory estetyczne krajobrazu;
- budowy dróg, linii energetycznych, telekomunikacyjnych, ciągów ciepłowniczych, gazowych bez uwzględnienia wymagań ochrony krajobrazu;
- wprowadzania zmian stosunków wodnych niekorzystnych dla ekosystemów objętych ochroną oraz zabudowy technicznej rzek i potoków;
- lokalizowania wysypisk śmieci i odpadów z wyjątkiem niezbędnych dla potrzeb miejscowej ludności;
- eksploatacji surowców mineralnych z wyjątkiem potrzebnych dla zaspokojenia potrzeb lokalnych;
- dokonywania prac ziemnych naruszających w sposób trwały rzeźbę terenu;
- lokalizowania wielkotowarowych ferm hodowli zwierząt;
- prowadzenia czynności powodujących wzmożenie procesów erozyjnych;
- niszczenia torfowisk;
- poruszania się łodziami o napędzie motorowym po jeziorach i rzekach w celach turystycznych i sportowych;
- niszczenia zadrzewień, zakrzaczeń śródpolnych, śródłąkowych i przydrożnych;

- biwakowania poza miejscami wyznaczonymi;
- prowadzenia prac mogących doprowadzić do zniszczenia pozostałości po starych cmentarzach, grodziskach i innych obiektach kultury materialnej istotnych dla regionu.

Wschodnia część gminy leżąca na południe od obszaru Wdeckiego Parku Krajobrazowego (na południe od drogi Drzycim – Gródek – Laskowice) została włączona w granice Świeckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Jest to także obszar leżący w dolinie Wdy i w większości zalesiony. Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody, obszary chronionego krajobrazu, to tereny wyróżniające się krajobrazowo, o różnych typach ekosystemów, których zagospodarowania powinno zapewnić „stan względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych”. Gospodarowanie na tych terenach podlega podobnym zasadom, jak w parkach krajobrazowych, lecz zasady te są mniej rygorystyczne (mniej surowy reżim ochronny). Szczególną wagę przywiązuje się do rozwoju infrastruktury wodno-ściekowej i gospodarki odpadami.

Tab. Porównanie powierzchni chronionych w gminach powiatu świeckiego (dane w ha)

gmina	ogólna powierzchnia gruntów	powierzchnia obszarów chronionych	rezerваты przyrody	parki krajobrazowe	obszary chronionego krajobrazu	użytki ekologiczne
Bukowiec	11100	25,5	0	0	0	25,5
Dragacz	11114	10800	25,2	7710	3090	15,3
Drzycim	10792	3768,6	0	1849,1	1900	27,8
Jeżewo	15593	10274,8	0	931,3	9343,5	105,3
Lniano	8834	1978,1	0	378,1	1600	24,4
Nowe	10636	7194	29,1	4554	2640	3,7
Osie	20961	19541,2	242,8	14440,6	5100	104,5
Pruszcz	14196	2767	0	2101	650	17,8
Świecie	17481	8457	30,2	5007	3450	19,2
Świekatowo	6474	11,5	0	0	0	11,5
Warlubie	20097	6189,3	7,3	5596,8	500	322

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów GUS.

Wschodnia część gminy znalazła się w obszarze Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Borów Tucholskich” (jeden z 11 tego typu obszarów w kraju).

Leśne Kompleksy Promocyjne zostały powołane w połowie lat 90-tych w celu: wszechstronnego rozpoznania stanu biocenozy leśnej i kierunków zachodzących w niej zmian, trwałego zachowania lub odtwarzania naturalnych walorów lasu metodami racjonalnej gospodarki leśnej prowadzonej na zasadach ekologicznych, integrowania celów gospodarki leśnej z aktywną ochroną przyrody, promowania wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej, prowadzenia prac badawczych i doświadczałości leśnego w aspekcie upowszechniania zasad ekorozwoju na całym obszarze działania Lasów Państwowych, prowadzenia szkoleń leśników i edukacji ekologicznej społeczeństwa. Wschodnia część gminy (pokrywająca się z opisanymi powyżej obszarami chronionymi) została zaliczona do obszaru węzłowego o znaczeniu międzynarodowym (Bory Tucholskie, obszar oznaczany jako 11M – jeden z 2 wyróżnionych na terenie województwa i najważniejszy wśród nich obszar tego typu) sieci ekologicznej EKONET-PL – klasyfikacja ta nie stanowi jednak formy ochrony (nie znajduje umocowania prawnego), a jedynie identyfikuje obszary istotne dla zachowania bioróżnorodności. Obszar Borów Tucholskich (w tym część gminy leżąca w Borach) jest zaliczany do „ostoi przyrody”, w której zidentyfikowano powyżej 16 siedlisk z listy Dyrektywy Habitatowej (na terenie województwa jest to zdecydowanie najważniejsza ostoja przyrody)

Reasumując, należy stwierdzić, iż na tle powiatu i województwa zaznacza się rola gminy w systemie obszarów chronionych. Ochroną objęto około 1/3 powierzchni gminy – obszary o znaczącej atrakcyjności przyrodniczej i krajobrazowej, istotne także dla ruchu turystycznego, położone w dolinie Wdy i silnie zalesione.

Charakterystyka demograficzna gminy

Zmiany liczby ludności

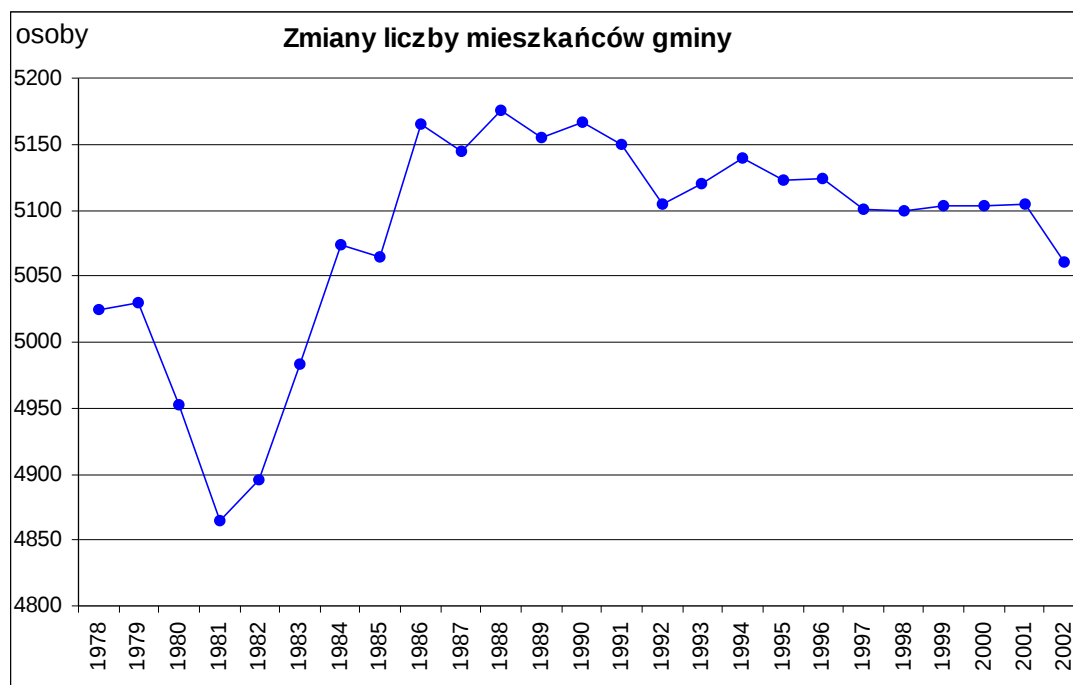
Gmina cechuje się stagnacją demograficzną. W końcu 2002 roku liczyła 5061 osób i była to liczba tylko nieznacznie mniejsza, niż w poprzednich latach. Warto podkreślić, że w okresie 1986 – 2001, a więc przez 16 kolejnych lat, tylko raz liczba mieszkańców była minimalnie niższa niż 5100 (w 1998 roku – 5099) , a nigdy nie przekroczyła 5180 osób. Coroczne zmiany liczby mieszkańców rzadko przekraczały 20 osób.

W ciągu ostatnich 25 lat największą liczbę mieszkańców notowano w roku 1988 – 5176, a najmniejszą w roku 1981 – 4864 (rozpiętość wynosi więc zaledwie 312 osób). W okresie 1981-84 nastąpił wzrost liczby o 210 osób i od tego czasu wykazuje ona bardzo małe zmiany.

Tab. Porównanie dynamiki zmian liczby ludności na obszarach wiejskich powiatu świeckiego (rok 1991=100)

gmina	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Bukowiec	99	99	100	100	101	99	100	99	100	100
Dragacz	100	101	101	102	102	102	102	101	101	101
Drzycim	99	99	100	99	99	99	99	99	99	99
Jeżewo	101	101	101	101	102	103	103	103	103	104
Lniano	101	103	103	103	103	102	102	103	103	105
Nowe	99	99	99	99	100	99	99	100	100	100
Osie	102	103	103	103	103	102	102	103	103	104
Pruszcz	102	101	103	102	101	102	102	103	103	104
Świecie	101	101	102	97	103	104	104	103	105	104
Świekatowo	104	105	104	104	105	105	106	105	106	108
Warlubie	99	98	98	98	98	97	98	99	100	100

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów US w Bydgoszczy.

Stagnacja liczby mieszkańców obserwowana w gminie Drzycim jest typowa dla wielu gmin powiatu świeckiego (podobnie jak dla większości gmin województwa). Obszary wiejskie powiatu cechują się zastojem, czego dowodem jest fakt, że w okresie 1991-2001 liczba mieszkańców zwiększyła się tu

zaledwie o 1,6 tys. osób, czyli o 2,5% stanu początkowego. Podobną, jak gmina Drzycim, dynamikę notują także gminy Bukowiec, Dragacz, Nowe, Warlubie, gdzie liczba mieszkańców w całym okresie pozostaje praktycznie niezmienna. W pozostałych gminach notuje się niewielki wzrost (o 4 do 5%), jedynie gmina Świekatowo cechuje się wysoką dynamiką, a liczba mieszkańców jest obecnie o prawie 8% wyższa, niż w 1991 roku.

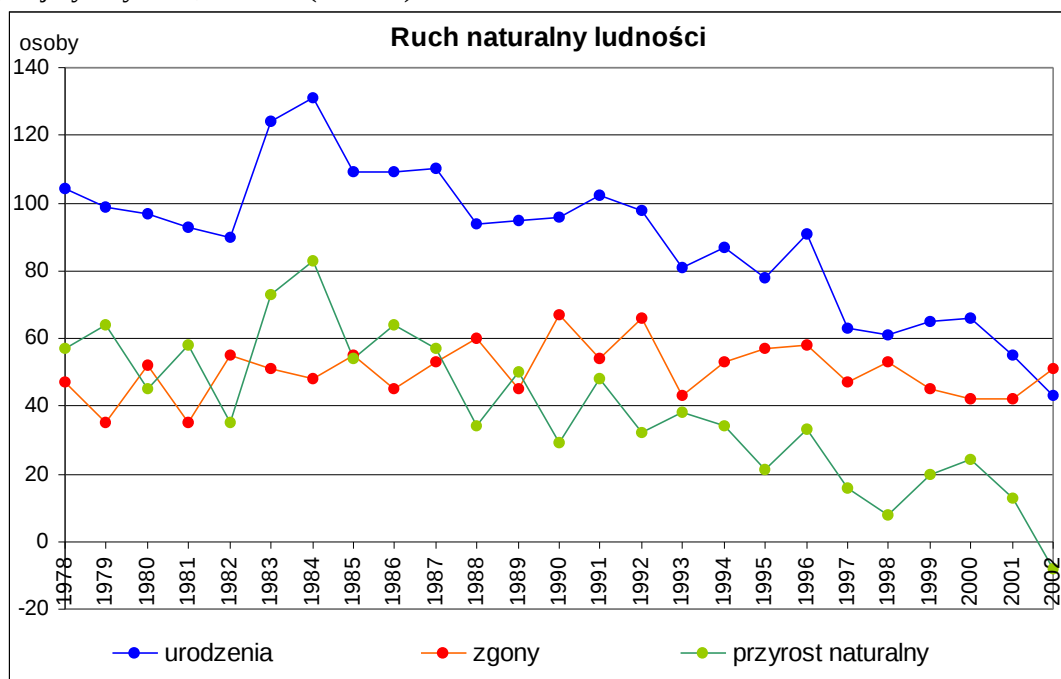
Ruch naturalny ludności – urodzenia, zgony, przyrost naturalny

Procesem typowym dla okresu transformacji systemowej w Polsce jest znaczny spadek liczby urodzeń (jest on skutkiem między innymi znacznego pogorszenia warunków materialnych ludności, w tym głównie trudnej sytuacji i niepewności na rynku pracy ale wynika także z trudnej sytuacji mieszkaniowej).

W gminie Drzycim w okresie tym zanotowano około 2-krotne zmniejszenie liczby urodzeń. O ile w końcu lat 80-tych przeciętnie rocznie rodziło się około 100 osób, to w ostatnich latach liczba ta wyniosła 55 w 2001 i rekordowo mało – 43 w 2002 r. Niezbyt korzystny jest fakt, że wciąż obserwuje się zmniejszanie tej liczby, podczas gdy w wielu gminach ma miejsce już powolne zwiększanie liczby urodzeń. Warto zauważyć, że w okresie ostatnich 25 lat, największa liczba urodzeń przypadła na rok 1984 (który w wielu gminach był kulminacją wyżu demograficznego) i wyniosła 131, a więc 3-krotnie więcej niż w roku 2002.

Spadek liczby urodzeń typowy jest dla obszarów wiejskich całego województwa. Wskaźnik liczby urodzeń w stosunku do liczby mieszkańców w latach 80-tych wynosił w byłym województwie bydgoskim od 20 do 23 / 1000 mk (przeciętnie około 22), podczas gdy obecnie na obszarach wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego nie przekracza 12 / 1000 mk (w 2001 – 11,7, w 2002 – 11,3).

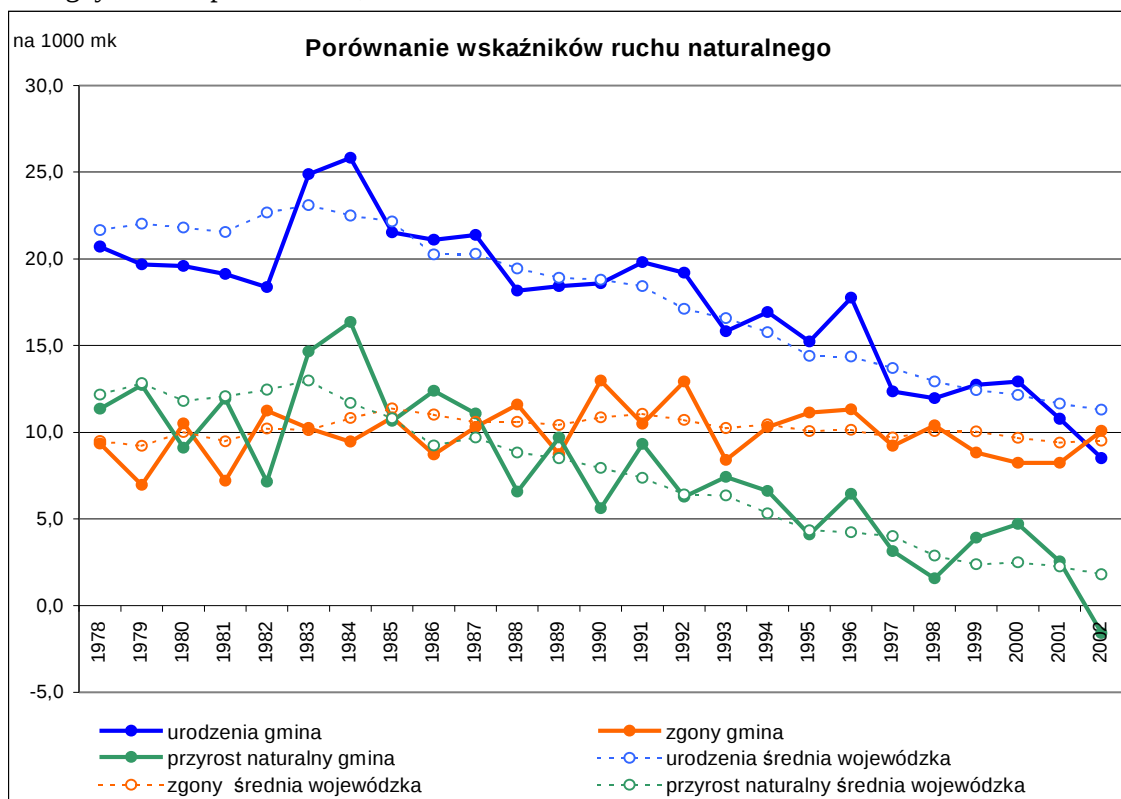
W gminie Drzycim wskaźniki urodzeń były generalnie zbliżone do średnich wojewódzkich, a ich zmiany odzwierciedlały procesy typowe dla całego regionu. Warto jednak zauważyć, że na początku lat 90-tych gmina notowała korzystniejsze – wyższe wskaźniki, a w ostatnich 2 latach – mniej korzystne – znacząco niższe. Najniższy wskaźnik w gminie Drzycim wyniósł 8,5 / 1000 (w 2002 roku), najwyższy – 25,8 / 1000 (w 1984).

Podkreślić należy, iż głównymi następstwami postępującego spadku urodzeń, są: zagrożenie dla odnowy pokoleniowej gminy oraz postępujące procesy starzenia ludności (coraz wyższy udział ludności starszej wśród mieszkańców), czego z kolei konsekwencją jest obniżanie standardów życia (między innymi wskutek rosnącego obciążenia ekonomicznego ludności młodszej). Pozytywną

przesłanką jest jednak fakt, iż w okresie kilku lat w wiek rozrodzony wejdą roczniki wyżej demograficznego początku lat 80-tych co powinno skutkować zwiększeniem liczby urodzeń.

W przeciwieństwie do wskaźnika urodzeń, wskaźnik zgonów cechuje się generalnie stałą wartością około 10 / 1000 mk. Gmina Drzycim wykazuje korzystniejsze uwarunkowania, niż przeciętne obszary wiejskie województwa, gdyż wskaźnik zgonów odniesiony do liczby mieszkańców jest w bardzo wielu latach niższy, niekiedy znacznie, od przeciętnej, a bardzo rzadko notuje wartości istotnie przekraczające średnią. Np. w okresie ostatnich 25 lat, gmina notowała wskaźnik korzystniejszy 15 razy, a mniej korzystny 10 razy, przy czym różnica ponad 1/1000 na korzyść gminy notowana była 9-krotnie (aż 3-krotnie różnica przekroczyła 2/1000), a różnica ponad 1/1000 na niekorzyść gminy wystąpiła 6-krotnie (w tym 2-krotnie przekroczyła 2/1000). Warto zauważyć, że wspomniana różnica 1/1000 mieszkańców oznacza, iż w gminie rocznie umiera o 5 osób mniej, niż miałyby to miejsce, gdyby wskaźnik zgonów był identyczny ze średnią (przy różnicy 2/1000 jest to 9-11 zgonów mniej). W ostatnich latach przeciętnie rocznie w gminie umiera około 40 – 50 osób, podczas gdy jeszcze na przełomie lat 80-tych i 90-tych liczba ta wynosiła od 50 do 60, a nawet przekraczała 60. W okresie ostatnich 25 lat najwyższą liczbę zgonów notowano w roku 1990 (67), a najniższą w latach 1979 i 1981 (35), ale bardzo mało zgonów notowano też w ostatnich latach – w 2000 i 2001 (po 42). Skutkiem zmniejszania liczby zgonów przy niemal niezmiennej liczbie ludności jest malejący wskaźnik zgonów – o ile w latach 90-tych wynosił on przeciętnie około 11 / 1000 mk (a w latach 1990 i 1992 sięgnął nawet 13), to w ostatnich latach kształtuje się ok. 10 / 1000, a spośród 5 ostatnich lat w 3 osiągnął wartości poniżej 9. Ostatnie lata są dla gminy znacznie korzystniejsze, niż przeciętnie dla obszarów wiejskich województwa, gdyż uśredniony wskaźnik z 6 lat jest tu niższy od 9,2 / 1000, podczas gdy średnio przekracza 9,7.

Ponieważ w okresie ostatnich lat znacznie szybciej malała liczba urodzeń, niż liczba zgonów, sukcesywnie zmniejszał się przyrost naturalny, czyli różnica pomiędzy liczbą urodzeń, a liczbą zgonów. W 2002 roku po raz pierwszy zanotowano ujemny przyrost naturalny – liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń o 8.

W latach 80-tych przyrost naturalny był bardzo zróżnicowany i choć przeciętnie wynosił 54 osoby rocznie, to notowano lata gdy wynosił tylko 35, ale też lata, gdy przekraczał 80. W latach 90-tych

średni roczny przyrost naturalny jest już dokładnie o połowę niższy (przeciętnie 27 osób rocznie) i tylko w roku 1991 wyniósł 48, a nigdy potem nie przekroczył 40, często osiągając wartości około 20. W roku 1998 przyrost naturalny wyniósł tylko 8 osób, a rekordowo niska liczba urodzeń w połączeniu ze zwykłą zgonów w roku 2002 zaowocowała ujemnym przyrostem.

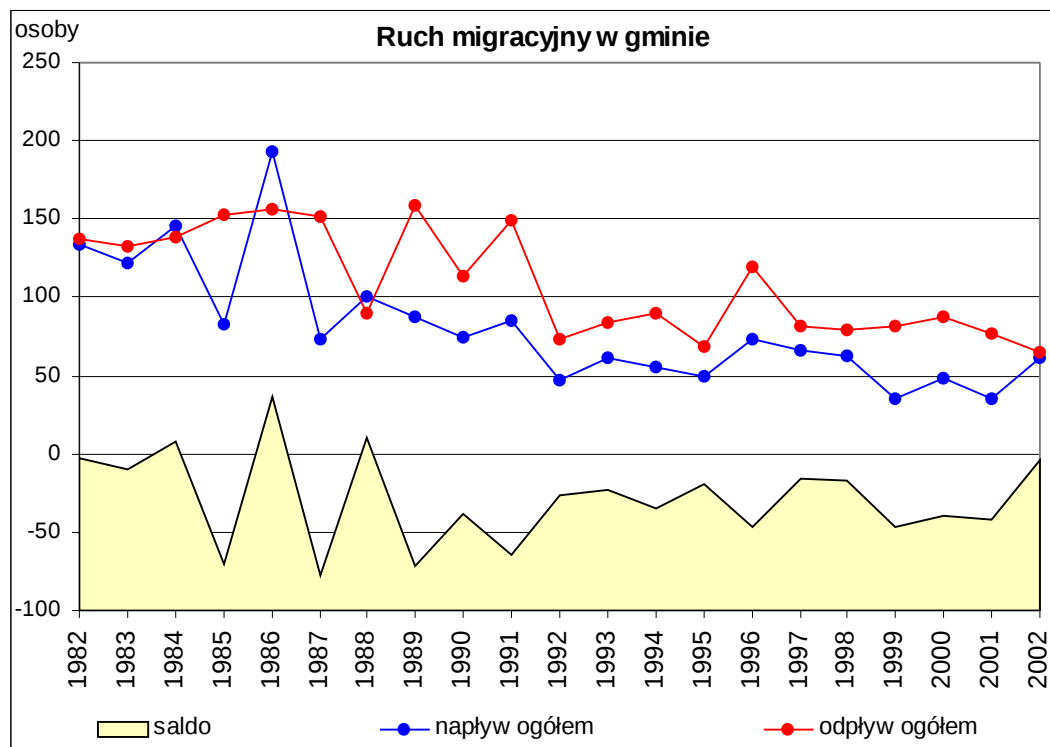
W okresie 25 lat najwyższy przyrost naturalny zanotowano w roku 1984 – 83 osoby, najniższy dodatni – w roku 1998 – 8 osób, a najmniej korzystny – w roku 2002 (ujemny – 8 osób).

Wskaźnik przyrostu naturalnego na 1000 mk wykazuje w gminie przebieg typowy dla obszarów wiejskich województwa, przy czym w poszczególnych latach notowane są wartości nieznacznie korzystniejsze lub mniej korzystne. W okresie ostatnich 20-lat wskaźnik przyrostu naturalnego na obszarach wiejskich województwa zmniejszył się ponad 7-krotnie – z 13,0 / 1000 mk w roku 1983 do 1,8 / 1000 mk w roku 2002. W gminie najwyższy wskaźnik – w roku 1984 wyniósł aż 16,4 / 1000 mk, podczas gdy w ostatnich latach najczęściej nie przekraczał 4/1000 a w 2002 roku ujemny wskaźnik wyniósł 1,6/1000 mk.

Ruch migracyjny

W okresie ostatnich 10 lat na terenie gminy dokonano łącznie 546 zameldowań (w okresie ostatnich 20 lat – 1558 zameldowań). Powyższy parametr przyjęło się uważać za wskaźnik napływu migracyjnego na teren gminy, jednak należy pamiętać, iż obejmuje on również przemeldowania na terenie gminy (pomiędzy poszczególnymi miejscowościami, a nawet zmiany miejsca zamieszkania w obrębie tej samej miejscowości), a wielkość tego ruchu wewnętrznego nie jest możliwa do oszacowania (uwagi te odnoszą się także do odpływu migracyjnego).

Odpływ migracyjny dla okresu ostatnich 10 lat wyniósł 835 osób, a w okresie 20 lat – 2149 osób. W ostatniej dekadzie saldo migracji było ujemne i wyniosło 289 osób, dla dwóch dekad ujemne saldo wynosi 591 osób.

Podobnie jak na obszarze całego województwa (a jest to także tendencja ogólnokrajowa) w gminie miał miejsce spadek ruchliwości mieszkańców, przejawiający się zmniejszaniem wielkości napływu i odpływu. Stąd też wartości napływu migracyjnego w kolejnych latach cechują się powolną tendencją spadkową. Maksymalna wartość w roku 1986 wyniosła 193, minimalna – w 1999 i 2001 – tylko 35 osób. Zmniejszała się także wielkość odpływu migracyjnego – w latach 80-tych bardzo liczne były lata gdy notowano ponad 130 wymeldowań (maksymalna liczba – w 1989 wyniosła 159), podczas gdy

w latach 90-tych tylko dwukrotnie przekroczyła ona wartość 90, a minimalna w 2002 roku wyniosła 65.

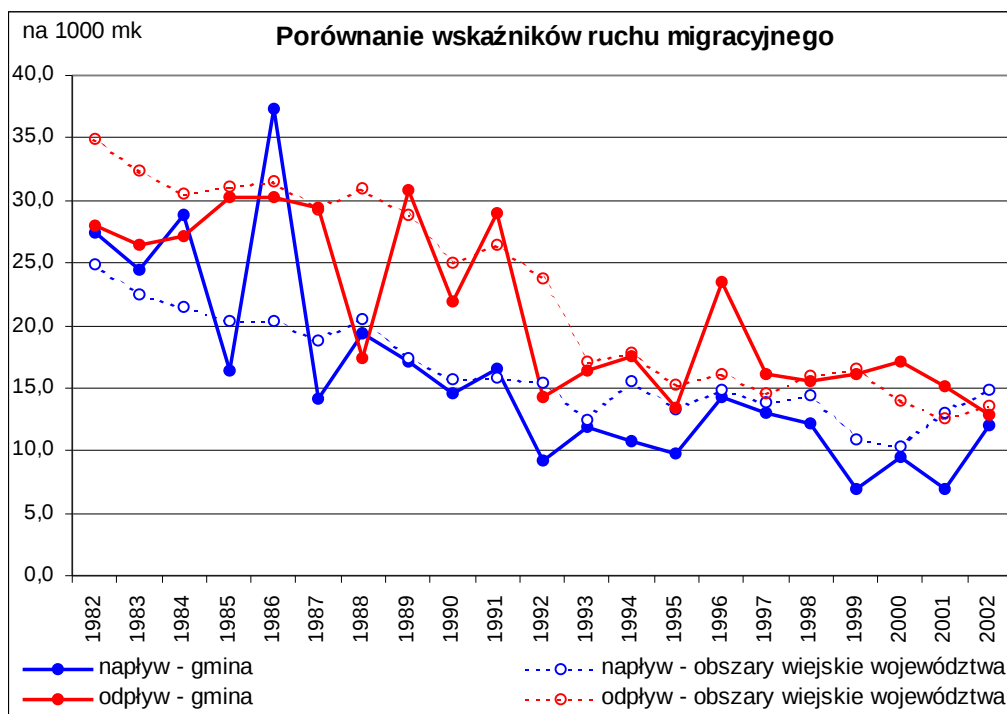
Obrót migracji (suma napływu i odpływu) w latach 80-tych corocznie przekraczał 200 osób (rekordowy w roku 1986 wyniósł 349), w latach 90-tych zazwyczaj nie przekraczał 150, a obecnie kształtuje się na poziomie ok. 120 osób.

Zmniejszenie ruchu migracyjnego obrazuje porównanie okresów pięcioletnich (tabela) – w każdym kolejnym okresie suma migracji (napływu, odpływu i obrotu, czyli sumy napływu i odpływu) była mniejsza niż w poprzednim. Dla całego okresu utrzymuje się wysokie niekorzystne ujemne saldo migracji.

Tab. Zmiany wielkości migracji w okresach 5-letnich

	1983-87	1988-92	1993-97	1998-2002
napływ ogółem	617	395	305	241
odpływ ogółem	730	584	445	390
saldo	-113	-189	-140	-149
obrót	1347	979	750	631

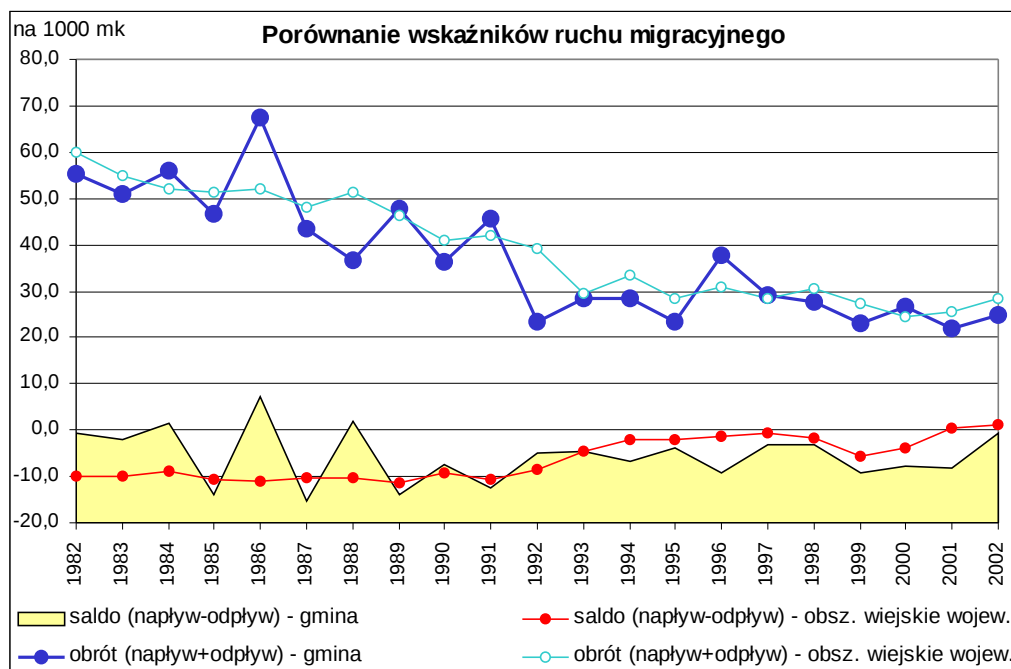
Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów US w Bydgoszczy.

Gmina notuje niekorzystne – ujemne saldo migracji. W ciągu ostatnich 14 lat saldo nigdy nie było dodatnie, a w okresie ostatnich 20 lat tylko 3-krotnie napływ migracyjny był wyższy, niż odpływ (miało to miejsce w latach: 1984, 86, 88). Wielkość salda jest jednak zróżnicowana – najkorzystniejsze notowano w roku 2002, gdy odpływ przewyższył napływ tylko o 4 osoby, jednak w latach 1999-2001 corocznie różnica ta wynosiła już około 40 osób. W przeciwieństwie do wielu gmin, gdzie obecnie notuje się znacznie korzystniejsze salda, niż w latach 80-tych i 90-tych, w gminie Drzycim w ostatnich latach saldo jest mniej korzystne niż na początku lat 90-tych, co nie rokuje korzystnie na zmianę trendów migracyjnych.

Na tle obszarów wiejskich województwa wskaźniki ruchu migracyjnego są generalnie (poza nielicznymi latami), niższe od przeciętnych wojewódzkich dla obszarów wiejskich. Wskaźnik napływu odniesiony do liczby mieszkańców począwszy od roku 1992 jest corocznie niższy, niekiedy znacznie (1992, 94, 95, 2001), od średniej, co świadczy o stosunkowo małej atrakcyjności gminy, która nie jest preferowana jako miejsce osiedlania się. Wskaźnik odpływu w okresie ostatnich 10 lat

był w gminie niższy od średniej 6 razy, przy czym różnice te nie były znaczące, natomiast w 4 latach notowano w gminie wyższy odpływ (w 1996 znacznie, a w 2000 i 2001 – istotnie wyższy), niż przeciętnie, co potwierdza małą atrakcyjność.

Wskaźniki obrotu migracyjnego świadczą, iż ruchliwość migracyjna jest w gminie w ostatnich latach o około 15-20% mniejsza, niż przeciętnie na obszarach wiejskich województwa (w ciągu 10 lat wskaźnik w gminie był aż 7 razy niższy, a tylko 3 razy wyższy, niż średnio).

Wskaźnik salda migracji na 1000 mk jest w ostatnich latach znacznie mniej korzystny od średniej (niekorzystne wskaźniki są w gminie nawet kilkukrotnie wyższe, niż przeciętnie).

Tab. Porównanie wskaźników ruchu migracyjnego w powiecie świeckim. Wartości dla okresu 1997-2001

gmina	suma napływu	suma odpływu	łącznie saldo (1997-01)	na 1000 mk – przeciętnie rocznie			
				napływ	odpływ	saldo	obróć
m. Nowe	300	369	-69	8,9	11,0	-2,1	19,9
m. Świecie	1491	1536	-45	11,0	11,3	-0,3	22,3
Bukowiec	286	403	-117	10,7	15,0	-4,4	25,7
Dragacz	666	868	-202	18,0	23,4	-5,4	41,4
Drzycim	246	407	-161	9,6	15,9	-6,3	25,6
Jeżewo	475	443	32	12,1	11,3	0,8	23,4
Lniano	230	249	-19	11,1	12,0	-0,9	23,1
Nowe	334	375	-41	14,3	16,1	-1,8	30,4
Osie	309	334	-25	11,7	12,6	-0,9	24,4
Pruszcz	667	552	115	13,9	11,5	2,4	25,4
Świecie	550	570	-20	15,5	16,1	-0,6	31,6
Świątkowo	262	244	18	15,3	14,3	1,1	29,6
Warlubie	450	428	22	13,7	13,0	0,7	26,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów US w Bydgoszczy.

Porównanie wskaźników ruchu migracyjnego dla gmin powiatu świeckiego (uśrednione dane dla 5-letniego okresu 1997-2001) wskazuje, iż gmina Drzycim wyróżnia się bardzo małym napływem i dosyć wysokim odpływem, czego konsekwencją jest najmniej korzystne saldo migracji. Gmina cechuje się też na tle tych obszarów raczej przeciętnym nasileniem ruchów migracyjnych. Świadczy o tym obrót migracji, czyli suma zameldowań i wymeldowań na terenie gminy, który należy do niskich

wśród gmin powiatu. Oceniając ruch migracyjny jako miernik atrakcyjności dla zamieszkania, zauważyć należy jeden z najniższych na terenie powiatu wskaźników napływu (zameldowań) co może wskazywać na relatywnie niską atrakcyjność dla osiedlania się na jej terenie; gmina nie jest też atrakcyjnym miejscem dla dotychczasowych mieszkańców (stąd wysoki odpływ).

Warto zauważyć, że kilka gmin wiejskich notuje dodatnie saldo migracji w tym okresie, co może wskazywać na ich relatywnie większą atrakcyjność dla zamieszkania (osiedlania się).

W strukturze migracji na terenie gminy zaznacza się zróżnicowanie pomiędzy odpływem a napływem. Wśród osób, które osiedlają się na terenie gminy przez cały okres zdecydowanie przeważają mieszkańcy obszarów wiejskich, którzy stanowią od 60 do 80% wszystkich migrujących do gminy. W ostatnich latach dysproporcje te nieco się wyrównują, bowiem o ile napływ z obszarów wiejskich znacznie zmalał, to napływ z miast utrzymuje się na zbliżonym poziomie, a w stosunku do początku lat 90-tych jest obecnie nawet trochę wyższy.

Wśród osób, które migrują z terenu gminy w ostatnich latach przeważa odpływ do miast, podczas gdy jeszcze do końca lat 90-tych przeważały migracje na obszary wiejskie. Dysproporcje te nie były jednak znaczące - w latach 80-tych i 90-tych odpływ do miast stanowił ok. 45-49% ogółu, obecnie około 58%.

Warto podkreślić, że z miastami w okresie wieloletnim gmina notuje wysokie ujemne saldo migracji (218 osób w okresie ostatnich 10 lat), podczas gdy z obszarami wiejskimi (także ujemne saldo) jest ono znacznie niższe (71 osób w okresie 10 lat). Ponadto ruch z obszarami wiejskimi jest bardziej zrównoważony – na wysokie saldo ujemne wpłynęły lata 1996 i 2001 gdy łączne ujemne saldo wyniosło 66 osób, podczas gdy w pozostałych latach saldo jest zbliżone do 0, a w 3 latach jest nawet dodatnie.

Gmina nie notuje ruchu migracyjnego z zagranicą (w analizowanym okresie zanotowano pojedyncze przypadki migracji zagranicznych).

Struktury płci i wieku

W 2002 roku gminę Drzycim zamieszkiwało (wg NSP) 2521 kobiet i 2496 mężczyzn, przewaga liczby kobiet wynosiła więc 25 osób, wskutek czego wskaźnik feminizacji (czyli liczba kobiet na 100 mężczyzn) wyniósł 101 i należał do korzystnych pod względem równowagi płci i typowych - przeciętnych, zarówno w skali powiatu, jak i województwa. Ten ogólny wskaźnik nie świadczy jednak jednoznacznie o korzystnej sytuacji demograficznej gminy, ponieważ wskaźnik jest silnie zawyżany przez najstarsze grupy wiekowe, natomiast w młodszych przedziałach wskaźnik jest relatywnie niezbyt korzystny.

Wskaźnik feminizacji jest silnie zróżnicowany według grup wiekowych. Tradycyjnie najwyższy (w związku z podwyższoną śmiertelnością mężczyzn i krótszym przeciętnym trwaniem życia) notuje się w starszych grupach. Począwszy od grupy 50-59 lat jest on wyższy od 100, a w każdej kolejnej 10-letniej grupie znacznie wzrasta (tabela).

Dla rozwoju demograficznego największe znaczenie ma wskaźnik w grupach wiekowych od 15 do 40 roku życia, w których zawiera się najwięcej małżeństw oraz rodzi najwięcej dzieci. Sytuację notowaną w gminie można uznać za niezbyt korzystną, zarówno obiektywnie, jak też na tle innych obszarów wiejskich powiatu. Łączny wskaźnik dla tej grupy wynosi 93,5, choć np. w grupie wiekowej 20 – 29 lat – tylko 88. Pozytywny jest wysoki wskaźnik w grupie 13-15 lat (prawie 125), choć w młodszej grupie – 7 do 12 lat jest on już niższy od 100 (97,7). Trudno więc oczekiwać, że w kolejnych latach sytuacja w charakteryzowanej powyżej grupie odpowiedzialnej za odnowę pokoleniową ludności gminy, ulegnie znaczącej poprawie. Prawdopodobnie problem „żony dla rolnika” będzie w gminie obecny także w ciągu kolejnej dekady.

Tab. Struktury płci i wieku wg NSP 2002 r.

grupa wiekowa	liczba kobiet	liczba mężczyzn	liczba ludności razem	wskaźnik feminizacji
0 do 9	355	323	678	109,9
10 do 19	466	462	928	100,9
20 do 29	361	408	769	88,5
30 do 39	325	347	672	93,7
40 do 49	344	413	757	83,3
50 do 59	258	245	503	105,3
60 do 69	187	169	356	110,7
70 do 79	158	95	253	166,3
80 do 89	58	31	89	187,1
90 do 99	8	3	11	266,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych NSP 2002 r.

Struktura wieku mieszkańców gminy jest niemal odbiciem średnich powiatowych i wojewódzkich dla obszarów wiejskich, choć sytuacja notowana w gminie jest nieznacznie korzystniejsza (zwłaszcza w stosunku do średniej wojewódzkiej). Udział grupy przedprodukcyjnej (0 do 17 lat) stanowi 27,0%, produkcyjnej (18 do 59/64) – 60,6%, a poprodukcyjnej (60/65 i więcej) – 12,4%. Stosunek ludność w wieku nieprodukcyjnym do ludności w wieku produkcyjnym wynosi 67,7 i należy do przeciętnych w powiecie, a także jest nieco korzystniejszy od średniej wojewódzkiej.

W strukturze wieku mieszkańców najliczniejsza jest obecnie grupa wiekowa 10 - 19 lat, licząca łącznie 928 osób. Jest ona o około 160 osób (czyli o 20%) liczniejsza od grupy 20-29 lat, co sugeruje iż w kolejnych latach liczba ludności w tej grupie będzie się sukcesywnie zwiększać. W związku z faktem, że grupa ta cechuje się największą dynamiką demograficzną z wszystkich grup (bardzo duży odsetek zawieranych małżeństw i urodzeń przypada na ludzi w tym wieku) w najbliższych latach można spodziewać się zwiększenia liczby urodzeń. Jednocześnie grupa mieszkańców w wieku 10 - 19 lat jest obecnie o ponad 80% liczniejsza, niż grupa mieszkańców w wieku 50 - 59 lat, a więc „wymiana” pokoleń w wieku produkcyjnym spowoduje znaczny wzrost popytu na pracę. Po roku 2015 sytuacja na rynku pracy poprawi się, ponieważ wówczas roczniki wchodzące na rynek pracy będą mniej liczne, niż te przechodzące do grupy poprodukcyjnej (grupa 0 do 9 jest znacznie mniej liczna od grupy 10 do 19).

Tabela. Porównanie struktury wieku mieszkańców (% udział w ogólnej liczbie, 2002 r.)

	grupa przedprodukcyjna	grupa produkcyjna	grupa poprodukcyjna
gmina Drzycim	27,0	60,6	12,4
razem obszary wiejskie województwa	26,9	59,4	13,7
razem obszary wiejskie powiatu	26,7	60,3	12,9

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów US w Bydgoszczy.

Stan cywilny

W ramach Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 roku zbadano stan cywilny ludności w wieku 15 i więcej lat. Na terenie gminy Drzycim w grupie tej znalazło się 3885 osób. Z tej liczby:

- 1193, czyli 30,7% było stanu wolnego (kawaler / panna)
- 2276, czyli 58,6% znajdowało się w związkach małżeńskich
- 344, czyli 8,9% to wdowy i wdowcy
- 65, czyli 1,7% to osoby rozwiedzione.

Struktura ludności według stanu cywilnego jest oczywiście silnie zróżnicowana według grup wiekowych. W najmłodszej grupie wiekowej (do 19 lat) tylko 2 osoby znajdowały się w związkach małżeńskich. W grupie wiekowej 20-24 lata w związkach małżeńskich było 22% ogółu, w grupie 25-29 – 63%, a w starszych grupach wiekowych ten stan dotyczy już zdecydowanej większości mieszkańców (w grupie od 30 do 59 lat – ok. 80%). W grupie najstarszej zaznacza się duży udział osób owdowiałych (38%), a w związku z krótszym przeciętnym trwaniem życia i wyższą

śmiertelnością mężczyzn, wśród osób owdowiałych zdecydowanie przeważają kobiety (275 wobec 69 mężczyzn).

Struktura ludności według stanu cywilnego jest także zróżnicowana według płci. Oprócz wspomnianej powyżej dysproporcji wśród osób owdowiałych (wdową jest co 7 kobieta, a wdowcem co 28 mężczyzna), zaznacza się problem „żony dla rolnika”, gdyż ponad 36% mężczyzn pozostaje kawalerami, podczas gdy w grupie kobiet dotyczy to tylko 25%. Dla obydwu płci podobna jest liczba osób rozwiedzionych.

Tab. Stan cywilny ludności gminy Drzycim według płci i wieku (ludność powyżej 15 roku życia)

grupy wiekowe	ogółem	kawaler / panna	żonaty / zameżna	wdowiec / wdowa	rozwiedziony / rozwiedziona	pozostały
liczba osób						
ogółem	3885	1193	2276	344	65	7
19 lat i mniej	474	472	2	0	0	0
20 do 24	403	312	88	0	1	2
25 do 29	366	135	229	0	2	0
30 do 39	672	109	543	3	14	3
40 do 49	757	97	610	22	26	2
50 do 59	503	28	410	50	15	0
60 i więcej lat	710	40	394	269	7	0
mężczyźni	1944	708	1127	69	35	5
kobiety	1941	485	1149	275	30	2
% udział						
ogółem	100	30,7	58,6	8,9	1,7	0,2
19 lat i mniej	100	99,6	0,4	0,0	0,0	0,0
20 do 24	100	77,4	21,8	0,0	0,2	0,5
25 do 29	100	36,9	62,6	0,0	0,5	0,0
30 do 39	100	16,2	80,8	0,4	2,1	0,4
40 do 49	100	12,8	80,6	2,9	3,4	0,3
50 do 59	100	5,6	81,5	9,9	3,0	0,0
60 i więcej lat	100	5,6	55,5	37,9	1,0	0,0
mężczyźni	100	36,4	58,0	3,5	1,8	0,3
kobiety	100	25,0	59,2	14,2	1,5	0,1

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów NSP 2002 r.

Bezpośredni wpływ na możliwości rozwoju demograficznego danego obszaru ma liczba zawieranych małżeństw. W latach 90-tych zanotowano w skali całego kraju, także województwa, spadek liczby zawieranych małżeństw. Był on spowodowany między innymi trudną sytuacją gospodarczą (wysokie bezrobocie, spadek dochodów ludności) i mieszkaniową (duże trudności w samodzielnym zamieszkiwaniu). W pewnym stopniu (choć słabej zaznacza się to na obszarach wiejskich) zmieniają się także normy obyczajowe i coraz częstsze jest pozostawanie w związkach nieformalnych. W gminie Drzycim spadek liczby zawieranych małżeństw nie jest aż tak bardzo odczuwalny jak w pozostałych obszarach wiejskich województwa – o ile w latach 80-tych przeciętnie rocznie zawierano ok. 50 małżeństw, to w latach 90-tych było to ok. 35, a obecnie nieco poniżej 30 (najmniejsza liczba w 2001 roku wyniosła 25). Skłonność mieszkańców gminy do wstępowania w związki małżeńskie jest generalnie trochę niższa od przeciętnej wojewódzkiej, choć zdarzają się lata, gdy wskaźnik zawartych małżeństw na 1000 mk jest w gminie znacznie wyższy, niż przeciętnie.

Wśród 5017 mieszkańców gminy objętych NSP, 3187 osób (czyli 63,5%) to ludzie mieszkający w gminie od urodzenia, spośród pozostałych 1293 osoby (prawie 26%) przybyły do gminy przed rokiem 1988 (czyli przed 15 laty lub wcześniej), a 523 osoby (nieco ponad 10%) to mieszkańcy przybyli do gminy po roku 1988, czyli zamieszkujący tu krócej niż przez 15 lat. Dla 14 osób nie ustalono od kiedy mieszkają w gminie.

Poziom wykształcenia mieszkańców

W ramach Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 roku zbadano poziom wykształcenia ludności w wieku 13 i więcej lat. Na terenie gminy Drzycim w grupie tej znalazły się 4062 osoby. Poszczególne poziomy wykształcenia wykazała następująca liczba osób:

- wyższe – 148 osób,
- policealne – 54 osoby,
- średnie (maturalne) – 811 osób, w tym ogólnokształcące – 167 i zawodowe – 644,
- zasadnicze zawodowe – 1243 osoby,
- podstawowe – 1663 osoby,
- podstawowe nieukończone i bez wykształcenia – 131,
- nie ustalono wykształcenia 12 osób.

Podobnie jak w innych gminach, wskaźniki wykształcenia są silnie zróżnicowane według płci. Wśród kobiet zaznacza się bardzo duża grupa osób, które zakończyły edukację na poziomie podstawowym (ponad 45% wszystkich kobiet posiada tylko wykształcenie podstawowe, a 4% podstawowe niepełne lub nie posiada wykształcenia), ale jednocześnie duży jest udział kobiet z wykształceniem wyższym (4,7%) i policealnym (2,2%). Zdecydowana większość mężczyzn kończyła edukację na poziomie szkoły zasadniczej zawodowej – ten rodzaj wykształcenia posiada aż 40% ogółu mężczyzn. Wykształcenie średnie maturalne posiada prawie 23% kobiet i tylko 17% mężczyzn, przy czym mężczyźni zdecydowanie preferowali szkoły średnie zawodowe, a 1/4 kobiet z wykształceniem średnim ukończyła szkoły ogólnokształcące. Tylko 3% mężczyzn (i aż 7% kobiet) kontynuowało naukę po zakończeniu szkoły średniej (wykształcenie policealne i wyższe).

Oceniając poziom wykształcenia mieszkańców gminy należy zwrócić uwagę na niekorzystny – bardzo wysoki udział osób z wykształceniem podstawowym lub nie posiadających wykształcenia. Uważa się, iż jest to uwarunkowanie bardzo ograniczające rozwój. Warunkiem niezbędnym dla zmiany kwalifikacji, ukończenia kursów zawodowych, podjęcia jakiejkolwiek pracy poza rolnictwem, jest bardzo często posiadanie wykształcenia co najmniej zasadniczego zawodowego. Szansę na uzyskanie stosunkowo dobrze płatnej pracy poza rolnictwem zapewnia minimum wykształcenie średnie (maturalne), które dodatkowo pozwala na dalsze podnoszenie kwalifikacji zawodowych. Jest zrozumiałe wysoki udział osób z wykształceniem podstawowym w starszych grupach wiekowych (w grupie 50-59 lat – 43% ludności ma wykształcenie podstawowe, w grupie 60-64 lata – 64%, w grupie powyżej 65 lat – aż 72%), gdyż jeszcze w latach 60-tych, a nawet 70-tych w obszarach o tradycyjnych funkcjach rolniczych nie przywiązywano wagi do kształcenia, które nie było niezbędne do prawidłowego prowadzenia gospodarstwa rolnego. Bardzo niepokojący jest jednak fakt dużego udziału ludności z wykształceniem podstawowym wśród młodych grup wiekowych – np. w grupie 30 do 39 lat aż 17% posiada tylko wykształcenie podstawowe, a w grupie 20 do 29 lat – aż 18% ogółu. Dla tej grupy (jest to około 260 osób) niski poziom wykształcenia i kwalifikacji może stanowić poważną barierę poprawy sytuacji materialnej i praktycznie uniemożliwiać podjęcie jakiejkolwiek pracy.

Bardzo pozytywne jest, obserwowane od kilkunastu lat, duże zainteresowanie młodzieży uzyskiwaniem co najmniej wykształcenia średniego maturalnego. Trend ten pojawił się na początku lat 90-tych i już obecnie są statystycznie obserwowane jego wyniki. W grupie wiekowej 20-29 lat aż 30% osób posiada wykształcenie maturalne, 3,5% wykształcenie policealne, a aż 4,2% - wykształcenie wyższe (udział ten byłby wyższy, jednak w tej grupie wiekowej znajduje się duża grupa osób wciąż studiujących, którzy podczas NSP wykazywali wykształcenie średnie). W grupie wiekowej 30-39 lat, aż 8% posiada wykształcenie wyższe, 1% - policealne, a 27% średnie maturalne. Warto zauważyć, że wśród 148 osób posiadających wykształcenie wyższe, aż 86 liczy poniżej 40 lat.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r. poziom wykształcenia mieszkańców gminy jest bardzo zbliżony do obserwowanego na obszarach wiejskich powiatu świeckiego i województwa kujawsko-pomorskiego. Odsetek mieszkańców z wykształceniem wyższym jest w tych obszarach identyczny (3,6%). Gmina notuje nieco niższy udział mieszkańców z wykształceniem policealnym (1,3% wobec 1,6% na obszarach wiejskich powiatu i 1,5% na obszarach wiejskich województwa), jednak nieco wyższy udział mieszkańców z wykształceniem średnim (maturalnym), które posiada 20% mieszkańców (powiat – 18,3%, województwo – 17,3%). Podobnie jak w innych gminach wśród osób posiadających wykształcenie średnie przeważają absolwenci średnich szkół zawodowych, których w gminie jest 4-krotnie więcej, niż absolwentów szkół ogólnokształcących.

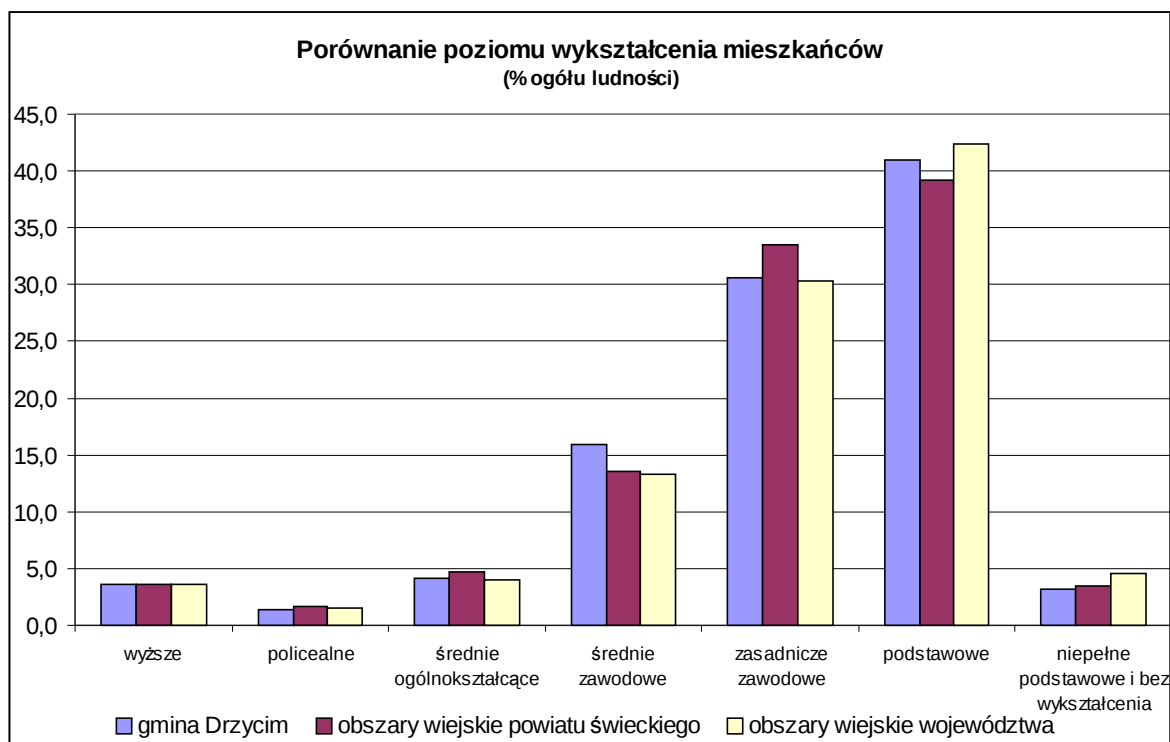
Tab. Struktura wykształcenia ludności gminy Drzycim według płci i wieku (ludność powyżej 13 roku życia)

grupy wiekowe	wyższe	policealne	średnie ogólnokształcące	średnie zawodowe	zasadnicze zawodowe	podstawowe	niepełne podstawowe i bez wykształcenia	nieustalone
liczba osób								
ogółem	148	54	167	644	1243	1663	131	12
13 do 19 lat	0	0	20	30	48	494	56	3
20 do 29 lat	32	27	52	181	330	137	7	3
30 do 39 lat	54	7	37	147	309	114	1	3
40 do 49 lat	30	14	29	166	300	207	9	2
50 do 59 lat	18	5	16	76	166	216	5	1
60 do 64 lat	8	0	4	13	36	124	8	0
65 lat i więcej	6	1	9	31	54	371	45	0
mężczyźni	51	10	38	307	816	737	51	8
kobiety	97	44	129	337	427	926	80	4
% udział								
ogółem	3,6	1,3	4,1	15,9	30,6	40,9	3,2	0,3
13 do 19 lat	0,0	0,0	3,1	4,6	7,4	75,9	8,6	0,5
20 do 29 lat	4,2	3,5	6,8	23,5	42,9	17,8	0,9	0,4
30 do 39 lat	8,0	1,0	5,5	21,9	46,0	17,0	0,1	0,4
40 do 49 lat	4,0	1,8	3,8	21,9	39,6	27,3	1,2	0,3
50 do 59 lat	3,6	1,0	3,2	15,1	33,0	42,9	1,0	0,2
60 do 64 lat	4,1	0,0	2,1	6,7	18,7	64,2	4,1	0,0
65 lat i więcej	1,2	0,2	1,7	6,0	10,4	71,8	8,7	0,0
mężczyźni	2,5	0,5	1,9	15,2	40,4	36,5	2,5	0,4
kobiety	4,7	2,2	6,3	16,5	20,9	45,3	3,9	0,2

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów NSP 2002 r.

Mieszkańcy z wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowią niespełna 1/3 ogółu (30%), a z wykształceniem podstawowym – prawie 41%. Na tle obszarów wiejskich województwa nieco korzystniejszy jest udział mieszkańców o najsłabszym poziomie wykształcenia (podstawowe, podstawowe nieukończone i brak wykształcenia), gdyż stanowią oni w gminie 44,2% ogółu, podczas gdy przeciętnie na obszarach wiejskich województwa – 47%.

Poziom wykształcenia przekłada się bezpośrednio na sytuację na rynku pracy. Dowodzą tego wyniki NSP, z których wynika, że poziom bezrobocia jest dokładnie odwrotnie proporcjonalny do posiadanego wykształcenia. Przy ogólnej stopie bezrobocia, wynoszącej podczas Spisu 22,6%, dla grupy z wykształceniem wyższym wskaźnik ten wynosił 5,8%, z wykształceniem średnim maturalnym – 18,2%, z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 22%, a z wykształceniem podstawowym i bez wykształcenia – aż 34%. Spośród wszystkich osób posiadających wykształcenie podstawowe lub nie posiadających wykształcenia, zatrudnionych było tylko 19,2%, podczas gdy już wśród posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe wskaźnik ten wynosił prawie 58%, a wśród osób z wykształceniem wyższym – sięgał 79%.

Charakterystyka gospodarstw domowych

Przez gospodarstwo domowe rozumie się zespół osób spokrewnionych lub niespokrewnionych, mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się. Gospodarstwo może mieć charakter rodzinny (gdy tworzą je: 1, 2 lub 3 rodziny) lub nierodzinny (jednoosobowe lub wieloosobowe). Spośród 1534 gospodarstw domowych stwierdzonych w gminie w wyniku NSP w 2002 roku, zdecydowana większość, bo 1251 to gospodarstwa rodzinne, a 283 to gospodarstwa nierodzinne. Wśród gospodarstw domowych przeważają te, które są tworzone przez 4 osoby (jest 339 takich gospodarstw domowych), ale bardzo zbliżona jest liczba gospodarstw większych (tworzonych przez 5 lub więcej osób – jest 335 takich gospodarstw, a łącznie zamieszkują je aż 1923 osoby, czyli 38% ogółu ludności gminy). Kolejną grupę tworzą gospodarstwa dwuosobowe (310), dalej 3-osobowe (284) i 1-osobowe (gospodarstwa nierodzinne – tych jest 266).

Spośród wszystkich gospodarstw domowych około 1/3 (477 wśród 1524) to gospodarstwa związane z rolnictwem. **Łącznie zamieszkuje je 1838 osób i tę grupę społeczną można określić mianem ludności rolniczej (związanej z rolnictwem)**, bowiem ich status materialny jest zależny pośrednio lub bezpośrednio od pracy we własnym indywidualnym gospodarstwie rolnym. Stanowią oni prawie 37% ogółu mieszkańców. Gospodarstwa związane z rolnictwem są większe od gospodarstw nierolniczych (częstsze są przypadki tradycyjnych rodzin wielopokoleniowych). Najliczniejsze są gospodarstwa 5-osobowe i większe (162 gospodarstwa, czyli ponad 1/3 wszystkich), następnie 4-osobowe (115), dwuosobowe (83), trzyosobowe (70) i jednoosobowe (47). Biorąc pod uwagę tylko gospodarstwa rodzinne (pomijając gospodarstwa nierodzinne w większości tworzone przez pojedyncze osoby), to przeciętna liczba osób w gospodarstwie rolniczym wynosi 4,20, podczas gdy w nierolniczym – 3,54. Warto także podkreślić, że wśród nierolniczych gospodarstw domowych jest 805 gospodarstw jednorodzinnych i tylko 23 gospodarstwa tworzone przez 2 rodziny, podczas gdy wśród gospodarstw domowych związanych z rolnictwem jest 373 jednorodzinnych, aż 49 dwurodzinnych i 1 jedno tworzone przez 3 rodziny. Wśród gospodarstw nierolniczych aż 22% stanowią gospodarstwa nierodzinne, podczas gdy wśród gospodarstw rolniczych – tylko 11%. Powyższe cechy wskazują na istotne różnice w życiu rodzinnym ludności rolniczej i pozarolniczej.

Spośród 1326 rodzin stwierdzonych na terenie gminy w czasie NSP (za rodzinę rozumie się związek pozostający w małżeństwie lub związek partnerski dwóch osób płci przeciwnej, lub rodziców samotnie wychowujących dziecko):

- 1100 to małżeństwa, w tym 844 to małżeństwa z dziećmi, a 256 to małżeństwa bezdzietne,
- 27 to związki partnerskie, w tym 6 bez dzieci, a 21 z dziećmi,
- 161 to matki wychowujące dzieci,
- 38 to ojcowie wychowujący dzieci.

Źródła utrzymania ludności

Wśród 5017 mieszkańców gminy, którzy zostali objęci NSP w 2002 roku:

- 2837, czyli 56,5% posiadało własne źródło utrzymania,
- 2164, czyli 43,1% było utrzymywanych (w tej grupie znajdują się przede wszystkim dzieci osób pracujących – aż 1545 osób, czyli 71% liczy poniżej 19 lat; ponadto zaliczają się tu np. niepracujący małżonkowie),
- a dla 16 osób nie ustalono źródła utrzymania.

Wśród źródeł utrzymania wyróżnić należy (uwzględniając zarówno osoby pracujące jak też niepracujące, a utrzymywane):

- osoby utrzymujące się z pracy – 3137 osób (czyli 62,5%),
- osoby utrzymujące się z innych źródeł niż praca, w tym z emerytury i renty – 1864 osoby (czyli 37,2%).

W grupie utrzymującej się z pracy:

- 2263 osoby (czyli 45% całej ludności gminy) utrzymują się z pracy najemnej – w tej grupie 1072 osoby pracują, a 1191 osób nie pracuje, a jest utrzymywane przez osoby utrzymujące się z pracy najemnej;
- 874 osoby (czyli 17,4% całej ludności gminy) utrzymuje się z pracy na własny rachunek – także w tej grupie tylko około połowy pracuje (443 osoby), a pozostałe są przez te osoby utrzymywane;
- 600 osób utrzymuje się z własnych gospodarstw rolnych (jest to liczba osób powszechnie określanych jako „żyjących z rolnictwa”) – grupa ta stanowi 12% ogółu mieszkańców gminy, przy czym 337 osób, to osoby pracujące, a 263 – osoby przez nie utrzymywane.

W grupie osób utrzymujących się z innych źródeł, niż praca:

- 708 osób utrzymuje się ze świadczeń emerytalnych, przy czym 552 osoby te świadczenia otrzymują, a pozostałe 156 się z nich utrzymuje; warto zauważyć, że grupa osób, których byt zależny jest od świadczenia emerytalnego (własnego lub rodzica, czy współmałżonka) stanowi aż 14% wszystkich mieszkańców i jest liczniejsza, niż grupa osób żyjących z rolnictwa;
- 670 osób utrzymuje się renty (507 otrzymuje renty, z których dodatkowo utrzymują się 163 osoby w ich rodzinach) – ta grupa stanowi 13,5% ogółu mieszkańców
- osoby utrzymujące się z emerytur i rent stanowią więc prawie 28% wszystkich mieszkańców – jest to grupa prawie tak samo liczna jak grupa osób utrzymujących się z pracy na własny rachunek – rolników i osób prowadzących własną działalność gospodarczą (ci łącznie stanowią 29,5% ogółu).

Podkreślić należy, iż w grupie osób utrzymujących się z pracy, aż 929 osób to mężczyźni, a tylko 586 to kobiety. Kobiety są też mniej aktywne zawodowo w grupie osób prowadzących własną działalność gospodarczą (271 mężczyzn wobec 172 kobiet), a także wśród rolników (198 mężczyzn i 139 kobiet). Wśród osób utrzymujących się z rent i emerytur wyraźną większość stanowią natomiast kobiety.

Na tle innych obszarów wiejskich województwa, gmina wyróżnia się niskim udziałem utrzymujących się z rolnictwa – o ile w skali całego regionu pracujący w rolnictwie stanowią aż 25,1% ogółu ludności, to w gminie udział ten stanowi 15,0% - biorąc pod uwagę tylko osoby pracujące, to w gminie udział pracujących w rolnictwie w ogólnej liczbie pracujących wynosi 24%, podczas gdy przeciętnie w obszarach wiejskich województwa – aż 40,7%. Niski jest też udział pracujących we

własnych gospodarstwach rolnych – w gminie jest to 19,1% wszystkich pracujących, w województwie (na wsi) – aż 35%. Wysoki jest natomiast udział utrzymujących się z własnej działalności gospodarczej – w gminie jest to 8,6% wszystkich pracujących, a na obszarach wiejskich województwa – 6,7%. Z pracy najemnej utrzymuje się 67,4% wszystkich pracujących w gminie, podczas gdy średnia wojewódzka to tylko niespełna 53%. Wskaźniki te dowodzą, iż gmina w znacznie mniejszym stopniu jest zależna ekonomicznie od kondycji ekonomicznej rolnictwa, a sektor ten odgrywa tu znacznie mniejszą rolę, niż przeciętnie.

Na tle powiatu gmina lokuje się wśród obszarów o małym znaczeniu rolnictwa, wyraźnie odróżniając się od silnie rolniczych gmin: Bukowiec, Lniano, Nowe, Pruszcz, Świecie i Świekatowo. Bardzo podobną strukturę źródeł utrzymania prezentują gminy: Jeżewo i Warlubie, a jeszcze mniej zależna od rolnictwa jest gmina Osie.

Prognoza demograficzna

Przeprowadzona analiza ruchu naturalnego i migracyjnego oraz struktur ludności, pozwala na opracowanie prognozy rozwoju ludności gminy.

Na terenie gminy Drzycim najważniejsze przesłanki kierunków rozwoju demograficznego są następujące:

1. Ze względu na małą liczbę mieszkańców, wiele procesów demograficznych w gminie cechuje się przypadkowością przebiegu i nie jest możliwe jednoznaczne określenie tendencji rozwojowych.
2. W ostatnich latach gmina notuje powolny ale ciągły spadek liczby urodzeń, przy praktycznie stałym poziomie liczby zgonów, wskutek czego przyrost naturalny w ostatnich latach jest bliski 0.
3. W gminie obserwuje się stałe ujemne saldo migracji o przeciętnej wielkości rocznej około 30 osób. Relatywnie duży jest udział migracji z obszarami wiejskimi, których przebieg uchodzi za trudniejszy do prognozowania.
4. Gmina cechuje się stagnacją liczby mieszkańców.
5. Niezbyt korzystny jest wskaźnik feminizacji w grupie wiekowej odpowiedzialnej za rozwój demograficzny i nie należy się spodziewać zasadniczej poprawy sytuacji w kolejnych latach – będzie to uwarunkowanie ograniczające liczbę zawieranych małżeństw i liczbę urodzeń.

Przeprowadzone analizy tendencji procesów oraz struktur demograficznych pozwalają oceniać, iż do roku 2010 najbardziej prawdopodobna jest stagnacja lub bardzo nieznaczne zmiany liczby mieszkańców. W roku 2010 liczba mieszkańców gminy zawierać się będzie w przedziale 4,9 – 5,3 tys. osób, najprawdopodobniej wyniesie ok. 5,0 tys. (zmiany po roku 2010 będą w dużym stopniu zależne od trudnych obecnie do prognozowania ruchów migracyjnych, należy jedynie zakładać iż skłonność do migracji utrzymywać się będzie na relatywnie niedużym poziomie, a więc zmiany te nie będą znaczące. Infrastrukturę obsługi ludności w gminie (w szczególności w ośrodku gminnym) należy dostosować do możliwości obsługi 5,1 tys. osób, czyli obecnej liczby mieszkańców.

W poszczególnych grupach wiekowych przewiduje się następujące kierunki rozwoju:

a) ludność w wieku produkcyjnym

W ciągu najbliższych 5 lat w gminie prognozuje się wzrost liczebności grupy produkcyjnej o około 10% (do poziomu ok. 3,3 tys.) osób, a w kolejnych 5 latach nieco wolniejszy wzrost do poziomu około 3,5 tys. osób. Łącznie zanotuje się więc wzrost o ok. 500 osób, czyli ponad 16%.

Poważnym problem wymagającym pilnego rozwiązania jest stwarzanie warunków do zagospodarowania popytu na pracę (poprzez tworzenie nowych miejsc pracy). Młode grupy wiekowe, wchodzące w wiek produkcyjny cechują się szeregiem bardzo korzystnych dla pracodawców cech - mniejszą absencją chorobową, świeżo nabytymi kwalifikacjami (dopływ nowych technologii), wysoką kreatywnością, dobrą wydajnością i najczęściej niższym kosztem wykonywanej pracy. Jednocześnie jednak jest to grupa, która pozostając bez pracy bardzo szybko traci kwalifikacje, a duża jej część jest zagrożona różnego rodzaju patologiami. Tak więc niepodjęcie odpowiednich działań w kilku następnych latach może doprowadzić do przekształcenia jednej z większych szans rozwojowych gminy w poważne zagrożenie jej rozwoju. Sytuację gminy pogarsza tu fakt, iż znaczące przyrosty

prognozowane są także dla innych gmin powiatu i województwa, a więc mieszkańcy gminy będą mieli utrudniony dostęp na rynki pracy w sąsiednich obszarach.

b) ludność w wieku przedszkolnym i szkolnym

Z punktu widzenia zadań pełnionych przez gminę istotna jest ocena zapotrzebowania na miejsca w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach. Prognozę rozwoju ludności dla tych grup wiekowych wskazuje na następujące uwarunkowania:

- nastąpi zmniejszanie zapotrzebowania na miejsca w szkołach podstawowych – szacuje się, że w okresie 5 lat liczba dzieci i młodzieży uczęszczającej do szkół podstawowych zmniejszy się o około 20%, a w kolejnych 5 latach nastąpi jej dalsze zmniejszenie o przynajmniej 10%, a więc w stosunku do liczby obecnej będzie ona wynosić około 70% (ok. 350 – 370 osób);
- nastąpi zmniejszanie zapotrzebowania na miejsca w gimnazjum – szacuje się że w ciągu 5 lat liczba młodzieży w wieku gimnazjalnym będzie stała – zbliżona do obecnej, natomiast w kolejnej pięcioletce nastąpi jej gwałtowny spadek o około 25% (do poziomu ok. 180-200 osób);
- szacuje się także iż w roku 2008 na terenie gminy będzie ok. 200-220 osób zainteresowanych kształceniem na poziomie średniej szkoły 3-letniej i około 30-40 osób zainteresowanych kształceniem w 2-letniej szkole zawodowej (powyższa liczba pozwala oceniać jaki popyt wyznaczać będzie gmina na usługi oferowane przez powiat);
- szacuje się, że w kolejnych latach liczba dzieci w wieku przedszkolnym będzie się zmniejszać i w roku 2008 będzie o co najmniej 15% niższa, niż obecnie i wyniesie prawdopodobnie ok. 215-230 osób.

Rzeczywista wielkość zapotrzebowania na usługi oświatowe może być nieco niższa z powodu ruchów migracyjnych. Różnica w stosunku do podanych wartości może sięgać max. 5 - 7%.

c) ludność starsza (powyżej 60 roku życia)

Liczba mieszkańców starszych, liczących ponad 60 lat, wynosi w gminie około 710 osób, czyli około 1/7 ogółu. Należy spodziewać się, że w kolejnych 5 latach liczba mieszkańców starszych grup wiekowych będzie utrzymywać się na zbliżonym poziomie, natomiast w kolejnej pięcioletce nastąpi nieznaczny jej wzrost.

W związku z powyższym należy rozwijać te działalności, które są skierowane na obsługę ludności starszej (przede wszystkim służbę zdrowia i opiekę społeczną, ale także np. działalności kulturalne).

Jakość życia mieszkańców

Uwarunkowanie rozwoju wynikające ze stanu rozwoju sieci osadniczej

Sieć osadniczą gminy tworzy 19 miejscowości wchodzących w skład 10 sołectw. Sołectwa składają się z 1, 2, 3 lub 4 miejscowości.

Liczba mieszkańców miejscowości jest silnie zróżnicowana i zawiera się w przedziale od 13 do 1241 osób, a więc największa miejscowość (Drzycim) jest prawie 100-krotnie większa od najmniejszej (Kaliska). Gmina należy do bardzo niewielkiej grupy gmin, w których nie obserwuje się demograficznej dominacji wsi gminnej nad pozostałymi miejscowościami. Drzycim i Gródek notują niemal identyczną liczbę mieszkańców.

Liczba mieszkańców sołectw zawiera się w przedziale od 13 (Mały Dólsk) do 1750 (Drzycim). Zaznacza się wyraźna dominacja największych sołectw – sołectwo Drzycim, w skład którego wchodzi największa i trzecia co do wielkości miejscowość w gminie skupia aż 1/3 całej ludności gminy i liczy większą liczbę mieszkańców od 7 najmniejszych sołectw razem wziętych. Bardzo duże jest także sołectwo Gródek koncentrujące ¼ ogółu mieszkańców, a dwa kolejne – Biechówko i Sierosław, skupiają po około 9-10% ludności gminy. Tak więc 4 największe sołectwa zamieszkuje ponad ¾ całej ludności gminy.

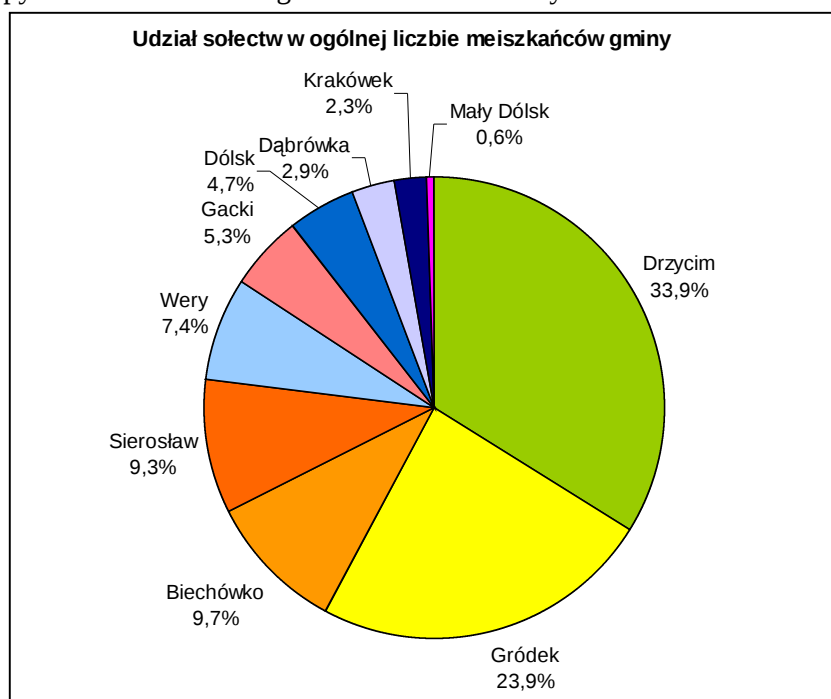
W skali województwa Drzycim i Gródek zaliczają do wsi bardzo dużych, natomiast Jastrzębie i Sierosław do dosyć dużych.

Tab. Przynależność miejscowości do sołectw. Liczba ludności miejscowości wg stanu na 31.12.2003.

sołectwo	ludność	miejscowości tworzące sołectwo					
Biechówko	500	Biechowo	241	Lubocień	161	Biechówko	98
Dąbrówka	149	Dąbrówka	149				
Drzycim	1750	Drzycim	1241	Jastrzębie	509		
Dólsk	242	Dólsk	213	Bedlenki	29		
Gacki	273	Gacki	273				
Gródek	1232	Gródek	1204	Leosia	15	Kaliska	13
Krakówek	117	Krakówek	117				
Mały Dólsk	31	Mały Dólsk	31				
Sierosław	482	Sierosław	482				
Wery	380	Wery	190	Rowienica	81	Sierosławek	74
						Splawie	35

Źródło: Dane Urzędu Gminy

Spośród 10 sołectw, 7 liczy ponad 200 mieszkańców. Duża liczba ludności w sołectwach jest korzystnym uwarunkowaniem rozwoju, ponieważ ułatwia realizację zadań własnych gminy z zakresu rozwoju infrastruktury społecznej i technicznej, a więc pośrednio koncentracja zaludnienia w dużych skupiskach przyczynia się do poprawy warunków życia ich mieszkańców. Duże skupiska ludności uzasadniają społecznie i ekonomicznie rozwój infrastruktury technicznej (np. realizacji sieci kanalizacyjnej i gazowej) oraz społecznej (np. lokalizację szkoły, przedszkola, itp.). Są jednocześnie korzystnym czynnikiem dla rozwoju przedsiębiorczości, ponieważ stanowią koncentrację miejsc pracy i zwiększają popyt na świadczone usługi lub oferowane towary.

W środkowej części gminy wytwarza się specyficzny, rzadko spotykany w gminach wiejskich, układ osadniczy, bowiem wzdłuż drogi nr 239 na odcinku ok. 6 km położone są 3 największe miejscowości gminy (z centralnie położoną siedzibą), zamieszkiwane przez ponad 3 tys. mieszkańców. W stosunkowo niedużej odległości od Drzycimia (ok. 4 km) leżą inne duże wsie – Sierosław, Wery i Gacki. Jest to korzystne uwarunkowanie, bowiem siedziba gminy stanowi podstawową koncentrację usług obsługi mieszkańców, a fakt, że około 75% ogółu mieszkańców zamieszkuje w niedużej odległości, ułatwia ich obsługę.

Liczba 200-250 mieszkańców jest uznawana za graniczną wielkość powyżej której dana miejscowość (sołectwo) uznawana jest za rozwojową, tzn. w której istnieją przesłanki, iż liczba mieszkańców będzie wzrastać lub utrzymywać się na zbliżonym poziomie. Są to wystarczająco duże skupiska

ludności, iż uzasadniony jest rozwój zagospodarowanie służącego podnoszeniu jakości życia. Spośród 19 wsi w gminie 8 (wliczając zamieszkane przez 190 osób Wery) zalicza się do tej kategorii – łącznie zamieszkuje te miejscowości ponad 4,3 tys. osób, a więc ponad 85% ogółu mieszkańców. Do grupy nierozwijowej z całą pewnością zaliczyć należy 5 wsi liczących mniej niż 50 mieszkańców.

Sieć osadniczą gminy uznać należy za korzystne uwarunkowanie rozwoju (wynikające z dużego skupienia osadnictwa). W najbardziej niekorzystnej sytuacji znajdują się tylko najmniejsze wsie, w dodatku peryferyjnie położone w stosunku do głównych ciągów komunikacyjnych oraz w stosunku do dużych miejscowości, a więc trudno dostępne i źle obsługiwane w zakresie usług – Kaliska, Leosia, Bedlenki, Mały Dólsk, Spławie. Pozostałe miejscowości, nawet te zamieszkiwane przez małą liczbę osób, mają szanse rozwoju ze względu na korzystne położenie, a ich mieszkańcy mogą być obsługiwane w takim samym stopniu jak mieszkańców dużych wsi.

Szkolnictwo podstawowe oraz gimnazjalne

Na terenie gminy funkcjonują 2 szkoły podstawowe - w Drzycimiu i Sierosławiu oraz gimnazjum w Gródku. Szkoła w Drzycimiu zalicza się do bardzo dużych placówek – jej teoretyczna pojemność pozwala na nauczanie aż 520 uczniów, a obecnie uczą się w niej 444 osoby. Szkoła obsługuje teren całej gminy, z wyjątkiem miejscowości Sierosław, skąd uczniowie uczęszczają do małej szkoły działającej w tej miejscowości (jej zdolność obsługi to 100 uczniów, a obecnie uczy się tu ok. 80 osób).

W najbliższym okresie społeczność gminna stanie przed trudną decyzją co do zasadności utrzymywania placówki w Sierosławiu. Podstawowym niekorzystnym uwarunkowaniem jest prognoza demograficzna, zakładająca w okresie 5 najbliższych lat spadek liczby dzieci szkolnych o 20%, a w kolejnych latach o dalsze 10%, do poziomu ok. 350-370 osób, a więc liczby znacznie mniejszej od możliwości obsługi szkoły w Drzycimiu. Szkoła w Drzycimiu zapewnia lepsze warunki nauczania (choćby ze względu na warunki lokalowe, wyposażenie w sale gimnastyczne i boisko). Pamiętać także należy, iż do szkoły w Sierosławiu uczęszczają wyłącznie uczniowie z tej miejscowości (oprócz mieszkańców wsi Sierosław, szkoła obsługuje także ludność z 2 miejscowości w sąsiedniej gminie Lniano), podczas gdy uczniowie pochodzący z pozostałych 18 wsi obsługiwani są przez szkołę w Drzycimiu. Sierosław leży w stosunkowo niedużej odległości od siedziby gminy, więc uciążliwość dojazdów byłaby tu mniejsza, niż w przypadku wielu innych wsi. Przy liczbie uczniów mniejszej, niż pojemność jednej szkoły, utrzymywanie dwóch placówek jest ekonomicznie nieuzasadnione. Podstawowym argumentem przeciwko likwidacji szkoły jest bardzo silne przywiązanie do niej i poczucie konieczności istnienia wśród mieszkańców Sierosławia – badania ankietowe przeprowadzone wśród mieszkańców gminy wskazują, że mieszkańcy tej wsi najwyżej spośród wszystkich oceniają jakość kształcenia w gminie (należy przypuszczać, że noty wystawiali na podstawie własnych doświadczeń, a więc w oparciu o działalność placówki w Sierosławiu) – przeciętna ocena była tu najwyższa spośród wszystkich wsi, a aż 93,3% ankietowanych oceniło to zagadnienie dobrze lub bardzo dobrze. Wśród wniosków mieszkańców dotyczących dalszego rozwoju gminy, postulat utrzymania szkoły jest bardzo częsty, a problem ten dla mieszkańców jest znacznie ważniejszy, niż rozwój infrastruktury technicznej, czy walka z bezrobociem.

Prawdopodobnie opór mieszkańców przed likwidacją szkoły byłby mniejszy, gdyby zoptymalizowano dowóz dzieci do szkół. Pomimo, że jest on realizowany przez stosunkowo dużą liczbę autobusów (3), w ankiecie przeprowadzonej wśród mieszkańców pojawiały się wnioski o lepszą jego organizację, by uczniowie nie czekali w szkołach na możliwość powrotu do domu.

Do gimnazjum w Gródku uczęszcza 244 uczniów przy możliwości obsługi 270 osób. Prognoza demograficzna na okres najbliższych 5 lat zakłada utrzymanie obecnej liczby uczniów, a w następnej pięciolatce – spadek zapotrzebowania do poziomu ok. 180-200 uczniów.

Oceniając działalność szkół na terenie gminy, podkreślić należy bardzo pozytywną przesłankę rozwoju, wynikającą z nauki języków zachodnich, którą objęto wszystkich uczniów. We wszystkich szkołach naucza się języka angielskiego (w Drzycimiu już od III klasy) i niemieckiego. W kontekście przystępowania Polski do Unii Europejskiej, naukę języków zachodnich – zwłaszcza angielskiego i niemieckiego, uznać należy za najlepszy wybór w nauczaniu języków obcych.

Szkoły na terenie gminy nie są w wystarczającym stopniu przygotowane do nauki informatyki. Wprawdzie przedmiot ten jest nauczany we wszystkich szkołach, jednak pracownie komputerowe (dwie) działają tylko w gimnazjum w Gródku, natomiast w Drzycimiu i Sierosławiu szkoły wyposażono w pojedyncze stanowiska komputerowe nie tworzące pracowni. Podkreślić należy, że znajomość obsługi nowoczesnych urządzeń komputerowych uznawana jest obecnie za podstawową umiejętność, znacznie ułatwiająca zdobycie pożądanego wykształcenia oraz znalezienie atrakcyjnego miejsca zatrudnienia. W gminach wiejskich, zwłaszcza cechujących się niskimi dochodami rodzin, szczególna odpowiedzialność w zakresie nauki informatyki spoczywa na szkołach, ponieważ wielu gospodarstw domowych nie stać na zakup sprzętu komputerowego. Jednym z priorytetów (uwzględnianym w planach inwestycyjnych szkół) powinno więc być wyposażenie wszystkich szkół w gminie w pracownie komputerowe z dostępem do internetu (czemu sprzyja polityka taryfowa Telekomunikacji Polskiej stosowana wobec szkół) i objęcie możliwie dużej części uczniów nauką informatyki.

Warto zauważyć, że wiele gmin województwa za priorytet uznało wyposażenie szkół w pracownie informatyczne. (czemu sprzyjały także liczne akcje dofinansowania zakupów sprzętu). W ciągu kilku ostatnich lat uczyniony został w tym zakresie bardzo duży postęp. W tej sytuacji zaniedbywanie tego zagadnienia powodować będzie narastanie luki w poziomie umiejętności prezentowanych przez uczniów z gminy na tle młodzieży z lepiej wyposażonych w tym zakresie gmin.

Szkoły w Drzycimiu i Gródku są dosyć dobrze wyposażone w infrastrukturę sportowo-rekreacyjną. Posiadają sale gimnastyczne (w Drzycimiu – 2 sale), oraz boiska (w Drzycimiu asfaltowe, w Gródku asfaltowe i trawiaste). Szkoła w Sierosławiu nie posiada ani boiska ani sali gimnastycznej.

Pozytywnie oceniany jest stan techniczny szkół – nie wymagają większych remontów, przewiduje się jedynie modernizację stołówki w gimnazjum.

Bardzo pozytywnie należy ocenić organizację dożywiania uczniów w szkołach na terenie gminy. Według danych Urzędu Gminy, w bieżącym roku szkolnym z dożywianiem objętych jest 253 uczniów i jest to liczba większa niż w poprzednich latach (odpowiednio: 229 i 202). Począwszy od bieżącego roku szkolnego dożywianiem objęto także uczniów szkoły w Sierosławiu. Od dwóch lat finansuje się dożywianie dla 19 pochodzących z gminy uczniów uczęszczających do Zespołu Szkół Specjalnych w Świeciu. Obecnie w szkołach podstawowych dożywia się około 1/3 uczniów, a w gimnazjum – ponad 1/4.

Opieka przedszkolna

Na terenie gminy funkcjonuje 1 przedszkole – w Drzycimiu. Placówka ma teoretyczną możliwość opieki nad 100 dziećmi, obecny stopień wykorzystania to 80%. Tego typu placówki ze względu na swą specyfikę rzadko obsługują mieszkańców spoza danej miejscowości (raczej nie dowozi się dzieci do przedszkoli poza miejsce zamieszkania). Z tego względu istnieje potrzeba zapewnienia opieki nad dziećmi w Gródku, którego mieszkańcy tylko w niewielkim stopniu utrzymują się z pracy we własnych gospodarstwach rolnych (gdzie tradycją są wielopokoleniowe rodziny zapewniające we własnym zakresie opiekę dzieciom), a głównie pracują poza rolnictwem (lub poszukują tego typu pracy) i często wyjeżdżają do pracy poza miejsce zamieszkania, stąd możliwość zapewnienia opieki nad dzieckiem jest podstawowym warunkiem poszukiwania pracy.

Warto zauważyć, że utrzymywanie przedszkoli (lub innych form opieki nad dziećmi, np. oddziałów przedszkolnych), jest jednym z elementów polityki prorodzinnej, której realizacja leży w kompetencjach między innymi także samorządów gminnych. Brak lub zbyt mała liczba przedszkoli na

obszarach wiejskich jest jedną z przyczyn utrudniających restrukturyzację rynku pracy i poprawę warunków bytowych mieszkańców, bowiem niemożność zapewnienia opieki dzieciom sprawia, iż duża część kobiet rezygnuje z poszukiwania pracy. Jednocześnie z obawy przed utratą pracy w czasie długiej opieki nad dzieckiem, znaczna część kobiet rezygnuje z posiadania potomstwa. Przedszkola, obok oczywistej funkcji wychowawczo-edukacyjnej, są więc istotnym elementem wpływającym na rozwój społeczny i gospodarczy gminy.

W tym kontekście, należy wspierać rozwój różnych form opieki przedszkolnej (zwłaszcza ewentualne inicjatywy prywatne).

Ochrona zdrowia

Podstawową opiekę zdrowotną na terenie gminy świadczy Gminna Przychodnia w Drzycimiu. Kadre placówki stanowi: 1 lekarz ogólny, 1 pediatra, ginekolog (w wymiarze 1/5 etatu), 4 pielęgniarki, położna. W przychodni działa gabinet stomatologiczny. Wyposażenie przychodni w sprzęt i instrumenty medyczne określa się jako standardowe. Możliwości leczenia na terenie gminy są więc zapewnione w bardzo małym zakresie.

Lecznictwo specjalistyczne, w tym opieka szpitalna realizowana jest w siedzibie powiatu.

Bezpieczeństwo publiczne

Gmina Drzycim obsługiwana jest przez Rewir Dzielnicowych w Drzycimiu. Obsadę kadrową stanowi 7 funkcjonariuszy. Ze względu na fakt, że Policja obsługuje także sąsiednią gminę Lniano (o podobnej licznie mieszkańców i większej, niż w gminie Drzycim liczbie miejscowości) obsada kadrowa nie jest wystarczająca dla w pełni sprawnej pracy. Ocenia się, że zapewnienia pełnej ciągłości służby prewencyjnej niezbędne jest przydzielenie do Posterunku Policji Drzycim dodatkowego etatu dla ogniwa patrolowo-interwencyjnego. Gmina podzielona jest na dwa rejony służbowe (północna część gminy z Drzycimiem i południowa z Gródkiem).

Posterunek dysponuje 2 radiowozami, nie notuje problemów lokalowo-sprzętowych, natomiast problemem są przyznane limity kilometrów dla radiowozów, które są zbyt małe dla zapewnienia pełnej obsługi gminy.

Gmina nie wyróżnia się na tle gmin sąsiednich poziomem przestępczości (choć w sąsiedniej gminie Lniano notuje się mniej zdarzeń) – w skali powiatu świeckiego należy do obszarów stosunkowo mało zagrożonych. Przestępczość jest mniejsza zarówno od tej notowanej w obszarach silnie zurbanizowanych, jak też niższa od przestępczości notowanej w rejonach turystycznych. Według danych z 2002 r. w gminie popełniono 54 przestępstwa, wśród których najczęstsze było kierowanie pojazdem w stanie nietrzeźwym (16), ponadto kradzieże mienia (11), kradzieże z włamaniem (10), uszkodzenia mienia (5) i uszkodzenia ciała (4). W 2002 roku w gminie odnotowano 72 wykroczenia. Patrole Policji wykonały 79 interwencji, w tym 33 domowe i 46 publicznych. W 2003 roku odnotowano 36 przestępstw przeciw mieniu (33 kradzieże, obserwuje się tendencję wzrostową przestępstw tego rodzaju), 2 przestępstwa przeciw życiu i zdrowiu, 13 przypadków kierowania w stanie nietrzeźwym.

Obszarami o największej liczbie zdarzeń są Drzycim i Gródek. W ruchu drogowym największe zagrożenie zdarzeniami występuje na drodze powiatowej Drzycim-Świecie w miejscowości Gacki oraz na drodze wojewódzkiej nr 239 na odcinku Drzycim- Jastrzębie.

W 2003 roku w kategorii przestępstw przeciwko mieniu na ogólną liczbę 36 przeprowadzonych postępowań, w 16 wykryto sprawców przestępstw, w kategorii pozostałych przestępstw we wszystkich 22 ustalono sprawców. W kategorii przestępstw przeciwko mieniu Posterunek Policji w Drzycimiu osiągnął średnią wykrywalność. W pracy prewencyjnej w roku 2003 nałożono 70 mandatów karnych na sumę 7500 zł, przeprowadzono 31 postępowań w sprawach o wykroczenia z czego w 16 przypadkach ujawniono sprawców, dzielnicowi Posterunku Policji Drzycim przeprowadzili ogółem 11 spotkań z mieszkańcami gminy oraz dziećmi i młodzieżą szkolną. Przeprowadzono akcję znakowania rowerów, w czasie której oznakowano 43 rowery

Na terenie działania Rewiru Dzielnicowych realizowany jest program stałego współdziałania partnerskiego Policji ze społeczeństwem pod nawą „Bezpieczna Gmina”, na który składają się podprogramy: policyjnego programu edukacyjnego, sąsiedzkiego programu przeciwdziałania przestępczości, pomocy uzależnionym, czujności i rozwadze, bezpiecznej wsi, bezpiecznego biznesu, bezpiecznego wypoczynku, "przemoc w rodzinie". Program rozpowszechniono poprzez wydanie broszury w ilości 2 tys. egz. rozprowadzonej wśród mieszkańców. Ponadto wydano szereg ulotek dotyczących zapobieganiu przestępczości oraz poradom co zrobić, gdy stanie się przestępstwo. Dzielnicowi na bieżąco współpracują z placówkami oświatowymi gmin Drzycim i Lniano, prowadząc działalność profilaktyczną w zakresie zapobiegania zjawiskom patologicznym.

Podkreślić należy, iż podstawowe informacje o programie „Bezpieczna Gmina” znajdują się na gminnej stronie internetowej, a kontakt z Policją ułatwia mieszkańcom także poczta elektroniczna. W 2003 roku realizowano także akcje: „Bezpieczna Szkoła”, „Bezpieczna droga do szkoły”, „Bezpieczne Wakacje”, „Bezpieczny senior” oraz program „Niebieska linia”.

Na terenie działania Posterunku Policji, działa Agencja Konwojowo-Ochronna AKO, która zabezpiecza systemem ochrony elektronicznej, który obejmuje obiekty handlowe, szkoły, urzędy znajdujące się na terenie gminy Drzycim.

Na terenie gminy nie funkcjonuje straż gminna.

Ochrona przeciwpożarowa realizowana jest przez 7 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, zlokalizowanych w Drzycimiu, Gródku, Jastrzębiu, Sierosławiu, Gackach, Biechówku, Dąbrówce. W stosunku do powierzchni gminy i liczby sołectw oraz w porównaniu do innych gmin, struktury OSP ocenić należy jako dosyć rozbudowane. Jednostka w Drzycimiu działa w strukturach krajowego systemu ratownictwa (KSRG). W 2002 roku na terenie gminy miało miejsce 13 pożarów, w tym 4 pożary budynków mieszkalnych. Jest to liczba nie wyróżniająca gminy na tle innych gmin powiatu. Ponadto straż pożarna interweniowała w 57 tzw. „miejscowych zagrożeniach” (tj. katastrofach, awariach, wypadkach i innych zagrożeniach życia i mienia). Wszystkie jednostki OSP w gminie zgłaszają duże potrzeby dotyczące poprawy wyposażenia. Najważniejsze wymagane inwestycje to budowa remizy dla OSP w Gródku oraz zakup samochodów gaśniczych dla OSP w Drzycimiu (samochód średni lub ciężki) oraz OSP w Sierosławiu (samochód lekki lub średni). Ponadto wymagane są motopompy pływające (Drzycim i Gródek), aparaty nadciśnieniowe (Drzycim i Gródek), ubrania pożarnicze (Drzycim, Gródek, Sierosław, Gacki).

Instytucjonalna obsługa kultury oraz aktywność społeczna mieszkańców

Instytucjonalna obsługa kultury na terenie gminy jest bardzo słabo rozwinięta - jedynymi instytucjami kulturalnymi są Biblioteka Gminna i świetlica w Drzycimiu. Biblioteka posiada 22,6 tys. woluminów, co jest wielkością dosyć dużą na tle innych wiejskich bibliotek. Liczba czytelników wynosi ok. 700 osób, co w stosunku do liczby mieszkańców jest wartością przeciętną w powiecie, jednak średnia liczba wypożyczeń przez 1 czytelnika, wynosząca 18 pozycji rocznie jest najwyższa na obszarach wiejskich powiatu (warto jednak zauważyć, że w innych powiatach czytelnictwo jest wyższe, stąd przeciętna dla obszarów wiejskich województwa wynosi nieco ponad 20).

W gminie brakuje spotykanych w innych gminach ośrodków kultury, mała jest także liczba świetlic wiejskich, należałoby także rozważyć utworzenie filii biblioteki. Szczególnie mieszkańcy Gródka, bardzo dużej nawet w skali województwa wsi, są słabo obsłużeni w zakresie instytucji kultury.

Na tle innych gmin relatywnie niska jest też szeroko rozumiana aktywność społeczna. Jej jedynym przejawem jest działalność Towarzystwa Rozwoju Gminy Drzycim, którego celem jest szeroko rozumiany rozwój gminy, między innymi poprzez wspieranie inicjatyw gospodarczych, w tym zakresie rozwoju agroturystyki, działań mających na celu rozwój oświaty i kultury, służby zdrowia i

opieki społecznej, a także wszelkich innych działań inicjujących rozwój gminy oraz niosących pomoc osobom znajdującym się w trudnej sytuacji socjalno-bytowej i osobom niepełnosprawnym. Towarzystwo wydaje kwartalnik „Wieści Gminne” (w nakładzie 250 egz.).

Spośród różnych form szeroko rozumianej aktywności społecznej, na obszarach wiejskich województwa najliczniej reprezentowana jest aktywność sportowa. Na terenie gminy działa tylko jeden klub sportowy LZS „Korona” Drzycim, zrzeszający 23 zawodników w sekcji piłki nożnej i uczestniczący w rozgrywkach klasy B.

Spośród organizowanych na terenie gminy imprez wymienić należy coroczne festyny gminne (organizowane w Drzycimiu w ostatnią sobotę lipca) oraz coroczne „Cross Diabelski” w Gródku (pierwsza sobota maja).

Aktywność kulturalna mieszkańców jest uznawana za ważny czynnik rozwoju obszarów. Uważa się, iż sprzyja ona integracji gminnej społeczności oraz jest ważnym elementem tworzenia gminnego społeczeństwa obywatelskiego. Istnieje wiele przykładów aktywizacji gospodarczej obszarów, która miała miejsce jako następstwo inicjatyw podejmowanych przez społeczność lokalną. Z tego względu bardzo małą aktywność społeczną i kulturalną mieszkańców gminy ocenić należy jako czynnik niezbyt korzystny. W gminach wiejskich województwa obserwuje się bardzo zróżnicowany poziom zaangażowania mieszkańców w działalności kulturalne, społeczne, polityczne, sportowe – począwszy od gmin, których mieszkańcy z dużym zaangażowaniem kultywują lokalne tradycje i folklor (koła gospodyń, zespoły folklorystyczne), gdzie działają lokalne struktury partii politycznych, wydaje się lokalną prasę, działa po kilka sekcji sportowych dla młodzieży i dorosłych, organizowane są cykliczne imprezy kulturalne czy festyny integrujące mieszkańców i często stanowiące atrakcję dla przyjezdnych, gdzie aktywną działalność prowadzą domy kultury, a skończywszy na gminach, gdzie praktycznie brak jakiegokolwiek aktywności. Niestety gmina Drzycim należy do obszarów, w których te działalności są bardzo słabo rozwinięte, czego przyczyną w dużym stopniu może być niedorozwój instytucji kulturalnych, które zazwyczaj organizują i koordynują szeroko rozumiane życie kulturalne mieszkańców. Warto zauważyć, że mieszkańcy odczuwają potrzebę uczestnictwa w tego typu przedsięwzięciach, czego dowodzą wyniki ankiety, w której duża część respondentów wskazywała z jednej strony na konieczność rozwoju instytucji kultury w gminie, a jednocześnie na potrzebę ożywienia życia kulturalnego.

Pocztą i telekomunikacja

Obszar gminy obsługiwany jest przez 1 urząd pocztowy w Drzycimiu (kod 86-140). Wprawdzie gmina nie należy do dużych powierzchniowo, a jej siedziba położona jest centralnie, jednak wydaje się to zbyt małą liczbą placówek dla sprawnej i wygodnej dla mieszkańców obsługi. Warto zauważyć, że urzędy pocztowe pełnią coraz częściej także rolę placówek obsługi finansowej, a potrzeby ludności w tym zakresie są coraz większe. W ostatnich latach obserwuje się tendencję do likwidowania urzędów pocztowych (w formie przejściowej przed pełną likwidacją tworzone są agendy pocztowe), co skutkuje pogorszeniem warunków obsługi mieszkańców (jeszcze przed kilkoma laty w gminie istniał drugi urząd pocztowy).

Ze względu na duże zapotrzebowanie pożądanym byłoby utworzenie placówki pocztowej (urzędu lub agendy) w Gródku.

Usługi telekomunikacyjne (telefonia stacjonarna) realizuje Telekomunikacja Polska S.A. Centrale mieszczą się w Drzycimiu (nowoczesna centrala cyfrowa) oraz w Gródku. Gmina znajduje się w zasięgu sieci telefonii komórkowych, choć nie na całym jej obszarze są dobre warunki propagacji fal (problemy dotyczą leżącego w dolinie Wdy Gródka).

Obsługa finansowa

Obsługę finansową mieszkańców i podmiotów gospodarczych realizuje działający w Drzycimiu Oddział Bank Spółdzielczego w Osiu. Podstawową obsługę zapewnia także urząd pocztowy, a szeroki zakres usług i większy wybór placówek bankowych oferuje siedziba powiatu. Placówki Banku Spółdzielczego działają także w siedzibach sąsiednich gmin.

Kościoły

Na terenie gminy działają 4 kościoły parafialne - w Drzycimiu, Gródku, Sierosławiu i Dólsku. Największy zasięg terytorialny ma parafia w Drzycimiu – obejmuje miejscowości środkowej i północnej części gminy. Parafia w Sierosławiu obejmuje także północną część gminy Lniano. Południowa część gminy jest obsługiwana przez kościół parafialny w Dólsku (w przeciwieństwie do poprzednich parafii należących do dekanatu jezewskiego, parafia w Dólsku należy do dekanatu świeckiego).

Dziewiętnastowieczne kościoły w Drzycimiu i Dólsku są obiektami zabytkowymi (kościół w Drzycimiu powstał w latach 1863-65 na miejscu drewnianego kościoła z XVI w., ma wystrój z XVIII i XIX w.; świątynia w Dólsku zbudowana została w 1880 roku jako ewangelicka).

Tab. Podstawowe dane o parafiach na terenie gminy Drzycim

miejscowość	parafia	dekanat	obsługiwany obszar
Drzycim	Matki Boskiej Pocieszenia	jezewski	Dąbrówka, Drzycim, Gacki, Jastrzębie, Krakówek, Lubodzież (gm. Lniano), Sierosławek, Splawie, Rówienica, Wery
Gródek	Miłosierdzia Bożego	jezewski	Gródek, Leosia, Kaliska
Sierosław	Świętych Apostołów Piotra i Pawła	jezewski	Sierosław, Zalesie Szlacheckie (gm. Lniano), Brzemiona (gm. Lniano)
Dólsk	Świętego Antoniego Padewskiego	świecki	Bedlenki, Biechowo, Biechówko, Kłufka (gm. Świecie), Lubocheń, Mały Dólsk, Wyrwa

Źródło: www.pelplin.diecezja.org

Warunki mieszkaniowe

Według danych NSP w 2002 roku na terenie gminy znajdowało się 1359 mieszkań, w tym 1339 to mieszkania zamieszkałe na stałe. W strukturze własnościowej mieszkań zaznacza się wyraźna dominacja mieszkań będących własnością prywatną – osób fizycznych – jest to typowa sytuacja obserwowana na obszarach wiejskich, zwłaszcza w rejonach rolniczych, gdzie większość mieszkań stanowi indywidualna zabudowa gospodarstw rolnych. W gminie Drzycim do prywatnych właścicieli (osób fizycznych) należy 1075, czyli nieco ponad 80% wszystkich mieszkań w gminie. Są one zamieszkiwane przez 82% mieszkańców gminy. Oprócz mieszkań właścicieli indywidualnych, znacząca jest liczba mieszkań będących własnością spółdzielni mieszkaniowej – 155 mieszkań, czyli prawie 12% ogółu. Gmina posiada 43 mieszkania, Skarb Państwa – 36, a mieszkania zakładowe to 25 lokali. Szczegółowe informacje na temat struktury mieszkań w gminie przedstawiono w tabeli. Z jej interpretacji wynika, że najkorzystniejsze warunki lokalowe oferują mieszkania osób fizycznych (właścicieli prywatnych) bowiem charakteryzują się największą przeciętną powierzchnią (pod tym względem są większe od mieszkań pozostałych właścicieli o 25-30 m², mają też największą liczbę izb (jako izbę rozumie się pokój lub kuchnię, posiadające okno oraz powierzchnię co najmniej 4 m²) oraz największą liczbę izb i największą powierzchnię w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Tab. Podstawowe informacje o mieszkaniach w gminie Drzycim

	ogółem	osób fizycznych	spółdzielni mieszkaniowych	gminy	Skarbu Państwa	zakładów pracy	pozostałych podmiotów
liczba mieszkań ogółem	1359	1090	157	44	36	25	7
mieszkania zamieszkałe na stałe							
liczba mieszkań	1339	1075	155	43	36	25	5
izby	5259	4379	528	129	119	86	18
powierzchnia użytkowa	99207	85271	7821	2323	2017	1416	359
liczba mieszkańców zamieszkujących	5016	4134	516	127	144	90	5
przeciętna powierzchnia (m ²)	74,1	79,3	50,5	54,0	56,0	56,6	71,8
przeciętna liczba izb (m ²)	3,9	4,1	3,4	3,0	3,3	3,4	3,6
przeciętna liczba izb (na 1 mk)	1,0	1,1	1,0	1,0	0,8	1,0	3,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów NSP 2002 r.

Porównując wskaźniki mieszkaniowe gminy Drzycim ze średnimi na obszarach wiejskich powiatu świeckiego i województwa kujawsko-pomorskiego, należy stwierdzić iż sytuacja w gminie jest typowa i nie odbiega zasadniczo od średnich. Nieco gorszy jest wskaźnik przeciętnej powierzchni mieszkania (w gminie ok. 74 m², podczas gdy przeciętnie w powiecie i średnio w województwie o ok. 5 m² więcej), za to korzystniejszy jest wskaźnik przeciętnej liczby osób zamieszkujących mieszkanie (w gminie 3,75 podczas gdy przeciętnie ok. 4).

Spośród mieszkań zamieszkałych na stałe, największa część liczy 3 izby (czyli w praktyce kuchnię i 2 pokoje) – jest ich 441, czyli 1/3 ogółu. Liczna jest też grupa mieszkań z 4 izbami – 389 (czyli 29%) oraz dużych i bardzo dużych mieszkań o liczbie izb wynoszącej lub przekraczającej 5 – 359 (czyli 27%). Stosunkowo mała jest liczba mieszkań małych i bardzo małych – o 2 izbach – 127 (9%) i 1 izbie – 23 (czyli niespełna 2%). W tych najmniejszych mieszkaniach (o 1 lub 2 izbach) zamieszkuje jednak ok. 10% wszystkich gospodarstw domowych i 8% ogółu mieszkańców gminy. W mieszkaniach największych (o 4, 5 lub więcej izbach) zamieszkuje aż 59% gospodarstw domowych i ponad 63% mieszkańców gminy. Struktury te są zbliżone do średnich dla obszarów wiejskich województwa.

Pod względem wieku mieszkań, w gminie dominuje zabudowa stara – aż ¼ mieszkań powstała przed rokiem 1918, dalsze 16% do roku 1944 (czyli łącznie 40% mieszkań liczy co najmniej 60 lat). Znacząca liczba mieszkań powstała do roku 1970 – dalsze 29% ogółu (a więc prawie 70% mieszkań pochodzi sprzed roku 1970). Po roku 1989 powstały tylko 64 mieszkania, a obecnie w budowie jest 18, łącznie stanowią one 6% ogółu mieszkań w gminie. Warto zauważyć, że począwszy od roku 1989 budują tylko osoby fizyczne.

Struktura wiekowa mieszkań pokrywa się z udziałem osób je zamieszkujących – aż 23% ludności zamieszkuje mieszkania powstałe przed lub w czasie I wojny światowej, czyli liczące ponad 85 lat, a łącznie prawie 40% ludności zamieszkuje lokale powstałe do 1944 roku. Mieszkania najnowsze (powstałe po 1989 roku lub ciągle w budowie) zamieszkuje tylko 330 osób, czyli ok. 6,5% mieszkańców.

Pod względem struktury wieku mieszkań gmina wypada niekorzystnie na tle obszarów wiejskich województwa. Przede wszystkim notuje znacznie wyższy udział mieszkań starych – przeciętnie w województwie (na obszarach wiejskich) mieszkania powstałe przed rokiem 1918 stanowią tylko 16% ogółu (gmina – 24%). W latach 70-tych w województwie powstało 16% ogółu mieszkań (gmina – 12%), w latach 80-tych – 15% (gmina – 12%), w latach 90-tych – ponad 8% (gmina – niespełna 5%). Tym samym po roku 1971 na obszarach wiejskich województwa powstało ok. 40% wszystkich mieszkań, w gminie tylko 30%.

Tab. Porównanie ruchu budowlanego w gminach powiatu świeckiego (dane łączne za okres 1991-2001)

gmina	mieszkania oddane do użytku	wskaźnik oddanych mieszkań na 1000 mieszkańców
Bukowiec	40	7,5
Dragacz	57	7,7
Drzycim	42	8,2
Jeżewo	88	11,2
Lniano	47	11,3
Nowe (obszary wiejskie)	38	8,1
Osie	80	15,1
Pruszcz	111	11,6
Świecie (obszary wiejskie)	81	11,4
Świątkowo	32	9,4
Warlubie	48	7,3
razem obszary wiejskie powiatu	664	10,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów US w Bydgoszczy.

Gmina cechuje się stosunkowo małym ruchem budowlanym. W okresie 1991 – 2001 oddano do użytku tylko 42 mieszkania, z tego 14 w roku 1994, a 10 w 1995. W okresie tym zdarzały się lata, gdy nie oddawano do użytku żadnego lokalu mieszkalnego (np. w latach: 1991, 1996, 2000, 2001). Ruch budowlany w gminie na tle powiatu świeckiego jest niski – wskaźnik oddanych mieszkań wynosi tu nieco ponad 8/1000 mk, podczas gdy w wielu gminach przekraczał 11/1000 mk, a tylko w 4 był nieznacznie niższy, niż w gminie Drzycim.

Podkreślić jednak należy, iż liczba mieszkańców gminy tylko bardzo nieznacznie się zmienia, co może tłumaczyć minimalne tempo wzrostu liczby mieszkań.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, w 2002 roku wyposażenie mieszkań w infrastrukturę techniczną przedstawiało się następująco (na 1339 mieszkań zamieszkałych na stałe):

- mieszkania wyposażone w wodociąg – 1270
- w tym mieszkania wyposażone w wodociąg z sieci – 1182
- mieszkania wyposażone w ustęp spłukiwany – 1082
- w tym mieszkania wyposażone w ustęp spłukiwany z odprowadzeniem do sieci – 477
- mieszkania wyposażone w łazienkę – 1070
- mieszkania wyposażone w ciepłą wodę – 999
- w tym w ciepłą wodę ogrzewana poza mieszkaniem (doprowadzana siecią) - 106
- mieszkania wyposażone w gaz sieciowy – 0
- mieszkania wyposażone w gaz z butli – 994
- mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie zbiorowe – 206
- mieszkania wyposażone w centralne ogrzewanie indywidualne – 597
- mieszkania ogrzewana za pomocą pieców – 525

Na tle obszarów wiejskich województwa wyposażenie mieszkań w media ocenić należy jako korzystne. Prawie powszechny jest dostęp do wodociągu, a pomimo bardzo szybkiego rozwoju sieci wodociągowych na terenie regionu, w wielu gminach nie jest to wciąż standard, wysoki jest udział mieszkań z kanalizacją odprowadzaną do sieci (1/3 wszystkich mieszkań), jak na obszary wiejskie bardzo wysoki jest odsetek mieszkań obsługiwanych przez zbiorowe systemy ogrzewania. Także na tle powiatu świeckiego wskaźniki notowane w gminie są bardzo korzystne. Uwagę zwraca przede wszystkim lepsze wyposażenie w sieć wodociągową i kanalizacyjną oraz zbiorowe systemy ogrzewania. Jedyne parametry w zakresie którego gmina zasadniczo odstaje od średniej, to mieszkania wyposażone w gaz butlowy.

Tab. Odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w instalacje – porównanie gminy Drzycim i obszarów wiejskich powiatu świeckiego.

wyposażenie	obszary wiejskie powiatu	gmina Drzycim
wodociąg razem	93,9	94,8
wodociąg z sieci	78,5	88,7
ustęp	81,2	80,6
ustęp odprowadzany do sieci	25,6	35,5
łazienka	80,3	79,7
ciepła woda	69,9	74,5
gaz z sieci	0,0	0,0
gaz z butli	82,0	74,0
c.o. zbiorowe	9,1	15,3
c.o. indywidualne	52,4	44,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów NSP 2002 r.

Pomoc społeczna

Trudna sytuacja społeczno-gospodarcza kraju powoduje sukcesywne pogarszanie warunków życia znacznej części mieszkańców. Podstawowymi przyczynami niskiej jakości życia są przede wszystkim: wysoki poziom bezrobocia i mała wysokość świadczeń społecznych – rent i emerytur, przy rosnących kosztach utrzymania; w części gospodarstw domowych trudna sytuacja związana jest także z wystąpieniem patologii rodzinnych. Gmina Drzycim należy do obszarów, w których dodatkowym czynnikiem obciążającym są niezbyt korzystne warunki prowadzenia gospodarki rolnej, powodującej nie tylko brak wystarczającej dochodowości, ale wprost ubożenie i dekapitalizacją majątku (mieszkań, zabudowań gospodarczych, maszyn) grupy osób utrzymujących się z rolnictwa; ponadto typowe dla obszarów wiejskich struktury społeczne pośrednio pogarszają sytuację części ludności (wysoki udział ludności starszej, w zdecydowanej większości o niskim poziomie dochodów uzyskiwanych ze świadczeń emerytalno-rentowych).

Zapotrzebowanie na świadczenia w ramach pomocy społecznej jest duże, a w ostatnich latach liczba rodzin korzystających z pomocy sukcesywnie rośnie – w roku 2001 było to 486 rodzin, w 2002 – 573, a w 2003 – 575. Oznacza to, że przynajmniej 35-40% rodzin korzysta ze świadczeń. Zwiększyła się także wielkość środków przeznaczanych na zadania własne gminy w tym zakresie – 3 lata temu było to ok. 40 tys. zł, podczas gdy w poprzednich dwóch latach – około 50 tys. zł.

W 2003 roku struktura wydatków na poszczególne rodzaje świadczeń była następująca:

Zadania zlecone (finansowane z dotacji z budżetu państwa):

zasiłki	28 243 zł
zasiłki stałe wyrównawcze	34 074 zł
zasiłki okresowe gwarant.	11 686 zł
zasiłki okresowe specjalne	100 zł
zasiłki okresowe	26 337 zł
renty socjalne	168 677 zł
zasiłki z tytułu ochrony macierzyństwa	23 217 zł
zasiłki z tytułu kłęski żywiołowej	8 141 zł

Zadania własne:

zasiłki celowe i pomoc w naturze	45 573 zł
schronienie	350 zł
sprawienie pogrzebu	4 065 zł

Najczęstszymi przyczynami udzielania pomocy są, podobnie jak w innych gminach: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-

wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych), sieroctwo, bezdomność, potrzeba ochrony macierzyństwa, alkoholizm lub narkomania.

Znaczącą formą pomocy rodzinom ubogim realizowaną z budżetu gminy jest dożywianie uczniów w szkołach (w tym uczniów z terenu gminy uczęszczających do szkoły specjalnej w Świeciu) – zagadnienie to, bardzo sprawnie załatwiane i realizujące wszystkie obecne potrzeby w tym zakresie, zostało bliżej scharakteryzowane w części dotyczącej szkolnictwa w gminie.

Podsumowując, należy stwierdzić iż zakres i wielkość udzielanej pomocy społecznej jest bezpośrednim wskaźnikiem trudnych warunków bytowych znacznej części mieszkańców gminy. **Niezwykle niepokojący jest fakt, że prawdopodobnie około 40% mieszkańców dotkniętych jest problemem ubóstwa, a stan ten trwa od co najmniej kilku lat.** Przedstawione analizy wskazują, iż zagadnienie to (bardzo złe warunki materialne dużej części mieszkańców gminy) jest najważniejszym obecnym problemem rozwoju gminy, jednak problem ten jest skutkiem bardzo złej sytuacji w kilku innych aspektach funkcjonowania gospodarki gminy i nie może być rozwiązany wyłącznie poprzez doskonalenie sposobu funkcjonowania opieki społecznej i zwiększanie środków przeznaczanych na ten cel. Jak się wydaje podstawowymi sposobami poprawy warunków bytowych, są: zwiększenie poziomu zatrudnienia mieszkańców gminy (redukcja bezrobocia) oraz zwiększenie efektywności prowadzenia gospodarki rolnej. Istotnym zagadnieniem, jednak niemożliwym do osiągnięcia w przewidywalnej perspektywie, jest wzrost siły nabywczej świadczeń emerytalno-rentowych stanowiących podstawę dochodów już obecnie znaczącej, a według prognoz – zwiększającej się, części mieszkańców.

SFERA GOSPODARCZA

Przedsiębiorczość

W 2002 roku na terenie gminy działało 199 podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON. Z tej liczby 10 podmiotów należało do sektora publicznego (są to jednostki samorządowe lub użyteczności publicznej – urząd gminy, szkoły, przychodnia lekarska), a 189 do sektora prywatnego (w tej liczbie 153 to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą).

Gmina koncentruje 0,11% ogółu firm zarejestrowanych na terenie województwa oraz 0,45% firm działających na terenach wiejskich. W skali powiatu, gmina koncentruje 3,1% ogółu firm i 5,8% firm zarejestrowanych na obszarach wiejskich.

Pod względem formy prawnej, 8 podmiotów to spółki handlowe (w tym 2 z udziałem kapitału zagranicznego), 8 to spółki cywilne, 5 spółdzielnie, a 153 osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Na terenie gminy nie działa żadne przedsiębiorstwo państwowe.

Pod względem struktury branżowej, podobnie jak w innych obszarach, zdecydowanie dominują usługi rynkowe – firm w tej grupie jest aż 116 (czyli ponad 58%), kolejną grupę stanowią firmy sektora przetwórstwa przemysłowego (39 firm), bardzo zbliżona jest liczba podmiotów prowadzących działalność w usługach nierynkowych (szeroko rozumiana obsługa ludności) – 31 firm i firmy działające w rolnictwie (nie uwzględnia się tu rolników indywidualnych) – 13 firm. Struktura ta jest zbliżona do obserwowanych w innych gminach powiatu – zaznacza się jedynie bardzo wysoki udział usług nierynkowych (15,6%) – dobry stan rozwoju tego sektora potwierdza także wskaźnik liczby firm na 1000 mk, który jest o połowę lepszy niż przeciętnie na obszarach wiejskich powiatu, a gmina tylko minimalnie ustępuje najlepszej w powiecie - gminie Dragacz.

Spośród 153 firm prowadzonych przez osoby fizyczne, największa liczba działa w handlu i naprawach (53), czyli ponad 1/3. Pozostałe osoby prowadzące działalność gospodarczą mają firmy z zakresu: przetwórstwa przemysłowego (16), transportu (16), budownictwa (15), obsługi nieruchomości (14). 6 firm prowadzi działalność w zakresie hoteli i restauracji.

Podmioty działające na terenie gminy skoncentrowane są przede wszystkim w największych miejscowościach – według danych z 2000 r. (wówczas US w Bydgoszczy podawał, że na terenie gminy działało ok. 180 firm), połowa zlokalizowana jest w Drzycimiu (wówczas 92 podmioty), a około 50 (czyli ponad ¼ w Gródku). Po około 10 firm miały Jastrzębie i Sierosław, a pozostałe miejscowości notowały jedynie pojedyncze podmioty lub w ogóle nie działały w nich żadne firmy.

Wśród działalności prowadzonych na terenie gminy specjalistyczny charakter mają: elektrownia wodna w Gródku oraz zakłady przetwórstwa mięsnego „Kier” w Jastrzębiu. Ze względu na specyfikę prowadzonych przez nie działalności i brak danych, trudno ustalić jaki jest ich udział w ogólnej wojewódzkiej, czy nawet powiatowej produkcji (odpowiednio: energii elektrycznej i przetworów mięsnych). Prawdopodobnie mają one stosunkowo niewielkie znaczenie w skali województwa (choć zaznaczają się w skali powiatu), jednak ze względu na specjalistyczny (w przypadku elektrowni – wysoce specjalistyczny) charakter – wyróżniają się na tle innych działalności, jak też zaznaczają się na tle innych gmin.

Analiza istotnych dla oceny stanu przedsiębiorczości wskaźników ilościowych i jakościowych, prowadzi do wniosku, iż gmina należy do obszarów o niskim poziomie rozwoju przedsiębiorczości, zarówno w porównaniu do pozostałych obszarów wiejskich powiatu, jak też do średnich wartości wojewódzkich:

- wskaźnik przedsiębiorczości (liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w odniesieniu do liczby mieszkańców), wynosi w gminie 39,3/1000 mk, przy średniej dla obszarów wiejskich powiatu równej 53,1/1000 mk i średniej wojewódzkiej dla obszarów wiejskich – 56,3/1000. Na terenie powiatu, tylko obszary wiejskie gminy Nowe notują gorsze wskaźniki przedsiębiorczości, pozostałe wskaźniki lepsze, lub znacznie lepsze - najlepsze wskaźniki prezentują: Dragacz (69,4/1000) i Pruszcz (65,3/1000), a 5 innych gmin notuje wskaźniki powyżej 48/1000 mk. W stosunku do obszarów o najkorzystniejszych wskaźnikach w województwie (a gmina lokuje się wśród najsłabszych gmin pod tym względem) gmina notuje wskaźnik ponad 3-krotnie gorszy.
- aktywność osób fizycznych w prowadzeniu firm jest również niska – wskaźnik wynosi tu 30,2/1000 przy średniej powiatowej równej 43,7/1000 i wojewódzkiej wynoszącej 47,2. We wszystkich rodzajach działalności wskaźniki liczby firm na 1000 mk są w gminie gorsze, lub znacznie gorsze (dotyczy to tak ważnych sektorów jak przetwórstwo przemysłowe, budownictwo, czy handel i naprawy), niż przeciętnie w powiecie i na obszarach wiejskich województwa (szczegółowe zestawienie w tabeli).
- gmina notuje bardzo niskie wskaźniki także w zestawieniu firm według sektorów – w przetwórstwie wskaźnik w gminie jest o 40% niższy, a w usługach rynkowych – o 30% niższy, niż przeciętnie; korzystna sytuacja ma miejsce jedynie w sektorze usług nierynkowych (szczegółowe zestawienie w tabeli).
- na tle innych obszarów wiejskich powiatu, gmina notuje także bardzo małe bezwzględne liczby firm, w tym także w podziale na poszczególne sektory. Na terenie gminy działa 199 firm, a mniejszą liczbę notują tylko gminy: Nowe (na obszarach wiejskich – 151) i Świekatowo (173). Znacznie większą liczbę notują gminy: Pruszcz (607 firm), Dragacz (496), Świecie (417 na obszarach wiejskich), Jeżewo (364). Nawet gmina Lniano, którą zamieszkuje o ponad 1/5 mniej mieszkańców, ma większą liczbę zarejestrowanych firm. Pod względem liczby firm w usługach rynkowych (w gminie 116), znacznie większą liczbę notują gminy Pruszcz (356), Dragacz (351), Świecie (275), a większą Jeżewo, Warlubie, Bukowiec, Osie, a nawet znacznie mniejsze Lniano. W sektorze usług nierynkowych gmina notuje bardzo dużą liczbę firm – aż 31 – większą notują tylko Dragacz i Pruszcz. Bardzo mała - najmniejsza w powiecie - jest liczba firm działających w rolnictwie (13) – każda z gmin notuje większą liczbę takich podmiotów, przy czym w gminach Osie, Warlubie, Jeżewo, Dragacz, Pruszcz, Świecie, Świekatowo liczba ta jest 2-3 krotnie większa, a nawet w najmniejszej gminie powiatu – Świekatowo – firm tych jest 26. Bardzo mała jest też liczba firm prowadzących działalność w przetwórstwie (przemysłe i rzemiośle) - wynosi

ona tylko 39 (tylko gmina Bukowiec notuje mniejszą liczbę – 38), podczas gdy w gminie Pruszcz 173, na obszarach wiejskich gminy Świecie – 100, a w 6 innych gminach – powyżej 60.

Tab. Porównanie wskaźników przedsiębiorczości (na 1000 mk; 2002 r.).

rodzaje działalności	Drzycim	średnio obszary wiejskie powiatu	średnio obszary wiejskie województwa	lokata gminy wśród 11 obszarów wiejskich powiatu
podmioty gospodarcze ogółem	39,3	53,1	56,3	10
osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	30,2	43,7	47,2	10
w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w działalnościach:				
przetwórstwo przemysłowe	3,2	5,6	5,4	9
budownictwo	3,0	5,1	5,6	11
handel i naprawy	10,5	16,2	17,1	10
hotele i restauracje	1,2	1,4	1,2	8
transport	3,2	4,5	4,5	7
pośrednictwo finansowe	1,0	1,6	1,4	7
obsługa nieruchomości i firm	2,8	2,9	3,6	6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów US w Bydgoszczy.

Tab. Porównanie wskaźników przedsiębiorczości według rodzajów działalności (na 1000 mk; 2002 r.).

rodzaje działalności	Drzycim	średnio obszary wiejskie powiatu	średnio obszary wiejskie województwa	lokata gminy wśród 11 obszarów wiejskich powiatu
sektor rolniczy	2,6	4,6	6,7	11
sektor przemysłowy	7,7	12,5	12,7	10
usługi rynkowe	22,9	32,0	33,4	9
usługi nierynkowe	6,1	4,1	3,4	2

Źródło: Obliczenia własne na podstawie materiałów US w Bydgoszczy.

Analiza stanu rozwoju przedsiębiorczości w gminie prowadzi do następujących wniosków:

1. Gmina należy do obszarów o najsłabiej rozwiniętej przedsiębiorczości w regionie.
2. Stanowi to ważne zagrożenie dalszego rozwoju gminy i bardzo niekorzystnie wpływa na jakość życia mieszkańców (niskie dochody mieszkańców, wysokie bezrobocie, konieczność dojazdów do pracy).
3. Poziom przedsiębiorczości jest uznawany za jeden w wyznaczników konkurencyjności danego obszaru – w tym kontekście atrakcyjność inwestycyjna gminy jest postrzegana gorzej, niż lepiej rozwiniętych gospodarczo obszarów.
4. Analiza obecnego stanu rozwoju przedsiębiorczości wskazuje także na pewne rezerwy i możliwości aktywizacji gospodarczej – w innych obszarach wiejskich o podobnych uwarunkowaniach wewnętrznych i zewnętrznych notuje się często korzystniejsze wskaźniki przedsiębiorczości, co przy korzystnym układzie osadniczym w gminie (koncentracja zaludnienia sprzyja rozwojowi firm) wskazuje, iż przy jej potencjale demograficznym, jest w stanie utrzymać się dodatkowo przynajmniej ok. 70 podmiotów (wówczas gmina notowałaby wskaźnik porównywalny ze średnim powiatowym), co z kolei wiąże się z utworzeniem co najmniej 150 – 200 miejsc pracy. Sąsiednie gminy Świekatowo i Lniano, prezentujące podobne uwarunkowania, notują znacznie korzystniejsze wskaźniki (odpowiednio 50 i 56/1000 mk), niż gmina Drzycim. Jak się wydaje, szczególnie duże rezerwy dotyczą przetwórstwa rolnego i działalności wytwórczych, czemu dodatkowo sprzyja dobra dostępność komunikacyjna i bliskość dużych rynków zbytu oraz działalnościami turystycznymi (w tym gastronomii i hotelarstwa), czemu sprzyjają dobre uwarunkowania rozwoju turystyki i bliskość terenów o ugruntowanej renomie obszarów gwarantujących udany wypoczynek.

Rolnictwo

Użytkowanie gruntów. Struktura własnościowa

W strukturze użytkowania gruntów na terenie gminy przeważają użytki rolne zajmujące w 2001 roku 6473 ha, czyli 62,1% ogólnej powierzchni gminy. Lasy i grunty leśne zajmują 3450 ha (32% powierzchni) a pozostałe grunty (grunty zabudowane, pod wodami, pod drogami, itp.) - 869 ha, czyli 8% powierzchni ogólnej. Wśród użytków rolnych prawie 92% zajmują grunty orne, niespełna 5% łąki (wraz z pastwiskami prawie 8%), a poniżej 0,5% sady.

W porównaniu ze średnią powiatową, uwagę zwraca wyższy udział użytków rolnych i nieco niższy lasów (jednocześnie jednak tylko 3 gminy – Osie, Warlubie i Jeżewo - spośród 11 w powiecie notują wyższą lesistość), natomiast na tle średniej dla województwa udział lasów jest znacznie (o połowę) wyższy, a udział użytków rolnych – trochę niższy.

Warto zauważyć, że wśród gmin powiatu gmina posiada najwyższy udział gruntów ornych wśród całej powierzchni użytkowanej rolniczo. Jest to skutkiem bardzo małej powierzchni łąk i pastwisk – nieznacznie mniejszy udział łąk w powierzchni ogólnej notuje tylko gmina Pruszcz, a w większości gmin powiatu udział łąk w powierzchni użytków rolnych wynosi ok. 10, choć w kilku przekracza 15%. Średni udział łąk i pastwisk w użytkach rolnych wynosi w powiecie 16%, podczas gdy w gminie tylko połowę tej wartości. Podobnie jak w pozostałych gminach powiatu, praktycznie żadnej roli w strukturze gruntów nie odgrywają sady – w powiecie tylko w gminach Świecie i Pruszcz zaznacza się ich obecność (w mieście Świeciu – 10% powierzchni użytków rolnych, na terenach wiejskich gminy Świecie – 2,6%, a w gminie Pruszcz – 1,6%).

Tab. Struktura użytkowania gruntów w gminie i jej porównanie ze strukturami powiatowymi i wojewódzkimi

	ogólna pow. gruntów	użytki rolne razem	grunty orne	sady	łąki	pastwiska	las i grunty leśne	pozostałe grunty
powierzchnia [ha]								
ogółem	10792	6473	5950	23	308	192	3450	869
w tym rolnictwo indywidualne	6504	6023	5540	23	289	171	179	302
struktura użytkowania gruntów [% powierzchni]								
gmina Drzycim	100,0	60,0	91,9*	0,4*	4,8*	3,0*	32,0	8,1
powiat świecki – obszary wiejskie	100,0	52,8	84,7*	0,9*	10,2*	4,2*	35,8	11,4
województwo kujawsko-pomorskie - obszary wiejskie	100,0	66,0	87,3*	1,0*	7,9*	3,8*	22,9	11,0
[%] udział sektora indywidualnego w poszczególnych rodzajach użytkowania gruntów								
gmina Drzycim	60,3	93,0	93,1	100,0	93,8	89,1	5,2	34,8

* udział w użytkach rolnych; Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych US w Bydgoszczy

Na terenie gminy przeciętnie na 1 mieszkańca przypada 1,28 ha użytków rolnych. Wskaźnik ten, nazywany wskaźnikiem przestrzeni żywicielskiej, jest w gminie znacznie wyższy od przeciętnego w województwie (ok. 0,5 ha), ale również znacznie wyższy od średniej powiatowej równej 0,8 ha. Wśród gmin powiatu jest on typowy dla gmin o rolniczym charakterze (bardzo zbliżone wartości mają gminy Pruszcz i Lniano) i znacznie wyższy od gmin nierolniczych. Powierzchnia leśna przypadająca przeciętnie na 1 mieszkańca w gminie, wynosząca 0,68 ha, jest ponad 3-krotnie wyższa od średniej wojewódzkiej (0,2 ha) i jednocześnie o ¼ wyższa od średniej powiatowej (0,54 ha).

Na terenie gminy większość gruntów znajduje się we władaniu sektora indywidualnego. Ogólnie około 60% powierzchni gminy jest własnością prywatną, ale wskaźnik ten jest znacznie zaniżany przez lasy i grunty leśne, które tylko w około 5% należą do sektora prywatnego, podczas gdy tereny

użytkowane rolniczą są prywatne w 93% (w najmniejszym stopniu pastwiska – w 89%, natomiast w całości sady, grunty orne w 93%).

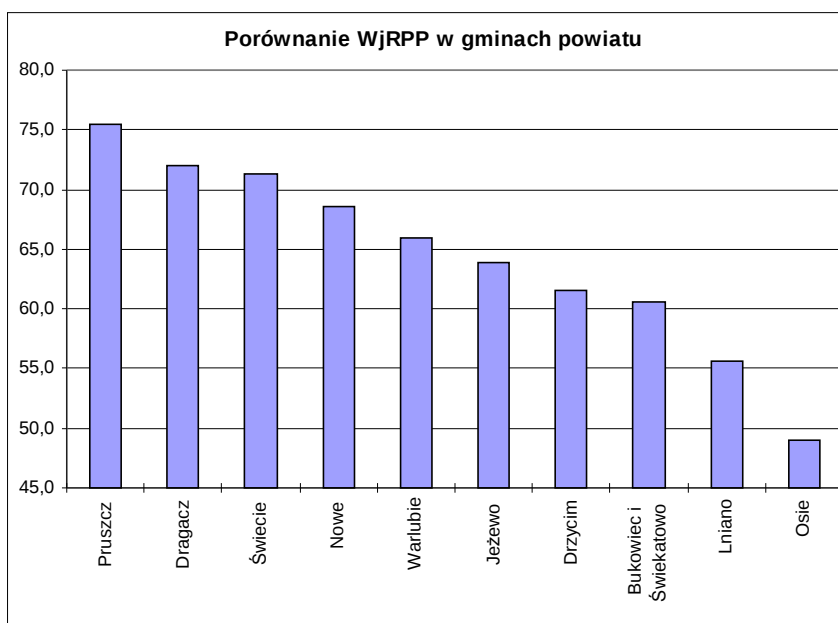
Na terenie gminy funkcjonowały 3 gospodarstwa uspołecznione – w Gródku, Jastrzębiu i Werach (posiadały grunty także w Lubocheniu i Krakówku). Zajmowały się przede wszystkim produkcją trzody chlewnej, bydła opasowego i mlecznego, owiec i produkcją roślinną. Gospodarstwa charakteryzowały się znacznym zatrudnieniem – łącznie około 420 osób, a więc stanowiły bardzo poważne ogniwo gminnego rynku pracy. W latach 90-tych grunty uspołecznione zostały bądź sprzedane, bądź wydzierżawione rolnikom indywidualnym i obecnie w całości użytkowane są przez sektor prywatny.

Przyrodnicze uwarunkowania prowadzenia gospodarki rolnej

Gmina Drzycim charakteryzuje się raczej niesprzyjającymi przyrodniczymi warunkami rozwoju rolnictwa. Pokrywa glebowa użytków rolnych w około 30% składa się ze słabo przydatnych gleb rdzawych (które zazwyczaj są glebami zalesianymi) w około połowie z umiarkowanie przydatnych gleb brunatnych wyługowanych, a tylko w około 10% z przydatnych dla produkcji rolnej gleb brunatnych właściwych i płowych.

Na tle innych gmin powiatu warunki glebowe gminy ocenić należy jako niekorzystne – zdecydowanie gorsze prezentuje gmina Osie, a porównywalne (niekorzystne) gmina Lniano.

Także udział gruntów w poszczególnych klasach bonitacyjnych, wskazuje na relatywnie słabą przydatność gleb. W ogóle nie występują gleby klas I i II, w klasie III jest niespełna 12% gruntów (w tym tylko 2,5% w klasie IIIA). Większość gleb prezentuje klasę IV – łącznie ponad 60%, z tego 36% klasę IVA a ponad 25% - IVB. Znaczący jest udział klasy V – aż 1/5 wszystkich gruntów, a klasy VI – ponad 7%. Pod względem udziału gruntów klas najwyższych: I – III) gmina wyprzedza jedynie gminy Osie i Lniano.

Wskaźnik jakości Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WjRPP), uznawany za najbardziej wiarygodny, syntetyczny miernik uwarunkowań rozwoju rolnictwa, przyjmuje w gminie wartość 61,6 i należy do niskich wśród gmin województwa. Jest gorszy od średniej powiatowej (równiej 65,7), jak również od średniej wojewódzkiej dla byłego bydgoskiego (69,5) i obecnego kujawsko-pomorskiego. Na wskaźnik syntetyczny składają się cząstkowe oceny: warunków glebowych (tu gmina uzyskuje 47 pkt. podczas gdy najlepsze w województwie przekraczają 70 pkt.), warunków klimatycznych (podobnie jak we wszystkich gminach wskaźnik jest bardzo wysoki, choć relatywnie najniższy - wynosi 8,8 pkt.), rzeźby terenu (3,3 pkt. – jest to jeden z najsłabszych w regionie) i warunków wodnych (2,5 pkt. – również bardzo niska nota na tle województwa). Tak więc na niską ocenę WjRPP w gminie składają

się przede wszystkim warunki glebowe, ale także w zakresie innych składowych gmina raczej lokuje się wśród obszarów słabszych.

Tab. Porównanie udziału gruntów ornych poszczególnych klas bonitacyjnych w gminach powiatu (%)

gmina	I	II	IIIA	IIIB	IVA	IVB	V	VI	VI Z
Bukowiec i Świekatowo	0,0	0,0	2,7	10,6	32,1	27,3	22,8	4,0	0,4
Dragacz	0,0	6,4	15,4	21,1	28,4	13,8	10,5	3,4	1,0
Drzycim	0,0	0,0	2,5	9,2	35,8	25,5	19,2	7,3	0,5
Jeżewo	0,0	0,1	5,8	24,5	34,5	10,9	12,1	11,6	0,5
Lniano	0,0	0,0	0,2	5,7	25,4	23,7	32,2	10,7	1,9
Nowe	3,3	3,5	10,5	15,7	28,1	14,3	15,3	8,4	0,8
Osie	0,0	0,0	0,1	1,6	22,9	20,9	33,0	17,1	4,3
Pruszcz	0,0	0,8	11,2	28,7	41,7	12,2	5,2	0,2	0,1
Świecie	0,0	2,2	12,5	20,5	34,4	13,8	10,5	4,9	1,2
Warlubie	0,0	0,1	7,4	22,4	28,7	17,6	15,2	8,1	0,5

Źródło: IUNG Puławy

Za pomocne można uznać badania prowadzone przez ATR w Bydgoszczy („Środowiskowe uwarunkowania zrównoważonego rozwoju rolnictwa”, 1998 rok), z których wynika, iż na tle średnich dla byłego województwa bydgoskiego, produkcyjną jakość gruntów ornych oceniano na 88% średniej wartości wojewódzkiej, a użytków zielonych - na 96%. Relatywnie nisko szacowano przede wszystkim gleby (88% średniej), warunki przyrodnicze (90%) i krajobraz rolniczy (91%), natomiast minimalnie korzystniej od średniej oceniano agroklimat (101%). Łącznie, na podstawie warunków glebowych użytków rolnych, gminę zaliczono do grupy gmin o słabych warunkach (podobnie jak gminy Bukowiec, Świekatowo, Lniano i Osie).

Tab. Porównanie produkcyjnej jakości gleb gmin powiatu świeckiego (wg ATR, 1998)

gmina	prod. jakość gruntów ornych (%)*	prod. jakość użytków zielonych (%)*	ocena łączna warunków glebowych**
Bukowiec	91	98	słabe
Dragacz	107	108	dobrze
Drzycim	88	96	słabe
Jeżewo	96	89	przeciętne
Lniano	79	92	słabe
Nowe	101	119	dobrze
Osie	76	81	słabe
Pruszcz	106	107	dobrze
Świecie	102	110	dobrze
Świekatowo	86	97	słabe
Warlubie	95	113	przeciętne

* na tle byłego województwa bydgoskiego - średnia = 100%

** skala: bardzo dobre, dobre, przeciętne słabe, bardzo słabe

Źródło: „Środowiskowe uwarunkowania zrównoważonego rozwoju rolnictwa”, 1998 rok, ATR Bydgoszcz

Klasyfikacja gleb według kompleksów rolniczej przydatności wskazuje, iż na terenie gminy najbardziej rozpowszechnione są kompleksy 5-żytni dobry oraz 6-żytni słaby, występujące praktycznie na terenie całej gminy. W południowej części gminy, a także w części środkowej, spotyka się większe wyspowe (wśród gleb kompleksu 5) powierzchnie kompleksu 4-żytniego bardzo dobrego (pszenno-żytniego). Wyspowo występują także niewielkie powierzchnie kompleksu 7-żytniego bardzo słabego (żytnio-lubinowego) oraz bardzo niewielkie powierzchnie najlepszego w gminie kompleksu 2-pszennego dobrego (okolice Jastrzębia) oraz 3-pszennego wadliwego.

Tabela. Warunki rozwoju rolnictwa w sołectwach gminy Drzycim

sołectwo	warunki i problemy rozwoju rolnictwa	kierunki produkcji rolniczej	szacunkowy udział produkcji towarowej	rola rolnictwa w źródłach utrzymania mieszkańców
Biechówko	nieuregulowane stosunki wodne (brak lub złe działające melioracje)	trzoda chlewna, bydło mleczne	przeważająca część gospodarstw prowadzi produkcję towarową	w Biechówku zdecydowana większość mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa, w Biechowie i Lubocheniu dominuje praca poza rolnictwem
Dąbrówka	problemem są nieuregulowane stosunki wodne wynikające z braku lub nieuregulowania melioracji	trzoda chlewna, bydło mleczne	przeważająca część gospodarstw prowadzi produkcję towarową	rolnictwo jest głównym źródłem utrzymania ludności
Dółsk	nieuregulowane stosunki wodne (brak lub złe działające melioracje)	trzoda chlewna, bydło mleczne	przeważająca część gospodarstw prowadzi produkcję towarową	brak danych
Drzycim	słabe gleby w Jastrzębiu; nieuregulowane stosunki wodne (brak lub złe działające melioracje)	trzoda chlewna, bydło mleczne	przeważająca część gospodarstw prowadzi produkcję towarową	rolnictwo nie jest głównym źródłem dochodów ludności – ma znaczenie drugorzędne i/lub uzupełniające – większość pracuje poza rolnictwem
Gacki	nieuregulowane stosunki wodne (brak lub złe działające melioracje)	trzoda chlewna, bydło mleczne	przeważająca część gospodarstw prowadzi produkcję towarową	większość mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa
Gródek	dobrze warunki glebowe i terenowe w dużym gospodarstwie po-PGR-owskim; pozostałe tereny bardzo nieprzydatne dla rozwoju rolnictwa ze względu na rzeźbę terenu i jakość gleb (duży udział V i VI klasy)	produkcja drobiu	produkcję towarową prowadzi gospodarstwo po-PGR-owskie, pozostałe produkują przeważnie na potrzeby własne	rolnictwo nie jest głównym źródłem dochodów ludności – ma znaczenie drugorzędne i/lub uzupełniające – większość pracuje poza rolnictwem
Krakówek	niska jakość części gleb, nieuregulowane stosunki wodne (brak lub złe działające melioracje)	trzoda chlewna, bydło mleczne	przeważająca część gospodarstw prowadzi produkcję towarową	szacunkowo ponad połowa mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa
Mały Dółsk	niska jakość części gleb	trzoda chlewna, bydło mleczne	brak danych	większość mieszkańców utrzymuje się z zajęć pozarolniczych
Sierosław	niska jakość części gleb, nieuregulowane stosunki wodne (brak lub złe działające melioracje)	trzoda chlewna, bydło mleczne	przeważająca część gospodarstw prowadzi produkcję towarową	rolnictwo jest głównym źródłem utrzymania ludności
Wery	słabej jakości gleby, ponadto problemem są nieuregulowane stosunki wodne wynikające z braku lub nieuregulowania melioracji	trzoda chlewna, bydło mleczne	przeważająca część gospodarstw prowadzi produkcję towarową	szacunkowo około połowy mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa

Źródło: Informacje Urzędu Gminy w Drzycimiu

Podsumowując należy stwierdzić, że relatywnie najlepszymi warunkami glebowymi (które jednak w skali całego województwa należałoby określić co najwyżej jako przeciętne), cechuje się południowa część gminy oraz fragmenty części środkowej.

Analiza głównych uwarunkowań rozwoju rolnictwa w poszczególnych sołectwach wskazuje na raczej niekorzystne uwarunkowania. W większości wiążą się one ze słabej jakości glebami oraz nieuregulowanymi stosunkami wodnymi (brak lub niewłaściwie działające melioracje). W sołectwie Gródek zwraca się ponadto uwagę na niekorzystną rzeźbę terenu. W prawie wszystkich sołectwach jako dominujący kierunek produkcji wskazuje się chów trzody oraz bydła mlecznego; we wszystkich sołectwach dominuje produkcja towarowa, czyli przeznaczona na rynek (niewielka część produkuje na potrzeby własne). W części sołectw rolnictwo postrzegane jest jako drugorzędne źródło utrzymania, gdyż przeważają tam działalności pozarolnicze, lub też część rodzin utrzymuje się zarówno z rolnictwa jak też z działalności pozarolniczych. Kondycja finansowa gospodarstw jest oceniana jako zła lub bardzo zła. Wpłynęło na to zarówno pogorszenie efektywności rolnictwa, jak też brak rezerw finansowych (oszczędności), zadłużenie części gospodarstw i dekapitalizacja majątku (często nie remontowanego i nie modernizowanego od wielu lat). Jedynie w części dużych gospodarstw wyposażenie w sprzęt i maszyny rolnicze oceniane jest pozytywnie, a duża część gospodarstw małych wynajmuje sprzęt lub zleca usługi w zakresie prac polowych.

Struktura wielkościowa gospodarstw

Przeciętna wielkość indywidualnego gospodarstwa rolnego w gminie, według danych Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 roku, wynosiła 11,3 ha, a uwzględniając tylko użytki rolne – 10,3 ha. Wartości te były wyższe od notowanych na obszarach wiejskich powiatu, gdzie wynosiły odpowiednio 9,1 i 8,2 ha oraz nieco wyższe od wartości średnich dla województwa kujawsko-pomorskiego (10,5 i 9,5). W skali powiatu przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego jest wysoka – wyższą notują jedynie gminy Bukowiec (14,9 ha) i Świekatowo (12,6 ha) oraz – nieznacznie – Pruszcz (11,2 ha). Nieco niższą średnią notują gminy Lniano (10,6) i Warlubie (9,8).

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego w 2002 roku, na terenie gminy notowano 507 gospodarstw rolnych. Była to liczba mała na tle gmin powiatu – jedynie znacznie mniejsza gmina Świekatowo liczyła mniej gospodarstw, natomiast pozostałe gminy więcej, w tym w Jeżewie, Świeciu (na obszarach wiejskich) i w Pruszczu liczba ta zawierała się od 1000 do ponad 1200. Spośród sąsiadów, Lniano miało 580, a Bukowiec i Osie – po około 650 gospodarstw.

Wśród 507 gospodarstw w gminie, 172 to działki rolne o powierzchni do 1 ha, natomiast 335 to gospodarstwa o powierzchni ponad 1 ha. W tej grupie gospodarstw o pow. 1 – 5 ha jest 130, od 5 do 10 ha – 50, od 10 do 15 ha – 52, a powyżej 15 ha – aż 103, czyli co piąte gospodarstwo w gminie. Udział gospodarstw dużych w ogólnej liczbie jest wysoki – średni wskaźnik dla powiatu wynosi tu nieco ponad 14%.

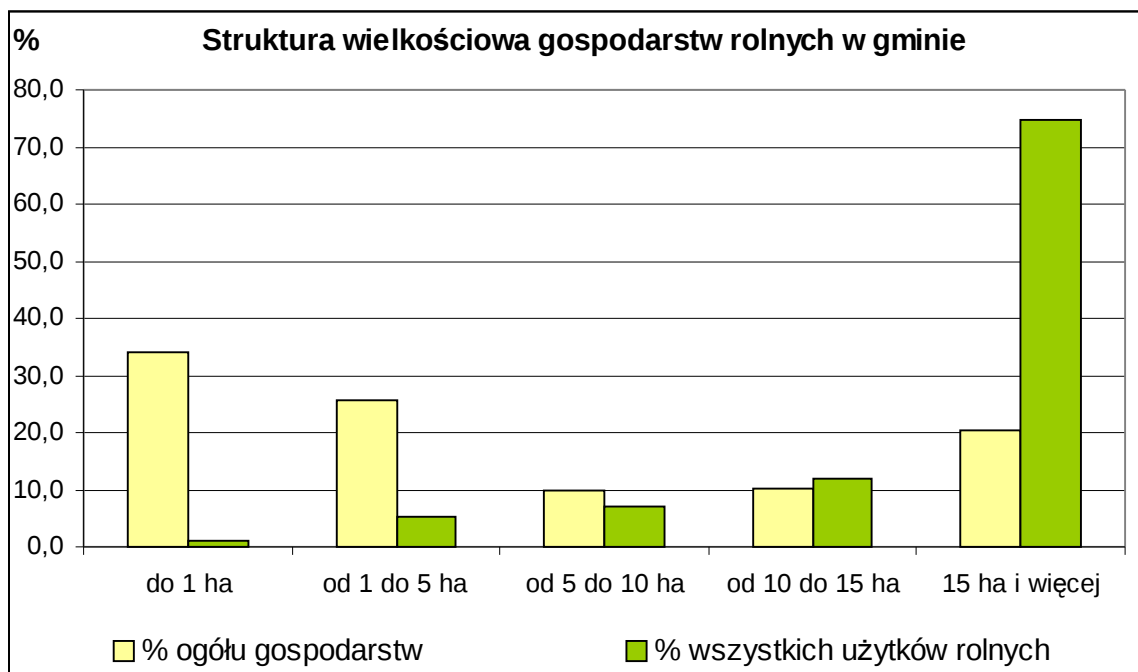
Tab. Struktura wielkościowa gospodarstw w gminie (dane PSR 2002 r.)

grupa wielkościowa	liczba gospodarstw	powierzchnia gruntów ogółem (ha)	powierzchnia użytków rolnych (ha)
do 1 ha	172	81	53
od 1 do 5 ha	130	328	272
od 5 do 10 ha	50	426	373
od 10 do 15 ha	52	676	622
15 ha i więcej	103	4104	3891
razem	507	5615	5211

Źródło: Obliczenia własne na podst. danych PSR 2002 r.

Podkreślić należy iż bardzo pozytywnym uwarunkowaniem rozwoju rolnictwa jest koncentrowanie dużej części areалу gruntów przez duże gospodarstwa. Aż 3/4 użytków rolnych jest we władaniu gospodarstw liczących ponad 15 ha. Także pod tym względem gmina wyróżnia się pozytywnie na tle gmin powiatu, bowiem średni wskaźnik wynosi tu 67,5% (województwo – ok. 65%), a jedynie gminy Bukowiec, Pruszcz i Warlubie notują zbliżony udział. Gospodarstwa o powierzchni od 10 do 15 ha skupiają prawie 12% ogólnej powierzchni użytków rolnych, od 5 do 10 ha – nieco ponad 7%, od 1 do 5 ha – ponad 5%, a grunty w działkach rolnych stanowią tylko 1% ogólnego areálu.

Struktura wielkościowa obserwowana w gminie stanowi bardzo korzystną przesłankę rozwoju rolnictwa wielkoobszarowego - typu farmerskiego.

Powyższe analizy prowadzą do wniosku, iż na terenie gminy zachodzi proces koncentracji gruntów w dużych gospodarstwach – 103 gospodarstwa (stanowiące 1/5 ogółu) skupiają aż 75% wszystkich użytków rolnych. Przeciętna wielkość gospodarstwa w tej grupie przekracza 40 ha.

Produkcja rolnicza

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego, w 2002 roku spośród 507 gospodarstw, 388 prowadziło wyłącznie działalność rolniczą, 48 zarówno działalność pozarolniczą jak i rolniczą, natomiast 8 – działalność wyłącznie pozarolniczą.

Wśród gospodarstw prowadzących działalność pozarolniczą, najczęstsza jest działalność handlowa, następnie przetwórstwo przemysłowe, budownictwo i transport.

PSR nie dostarcza informacji, jaki rodzaj produkcji ma większe znaczenie w gminie, jednak dane Urzędu Gminy wskazują na dominujący charakter produkcji zwierzęcej.

W czasie badań PSR 2002 zdecydowana większość gruntów była uprawiana – odłogowano jedynie 112 ha, a ugorowano – 45 ha. Wśród zasiewów dominowały zboża (łącznie z kukurydzą na ziarno), które obejmowały aż 91% obsianych gruntów. Kolejną grupę stanowiły rośliny pastewne (4,0% powierzchni zasiewów), ziemniaki (3,5%), rośliny przemysłowe (1,2%, w tym przede wszystkim rzepak i rzepik przy bardzo małej powierzchni buraków cukrowych).

Powierzchni zasiewów zbóż podstawowych była następująca:

- żyto – 833 ha
- pszenżyto – 670 ha
- jęczmień – 532 ha
- pszenica – 470 ha
- owies – 158 ha.

Spośród 499 gospodarstw prowadzących działalność rolniczą, w 339 uprawiano zboża, w 289 – ziemniaki, w 125 – rośliny pastewne, w 79 – warzywa gruntowe.

Około 19 ha zajmowały plantacje sadownicze, w tym 7 ha – jabłonie, 4 ha - wiśnie, 3 ha – śliwy, po 2 ha – czereśnie, grusze i pozostałe drzewa owocowe. Krzewy owocowe zajmowały mniej niż 1 ha powierzchni, z czego około 80% zajmowały porzeczki, a resztę agrest.

W skali powiatu gmina odgrywa stosunkowo dużą rolę w uprawie owsa – na jej terenie jest 11% całej powierzchni zasiewów w powiecie, co lokuje ją na 4 miejscu i żyta – skupia 10% całych zasiewów w powiecie, co daje 5 miejsce. Warto zauważyć, że powierzchnia gruntów ornych w gminie stanowi 9% ogólnej powierzchni gruntów ornych w całym powiecie, więc jest to udział nieco wyższy. 5-tą lokatę zajmuje gmina także pod względem powierzchni upraw jęczmienia, choć tu koncentruje już tylko niespełna 7% ogólnej powierzchni zasiewów. Pod względem powierzchni zajmowanej przez pszenżyto gmina lokuje się na 6 miejscu i skupia 7,6% wszystkich zasiewów tego zboża w powiecie. Bardzo małe jest natomiast znaczenie gminy w uprawie pszenicy - gminę wyprzedza aż 7 gmin, a udział w ogólnej powierzchni wynosi tylko 4,5%.

Według badań przeprowadzonych w końcu lat 90-tych przez ATR w Bydgoszczy, pod względem wielkości produkcji roślinnej przeliczonej na jednostki pszenne (163,5 tys.), gmina Drzycim notowała wskaźnik niski wśród gmin byłego województwa bydgoskiego (zajmowała 44 pozycję na 56 gmin), adekwatny do warunków i powierzchni. W powiecie uległa wyraźnie gminom: Pruszcz (z produkcją tylko niespełna 3-krotnie wyższą), Świecie (2,5-krotnie większą), Warlubie i Bukowiec (około 1,5-krotnie większa) i minimalnie gminie Nowe. Udział gminy w ogólnej produkcji roślinnej całego powiatu wynosił wówczas 7%.

Tab. Wielkość produkcji roślinnej w gminie w jednostkach pszennych (jp) oraz jej struktura (według ATR)

wielkość produkcji w tys. jp	ocena wielkości w stosunku do warunków (wydajność)*	udział zbóż w ogólnej wielkości produkcji (%)	udział ziemniaków w ogólnej wielkości produkcji (%)	udział buraków cukrowych w ogólnej wielkości produkcji (%)	udział łąk i pastwisk w ogólnej wielkości produkcji (%)
163,50	przeciętna	70,7	5,3	2,2	7,9

* w skali: mała, dość mała, przeciętna, dość duża, duża

Źródło: „Środowiskowe uwarunkowania zróżnicowanego rozwoju rolnictwa”, ATR Bydgoszcz 1998 r.

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego, obsadę zwierząt gospodarskich w 2002 roku stanowiło w gminie:

- a) bydło - na terenie gminy pogłowie bydła wynosiło 1494 sztuki, w tym krów było 598 sztuk; obydwie wartości były na tle gmin powiatu przeciętne – gmina skupia nieco ponad 9% całego pogłowia bydła; w przeliczeniu na 100 ha, obsada bydła i krów również należała do przeciętnych - bardzo podobne wartości notują np. gminy Nowe, Osie, Świekatowo, bardzo zbliżone są także średnie wartości powiatowe;
- b) trzoda chlewna - pogłowie trzody na terenie gminy wynosiło 15,8 tys. sztuk (w tym loch – 1,5 tys.); w przeciwieństwie do pogłowia bydła, pod względem hodowli trzody sytuacja w powiecie jest bardzo zróżnicowana – zdecydowanie dominują gminy Pruszcz (z liczbą ponad 47 tys., czyli prawie 1/4 ogółu trzody w powiecie) i Jezewo (ponad 39 tys.), wysokie jest także pogłowie trzody w gminie Bukowiec (27 tys.), nieznacznie wyższe w gminach Świecie i Świekatowo (16-17 tys.); w przeliczeniu do powierzchni użytków rolnych, obsada trzody lokuje gminę na 5 miejscu
- c) owce – spis wykazał 7 owiec;
- d) konie - w 2002 roku 64 sztuki (jest to 1 koń na 100 ha UR, wskaźnik ten lokuje gminę na 4 miejscu w powiecie)
- e) kozy - w 2002 roku pogłowie wynosiło 44 sztuki (7. miejsce w powiecie)
- f) króliki (samice) - w 2002 roku - 77 sztuk;

- g) pnie pszczele – 126 sztuk, czyli 10% wszystkich w powiecie (5. lokata w powiecie w przeliczeniu na UR – 4.)
- h) drób - ogółem 90,7 tys. sztuk (12% wszystkich w powiecie), w tym 88,8 tys. kur (13%), w przeliczeniu do pow. użytków rolnych obsada drobiu lokuje gminę na 3. pozycji w powiecie (ustępuje gminie Dragacz i, bardzo nieznacznie, gminie Nowe), a obsada kur – na 2. pozycji (po gminie Dragacz) – spośród wszystkich dziedzin rolnictwa, w zakresie hodowli drobiu gmina najbardziej wyróżnia się na tle innych gmin powiatu i uwzględniając całą gospodarkę rolną, w tej dziedzinie jej rola i ranga jest najwyższa.

Na terenie gminy działają 3 wyspecjalizowane gospodarstwa o dużej towarowości - fermy drobiu – w Drzycimiu, Krakówku i Gródku.

Obsada zwierząt gospodarskich (w sztukach dużych) w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych (dane PSR z 2002 r.) wynosiła 70 i w skali powiatu była dość duża. Zdecydowanie najwyższą notowała tu gmina Jeżewo (139), następnie Pruszcz (72), Drzycim (70), Świekatowo (69). Lniano (64), Bukowiec (62).

Według danych PSR w 2002 roku w największej liczbie gospodarstw hodowano drób (239) i trzodę chlewną (225), następnie bydło (169, w tym krowy mleczne w 141). Konie posiadały 22 gospodarstwa, kozy – 19, owce – 3, króliki – 20, pnie pszczele – 13.

Wyposażenie gospodarstw

Według danych PSR z 2002 roku, wyposażenie gospodarstw w sprzęt i maszyny przedstawiało się następująco:

- ciągniki – posiadały je 244 gospodarstwa, czyli prawie 48% wszystkich; w skali powiatu wskaźnik ten był bardzo wysoki – średnia powiatowa wynosi 39%, a nieco wyższy odsetek notowany był jedynie w gminach Bukowiec, Lniano, Świekatowo; szereg gmin posiada wskaźnik na poziomie poniżej 30%; łączna liczba ciągników w gospodarstwach wynosiła 372, co w przeliczeniu na 100 ha UR dawało wskaźnik 5,7 – wskaźnik ten z kolei należy do niższych w powiecie, jednak wynika to nie ze słabego wyposażenia (czemu przeczy poprzedni wskaźnik), ale z mniejszego rozdrobnienia struktury agrarnej;
- samochody ciężarowe – posiadało je tylko 13 gospodarstw (łącznie 22 samochody), a wskaźnik wyposażenia należy do najniższych w powiecie (w gminie samochody ciężarowe posiadało zaledwie 2,6% gospodarstw przy średniej powiatowej 4,5%);
- kombajny zbożowe – w 52 gospodarstwach było 58 kombajnów; wskaźnik wyposażenia gospodarstw przekracza więc 10%, przy średniej powiatowej równej 7,1%, wyższy wskaźnik notują jedynie gminy Bukowiec i Świekatowo (ok. 14%), a niemal identyczny gmina Pruszcz; w przeliczeniu na powierzchnię użytków rolnych (0,9/100 ha) gmina lokuje się wśród lepiej wyposażonych obszarów notując wskaźnik nieznacznie lepszy od średniej powiatowej (0,8/100 ha UR);
- kombajny ziemniaczane – posiada je 45 gospodarstw, a wskaźnik wyposażenia jest zdecydowanie najwyższy w powiecie (posiada je prawie 9% wszystkich gospodarstw, podczas gdy w kolejnej gminie – Bukowcu – wskaźnik ten ledwie przekracza 5%, a średnia powiatowa wynosi 3%); także w przeliczeniu na powierzchnię UR, wskaźnik w gminie jest znacznie wyższy od średniej powiatowej (0,7 / 100 ha UR wobec 0,3 / 100 ha UR);
- kombajny buraczane – pod tym względem gmina należy do najgorzej wyposażonych w powiecie (jedynie pojedyncze gospodarstwa posiadają tego typu maszyny), co jest konsekwencją braku warunków uprawy buraków;
- urządzenia służące do udoju i przechowywania mleka – pod tym względem gmina należy do obszarów najlepiej wyposażonych w powiecie – aż 92 gospodarstwa posiadają dojarki bańkowe (czyli wskaźnik wyposażenia wynosi ponad 18% wszystkich gospodarstw – nieco wyższy

wskaźnik notują jedynie gminy Lniano i Świekatowo, a porównywalny – gmina Bukowiec – średnia powiatowa wynosi tu zaledwie 11,5%), dojarki rurowe posiadają 4 gospodarstwa, konwiowe schładzarki do mleka – 67 gospodarstw (czyli aż 13,2% wszystkich – wyższy wskaźnik ma jedynie gmina Lniano, pozostałe mają wskaźniki niższe, nawet 3-4-krotnie, wskaźnik średni w powiecie to tylko 5,5%), zbiornikowe schładzarki do mleka posiada 11 gospodarstw i tu wskaźnik wyposażenia jest także wyższy od średniej;

Pod względem wyposażenia w budynki związane z prowadzeniem gospodarki rolnej, gmina zalicza się do najlepszych w powiecie. Trzeba tu podkreślić, że w skali powiatu wyraźnie wyróżniają się na tle innych gminy: Lniano, Bukowiec, Świekatowo i Drzycim, które w zakresie większości cech notują wskaźniki znacznie korzystniejsze od pozostałych gmin. I tak pod względem wyposażenia gospodarstw (mierzonego procentowym udziałem gospodarstw posiadających dane budynki) w kurniki gmina Drzycim zajmuje 1 pozycję, w obory i chlewnię – 2., w stodoły – 3. Jedynie w zakresie budynków wielofunkcyjnych gmina lokuje się nieznacznie poniżej średniej powiatowej, za to pod względem pojemności budowli do przechowywania warzyw, owoców i ziemniaków gmina lokuje się na 3 miejscu, a pod względem liczby takich budowli – na miejscu 2.

Tab. Wyposażenie gospodarstw w gminie Drzycim w budynki służące rolnictwu (PSR 2002 r.)

rodzaj budynku	liczba gospodarstw wyposażonych	liczba budynków	% gospodarstw wyposażonych w gminie	% gospodarstw wyposażonych w powiecie
obory	135	140	26,6	21,6
chlewnie	192	213	37,9	22,7
kurniki	158	165	31,2	21,1
budynki wielofunkcyjne	151	164	29,8	31,2
stodoły	221	230	43,6	33,0

Źródło: Obliczenia własne na pdst. danych PSR 2002 r.

Prawie 69% gospodarstw jest wyposażonych w telefon stacjonarny. Jest to wskaźnik wprawdzie lepszy od średniej powiatowej, równej 61,4%, jednak 4 gminy notują wskaźnik jeszcze lepszy, a w gminie Pruszcz można mówić o niemal powszechnym dostępie do telefonu (85% wyposażonych gospodarstw). Warto także zauważyć, że w gminie notuje się tylko jednostkowe przypadki konieczności dowożenia wody do gospodarstw, podczas gdy w każdej z pozostałych gmin powiatu jest takich gospodarstw od kilkunastu do kilkudziesięciu.

Podsumowując, należy stwierdzić, że gmina jest bardzo dobrze wyposażona zarówno w maszyny i urządzenia, jak też w budynki i budowle służące gospodarce rolnej – wskaźniki wyposażenia lokują ją w czołówce gmin powiatu i są lepsze, niż w niektórych gminach o znacznie lepszych warunkach prowadzenia gospodarki rolnej i wyższej jej efektywności.

Stopień wyposażenia gospodarstw w budynki, maszyny i urządzenia służące poprawie efektywności gospodarowania jest zależny od warunków prowadzenia gospodarki rolnej i jej efektywności, a tym samym od poziomu dochodów gospodarstw i wynikającej z niej skłonności rolników do inwestowania. W ostatnich latach dochody gospodarstw są relatywnie niskie, a duża część sprzętu i zabudowań jest stara i zdekapitalizowana i wymaga inwestycji i/lub modernizacji, na które najczęściej nie stać właścicieli mniejszych gospodarstw. Pomimo to, według danych PSR w 2002 roku prawie 9% gospodarstw deklarowało ponoszenie wydatków na budowę, remont lub modernizację budynków gospodarczych, prawie 7% na zwiększenie stada podstawowego i zmianę kierunku produkcji zwierzęcej, a prawie 53% na zakup nawozów, wapna i środków ochrony roślin. Wszystkie te wskaźniki były nieco wyższe od średnich powiatowych, choć w kilku gminach skłonność do inwestowania w tych dziedzinach była wyższa.

Instytucjonalne wspomaganie rolnictwa

Niezbędnym warunkiem prowadzenia efektywnej gospodarki rolnej jest istnienie sieci instytucjonalnego wspomagania rolnictwa. Obejmuje ono: placówki obsługi finansowej, doradztwo rolnicze, sieć skupu płodów i zaopatrzenia (w maszyny, nawozy, materiał siewny, itp.), szkolnictwo rolnicze, usługi na rzecz rolnictwa (w tym weterynaryjne) oraz pewne formy przetwórstwa i magazynowania płodów rolnych.

Na terenie gminy (podobnie jak w szeregu innych gmin o podobnej wielkości i charakterze) wspomaganie rolnictwa nie jest zbyt dobrze rozwinięte, a realizowane jest przede wszystkim przez: Gminną Spółdzielnię, 3 punkty sprzedaży nawozów, 4 punkty sprzedaży pasz, 2 firmy świadczące usługi dla rolnictwa, 1 punkt weterynaryjny, obsługę finansową (za pomocą Banku Spółdzielczego), działalność Urzędu Gminy w zakresie doradztwa i szeroko rozumianej obsługi rolników.

Pewną formą wspomagania produkcji rolnej jest także działalność zakładów przetwórstwa skupujących miejscowe produkty, przede wszystkim mleczarni w Drzycimiu oraz zakładów mięsnych „Kier” w Jastrzębiu i zakładu skupu i uboju trzody i bydła w Jastrzębiu.

Pośrednio na rzecz rolników działają także różnego rodzaju firmy usługowo-rzemieślnicze (np. budowlane, stolarskie, zakłady mechaniczne, itp.). Powszechna jest również nierejestrowana (w sensie działalności gospodarczej) pomoc sąsiedzka w zakresie zbioru płodów, naprawy maszyn, itp.

Podkreślić należy, że położona w niedużej odległości siedziba powiatu oferuje znacznie większy zakres wspomagania rolnictwa, przede wszystkim poprzez rozbudowany sektor bankowy, administrację powiatową, placówki handlu i zaopatrzenia dla rolnictwa, możliwość kształcenia na poziomie maturalnym w kierunku rolnictwa i agroturystyki w Zespole Szkół Zawodowych (szkoły rolnicze działają także na terenie gminy Dobrcz i Gostycyn). W Świeciu działa także powiatowy inspektorat weterynarii.

Doradztwo rolnicze prowadzone jest przez ODR w Minikowie oraz regionalne centrum doradztwa w Przysieku, które funkcjonuje w krajowej sieci ośrodków wdrażania programów rozwoju dla obszarów wiejskich. Prowadzone szkolenia dotyczą przede wszystkim organizacji produkcji, możliwości uzyskania dofinansowania produkcji ze źródeł zewnętrznych, estetyki zagród, segregacji i zagospodarowania odpadów, agroturystyki, organizacji rolników w grupy producenckie. Kształcenie w kierunkach rolniczych na poziomie wyższym zapewnia na terenie województwa Akademia Techniczno-Rolnicza w Bydgoszczy.

TURYSTYKA

Gmina Drzycim położona jest w powiecie cechującym się bardzo dużą atrakcyjnością dla turystyki pobytowej i krajoznawczej (których rozwój i funkcjonowanie opiera się przede wszystkim o wysokiej jakości środowisko przyrodnicze, obecność zwartych i bardzo rozległych zasobów leśnych Borów Tucholskich oraz bardzo dużą liczbę jezior i rzek przydatnych dla turystyki) oraz bardzo dużym znaczeniem w obsłudze ruchu turystycznego na terenie województwa (szacuje się, iż powiat świecki lokuje się tu na 2-4 pozycji wśród powiatów ziemskich województwa pod względem obsługi tradycyjnego urlopowego wypoczynku pobytowego). W ostatnich latach na terenie powiatu funkcjonowało (bez gospodarstw agroturystycznych) ponad 30 obiektów noclegowych (tylko powiat brodnicki notował większą liczbę), w których udostępniano 2,1 tys. miejsc noclegowych (nieznacznie większa liczba w 3 powiatach ziemskich i jednym grodzkim), liczba korzystających z noclegów przekraczała 21,5 tys. (wśród powiatów ziemskich lokowało to powiat świecki na 6 pozycji), a liczba udzielonych noclegów przekroczyła 102 tys. (bardzo zbliżoną wartość notowały powiaty tucholski i brodnicki). Powiat cechuje się jednak bardzo dużą różnorodnością i gdy część gmin posiada atrakcyjne walory dla rozwoju turystyki (zwłaszcza gmina Osie, należąca do gmin o najsilniej rozwiniętej funkcji turystycznej w skali województwa, a jej potencjał turystyczny jest dostrzegalny

nawet w porównaniach ogólnokrajowych), to gminy o małej lesistości i małej jeziorności zaliczane są do najmniej atrakcyjnych turystycznie w skali województwa.

Gmina Drzycim leży w obszarze przejściowym pomiędzy bardzo atrakcyjną dla turystyki strefą leśną (Borów Tucholskich) a mało atrakcyjną – strefą rolniczą. Znaczna część gminy posiada bardzo korzystne warunki dla rozwoju turystyki, jednak stan bazy i wielkość ruchu wskazują na bardzo słaby stan rozwoju funkcji turystycznej i praktycznie niewykorzystywanie znaczącego potencjału walorów. Jedynymi elementami bazy noclegowej są 3 gospodarstwa agroturystyczne oraz ogrody działkowe.

Podkreślić należy, że gmina leży w sąsiedztwie obszarów o ugruntowanej pozycji bardzo atrakcyjnych miejsc dla wypoczynku i rekreacji – dotyczy to zwłaszcza gminy Osie, ale także leżących poblizu gmin powiatu tucholskiego, a nawet położonych na północ gmin powiatu starogardzkiego. Atrakcyjność tych obszarów wynika z tego samego charakteru walorów – dużego zalesienia, wysokiej jeziorności, korzystnego stanu środowiska i wysokiej klasy walorów krajobrazowych połączonych z dziedzictwem kulturowym. Sąsiedztwo tak znanych obszarów ma zarówno pozytywne jak też negatywne implikacje dla rozwoju turystyki na terenie gminy. Do negatywów należy bardzo silna konkurencja z ich strony, natomiast pozytywem jest możliwość korzystania z wykreowanego przez te rejonu korzystnego wizerunku Borów Tucholskich jako miejsca gwarantującego udany wypoczynek. W stosunku do tych obszarów gmina posiada atut bliższego położenia w stosunku do Bydgoszczy, dla mieszkańców której może stanowić miejsce wypoczynku i rekreacji sobotnio-niedzielnej.

Walory rekreacyjno-turystyczne gminy wynikają z:

- położenia znacznej gminy w systemie obszarów chronionych, co potwierdza wysoką jakość środowiska przyrodniczego w gminie;
- dużego zalesienia – wschodnią część gminy obejmuje zwarty kompleks leśny będący częścią Borów Tucholskich;
- dużej atrakcyjności krajobrazu, związanej przede wszystkim z malowniczą doliną Wdy;
- obecności Wdy – stanowiącej znany szlak dla turystyki wodnej; istnieje tu także możliwość urządzenia plaż;
- swoistą atrakcją krajoznawczą jest także kamień Św. Wojciecha (znany też jako Diabelski Głaz albo kamień Biskupi) - położony w okolicach Leosii głaz narzutowy o obwodzie ok. 24,5 m i wysokości ok. 3,5 m, uważany za drugi co wielkości głaz narzutowy na Pomorzu; oprócz walorów czysto geologicznych, głaz ma spore znaczenie w propagowaniu gminy, ponieważ wiążą się z nim legendy i podania, a zaliczenie do kategorii „głazów diabelskich” powoduje, iż nazwy „Leosia”, „Gródek” i „gmina Drzycim” pojawiają się w wielu wydawnictwach i publikacjach oraz stronach internetowych poświęconych tego typu zagadnieniom; mniejszą atrakcją stanowi „Głaz Napoleoński” w Werach
- lokalizacji na terenie gminy elektrowni wodnej w Gródku – w momencie powstania (budowę zakończono w 1923 r) była pierwszą dużą elektrownią wodną w kraju – obecnie, pomimo iż wciąż działa, jest zabytkiem i stanowi swoistą atrakcję krajoznawczą;
- obecności na terenie gminy różnej rangi obiektów zabytkowych, z których część jest ogólnodostępna; do najważniejszych dla potencjalnych turystów zabytków zaliczyć należy:
 - pałac w Jastrzębiu,
 - dwór szlachecki w Gródku (należy do najstarszych tego typu obiektów na Pomorzu),
 - pozostałości po zamku krzyżackim w Gródku,
 - zespół dworski w Bedlenkach,
 - dwór w Lubocheni,
 - zespół kościoła ewangelickiego w Dólsku (obecnie kościół p.w. św. Antoniego Padewskiego),
 - kościół p.w. Matki Boskiej Pocieszenia w Drzycimiu.

Na terenie gminy wyznaczono kilka szlaków turystycznych, przy czym są to najczęściej fragmenty dłuższych szlaków związanych tematycznie z Borami Tucholskimi lub Kociewiem.

Najbardziej znanym szlakiem jest rzeka Wda, bardzo znana ze spływów kajakowych. Wg międzynarodowej klasyfikacji trudności, rzeka zaliczona jest do klasy CL I (szlaki łatwe) a tylko

miejscami do klasy CL II („nieco trudne”). Cały szlak pokonuje się w ciągu 10 dni. Optymalnym okresem dla organizacji spływów jest sierpień. Na terenie gminy szlak ma około 32 km długości.

Przez teren gminy biegną 3 szlaki piesze:

- szlak im. Ks. dr Władysława Łęgi (w klasyfikacji PTTK numer KP-4054-n) - szlak niebieski, biegnący ze stacji kolejowej w Laskowicach Pomorskich do stacji kolejowej w Terespolu Pomorskim, o łącznej długości 22,4 km – na terenie gminy prowadzi przez Leosię (z kamieniem Św. Wojciecha), Bedlenki i Mały Dółsk;
- szlak im. A. Hoffmana (w klasyfikacji PTTK numer KP-4055-y) – długi szlak żółty, o łącznej długości prawie 42 km, biegnący od stacji PKP w Leosi na północ – przez Gródek do Żuru (w większości przez tereny leśne) ,a dalej wzdłuż biegu Wdy do miejscowości Błędno (woj. pomorskie);
- szlak im. Z. Zyglera-Zagłoby (w klasyfikacji PTTK numer KP-4010-c) szlak czerwony, o długości ok. 18 km z Tlenia do Wierchów; jest to szlak wytyczony wokół jeziora Żurskiego i biegnący prawie wyłącznie przez tereny leśne – przez teren gminy szlak biegnie tylko na bardzo niewielkim odcinku (okrążając od południa jezioro Żurskie) wyłącznie przez tereny leśne.

Niektóre źródła wymieniają także szlak (określany jako pieszo-rowerowo-motorowy) o nazwie „Szlak misyjny biskupa Wojciecha” (ze Świecia przez Leosię i Gródek do Gdańska; o łącznej długości ok. 150 km).

Na terenie gminy wyznaczono też kilka tras rowerowych, z których jedna ma znaczenie ponadlokalne (jest częścią większego szlaku z kierunku Bydgoszczy w Bory Tucholskie, który ma połączenie z międzynarodową trasą rowerową R-1 z Europy Zachodniej do Rosji). Podkreślić trzeba, że szlaki rowerowe są uznawane za infrastrukturę wspierającą rozwój agroturystyki, stąd pozytywne jest wyznaczenie sieci tego typu szlaków, obejmującej większość miejscowości i atrakcji gminy.

Czynnikami, które sprzyjają rozwojowi turystyki, są:

- korzystne położenie w stosunku do dużych miast: Świecia, Grudziądz i Bydgoszczy, dla mieszkańców których gmina może stanowić turystyczne zaplecze,
- dosyć dobra dostępność komunikacyjna gminy.

Na terenie gminy, w Gródku wyznaczono kompleks pracowniczych ogrodów działkowych, pełniących funkcję zabudowy letniskowej, położonej w bardzo malowniczej okolicy doliny Wdy.

Na terenie gminy działają obecnie 3 gospodarstwa agroturystyczne:

- w miejscowości Gacki gospodarstwo agroturystyczno-ekologiczne (Janina i Benedykt Górecki) - gospodarstwo proponuje noclegi, wyżywienie, konie, pole namiotowe;
- w miejscowości Gródek (Teresa Ulatowska) – prowadzi pole biwakowe (także dla przyczep kempingowych, parking dla samochodów) - gospodarstwo oferuje: wyżywienie, możliwość wypożyczenia łódki, sprzętu wędkarskiego, sportowego.;
- w miejscowości Gródek, z częścią działalności w Kraplewicach (gm. Jeżewo) (Elżbieta Lemańczyk) – gospodarstwo oferuje zakwaterowanie w domkach lub w pokojach, możliwość wyżywienia, ognisko, grill, jazda konna i bryczką, zimą kulig.

Pomimo dużej atrakcyjności dla wypoczynku, na terenie gminy nie rozwinęły się działalności gospodarcze związane ze świadczeniem usług noclegowych (hotele, ośrodki wczasowe, wypoczynkowe, itp.) lub szeroko rozumianej obsługi turystyki. Jak się wydaje, gmina posiada szczególnie korzystne predyspozycje dla rozwoju agroturystyki oraz zabudowy działkowo-letniskowej, jak również zagospodarowania służącego obsłudze szlaku wodnego Wdy i rozwoju właśnie tych form turystyki należy się w gminie spodziewać w najbliższych latach.

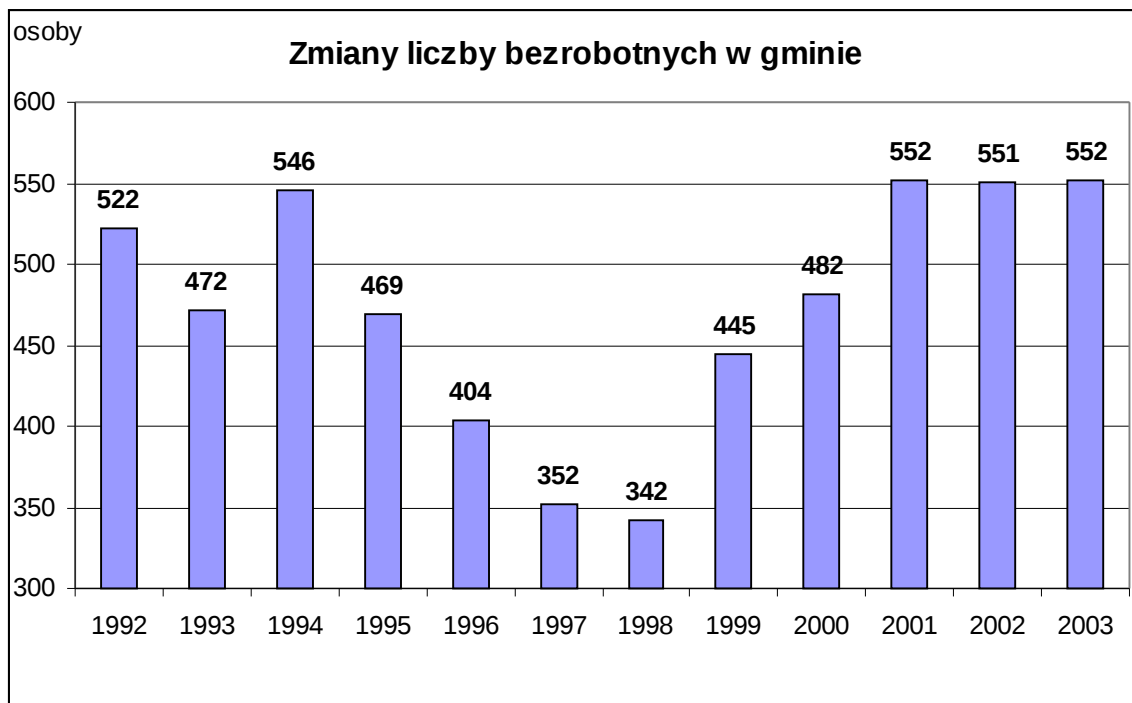
Bezrobocie

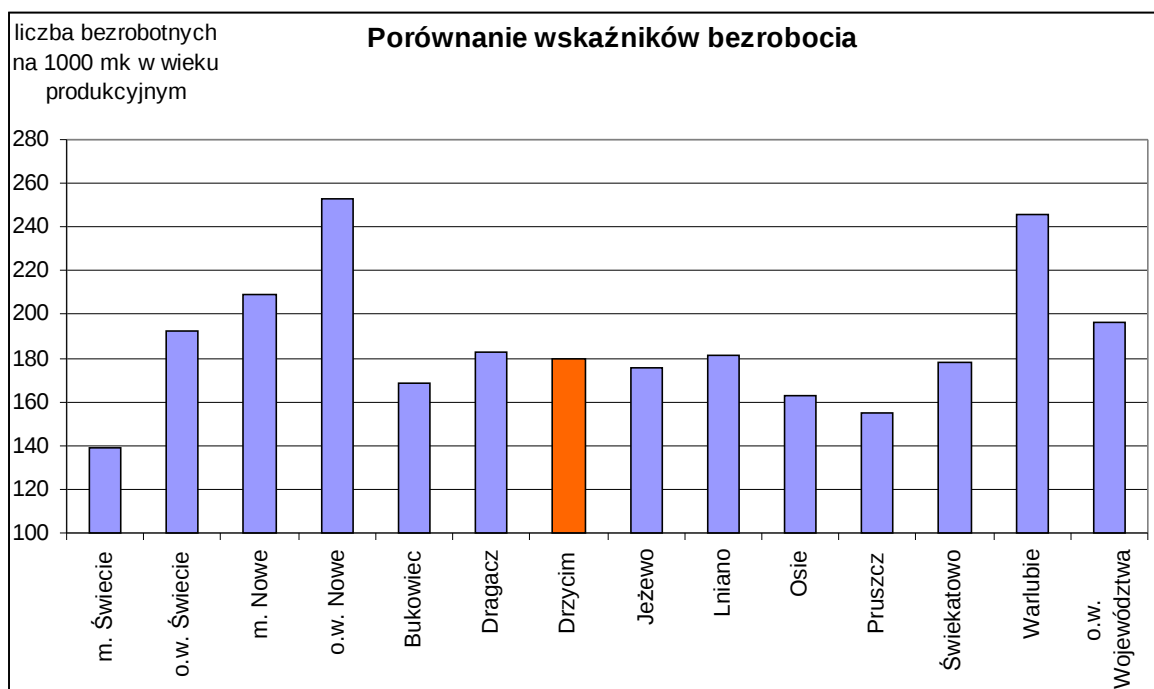
Gmina Drzycim należy do obszarów o trwale utrzymującym się, wysokim poziomie bezrobocia. W ostatnich latach liczba ta ustabilizowała się na poziomie około 550 osób i jest to poziom na tyle wysoki (zarówno bezwzględnie, jak też w odniesieniu do liczby osób w wieku produkcyjnym), iż pozwala uznać to zagadnienie za najważniejszy obecnie problem społeczno-gospodarczy gminy.

Warto podkreślić, że obecnie notowana liczba osób bez pracy jest najwyższa od czasu, gdy na początku lat 90-tych zaczęto rejestrować to zjawisko. W końcu lat 80-tych gdy notowano polepszenie sytuacji gospodarcze kraju, minimalna liczba bezrobotnych w gminie wynosiła około 350 osób (lata 1997-98), była więc o ponad 60% niższa, niż obecnie, ale także znacznie niższa od notowanej w pierwszej połowie lat 90-tych (w 1994 roku była bardzo zbliżona do obecnej).

W stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym, wskaźnik bezrobocia wynosi 180 bezrobotnych / 1000 osób w wieku produkcyjnym. Porównanie tego wskaźnika wśród gmin powiatu świeckiego, wskazuje, iż sytuacja na rynku pracy w gminie jest znacznie lepsza od najgorszych pod tym względem gmin – Warlubie i obszary wiejskie gminy Nowe (wskaźnik ok. 250 / 1000) i kształtuje się na podobnym poziomie jak w większości gmin. Najkorzystniejsze wskaźniki notuje miasto Świecie (140) i gmina Pruszcz (155), a lepsze wskaźniki notują także gminy: Osie, Bukowiec, Jezewo i Świekatowo (dwie ostatnie gminy tylko minimalnie lepsze). Gorszy, niż w gminie Drzycim jest średni wskaźnik dla obszarów wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego, który w XII 2003 roku wynosił 196,3 / 1000. Przeciętny wskaźnik dla całego powiatu świeckiego jest nieco lepszy, niż w gminie Drzycim i wynosi 174,6 / 1000, a dla obszarów wiejskich powiatu – trochę gorszy – i wynosi 186,6 / 1000.

Bardzo niekorzystny jest fakt, że także Świecie stanowiące główną koncentrację firm w powiecie, prezentuje wysoki poziom bezrobocia, gdyż ograniczona jest w ten sposób możliwość poszukiwania pracy na tym największym w powiecie rynku pracy. O niekorzystnej kondycji gospodarczej miasta świadczy też wysoki poziom bezrobocia na obszarach wiejskich gminy Świecie (znacznie wyższy, niż w gminie Drzycim), pomimo iż zazwyczaj obszary podmiejskie prezentują relatywnie korzystne wskaźniki bezrobocia.

Źródło: obliczenia własne na pdst. danych WUP Toruń, stan na XII 2003 r.

Zjawisko bezrobocia w końcu roku 2003 w gminie Drzycim charakteryzują następujące parametry:

- wśród 552 osób bez pracy znajduje się 279 mężczyzn i 273 kobiety (kobiety stanowią 49% ogółu),
- 442 osoby to osoby poprzednio pracujące (80% bezrobotnych), 15 to absolwenci,
- prawo do zasiłku posiada 91 osób (tylko 16,5%), w tym tylko 31 kobiet (tylko 11% ogółu kobiet bez pracy),
- w strukturze wykształcenia osób bez pracy przeważają osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niepełnym – 234 osoby (ponad 42% ogółu bezrobotnych) i zasadniczym zawodowym – 200 (czyli ponad 36%), coraz trudniej także zdobyć pracę posiadając wykształcenie policealne i średnie zawodowe (w tej grupie jest prawie 80 osób bez pracy), natomiast tylko 9 bezrobotnych posiadało wykształcenie wyższe,
- najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowią osoby w wieku 18-24 lat – 177 osób, bardzo liczna jest też grupa 25-34 lata – 164 osoby (łącznie stanowią oni 62% ogółu bezrobotnych); podkreślić należy, że bezrobocie najsilniej dotyka młodych grup wiekowych – w przedziale 18 – 24 lata bezrobotni stanowią aż 29% ogółu ludności, a w przedziale 25-34 lata – prawie 24% ogółu ludności (od ogólnej sumy nie odliczono osób nie zainteresowanych poszukiwaniem pracy, np. osoby wciąż uczące się i studiujące, czy gospodynie domowe, należy więc przypuszczać, że faktyczne bezrobocie może tu dotyczyć nawet połowy mieszkańców)

Tab. Bezrobocie w grupach wiekowych

grupa wiekowa	15-17	18-24	25-34	35-44	45-54	55-59	60-64
udział grupy w ogólnej liczbie bezrobotnych (% ogółu bezrobotnych)	0,0	32,1	29,7	20,1	17,2	0,9	0,0
udział bezrobotnych w ogólnej liczbie mieszkańców w danej grupie wiekowej (% ogółu mieszkańców)	0,0	29,4	23,7	15,1	14,0	2,6	0,0

Źródło: Obliczenia własne na pdst. danych WUP Toruń oraz NSP 2002 r.

- bardzo niekorzystnym zjawiskiem jest także długi czas pozostawania bez pracy (wiąże się z utratą kwalifikacji, postępującym ubożeniem, rozwojem patologii społecznych) – aż 207 osób (37,5% ogółu, ale wśród kobiet udział ten wynosi prawie 47%) pozostaje bez pracy przez ponad 24 miesiące; aż 107 osób (19%) - od 12 do 24 miesięcy.
- ogólna charakterystyka bezrobocia wskazuje na duże podobieństwa do sytuacji obserwowanej w innych gminach powiatu – nie zaznaczają się tu istotne różnice wskazujące na specyfikę gminy

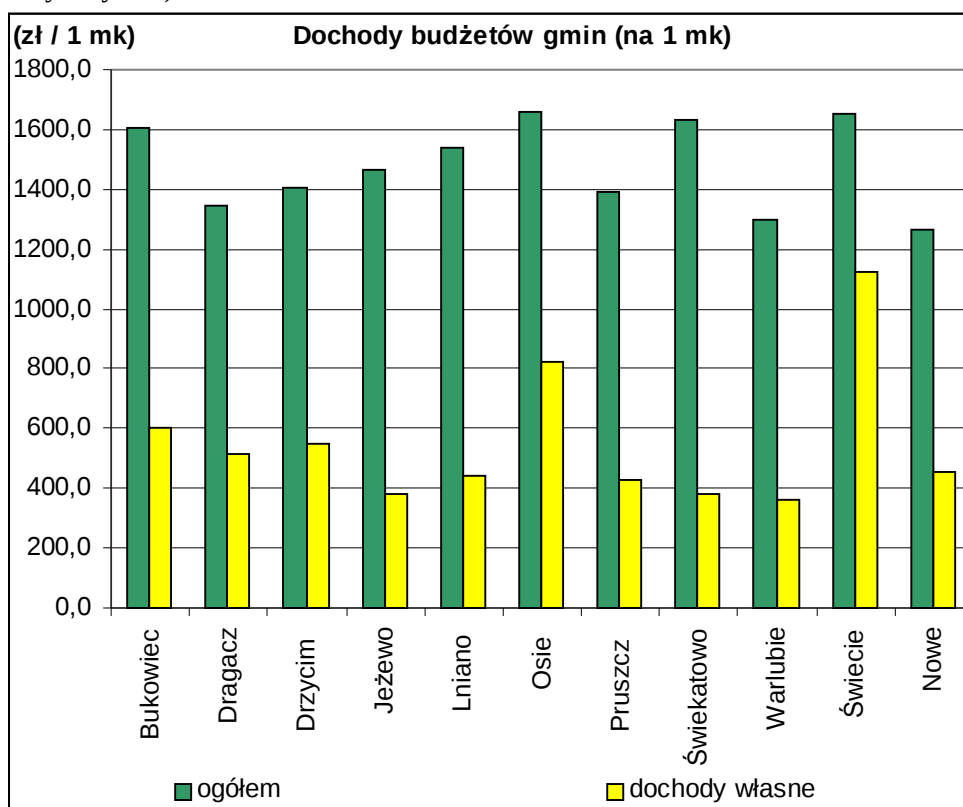
Budżet gminy

W 2002 roku dochody budżetu gminy Drzycim wynosiły 7120,7 tys. zł i składały się na nie dochody własne w wysokości 2768,9 tys. zł (w tym podatek od osób fizycznych – 490,4 tys. zł, podatek od nieruchomości – 1389,2 tys. zł, podatek od osób prawnych – 4,1 tys. zł), subwencje ogólne (w tym subwencja oświatowa) w wysokości 3509,7 tys. zł i dotacje celowe z budżetu państwa w wysokości 771,4 tys. zł.

Na tle powiatu gmina Drzycim należy do gmin o małym budżecie – mniejszy notują jedynie gminy Lniano (6,3 mln) i Świekatowo (5,7 mln); spośród pozostałych Bukowiec, Warlubie i Osie mają budżet na poziomie ok. 8 – 9 mln zł, Dragacz – ok. 9,6 mln, Jeżewo – ok. 11 mln, Pruszcz i Nowe – ok. 13 -13,6 mln, a Świecie – 54,4 mln zł (dochody własne gminy Świecie w wysokości prawie 37 mln zł są wyższe niż łącznie dochody własne wszystkich pozostałych gmin powiatu).

Ze struktury dochodów wynika typowe dla polskich gmin uzależnienie budżetów od dochodów zewnętrznych, pochodzących z budżetu państwa (subwencje i dotacje). Dochody własne stanowią tylko niespełna 39% ogółu i jest to wskaźnik typowy dla gmin województwa kujawsko-pomorskiego (przeciętna dla gmin wiejskich wynosi 36%; wśród gmin powiatu jest to dosyć wysoki wskaźnik – wyższy notuje gmina miejsko-wiejska Świecie – prawie 68% i gmina Osie – prawie 50%, natomiast najniższy w gminach Świekatowo, Warlubie i Jeżewo oscyluje wokół zaledwie ¼ ogólnych dochodów).

W strukturze dochodów budżetu dotacje celowe z budżetu państwa wynoszą prawie 11% budżetu (wskaźnik nieco niższy od średniej dla gmin wiejskich przekraczającej 12%), natomiast subwencja ogólna jest nieco wyższa od średniej (48,2%) gdyż przekracza 49% (wśród gmin powiatu jest to wskaźnik dosyć wysoki).

W przeliczeniu na 1 mieszkańca dochody budżetu gminy Drzycim wyniosły w 2002 r. ok. 1407 zł, co lokuje gminę niemal na poziomie średniej dla gmin wiejskich województwa (1437zł / 1mk), i jest wskaźnikiem przeciętnym w powiecie świeckim - najwyższe dochody odniesione do liczby mieszkańców osiągają gminy Osie, Świecie, Świekatowo i Bukowiec – po ok. 1,6 tys. zł / 1 mk, natomiast najniższe – Warlubie (ok. 1,3 tys.) i Nowe (1,26 tys.).

Dochody własne odniesione do liczby mieszkańców lokują gminę na wysokiej 4 pozycji – wynoszą 547,1 zł / 1 mk – zdecydowanie najwyższe notuje gmina Świecie (ponad 1,1 tys. zł), wysokie także gmina Osie (820 zł / 1 mk), a nieco wyższe gmina Bukowiec (605 zł). W gminach Jeżewo, Świekatowo i Warlubie dochody własne w przeliczeniu na 1 mieszkańca są niższe od 400 zł. Dochody własne budżetu są w gminie Drzycim wyższe, niż przeciętnie w gminach wiejskich województwa (520,3 zł).

Dotacja celowa z budżetu państwa w odniesieniu do liczby mieszkańców wynosi 153,7zł / 1mk (średnio w gminach wiejskich województwa – 179,5 zł), natomiast subwencje ogólne – 699,3zł / 1mk (średnio 690,0 zł).

W strukturze wydatków z budżetu gminy, podobnie jak w innych gminach, zdecydowanie dominuje oświata i wychowanie, na które przeznaczają się 45,3% budżetu. Wskaźnik ten jest bardzo zbliżony we wszystkich gminach wiejskich powiatu (od 41 do 48%) i odpowiada przeciętnej dla gmin wiejskich województwa (45,8%). Kolejną najważniejszą grupą wydatków jest w gminie Drzycim administracja publiczna, na którą przeznaczają się 15,4% wydatków (przeciętnie w gminach wiejskich województwa – 13,9%), następnie opieka społeczna – 12,3% (średnia 11,9%). W 2002 roku 5,3% budżetu przeznaczono na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska – jest to udział bardzo niski. W gminach powiatu sytuacja jest bardzo zróżnicowana, gdyż obok gmin o podobnym wskaźniku (Jeżewo i Osie (około 5,5 – 6%)), są gminy o udziale tego działu przekraczającym 12% (Świecie, Dragacz), 15% (Warlubie), a nawet sięgającym 22% (Lniano). Spośród wszystkich gmin powiatu, gmina Drzycim notuje najwyższy udział nakładów na ochronę zdrowia – wynoszą one 2,1% całego budżetu, podczas gdy w aż w 7 gminach są niższe od 1%.

Wielkość wydatków w odniesieniu do liczby mieszkańców gminy jest niższa, niż średnio w powiecie – wydatki wynoszą 1308 zł / 1 mk i tylko w gminach Dragacz i Warlubie były one niższe. Na uwagę zasługuje fakt, że w roku 2002 gmina notowała dodatnie saldo budżetu – przewaga dochodów nad wydatkami wyniosła ok. 500 tys. zł, podczas gdy w 6 gminach saldo było ujemne. Konsekwencją małego budżetu są małe wydatki w poszczególnych działach – jedynie w zakresie oświaty i wychowania oraz administracji publicznej wydatki są w przeliczeniu na 1 mk wyższe, niż średnio w powiecie i wynoszą odpowiednio 622,4 zł / 1mk i 201,5 zł / 1mk (przy średniej dla wszystkich gmin powiatu 598,4 i 173,6). Średnia powiatowa jest jednak mocno zaniżana przez Świecie i Nowe, gdyż w większości gmin wiejskich wydatki te są znacznie wyższe – np. wydatki na oświatę i wychowanie w aż 5 gminach przekraczają 650 zł / 1 mk, w tym w Świekatowie wynoszą aż 717 zł / 1mk. Wydatki na administrację w 4 gminach są wyższe, a w 2 nieznacznie niższe.

Gmina w 2002 r. zanotowała bardzo niskie (oprócz gminy Dragacz – najniższe w powiecie) nakłady na gospodarkę komunalną – przy średniej powiatowej równej 163 zł / 1 mk, wyniosły one w gminie zaledwie 74 zł / 1 mk.

Nakłady na gospodarkę mieszkaniową są w gminach powiatu silnie zróżnicowane – z wartością 35 zł / 1 mk gmina jest wprawdzie znacznie poniżej średniej równej 48 zł, jednak na tle innych gmin lokuje się bardzo wysoko – większe nakłady ma jedynie gmina Świecie (110 zł, co bardzo zawyża średnią) i Świekatowo (36 zł / 1 mk).

Wydatki na opiekę społeczną należą do najniższych w powiecie (163 zł / 1 mk przy średniej równej 202 zł / 1 mk), choć w aż 5 gminach wydatki są bardzo zbliżone (od 157 do 170 zł / 1 mk). Średnią powiatową zawyżają gminy: Świecie (prawie 260) i Nowe (231), a z gmin wiejskich najwyższe nakłady na ten cel notuje gmina Bukowiec (210 zł / 1 mk).

Wydatki na ochronę zdrowia, pomimo iż pozycja ta stanowi znaczącą pozycję w strukturze wydatków (najwyższy udział wśród gmin powiatu) są jednak raczej niskie – ok. 10 zł / 1 mk przy średniej powiatowej równej 15 zł / 1 mk.

W 2002 roku z budżetu gminy ok. 144 tys. zł złotych przeznaczono na wydatki inwestycyjne. Jest to wartość bardzo mała – spośród wszystkich gmin wiejskich województwa była to jedna z najmniejszych wartości, zarówno bezwzględnie jak też biorąc pod uwagę udział tych wydatków w

całym budżecie. W gminie udział ten wynosił tylko 2,2%, podczas gdy spośród 92 gmin wiejskich w aż 34 udział wydatków inwestycyjnych przekraczał 20% budżetu, a w dalszych 38 stanowiły one od 10 do 20% wydatków budżetowych.. Niepokojący jest fakt, że w ostatnich latach corocznie nakłady te są mniejsze – w ciągu czterech lat zmniejszyły się ponad 10-krotnie.

Tab. Porównanie nakładów inwestycyjnych

	1999	2000	2001	2002
wydatki inwestycyjne (tys. zł)	1464,2	699,2	208,8	144,2
% udział w wydatkach budżetu	22,2	10,8	3,3	2,2

Źródło: Obliczenia własne na pdst. danych US w Bydgoszczy

SFERA INFRASTRUKTURY

Komunikacja

Gmina charakteryzuje się dosyć dobrą dostępnością w komunikacji drogowej i słabą w komunikacji kolejowej.

Przez teren gminy biegnie droga wojewódzka nr 239 łącząca Świecie z drogą wojewódzką nr 240 w miejscowości Błądzim. Droga nr 239 ma na terenie gminy ok. 11 km długości i przebiega przez 3 największe miejscowości – Gródek, Drzycim i Jastrzębie (jednak dla mieszkańców Drzycimia i Jastrzębia a także sołectw położonych w południowej części gminy, droga ta nie stanowi najkrótszego połączenia z siedzibą powiatu). Droga ta, pomimo relatywnie wysokiej rangi w sieci dróg, nie ma żadnego znaczenia w ruchu tranzytowym i służy praktycznie wyłącznie obsłudze ruchu lokalnego, zwłaszcza mieszkańców gmin Jeżewo, Drzycim i Lniano (leżących w jej przebiegu) oraz gminy Osie (leżącej poza jej przebiegiem, jednak około połowy najkrótszego połączenia ze Świecia do Osia, stanowi droga nr 239). Także wyniki pomiarów ruchu dokonywane w latach 90-tych świadczą o relatywnie małym ruchu – wówczas droga ta należała do najmniej obciążonych w skali województwa bydgoskiego, przy czym najniższy ruch w jej przebiegu miał miejsce właśnie na terenie gminy Drzycim (w porównaniu z sąsiednią drogą 240 był tu 3-4 krotnie mniejszy).

Dobrą dostępność gminy w transporcie samochodowym zapewniają także położone poza jej granicami, ale w niedużej odległości, drogi: krajowa nr 1 i wojewódzka nr 240. Odległość z siedziby gminy do drogi nr 1 wynosi ok. 16 km, a do drogi nr 240 – ok. 10 km. Zwłaszcza droga nr 1 ma podstawowe znaczenie dla obsługi ruchu o znaczeniu krajowym i międzynarodowym na terenie województwa. Stanowi główną trasę z Trójmiasta do południowej i zachodniej części kraju (zwłaszcza w połączeniu z rozpoczynającą się w Świeciu drogą nr 5 biegnącą w kierunku Poznania i Wrocławia, a dalej Pragi), jest też ważną częścią europejskiego szlaku ze Skandynawii do centralnej Europy i na Bałkany. Droga nr 240 stanowi połączenie centralnej Polski (Łódź, Warszawa) ze środkowym Wybrzeżem (Koszalin), a w skali regionalnej połączenie Torunia i Włocławka z Chojnicami. Szczególnie duży ruch notuje się na tej drodze w sezonie letnim, kiedy odbywa się po niej wzmożony ruch turystyczny. Według pomiaru ruchu w roku 1995 na drodze nr 240 (na odcinku biegnącym na wysokości gminy) dobowy ruch wynosił około 3,3 tys. pojazdów. Droga jest obecnie modernizowana i cechuje się generalnie dobrym stanem technicznym. Droga nr 240 jest udostępniona dla ciężkiego ruchu towarowego (dla pojazdów o nacisku do 10 t na oś).

Relatywnie nieduża jest także odległość do przyszłego węzła autostradowego w Nowych Marzach (około 30 km od Drzycimia).

Za pośrednictwem znaczącego w skali województwa węzła komunikacji drogowej w Świeciu, gmina posiada atut łatwego dostępu do dróg krajowych znaczenia międzynarodowego, leżąc w niedużej odległości od nich i posiadając skomunikowanie z nimi za pomocą drogi wojewódzkiej i dróg powiatowych, a jednocześnie unika dużego natężenia ruchu, obecnego na tych drogach, który jako ruch tranzytowy przynosi niewielkie dochody, wiążąc się z szeregiem zagrożeń dla środowiska przyrodniczego i bezpieczeństwa mieszkańców.

Odległość z siedziby gminy do centrum Świecia wynosi ok. 18 km, do Bydgoszczy – ok. 60 km, do Torunia – ok. 80 km.

Przez teren gminy biegnie 13 dróg powiatowych o łącznej długości ok. 54 km. Charakteryzują się one w większości twardą (asfaltową) nawierzchnią (ok. 48 km, a więc prawie 89%, w dużym stopniu o zadowalającym lub dobrym stanie technicznym, choć często wąskich).

Sieć dróg powiatowych należy uznać za dobrze rozwiniętą – stanowi ona podstawowy szkielet komunikacyjny, obsługując wszystkie duże miejscowości i zapewniając połączenia zarówno z drogą krajową nr 1, drogą krajową nr 5 (poprzez drogi powiatowe biegnące przez teren gmin Bukowiec i Pruszcz), drogą wojewódzką nr 240 i drogą wojewódzką nr 239, jak też z sąsiednimi gminami.

Sieć dróg uzupełnia 39 dróg gminnych o łącznej długości 75,3 km (wykaz dróg w tabeli). Drogi te charakteryzują się bardzo złym stanem technicznym. Aż 56,7 km (czyli ponad 75%) to drogi o nawierzchni gruntowej. Spośród 39, tylko 3 drogi gminne nie mają w swoim przebiegu odcinków gruntowych, 15 dróg gminnych w całości ma nawierzchnię gruntową nieulepszoną, a na kilku innych ulepszone odcinki obejmują zaledwie kilkadziesiąt lub sto kilkadziesiąt metrów. Drogi o nawierzchni gruntowej ulepszonej mają długość niespełna 8 km, z czego ok. 5 km to drogi ulepszone żużlem, a prawie 3 km to drogi ulepszone kruszywem kamiennym. Ponad 2,2 km to odcinki wyłożone brukiem (jest 6 takich odcinków pokrytych brukiem). Jedynie 11% długości dróg gminnych ma nawierzchnię bitumiczną (8,3 km), jest ona jednak położona tylko na 6 spośród 39 dróg gminnych, z czego ponad 5,4 km to droga ze Sławia do Grzybka, a więc biegnąca przez teren bardzo słabo zaludniony i cechująca się bardzo małym natężeniem ruchu. Na jednej drodze na niewielkim odcinku (niespełna 400 m) położono nawierzchnię betonową (droga w Gródku łącząca Osiedle i Elektrownię). Spośród wszystkich 39 dróg gminnych, tylko 2 można zaliczyć do dróg o zadowalającym stanie technicznym – wspomnianą drogę ze Sławia do Grzybka i drogę w Gródku z Elektrowni do Osiedla (ma ona niespełna 1 km długości i nawierzchnię bitumiczną i betonową).

Oprócz wymienionych powyżej dróg gminnych, do tej kategorii zalicza się także ulice w Drzycimiu i Gródku (nie zostały one wliczone w tabeli do statystyk długości i jakości dróg). W Drzycimiu jest 11 ulic o łącznej długości 3,859 km (najdłuższa jest Dolna–Okrężna – 795 m, najkrótsza – Poprzeczna – 106 m), natomiast w Gródku ulic jest 24 i mają łączną długość 10,539 km, w tym najdłuższe – Szkolna i Miodowa mają ponad 1,1 km, a najkrótsze – Świerkowa, Słoneczna i Podzamcze – 84 – 95 m.

Przeprowadzone wśród mieszkańców gminy badania ankietowe wskazują, że zły stan dróg jest podstawowym problemem rozwoju gminy (wskazywanym znacznie częściej, niż np. trudna sytuacja na rynku pracy) – spośród wszystkich analizowanych aspektów funkcjonowania gminy, uzyskał zdecydowanie najgorsze oceny. Przeważająca większość ankietowanych, pochodzących z wszystkich miejscowości, oceniała stan dróg jako „bardzo zły” lub „zły”, wskazując na konieczność podjęcia pilnych działań na rzecz poprawy sytuacji w tej dziedzinie.

Łączny wskaźnik gęstości sieci drogowej (długość wszystkich rodzajów dróg odniesiona do powierzchni gminy) jest niższy od średniej wojewódzkiej dla obszarów wiejskich, co jest wynikiem zalesienia dużej części gminy. Obszary niezalesione są dobrze obsługiwane, w większości przez sieć dróg powiatowych.

.

Tab. Wykaz dróg gminnych

l.p.	Przebieg drogi	Numer	Długość (km)	w tym o nawierzchni (km)					
				bitumicznej	betonowej	gruntowej ulepszonej żużlem	gruntowej ulepszonej kruszywem kamiennym	gruntowej naturalnej	brukowcowej
1	Jastrzębie - Lubodzież	030501 C	1,103	0	0	0,172	0	0,931	0
2	Drzycim - Lubodzież	030502 C	3,310	0	0	0,1	0	3,210	0
3	Gudajewo - Gacki	030503 C	1,693	0,306	0	0	0	1,387	0
4	Dólsk - Lubocheń - Gacki	030504 C	4,336	0,027	0	0,523	0	3,360	0,426
5	Wyrwa - Grzybek – Osie	030505 C	3,115	0	0	0,671	0,056	2,388	0
6	Sierosław - Grzybek – Osie	030506 C	3,718	0	0	0	0,356	3,362	0
7	Sierosławek - Drzycim	030507 C	2,908	0	0	0	1,404	1,504	0
8	Sierosław - Wery	030508 C	4,351	1,53	0	0,197	0	2,370	0,254
9	Mszano - Sierosław	030509 C	1,681	0	0	0	0,668	1,013	0
10	Lniano - Sierosław	030510 C	3,021	0	0	0	0,34	3,021	0
11	Sierosław - Jastrzębie	030511 C	2,582	0	0	0,04	0	2,542	0
12	Drzycim - Rówienica	030512 C	0,538	0	0	0,073	0	0,465	0
13	Drzycim - Gacki	030513 C	1,395	0	0	0	0	1,055	0
14	Jastrzębie - Drzycim	030514 C	2,942	0,352	0	0,129	0	2,461	0
15	Sierosław - Drzycim	030515 C	3,355	0	0	0,911	0	2,444	0
16	Wery - Rówienica	030516 C	2,522	0	0	0	0	1,852	0,67
17	Gródek Elektr. - Gródek Osiedle	030517 C	0,989	0,631	0,358	0	0	0,000	0
18	Jastrzębie - Mszano	030518 C	2,126	0	0	0	0	1,924	0,202
19	Gródek - Gacki	030519 C	1,704	0	0	0	0	1,704	0
20	Jastrzębie - bocznica - droga nr 239	030520 C	0,829	0	0	0	0	0,829	0
21	Splawie - Grzybek	030521 C	5,421	5,421	0	0	0	0,000	0
22	Mały Dólsk – Dólsk	030522 C	1,610	0	0	0	0	1,610	0
23	Gudajewo - Krakówek – Lubodzież	030523 C	2,703	0	0	0	0	2,639	0,064
24	Krakówek – Krakówek	030524 C	0,959	0	0	0	0	0,959	0
25	Dólsk - do drogi powiatowej Drzycim – Świecie	030525 C	1,142	0	0	0	0	0,519	0,623
26	Biechówko – Jarzębieniec	030526 C	1,415	0	0	0	0	1,415	0
27	Krakówek - kierunek Lubodzież	030527 C	0,783	0	0	0	0	0,783	0
28	Krakówek - do dr. gminnej 030502 C	030528 C	0,587	0	0	0,168	0	0,419	0
29	Drzycim – Sierosław	030529 C	1,706	0	0	0	0	1,706	0
30	Gacki – Dąbrówka	030530 C	1,633	0	0	0	0	1,633	0
31	Biechówko – Biechówko	030531 C	0,650	0	0	0	0	0,650	0
32	Zalesie Szlacheckie – Brzemiona	030532 C	0,828	0	0	0,572	0	0,256	0
33	Gacki – Drzycim	030533 C	1,329	0	0	0	0	1,329	0
34	Gacki – Biechówko	030534 C	1,267	0	0	0,863	0	0,404	0
35	Gacki - kierunek Dąbrówka	030535 C	1,090	0	0	0	0	1,090	0
36	Gacki - do p. Szymczyk	030536 C	0,724	0	0	0	0	0,724	0
37	Gacki - do p. Kruczkowskich	030537 C	0,909	0	0	0	0	0,909	0
38	na terenie Gacek	030538 C	0,535	0	0	0,535	0	0,000	0
39	Sierosławek - Zalesie Szlacheckie	030539 C	1,790	0	0	0	0	1,790	0
	razem		75,299	8,267	0,358	4,954	2,824	56,657	2,239

Źródło: Dane Urzędu Gminy

Struktura własnościowa dróg na terenie gminy wskazuje, iż za dostępność komunikacyjną, utrzymanie stanu i bezpieczeństwa na drogach w przeważającej części odpowiedzialne jest starostwo powiatowe. Drogi zarządzane przez gminę odgrywają większą rolę tylko w północnej części, jednak ich obecny bardzo zły stan techniczny powoduje, iż nie mogą być uwzględniane jako drogi codziennej komunikacji i dużego natężenia ruchu. Sieć dróg w centralnej i południowej części gminy (gdzie przeważają drogi powiatowe) jest gęsta i cechuje się lepszym stanem technicznym, natomiast części wschodnia i północna, w większości zalesione, są słabo pokryte drogami, co ma ograniczający wpływ zarówno na obsługę ludności, jak też ewentualną działalność gospodarczą w lasach, ale również penetrację turystyczną atrakcyjnej doliny Wdy.

Gmina jest słabo dostępna w komunikacji kolejowej. Przez jej teren biegnie dosyć ważna linia z Działdowa przez Brodnicę, Grudziądz, Laskowice do Tucholi i Chojnic (dalej do Szczecinka). Ranga linii wynika z faktu, iż jest to północna obwodnica Bydgoszczy i Torunia w relacji wschód – zachód, która omijając te miasta może być wykorzystywana do celów strategicznych, ale też np. do przewozu materiałów niebezpiecznych, bądź z różnych względów niewskazanych do transportu przez duże ośrodki miejskie. Linia (oznaczona nr 208) ma znaczenie regionalne, jest jednotorowa i niezelektryfikowana. Należy do nielicznych linii tej części województwa, na których nie zlikwidowano ruchu pasażerskiego. Plany rozwoju przewidują nawet modernizację i elektryfikację tej linii. Na terenie gminy znajdują się 3 przystanki: Leosia, Drzycim i Jastrzębie. Kryzys przewozów pasażerskich dotknął także tę linię – obecnie liczba połączeń pasażerskich na odcinku biegnącym przez teren gminy (inne fragmenty linii są w większym stopniu obciążone ruchem i posiadają lepszą komunikację pasażerską) wynosi tylko 2 w każdym z kierunków (do Laskowic i do Wierzchucina), a godziny połączeń nie są korzystne. Podkreślić należy, że linia ta, nawet w okresie gdy obsługiwała większą liczbę połączeń, miała stosunkowo małe znaczenie dla obsługi mieszkańców, ponieważ czas jazdy do miast był relatywnie duży, np. z Drzycimia do Grudziądza, czy Tucholi wynosił ok. godziny. Stacja w Drzycimiu położona jest 13 km od węzła w Laskowicach Pomorskich (zapewniającego połączenia osobowe z Bydgoszczą i Trójmiastem oraz pociągów z wieloma ośrodkami regionami, a także połączenia międzynarodowe) oraz 35 km od Grudziądza i 58 km od Chojnic. Obecnie Drzycim posiada bezpośrednie połączenia z Laskowicami (2 pary połączeń, czas jazdy ok. 15 minut), oraz pojedyncze z Grudziądem (czas jazdy ok. 1 godz.), Tucholą (czas jazdy ok. 1 godz.) i Chojnicami (czas jazdy ok. 1 godz. i 20 min.)

Funkcjonowanie komunikacji publicznej PKS

Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na jakość życia mieszkańców, w tym zwłaszcza dostęp do instytucji obsługi mieszkańców jest funkcjonowanie transportu publicznego. Pomimo bardzo dynamicznego rozwoju motoryzacji indywidualnej, transport publiczny (przede wszystkim komunikacja autobusowa PKS) jest wciąż i w najbliższych latach ważnym przewoźnikiem w dojazdach do pracy, oraz podstawowym-najważniejszym przewoźnikiem dla młodzieży szkolnej oraz mieszkańców załatwiających w miastach potrzeby w zakresie handlu i usług.

Bardzo duże znaczenie komunikacji PKS wynika więc przede wszystkim z zapewniania stałego dostępu do usług skupionych w siedzibie powiatu, w tym do szkół średnich, placówek służby zdrowia, instytucji kulturalnych, urzędów administracji oraz placówek handlowych. Jak wspomniano wcześniej, dla mieszkańców gminy praktycznie marginalne znaczenie ma funkcjonowanie kolei, stąd PKS pozostaje jedynym przewoźnikiem.

Korzystnym uwarunkowaniem jest położenie gminy w bliskości ośrodka powiatowego – ma to zasadniczy wpływ zarówno na czas dojazdu, koszty dojazdu (taryfy przewozowe zależne są od odległości), jak też na liczbę połączeń (bowiem w obszarach położonych w pobliżu węzłów zbiegają się linie z różnych kierunków, zwiększając liczbę połączeń na ich terenie o połączenia tranzytowe). W powiecie świeckim oprócz gminy Świecie, bezpośrednio sąsiadującej z miastem, tak korzystne położenie, mają gminy: Drzycim, Jeżewo i Bukowiec. Warto podkreślić, że według analiz

prowadzonych w końcu lat 90-tych, w układzie byłego województwa bydgoskiego, Świecie należało do najważniejszych węzłów w komunikacji autobusowej, obsługując tylko 3-krotnie mniej kursów niż Bydgoszcz, ustępując pod względem ich liczby miastom: Bydgoszcz, Chojnice, Inowrocław i, nieznacznie, Żnin. Świadczy to pośrednio o gęstej sieci linii i dużej liczbie połączeń na terenie powiatu świeckiego. Według tych samych analiz, spośród wszystkich siedzib gmin na terenie obecnego powiatu świeckiego, Drzycim posiadał największą liczbę połączeń ze Świeciem. Obszar gminy obsługiwany jest przez PPKS w Bydgoszczy.

Gminę należy uznać za obszar o dosyć gęstej sieci połączeń - linie komunikacji PKS obejmują większość miejscowości, a dostępność zapewniana jest zarówno za pośrednictwem połączeń docelowych w relacji Świecie – Drzycim, jak też przebiegających przez gminę linii tranzytowych do Lniana oraz Tlenia i Osia. Wszystkie większe miejscowości posiadają przystanki (niekiedy zlokalizowane w odległości ok. 1-2 km), jedynie najmniejsze wsie (głównie położone z dala od głównych dróg – Kaliska, Leosia, Bedlenki) nie są obsługiwane przez PKS.

Ruch odbywa się przede wszystkim na drodze wojewódzkiej nr 239 i drogach powiatowych, a wszystkie linie biegnące przez teren gminy zbiegają się w jej siedzibie. Stąd też Drzycim charakteryzuje się najlepszą dostępnością (z łączną liczbą połączeń we wszystkich kierunkach przekraczającą 50). Czas jazdy do Świecia wynosi około 30-40 minut, a wartość tę uważa się za akceptowaną przy codziennych dojazdach do pracy i szkoły.

Pozostałe miejscowości także notują wystarczającą dla swobodnego dostępu liczbę połączeń – szczególnie te położone na najbardziej obciążonej linii ze Świecia przez Laskowice do Osia (czyli Gródek i Wery) – tu liczba połączeń wynosi 20-22. w pozostałych miejscowościach połączeń jest 15-16, wyjątkiem jest Jastrzębie, gdzie liczba ta jest nieco mniejsza (11).

Czas jazdy do Świecia z miejscowości położonych najbliżej jest relatywnie krótki - np. z Dulaska i Biechowa ok. 15-20 minut, ale już z Gródka czy Dąbrówki – ok. 30 minut; Sierosław, Wery i Jastrzębie są odległe od Świecia o 40-60 minut (w zależności od trasy i kursu).

Podkreślić jednak należy, że szereg połączeń jest realizowanych tylko w dni robocze lub w dni nauki szkolnej. W dni wolne i świąteczne część miejscowości posiada znacznie mniejszą liczbę połączeń.

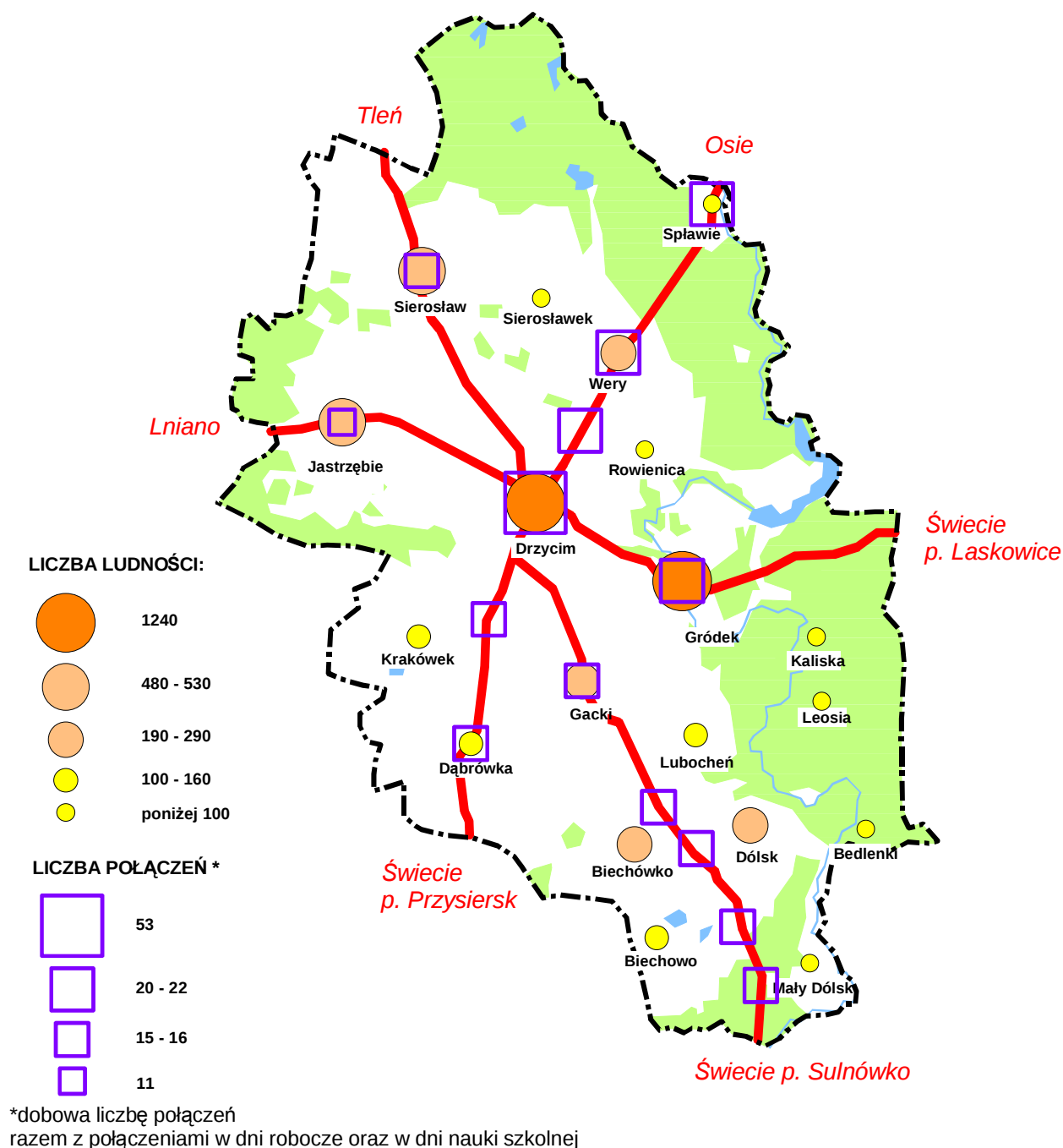
Wszystkie linie biegnące przez teren gminy mają charakter lokalny (łączy Świecie z gminami powiatu) – żadna z nich nie zapewnia komunikacji dalekobieżnej lub pospiesznej, stąd z terenu gminy nie są dostępne żadne, poza Świeciem miasta, a tym bardziej ośrodki regionalne – Bydgoszcz, czy Toruń. Komunikację z nimi zapewnia węzeł w Świeciu, co jednak znacznie wydłuża czas podróży (do ok. 2 godzin), co praktycznie wyklucza codzienne dojazdy do pracy lub szkół.

Podkreślić należy, iż w badaniu ankietowym wykonanym wśród mieszkańców gminy, zdecydowana większość ankietowanych, pochodzących z praktycznie wszystkich miejscowości, bardzo niekorzystnie oceniła zarówno liczbę połączeń autobusowych, jak też możliwość dojazdu za pomocą PKS do pracy i szkół. Powyższe wskazuje, że pomimo dosyć gęstej sieci i relatywnie dużej liczby połączeń, należy dążyć do dalszego rozwoju komunikacji autobusowej na terenie gminy, zwłaszcza poprzez optymalizację rozkładów jazdy (dostosowanie do godzin rozpoczynania i kończenia pracy i nauki szkolnej, zwłaszcza w Świeciu) i zwiększanie liczby połączeń.

Reasumując uwarunkowania rozwoju gminy wynikające ze stanu rozwoju sieci komunikacji publicznej PKS, należy stwierdzić, iż:

- funkcjonowanie komunikacji PKS, przy (praktycznie) braku komunikacji kolejowej, ma podstawowe znaczenie dla zapewnienia mieszkańcom gminy dostępności do usług zlokalizowanych w siedzibie powiatu, zwłaszcza szkół średnich, służby zdrowia, instytucji kulturalnych, finansowych, specjalistycznego handlu;

Sieć połączeń komunikacji PKS na terenie gminy (2002 r.)

- jedynym miastem, z którym gmina posiada komunikację, jest Świecie;
- na terenie gminy brakuje połączeń regionalnych – dostęp do siedzib województwa – Bydgoszczy i Torunia (położonych w relatywnie niedużej odległości) oraz innych krajowych ośrodków regionalnych możliwy jest wyłącznie z uciążliwymi i znacznie wydłużającymi czas podróży, przesiadkami – w Świeciu (węzeł komunikacji autobusowej) lub Laskowicach (komunikacja kolejowa – osobowa i pociąg);
- wszystkie duże i średnie miejscowości posiadają przystanki z wystarczającą dla prawidłowej obsługi i swobodnej dostępności liczbą połączeń – Drzycim jest najlepiej na terenie powiatu skomunikowaną ze Świeciem siedzibą gminy;

- część miejscowości położonych jest w strefie stosunkowo łatwego dostępu do Świecia, co wynika z małej odległości i krótkiego czasu jazdy (porównywalnego z czasem jaki jest wymagany w dużych miastach na dojazd z dzielnic mieszkaniowych do centrum);
- ewentualne zwiększenie liczby połączeń pomiędzy Świeciem a gminą Osie lub gminą Lniano przyczyni się także do poprawy dostępności tranzytowo położonej gminy Drzycim, stąd należy wspierać wszelkie ewentualne dążenia samorządów i mieszkańców tych gmin zmierzające do uruchomienia kolejnych połączeń.

Infrastruktura techniczna

Gmina Drzycim charakteryzuje się bardzo dobrze rozwiniętą siecią wodociagową. Według różnych źródeł stopień zwodociagowania wynosi 90% (według danych Urzędu Gminy) lub 96% („Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”). Według NSP 2002 do wodociagu sieciowego podłączonych jest 88,7% mieszkań w gminie. Bardzo szybki rozwój sieci wodociagowej nastąpił w latach 90-tych. Długość sieci zwiększyła się prawie 3-krotnie, a w okresie 1990 – 2002 liczba przyłączy wodociagowych wzrosła z 294 do 741.

Według danych z końca 2002 r. zużycie wody przez gospodarstwa domowe w gminie wynosi rocznie 183,9 dam³ (podczas gdy na początku lat 90-tych nie przekraczało 100 dam³), co w przeliczeniu na 1 mk daje wartość ok. 36,6 m³ i jest to wielkość relatywnie duża – większa niż przeciętnie w powiecie świeckim (niespełna 35) i znacznie większa, niż przeciętnie na obszarach wiejskich województwa (nieco ponad 28).

Zaopatrzenie w wodę odbywa się na bazie 3 ujęć:

- a) w Drzycimiu (wydajność maksymalna – 41,3 m³/godz i 660 m³/dobę) – na bazie tego ujęcia rozwinięto najbardziej rozbudowaną sieć obejmującą Drzycim, Dólsk, Mały Dólsk, Biechówko, Gacki, Dąbrówkę, Krakówek, Bedlenki, Wery, Rówienicę;
- b) w Jastrzębiu (wydajność maksymalna – 14 m³/godz i 170 m³/dobę) – ujęcie obsługuje mieszkańców Jastrzębia, Sierosławia i Sierosławka;
- c) w Gródku (wydajność maksymalna – 27,4 m³/godz i 658 m³/dobę) – ujęcie obsługuje mieszkańców tej miejscowości.

Ponadto na terenie gminy działają ujęcia zakładowe, które jednak nie zaopatrują mieszkańców.

Pomimo tak dobrego stanu zaopatrzenia mieszkańców w wodę, w gminie planuje się dalsze działania zmierzające do rozbudowy i modernizacji sieci. Wśród zamierzanych działań, wymienić należy: realizację pierścieniowego połączenia sieci rozwiniętych na bazie ujęć w Drzycimiu i Gródku, inwentaryzację starej sieci w Drzycimiu (mającej na celu ocenę stanu i sprawności sieci oraz zakresu potrzeb wymiany rur azbestowych) oraz dokonanie stosownych modernizacji zależnych od tego rozpoznania potrzeb, a także modernizację ujęcia wody w Drzycimiu (polegającą m.in. na przebudowie odstojnika i budowie kanalizacji wód popłucznych).

Sieć kanalizacyjna jest sukcesywnie rozbudowywana, a obecny stan jej rozwoju jest nieadekwatny do rozwoju sieci wodociagowej. Obecnie do sieci kanalizacyjnej podłączona jest część zabudowań w 3 największych miejscowościach gminy – w Gródku i Jastrzębiu sieć obsługuje mieszkania zamieszkałe przez około 2/3 mieszkańców, a w Drzycimiu – przez nieco ponad połowę mieszkańców. W skali całej gminy około 36% ludności obsługiwana jest przez sieć kanalizacyjną. Według danych NSP 2002 nieco ponad 1/3 (35,5%) mieszkań w gminie wyposażonych było w „ustęp odprowadzany do sieci”. W końcu 2002 r. długość sieci kanalizacyjnej wynosiła 10 km, a liczba przyłączy do budynków mieszkalnych – 164 (jest to wartość prawie 5-krotnie wyższa, niż na początku lat 90-tych). Oczyszczanie ścieków odbywa się w aż 4 komunalnych oczyszczalniach (oprócz tego działają 2 oczyszczalnie przemysłowe – w Jastrzębiu przy Zakładzie „Kier” oraz w Drzycimiu przy Spółdzielni Mleczarskiej). Tak duża liczba oczyszczalni (dodatkowo przy sieci kanalizacyjnej działającej w tylko

3 miejscowościach) jest sytuacją bardzo rzadko spotykaną w tak niewielkich pod względem powierzchni i liczby mieszkańców gminach wiejskich. Ze względu na duże koszty, a także znaczne niedociążenie oczyszczalni (potencjalna wydajność większości jest znacznie wyższa od obecnie wykorzystywanej), przewiduje się likwidację 2 oczyszczalni, a dociążenie nastąpi między innymi poprzez dalszy rozwój sieci i podłączeni kolejnych miejscowości. Odbiornikiem ścieków z wszystkich oczyszczalni jest Drzycimska Struga - ze względu na fakt, iż prowadzi ona mało wody i jest dopływem Wdy, wymagana jest szczególna dbałość o sprawność oczyszczalni (potencjalnie duże zagrożenie dla środowiska).

Tab. Podstawowe parametry oczyszczalni działających na terenie gminy

oczyszczalnia	rodzaj	typ*	przepustowość (m ³ /dobę)	obecne wykorzystanie	uwagi
Drzycim	komunalna	m-b	250	60 (według WIOŚ – 110)	nowa oczyszczalnia działająca od 2 lat
Jastrzębie	komunalna	m-b	70	30	do likwidacji po realizacji połączenia kanalizacyjnego sieci w Jastrzębiu z oczyszczalnią w Drzycimiu
Gródek, ul. Osiedlowa	komunalna	b	65	50	podłączone budynki SM Energetyk
Gródek, ul. Hoffmana	komunalna	b	70	40	podłączone budynki SM Energetyk
Jastrzębie, Zakład „Kier”	przemysłowa	m-b	400	150	
Drzycim, Spółdzielnia Mleczarska	przemysłowa	b	120	30	do likwidacji – zakład zostanie podłączony do oczyszczalni komunalnej

*Źródło: dane Urzędu Gminy; *typ: b – biologiczna, m-b – mechaniczno-biologiczna*

W ostatnich latach w gminie wybudowano nowoczesną oczyszczalnię mechaniczno-biologiczną w Drzycimiu, a plany rozwoju sieci kanalizacyjnej zakładają znaczne inwestycje mające na celu objęcie siecią całej wsi gminnej i kolejnych miejscowości:

- przyłączenie sieci we wsi Jastrzębie do oczyszczalni w Drzycimiu (wraz z podłączeniem zabudowań leżących w przebiegu kolektora),
- rozwój sieci na terenie Drzycimia (podłączenie kolejnych części wsi), wraz z likwidacją oczyszczalni w Spółdzielni Mleczarskiej,
- rozwój sieci i podłączenie do oczyszczalni w Drzycimiu miejscowości: Biechówko, Biechowo, Dólsk, Mały Dólsk, Sierosław.

Należy szacować, że po realizacji tych inwestycji, z sieci kanalizacyjnej korzystać będzie około 3,4 tys. osób, czyli ok. 2/3 mieszkańców gminy, co w warunkach gmin wiejskich jest wskaźnikiem wysokim.

Gminne składowisko odpadów mieści się w we wsi Sierosławek. Charakteryzuje się następującymi parametrami (dane za rok 2002):

- pojemność – 13,3 tys. m³, na tle innych składowisk w gminach wiejskich jest to wielkość raczej mała;
- ilość nagromadzonych odpadów - 1424 tony (jest to wielkość porównywalna z notowaną w innych gminach o podobnej wielkości i charakterze);
- objętość nagromadzonych odpadów - 5274 m³;
- składowisko jest wypełnione w około 40%;
- przychód odpadów w roku 2002 wyniósł 234 t (wielkość wytwarzanych odpadów jest porównywalna z notowaną w gminach Bukowiec, Lniano, Jeżewo)

Wysypisko jest korzystnie położone, zarówno w stosunku do zabudowań (zwarta zabudowa znajduje się w znacznym oddaleniu od składowiska, a pojedyncze zabudowania leżą poza strefą ochroną), jak też do otoczenia przyrodniczego – w okolicy brak cieków, wód stojących i rowów melioracyjnych, a sąsiednie grunty charakteryzują się bądź bardzo słabą przydatnością dla rolnictwa, bądź są zalesione. Na składowisko są przyjmowane odpady komunalne z terenu gminy, odpady przemysłowe, komunalnopodobne z zakładów pracy, popiół i żużel z kotłowni, ziemia z wykopów i zmiotki z ulic. Na terenie gminy prowadzona jest selektywna zbiórka tworzyw sztucznych i szkła (każdą miejscowość wyposażono w odpowiednie pojemniki), które przewożone są na składowisko, gdzie są składowane do chwili przekazania podmiotowi który zajmuje się recyklingiem. W przyszłości przewiduje się odzysk metali, makulatury, szmat.

Wysypisko posiada możliwości rozwoju poprzez dobudowanie dwóch kwater, jednak powiatowy plan gospodarki odpadami przewiduje jego likwidację i transport śmieci do wysypiska w Sulnówku (gm. Świecie – działające tam składowisko jest największym na terenach wiejskich województwa, stąd zwózka odpadów z terenu gmin sąsiednich pozwoli na jego efektywne wykorzystanie przy eliminacji mniejszych, rozproszonych składowisk). Ze względów ekologicznych jest to propozycja korzystna dla gminy, jednak prawdopodobnie będzie się wiązać ze wzrostem kosztów odprowadzania odpadów. Warto zauważyć, że na terenie gminy ze względu na korzystne warunki funkcjonowania składowiska w Sierosławku, ma miejsce stan pewnego bezpieczeństwa w tym segmencie gospodarki komunalnej, stąd nie obserwuje się przymusu pilnych decyzji w tym zakresie, jak też uzależnienia od składowiska działającego poza granicami.

Na terenie gminy przeważają indywidualne systemy ogrzewania mieszkań, oparte przede wszystkim o węgiel lub drewno (w niewielkim stopniu olej opałowy). W Gródku i Jastrzębiu działają kotłownie (opalone odpowiednio: miałem węglowym i olejem opałowym), które obsługują łącznie prawie 800 osób (czyli 15% mieszkańców gminy – jest to dość wysoki wskaźnik na tle innych gmin wiejskich, gdzie zazwyczaj dominują instalacje indywidualne) – w tym około połowy mieszkańców Gródka i 1/5 Jastrzębia. Emisja zanieczyszczeń z domowych instalacji grzewczych (tzw. niska emisja), wykazujących się niską sprawnością energetyczną, jest istotnym zagrożeniem stanu środowiska w gminie (zwłaszcza w kontekście jej walorów przyrodniczych). Podstawową barierą w rozwoju bardziej ekologicznych technik grzewczych są ograniczenia finansowe wynikające ze słabej kondycji ekonomicznej gospodarstw domowych. Pozytywny jest fakt, iż upowszechniło się korzystanie z gazu butlowego (propan-butan), co przynajmniej w zakresie przygotowywania posiłków, ogranicza wykorzystanie bardziej szkodliwych ekologicznie nośników energii.

Na terenie gminy istnieje możliwość rozwoju sieci gazowej (ten nośnik energii prezentuje szereg zalet, przede wszystkim - relatywnie niski koszt, wygodę użytkowania, a więc pozytywnie wpływa na jakość życia mieszkańców, ma ekologiczny charakter) w oparciu o gazociąg wysokiego ciśnienia Dn 150 relacji Świecie - Chojnice - Sępólno Krajeńskie. Gazociąg biegnie na południe od granic gminy i rozwój sieci wymagać będzie budowy stacji redukcyjnej I – stopnia (planowana lokalizacja w południowej części wsi Drzycim) oraz przyłącza do tej stacji (o długości ok. 4,5 km), skąd za pomocą sieci średniego ciśnienia zasilane będą miejscowości na terenie gminy Drzycim (koncepcja zakłada gazyfikację wszystkich sołectw) oraz część miejscowości w gminie Osie.

Ze względu na fakt, iż także inne gminy leżące w przebiegu lub w sąsiedztwie gazociągu są zainteresowane realizacją sieci rozdzielczych (np. Lniano, Bukowiec, Osie, Świekatowo), należy się spodziewać dalszego zainteresowania tym zagadnieniem, które ma duże szanse powodzenia, zwłaszcza przy podejmowaniu wspólnych działań przez samorządy. Rozwój sieci gazowej w tym obszarze województwa przewiduje także uchwalony w czerwcu 2003 roku „Plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego”

Obecnie bardzo powszechne jest korzystanie z gazu butlowego (propan-butan), w który wyposażona jest większość mieszkań i gospodarstw (według NSP 2002 około 75% mieszkań), a bardzo

powszechne są punkty wymiany butli (29 punktów na terenie gminy, przy czym w największych wsiach działa po kilka punktów, jak w Drzycimiu – 8, w Gródku – 5, Jastrzębiu i Sierosławiu – po 3).

Gmina charakteryzuje się przeciętnym stanem rozwoju sieci telefonicznej – wprawdzie we wszystkich miejscowościach istnieje możliwość podłączenia telefonu, a łączny wskaźnik telefonizacji dla całej gminy jest dość korzystny, jednak sytuacja jest zróżnicowana i w niektórych miejscowościach liczba abonentów jest wciąż mała. Jedynym operatorem jest Telekomunikacja Polska S.A., która posiada dwie centrale – w Drzycimiu i Gródku. Obecnie do sieci podłączonych jest ponad 830 odbiorców, a wskaźnik liczby abonentów na 1000 mk przekracza 160, co sytuuje gminę (na tle innych obszarów wiejskich) wśród obszarów o dobrze rozwiniętej sieci. Sytuacja w poszczególnych miejscowościach jest jednak zróżnicowana – spośród dużych miejscowości bardzo niski wskaźnik notuje się w Gackach (tylko 62/1000 mk) i Dólsku (94/1000 mk), niezbyt korzystny jest też w Jastrzębiu (125/1000 mk); Biechówko, Sierosław i Gródek notują wskaźniki zadowalające (140 – 155 / 1000 mk), natomiast Drzycim z wskaźnikiem prawie 290 / 1000 mk prezentuje poziom typowy dla miast (choć tutaj niewątpliwie znacznie większa, niż w innych miejscowościach, część abonentów to instytucje, a więc wśród odbiorców prywatnych wskaźnik jest niższy).

Warto zauważyć, że jeszcze w początkach lat 90-tych gmina należała do obszarów zapóźnionych w tej dziedzinie na tle województwa (wskaźnik na 1000 mk wynosił ok. 20 przy średniej dla obszarów wiejskich województwa bydgoskiego przekraczającej 25, w tym czasie Bydgoszcz notowała wskaźnik 150, a Świecie - 113), a obecna liczba abonentów jest ponad 8-krotnie wyższa, niż 15 lat temu. Rozwój sieci nie był tu wynikiem jednorazowej akcji (jak w wielu obszarach), tylko postępował stopniowo (choć największą dynamikę notowano w okresie 1994-96, gdy liczba abonentów wzrosła 3-krotnie) – w 1977 roku w gminie było 92 abonentów, w 1998 – 108, w 1989 – 147, w 1994 – 166, w 1995 – 302, 1996 – 483, w 1999 – 736. Obecnie barierą w rozwoju sieci są nie tylko coraz rzadziej występujące przeszkody techniczne, ale często zła sytuacja finansowa ludności, związana z postępującym ubożeniem społeczeństwa.

Cyfrowa centrala zapewnia dobre parametry dostępu do internetu, niemniej jednak korzystanie z tej usługi nie jest wciąż popularne, ponieważ wiąże się dużymi kosztami, a dodatkową barierą jest słabe wyposażenie mieszkań w komputery. W Drzycimiu działa kawiarenka internetowa, uruchamiany jest też program bezpłatnego dostępu do internetu w Bibliotece Gminnej w Drzycimiu (w ramach programu „Ikonka”).

Podobnie jak w innych obszarach, bardzo popularna jest telefonia komórkowa. Na terenie gminy nie zlokalizowano stacji bazowej żadnego z operatorów, a rzeźba terenu powoduje pewne utrudnienia w korzystaniu z telefonów w miejscowościach położonych w obniżeniach, między innymi w dolinie Wdy (w tym w Gródku).

Gmina należy do obszarów o niskim zużyciu energii elektrycznej i relatywnie dobrej sytuacji w zakresie zaopatrzenia w energię elektryczną. Jako jedna z niewielu szczyć się może zasilaniem „czystą” energią, ponieważ energia elektryczna dostępna w gminie pochodzi z elektrowni wodnej w Żurze, skąd za pomocą linii średniego napięcia 15 kV przesyłana jest do rozdzielni zlokalizowanej przy elektrowni Gródku, a następnie za pomocą 2 linii średniego napięcia do odbiorców na terenie gminy (ponadto 3 linie SN z rozdzielni w Gródku wyprowadzono do sąsiednich gmin). Dostateczna sytuacja w zakresie zaopatrzenia w energię wynika przede wszystkim ze stanu sieci, która w ostatnich latach została zmodernizowana oraz ze stanu stacji transformatorowych (spośród ponad 60 stacji na terenie gminy, około 2/3 zostało wymienionych na nowoczesne stacje o dużej rezerwie mocy). Moc większości stacji znacznie przewyższa obecne i prognozowane potrzeby mieszkańców gminy i firm działających na jej terenie, a ponadto w ramach istniejących stacji istnieje możliwość znacznego zwiększenia mocy, poprzez ich rozbudowę i umieszczenie nowych transformatorów (stwarza to znaczne rezerwy dla lokalizacji ew. inwestycji energochłonnych). Niemniej jednak na terenie gminy istnieją potrzeby dalszych działań mających na celu zapewnienie pełnego bezpieczeństwa energetycznego, wśród których wymienić należy przede wszystkim:

- likwidację zbyt długich przebiegów linii średniego napięcia (co powoduje potencjalne zagrożenie ciągłości i pewności dostaw energii) – pomimo ogólnie dość gęstej sieci stacji transformatorowych lokalnie odległości pomiędzy nimi są zbyt duże;
- modernizację (wymianę na nowszy typ) kilku przestarzałych stacji;
- modernizację linii SN z Żuru do Lniana, przebiegającej na terenie gminy przez Sierosławek, Sierosław i Jastrzębie;
- rozbudowę sieci niskich napięć w największych miejscowościach – w Drzycimiu (ul. Osiedlowa i ul. Okrężna) i Gródku (ul. Okrężna);
- realizację połączenia nowej małej elektrowni wodnej w Gródeczku z istniejącą siecią przesyłową (Gródeczek – Bedlenki – Dólsk – Skarszewy).

Na terenie gminy działa niewielka elektrownia wodna na Wdzie – w Gródku (o mocy 3,5 MW), a przygotowywana do uruchomienia jest niewielka elektrownia w Bedlenkach (MEW „Gródeczek”, o mocy ok. 1 MW). Stanowią one element „kaskady energetycznej Wdy” (która oprócz korzyści energetycznej wiąże się też z uregulowaniem biegu tej rzeki)

Elektrownia w Gródku funkcjonuje w ramach przedsiębiorstwa Elektrownie Wodne Sp. z o.o. obejmującego także 4 inne elektrownie na Wdzie i Brdzie (podstawowe ich parametry przedstawiono w tabeli). Warto zauważyć, że wielkość produkowanej w Gródku energii jest niewielka, stąd jej znaczenie w regionalnej sieci energetycznej jest bardzo nieduże, a w krajowej wręcz znikome. Pomimo że gmina Drzycim należy do małych odbiorców energii (zużycie na tle innych gmin jest stosunkowo małe), produkcja w EW Gródek tylko 2-3-krotnie przekracza potrzeby gminy (można szacować, że wystarcza na potrzeby ok. 12 tys. mieszkańców obszarów wiejskich o rolniczym charakterze).

Tab. Porównanie podstawowych parametrów elektrowni wchodzących w skład „Elektrownie Wodne” Sp. z o.o.

elektrownia	Gródek	Żur	Koronowo	Smukała	Tryszczyn
rzeka	Wda	Wda	Brda	Brda	Brda
rok uruchomienia	1923	1929	1961	1951	1962
liczba turbozespołów	3	2	2	2	2
typ turbin	Francis	Kaplan	Kaplan	Kaplan	Kaplan
moc osiągnięta (MW)	3,5	7,5	26	3,0	3,3
spad nominalny (m)	18	15,2	26	8	4,5
przepływ zainstalowany (m³/s)	28,2	71,4	2 * 60	2 * 30	2 * 45
dopływ średni (m³/s)	11,83	10,73	22,12	25,61	23,20
średnia produkcja roczna (GWh)	13,835	11,912	40,841	13,411	6,07
średnie zużycie wody (m³/kWh)	26,8	28	15,81	54,1	90

Źródło: www.ew.koronowo.pl

Przez teren gminy biegną także 3 linie wysokiego napięcia (110 kV) z Żuru w kierunku Tucholi, w kierunku Grudziądza i do GPZ w Kotomierzu. Mają one charakter tranzytowy (nie zasilają odbiorców w gminie), a łączna długość tych linii wynosi ok. 18 km.

CZĘŚĆ II

WIZJA ROZWOJU GMINY

SYNTEZA UWARUNKOWAŃ ROZWOJU GMINY

Gmina Drzycim położona jest w centralnej części powiatu świeckiego. Pod względem liczby mieszkańców oraz zajmowanej powierzchni, zaliczana jest do mniejszych gmin powiatu i mniejszych w województwie. Siedziba gminy, dostępna za pomocą dosyć gęstej sieci dróg powiatowych i gminnych, a także za pomocą drogi wojewódzkiej, położona jest centralnie. Gmina cechuje się regularnym kształtem, który wpływa pozytywnie na możliwości obsługi mieszkańców.

W strukturze gruntów dominują użytki rolne, zajmujące 60% ogólnej powierzchni (aż 93% użytków rolnych znajduje się we władaniu sektora indywidualnego). Przydatność gruntów dla produkcji rolniczej jest niska, a wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej należy do najgorszych w zachodniej części województwa i najgorszych wśród gmin powiatu. Dominuje kompleks żytni słaby i żytni dobry. Wskaźnik lesistości (lasy na terenie gminy są częścią kompleksu Borów Tucholskich) wynoszący 32% lokuje gminę wśród obszarów ponadprzeciętnie zalesionych, choć najsilniej zalesione gminy powiatu notują wskaźniki znacznie wyższe.

Na terenie gminy ma miejsce wyraźna dwudzielność rzeźby terenu – centralna i zachodnia część to przede wszystkim krajobraz równinny i lekko falisty związany genetycznie z równiną morenową i sandrem (wysokości bezwzględne ok. 90 – 110 m n.p.m.), natomiast część zachodnia związana doliną Wdy jest bardzo urozmaicona i cechuje się dużymi, przekraczającymi 30 m, różnicami wysokości. Dolina Wdy, silnie zalesiona i leżąca w parku krajobrazowym, jest też najatrakcyjniejszą przyrodniczo i krajoznawczo częścią gminy. Gmina położona jest w dorzeczu Wisły (zlewni Wdy), a główne ciek na jej terenie to Drzycimska Struga i na niewielkim odcinku wzdłuż granicy gminy – rzeka Wyrwa. Gmina cechuje się bardzo niską jeziornością (poniżej 1%), co jest rzadkością w tej części województwa.

Dosyć duża, wschodnia – zalesiona część gminy wchodzi w skład ekologicznego systemu obszarów chronionych, który na terenie gminy tworzą: Wdecki Parku Krajobrazowy wraz z otuliną oraz Świecki Obszar Chronionego Krajobrazu. Łącznie obszary prawnie chronione zajmują na terenie gminy około 1/3 ogólnej powierzchni, co w tej części województwa jest wskaźnikiem przeciętnym, ale w porównaniu z innymi gminami województwa dosyć wysokim.

Sieć osadnicza gminy jest korzystnie rozwinięta. Tworzy ją 19 miejscowości wchodzących w skład 10 sołectw, z których aż 7 liczy ponad 200 mieszkańców. Prawie połowa miejscowości, ze względu na prezentowany potencjał demograficzny zaliczana jest do grupy wsi rozwojowych. W strukturze sieci osadniczej zaznaczają się 2 bardzo duże (nawet w skali województwa) wsie – Drzycim i Gródek – liczące po ponad 1,2 tys. osób i łącznie koncentrujące połowę ludności gminy. Aż 75% mieszkańców zamieszkuje centralną część gminy, w promieniu 4 km od jej siedziby.

Gmina charakteryzuje się stagnacją liczby mieszkańców, która od kilkunastu lat wykazuje bardzo małą zmienność i wynosi ok. 5,0 - 5,1 tys. Struktury i procesy demograficzne obserwowane w gminie są typowe dla obszarów wiejskich województwa – notuje się znaczący spadek liczby urodzeń, bardzo niski przyrost naturalny, niekorzystne saldo migracji i typową strukturę wieku. Niezbyt korzystny jest wskaźnik feminizacji w grupach wiekowych najbardziej odpowiedzialnych za przyszły rozwój demograficzny (gdzie notuje się znaczną nierównowagę - przewagę liczby mężczyzn) Prognoza demograficzna wykazuje, iż do 2010 gmina cechować się będzie nieznacznymi zmianami liczby ludności, nastąpią natomiast znaczne zmiany jej struktury wiekowej - należy spodziewać się, że w okresie 10 lat liczba ludności w wieku produkcyjnym wzrośnie o około 500 osób.

Obsługa mieszkańców w zakresie infrastruktury społecznej jest skoncentrowana w większości w siedzibie gminy (wyjątkiem są kościoły parafialne oraz szkoła w Sierosławiu, która jednak na terenie gminy obsługuje tylko tę miejscowość), która ze względu na mały obszar gminy i centralne położenie jest łatwo dostępna. Podkreślić należy, że w gminie notuje się brak lub niedorozwój niektórych usług (zwłaszcza placówek kulturalnych i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej), co niekorzystnie wpływa na jakość życia mieszkańców i jest przez nich zgłaszane jako problem wymagający szybkiego rozwiązania.

Gmina charakteryzuje się bardzo słabym stanem rozwoju przedsiębiorczości – na jej terenie działa około 200 firm, a wskaźnik przedsiębiorczości (ok. 39 firm/1000 mieszkańców) stanowi zaledwie około 75% średniego dla obszarów wiejskich powiatu świeckiego i jest znacznie niższy niż notowany w najlepszych gminach powiatu - Pruszcz i Dragacz (ponad 65/1000). W zakresie praktycznie wszystkich istotnych dla rozwoju aspektów przedsiębiorczości, gmina lokuje się wśród najsłabiej rozwiniętych gmin powiatu. Struktura zarejestrowanych podmiotów jest typowa dla gmin wiejskich.

Prawie 63% mieszkańców utrzymuje się z pracy, pozostali - z niezarobkowych źródeł (renty, emerytury, itp.). Wśród utrzymujących się z pracy najliczniejsza jest grupa utrzymujących się z pracy najemnej, następnie utrzymujących się z własnych działalności gospodarczych, a dopiero kolejną grupę stanowią żyjący z własnych gospodarstw rolnych (tylko ok. 600 osób utrzymuje się z rolnictwa).

Poziom bezrobocia w gminie jest trwale wysoki – liczba osób bez pracy wynosi ok. 550 i utrzymuje się na tym poziomie od kilku lat. Wskaźnik liczby bezrobotnych wśród ludności w wieku produkcyjnym jest na tle gmin powiatu przeciętny (ok. 180/1000 mk). Liczba bezrobotnych kobiet i mężczyzn jest zbliżona, przeważają bezrobotni z wykształceniem podstawowym, zasadniczym zawodowym oraz bez wykształcenia, natomiast zdecydowanie lepszą sytuację notuje się wśród osób z wykształceniem maturalnym, a zwłaszcza wyższym. Szczególnie niekorzystna jest sytuacja w młodszych grupach wiekowych, gdzie faktyczne bezrobocie sięga połowy mieszkańców.

Konsekwencją wysokiego poziomu bezrobocia są trudne warunki bytowe i sytuacja materialna mieszkańców, z których około 1/3 korzysta ze świadczeń pomocy społecznej.

Gospodarka rolna na terenie gminy, pomimo niesprzyjających warunków, cechuje się wysoką kulturą. Przeciętna wielkość gospodarstwa indywidualnego (11,3 ha) jest wyższa od średniej powiatowej i wyróżnia się na tle innych gmin powiatu. Liczba gospodarstw indywidualnych jest mała (tylko około 500, z tego 335 większych od 1 ha), w strukturze gruntów przeważają jednak gospodarstwa średnie i duże – aż 75% gruntów należy do gospodarstw o powierzchni 15 ha i większych, a tak duża koncentracja gruntów także wyróżnia gminę na tle innych w powiecie. Dominują gospodarstwa prowadzące produkcję zwierzęcą, głównie chów trzody i bydła mlecznego. Globalna skala produkcji, mierzona pogłowiem zwierząt oraz powierzchnią zasiewów jest adekwatna do powierzchni użytków rolnych oraz warunków glebowych, a więc relatywnie mała w skali powiatu i bardzo mała w skali województwa. Stan wyposażenia gospodarstw w maszyny, urządzenia, a zwłaszcza w budynki służące produkcji rolniczej, oceniany jest powyżej przeciętnej (pod względem wyposażenia w budynki gmina należy do najlepszych w powiecie).

Gmina posiada możliwości rozwoju turystyki, przede wszystkim agroturystyki, rekreacji, zabudowy letniskowej. Pod tym względem prezentuje korzystniejsze walory od sąsiednich gmin Bukowiec i Lniano, porównywalne z gminami Świecie i Jeżewo i mniej korzystne niż gmina Osie. Obecnie na terenie gminy funkcjonują pojedyncze gospodarstwa agroturystyczne, dosyć dobrze rozwinięta jest sieć szlaków pieszych, rowerowych i szlak wodny. Ze względu na możliwości rozwoju różnych rodzajów działalności turystycznych, funkcja ta może być perspektywicznie traktowana jako uzupełniające źródło dochodów dla części mieszkańców gminy.

Komunikacja drogowa na terenie gminy realizowana jest przez drogę wojewódzką oraz dosyć gęstą sieć dróg powiatowych i gminnych. Drogi wojewódzka i powiatowe charakteryzują się raczej dobrym stanem technicznym, choć część dróg powiatowych jest zbyt wąska, natomiast w bardzo złym stanie znajdują się drogi gminne. Przez teren gminy biegnie linia kolejowa drugorzędного znaczenia (o bardzo małej liczbie połączeń) Grudziądz - Tuchola - Chojnice, na której zlokalizowano 3 przystanki. Gmina charakteryzuje się zróżnicowaną, choć generalnie na tle innych obszarów powiatu, dosyć dobrą dostępnością w komunikacji publicznej (PKS) z ośrodka powiatowego. Sieć telekomunikacyjna (działa tylko operator TP S.A.) jest dobrze rozwinięta. Gmina jest praktycznie w całości zwodociągowana, natomiast sieć kanalizacyjna znajduje się w początkowej fazie rozwoju i obecnie obejmuje jedynie część mieszkańców trzech największych miejscowości. Potencjalnie na terenie gminy istnieje możliwość rozwoju sieci gazowej, na bazie gazociągu wysokiego ciśnienia przebiegającego na południe od gminy. Na rzece Wdzie działa mała elektrownia wodna w Gródku.

Pomimo że gmina prezentuje typowy rolniczy charakter, przeprowadzone analizy wskazują że znaczna część mieszkańców utrzymuje się z zajęć pozarolniczych, realizowanych zarówno w gminie, jak też w dużej części, poza jej granicami (w tym dojazdy do Świecia). Z rolnictwa utrzymuje się mniej mieszkańców, niż z zajęć pozarolniczych. Należy przypuszczać, że w kolejnych latach znaczenie rolnictwa nie zmniejszy się, a szansą na odpływ nadmiaru siły roboczej z rolnictwa, a także na wchłonięcie znacznego napływu młodej ludności do grupy produkcyjnej, jest dalszy rozwój przedsiębiorczości, głównie w kierunku różnicowania przetwórstwa rolno-spożywczego. Należy także wspierać wszelkie inicjatywy na rzecz rozwoju działalności leśnych i przetwórstwa drewna oraz na rzecz rozwoju turystyki, w tym agroturystyki, jednak mało prawdopodobne jest, by w następnych latach funkcja turystyczna odgrywała znaczącą rolę.

Najważniejsze determinanty rozwoju gminy

a) w zakresie uwarunkowań zewnętrznych

- gmina należy do mniejszych pod względem liczby mieszkańców i zajmowanej powierzchni wśród gmin województwa - wśród 144 gmin lokuje się na 85 miejscu pod względem zajmowanej powierzchni i na 104 pod względem liczby mieszkańców;
- wśród 11 gmin powiatu świeckiego znajduje się na 8 miejscu pod względem powierzchni a na 9 pod względem liczby mieszkańców;
- w skali całego kraju, gmina lokuje się wśród gmin średniej wielkości - pod względem liczby mieszkańców lokuje się na 1876 miejscu, a pod względem zajmowanej powierzchni na 1325 miejscu wśród 2489 gmin (dane za rok 1999);
- położenie gminy na tle najważniejszych powiązań funkcjonalnych w województwie należy ocenić jako raczej sprzyjające uwarunkowanie rozwoju - przez wschodnią część powiatu biegnie jeden z głównych na terenie województwa ciągów powiązań funkcjonalnych, które uważane są za pasma przyspieszonego rozwoju, i które generują rozwój sąsiednich obszarów. W tej części województwa główne pasmo dyfuzji innowacji biegnie z Bydgoszczy w kierunku Świecia i Grudziądza oraz Trójmiasta wzdłuż dróg nr 5 i nr 1 oraz linii kolejowej Bydgoszcz - Tczew - Gdańsk. Gmina położona jest wprawdzie poza jego bezpośrednim oddziaływaniem, jednak w bardzo bliskim zapleczu (zwłaszcza wschodnia część). W pobliżu gminy przebiega także pasmo o charakterze podregionalnym (potencjalnie regionalnym), biegnącym wzdłuż drogi nr 240 (Świecie – Tuchola – Chojnice), mogącym wraz z aktywizacją turystyczną Borów Tucholskich przyczynić się do szybszego rozwoju obszarów położonych w jego sąsiedztwie;
- gmina położona jest w obszarze przejściowym pomiędzy rolniczą i stosunkowo słabo zalesioną częścią południową powiatu, a wyraźnie leśną częścią północną. Niestety gmina wykazuje negatywne cechy tego położenia – charakteryzuje się już wyraźnie gorszymi warunkami glebowymi (niezbyt korzystnymi dla rolnictwa, znacznie gorszymi niż np. gminy Pruszcz i Dragacz), a jednocześnie nie wykorzystuje atutu silnego zalesienia (stosunkowo słabo rozwinięta gospodarka leśna i praktycznie brak działalności turystycznych);
- gmina położona jest w niedużej odległości od siedziby powiatu – jest to położenie bardzo korzystne na tle innych gmin powiatu, zwłaszcza część południowa gminy (Dółsk, Biechowo, Biechówko, Gacki, Dąbrówka) leży w odległości zaledwie kilku kilometrów o centrum Świecia;
- siedziba gminy położona jest w odległości drogowej około 18 km od siedziby powiatu, w odległości około 60 km od siedziby administracji rządowej województwa - Bydgoszczy i w odległości ok. 80 km od siedziby administracji samorządowej – Torunia, jednak w komunikacji publicznej gmina jest niedostępna z Bydgoszczy i Torunia za pomocą połączeń bezpośrednich;
- gmina jest dosyć dobrze dostępna w komunikacji drogowej – przez jej teren przebiega droga wojewódzka (nr 239), o stosunkowo małym znaczeniu regionalnym, jednak w pobliżu gminy przebiegają drogi o dużej randze w komunikacji krajowej i międzynarodowej (nr 1, nr 5 - przewidziana do modernizacji do standardów drogi ekspresowej, nr 240), w niedużej odległości (ok. 25 km od siedziby gminy) znajdzie się węzeł autostradowy na A-1 (Nowe Marzy);

- gmina jest bardzo słabo dostępna w komunikacji kolejowej;
- gmina położona jest w powiecie o przeciętnym poziomie atrakcyjności inwestycyjnej i konkurencyjności gospodarki, choć siedziba powiatu zaliczana jest do ważnych ośrodków gospodarczych województwa; powiat ma wyrazisty wizerunek obszaru o dobrze rozwiniętej turystyce, rolnictwie i wyspecjalizowanym (nawet w skali kraju) przemyśle;
- warte odnotowania w zakresie promocji gminy jest posiadanie strony internetowej z bardzo czytelnym i jednoznacznym adresem www.drzycim.pl;
- niezbyt korzystny jest fakt, iż na tle powiatu i województwa gmina nie posiada cech szczególnych – wyróżników, które jednoznacznie utożsamiane byłyby z nazwą gminy i pozwalały na jej łatwą promocję, inaczej ujmując: gmina nie jest znana - w pewnym stopniu gmina wyróżnia się dzięki lokalizacji elektrowni wodnej w Gródku (jest to jeden z kilku obiektów tego typu w województwie) i zakładów mięsnych „Kier”, jednak nie są one jednoznacznie utożsamiane z położeniem w gminie; w ogóle nie jest znane położenie gminy w Borach Tucholskich i w dolinie Wdy;

b) w zakresie uwarunkowań wynikających z zagadnień przyrodniczych

- gmina cechuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu – zachodnia i centralna część w większości ma charakter równinny lub pagórkowaty i leży na wysokości od 90 do 100 m n.p.m., natomiast część wschodnia związana jest z doliną Wdy i obserwuje się tu duże różnice wysokości (nawet rzędu kilkudziesięciu metrów) – najniższy położony punkt w gminie leży na wysokości około 30 m n.p.m.
- na tle województwa dosyć wysoki jest wskaźnik leśistości – lasy, będące częścią kompleksu Borów Tucholskich, zajmują prawie 1/3 powierzchni, podczas gdy przeciętnie tylko ok. 22%; w skali powiatu gmina jest na 4-miejscu pod względem udziału powierzchni leśnych – ustępuje tylko bardzo silnie zalesionym gminom Osie, Warlubie i Jeżewo
- gmina cechuje się małą jeziornością
- około 1/3 powierzchni gminy znajduje się w ekologicznym systemie obszarów chronionych, na który w gminie składa się Wdecki Park Krajobrazowy (park i otulina) oraz Świecki Obszar Chronionego Krajobrazu
- pod względem poziomu zanieczyszczeń gminę zalicza się do grupy obszarów o najkorzystniejszym stanie środowiska, stosunkowo najmniej przekształconych przez działalność człowieka, jednak podkreślić należy, iż gmina położona jest na terenie powiatu cechującego się generowaniem bardzo dużej liczby wszelkiego rodzaju zanieczyszczeń (co wiąże się z uprzemysłowieniem Świecia);
- pomimo iż badania prowadzone przez Inspekcję Ochrony Środowiska nie wykazują niekorzystnej sytuacji na terenie gminy, nie można wykluczyć negatywnego oddziaływania zakładów Frantschach, położonych w odległości zaledwie kilku kilometrów od granic gminy;

c) w zakresie zagadnień demograficznych

- gmina cechuje się stagnacją demograficzną i bardzo małymi zmianami liczby mieszkańców – w okresie 1986 – 2001, a więc przez 16 kolejnych lat, tylko raz liczba mieszkańców była minimalnie niższa niż 5100 (w 1998 roku – 5099), a nigdy nie przekroczyła 5180 osób. Coroczne zmiany liczby mieszkańców rzadko przekraczały 20 osób
- gmina cechuje się znacznym zmniejszeniem liczby urodzeń – w stosunku do okresu sprzed 10 lat obecnie rodzi się o ok. 50% mniej dzieci –przeciętnie rocznie w ostatnich latach rodzi się około 50 osób;
- konsekwencją spadku urodzeń jest znacznie mniejszy przyrost naturalny – obecnie liczba urodzeń i zgonów jest już niemal równoważna;
- podobnie jak w większości obszarów wiejskich, w gminie w ruchu migracyjnym przeważa odpływ nad napływem (w ciągu 10 lat różnica ta wyniosła prawie 300 osób na niekorzyść); w ostatnich latach znaczenie migracji jednak maleje, ponieważ zmniejszyła się zarówno liczba osób osiedlających się w gminie, jak też gminę opuszczających; na tle powiatu gmina zaznacza się

niskimi wskaźnikami napływu – co może oznaczać, że nie jest, na tle innych obszarów, atrakcyjnym miejscem do osiedlenia się;

- pod względem liczby zawieranych małżeństw, gmina wykazuje wartości porównywalne ze średnimi wojewódzkimi
- w strukturze płci zaznacza się przewaga liczby kobiet (o 25 osób) wskutek czego wskaźnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) jest korzystny – faktycznie jednak jest on silnie zawyżany przez najstarsze grupy wiekowe, gdzie notuje się znaczną przewagę kobiet i w grupach najważniejszych dla odnowy pokoleniowej i rozwoju demograficznego (grupa 20 do 39 lat) wynosi on zaledwie 88-94 i jest bardzo niekorzystny;
- struktura wieku jest typowa dla obszarów wiejskich powiatu i województwa - gmina nie wyróżnia się pod tym względem ani *in plus* ani *in minus*; zaznacza się jedynie nieznacznie korzystniejszy – niższy udział grupy najstarszej;
- poziom wykształcenia mieszkańców gminy jest bardzo zbliżony do obserwowanego na obszarach wiejskich powiatu świeckiego i województwa kujawsko-pomorskiego; bardzo pozytywne jest duże zainteresowanie młodszych grup wiekowych uzyskiwanie wykształcenia wyższego - w grupie wiekowej 30-39 lat aż 8% mieszkańców posiada wykształcenie wyższe;
- prawie 63% ludności utrzymuje się z pracy, a prawie 37% - z niezarobkowych źródeł (renty, emerytury, itp.); wśród utrzymujących się z pracy najliczniejsza jest grupa utrzymujących się z pracy najemnej, następnie utrzymujących się z własnych działalności gospodarczych, a dopiero potem żyjących z własnych gospodarstw rolnych – tylko ok. 600 osób to osoby żyjące z rolnictwa
- prognoza demograficzna nie wykazuje istotnych zmian w zakresie liczby mieszkańców, natomiast zmienia się struktury wieku: znacznie zmniejszy się liczba dzieci i młodzieży szkolnej i gimnazjalnej, natomiast znacznie zwiększy się liczba osób w wieku produkcyjnym (w ciągu 10 lat o około 500 osób – z 3 do 3,5 tys.);

d) w zakresie zagadnień związanych z jakością życia mieszkańców

- gmina ma korzystny układ sieci osadniczej – aż 7 z 10 sołectw liczy ponad 200 mieszkańców; 2 największe miejscowości koncentrują połowę mieszkańców gminy, a aż 3/4 mieszkańców zamieszkuje w promieniu 4 km od siedziby gminy – powoduje to, że stosunkowo łatwo dostępne są usługi skupione w siedzibie gminy
- główną koncentrację usług stanowi siedziba gminy, wyjątkiem jest gimnazjum działające w Gródku
- zaznacza się słabe wyposażenie Gródka w usługi i instytucje obsługi mieszkańców - jest to bardzo duża (nawet w skali województwa) wieś, w której brakuje usług
- w zakresie szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego zaznaczają się dobre warunki lokalowe i wyposażenie szkół w Drzycimiu i Gródku, bardzo pozytywne jest upowszechnienie nauki języków zachodnich, natomiast niewystarczająca jest baza do nauki informatyki (w szkołach podstawowych);
- ze względów demograficznych, pomimo dużego oporu mieszkańców Sierosławia, w najbliższych latach prawdopodobnie zajdzie konieczność likwidacji placówki w tej miejscowości
- podkreślić należy bardzo zły stan rozwoju działalności kulturalnych i niską aktywność społeczną i kulturalną mieszkańców (jedynym jej przejawem jest działalność towarzystwa rozwoju gminy)
- na tle innych gmin powiatu, gmina cechuje się dosyć starą substancją mieszkaniową, jednak poziom wyposażenia w infrastrukturę oraz warunki lokalowe są tu porównywalne ze średnimi
- na jakość życia mieszkańców wpływa też bezpośrednio ich kondycja materialna – wielkość udzielanej pomocy społecznej pozwala szacować, że nawet do 40% rodzin można uznać za żyjące w trudnych lub bardzo trudnych warunkach materialnych – jest to miara ubóstwa społecznego

e) w zakresie stanu przedsiębiorczości i sytuacji gospodarczej gminy

- w 2002 roku na terenie gminy działało prawie 200 podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON - w tej liczbie 153 to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą;
- w skali powiatu, gmina koncentruje 3,1% ogółu firm i 5,8% firm zarejestrowanych na obszarach wiejskich;
- struktury (branżowe, wielkościowe i własnościowe) działających firm są typowe dla obszarów wiejskich, jednak poważnym problemem są niskie wskaźniki liczby firm w stosunku do liczby mieszkańców (zarówno wskaźniki ogólne jak też w poszczególnych branżach) - wskaźnik przedsiębiorczości (liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w odniesieniu do liczby mieszkańców), wynosi w gminie 39/1000 mk, przy średniej dla obszarów wiejskich powiatu równej 53/1000 mk i średniej wojewódzkiej dla obszarów wiejskich – 56/1000. Na terenie powiatu, tylko obszary wiejskie gminy Nowe notują gorsze wskaźniki przedsiębiorczości, najlepsze w powiecie gminy – Dragacz i Pruszcz mają wskaźniki sięgające 70/1000 mk. Aktywność osób fizycznych w prowadzeniu firm jest również niska – wskaźnik wynosi tu 30/1000 przy średniej powiatowej równej 44/1000. Oprócz działalności transportowych, we wszystkich rodzajach działalności wskaźniki notowane w gminie są gorsze od przeciętnych;
- w stosunku do obszarów wiejskich województwa o najkorzystniejszych wskaźnikach, gmina notuje wskaźniki przedsiębiorczości niższe około 2,5-3 –krotnie;
- podmioty działające na terenie gminy skoncentrowane są przede wszystkim w największych miejscowościach – według danych z 2000 r. połowa firm działała w Drzycimiu, a 1/4 w Gródku
- pod każdym względem, przedsiębiorczość na terenie gminy trzeba ocenić bardzo niekorzystnie i jest to obecnie najważniejsze zagrożenie dla rozwoju gminy, ponieważ wiąże się z wysokim poziomem bezrobocia i bardzo dużym zapotrzebowaniem na świadczenia z pomocy społecznej;
- w gminie jest około 550 osób bezrobotnych, prawo do zasiłku posiada ok. 90 osób, najliczniejszą grupę stanowią osoby w wieku 18-34 lat – ponad 60% ogółu bezrobotnych, prawie 25% stanowią osoby w wieku 25 - 34 lat; w grupie wiekowej 18 – 24 lat około 30%, a w grupie 25 – 34 lata – około 25% ludności pozostaje bez pracy (od ogólnej sumy nie odliczono osób nie zainteresowanych poszukiwaniem pracy, np. osoby wciąż uczące się i studiujące, czy gospodynie domowe, należy więc przypuszczać, że faktyczne bezrobocie może tu dotyczyć nawet połowy mieszkańców); bardzo niekorzystnym zjawiskiem jest także długi czas pozostawania bez pracy (wiąże się z utratą kwalifikacji, postępującym ubożeniem, rozwojem patologii społecznych) – prawie 40% bezrobotnych pozostaje bez pracy przez ponad 24 miesiące; aż 1/5 - od 12 do 24 miesięcy.

f) w zakresie stanu rolnictwa

- W strukturze użytkowania gruntów na terenie gminy przeważają użytki rolne zajmujące ok. 6,5 tys. ha, czyli 60% ogólnej powierzchni gminy. Lasy i grunty leśne zajmują prawie 3,5 tys. ha (32% powierzchni) a pozostałe grunty (grunty zabudowane, pod wodami, pod drogami, itp.) – niecałe 900 ha czyli 8% powierzchni ogólnej. Wśród użytków rolnych prawie 92% zajmują grunty orne, łąki i pastwiska prawie 8%, a sady mniej niż 0,5%
- użytkowanie gruntów jest zbliżone do przeciętnych wartości powiatowych – warto zauważyć, że na tle województwa dosyć wysoki jest wskaźnik lesistości – lasy zajmują prawie 1/3 powierzchni, podczas gdy przeciętnie tylko ok. 22%; w skali powiatu gmina jest na 4-miejscu pod względem udziału powierzchni leśnych – ustępuje tylko bardzo silnie zalesionym gminom Osie, Warlubie i Jeżewo
- na terenie gminy przeciętnie na 1 mieszkańca przypada 1,28 ha użytków rolnych (powiat – 0,8 ha, województwo – 0,5 ha)
- przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa, wynikające przede wszystkim z charakteru i rodzaju gleb są określane jako niezbyt korzystne - około 30% gleb to słabo przydatne gleby rdzawe (które zazwyczaj są glebami zalesianymi), około połowa to umiarkowanie przydatne gleby brunatne

wyługowane, a tylko około 10% to przydatne dla produkcji rolnej gleby brunatne właściwe i płowe. Na tle innych gmin powiatu warunki glebowe gminy ocenić należy jako niekorzystne – zdecydowanie gorsze prezentuje gmina Osie, a porównywalne (niekorzystne) gmina Lniano. Także udział gruntów w poszczególnych klasach bonitacyjnych, wskazuje na relatywnie słabą przydatność gleb. W ogóle nie występują gleby klas I i II, w klasie III jest niespełna 12% gruntów (w tym tylko 2,5% w klasie IIIA). Większość gleb prezentuje klasę IV – łącznie ponad 60%, znaczący jest udział klasy V – aż 1/5 wszystkich gruntów, a klasy VI – ponad 7%. Klasyfikacja gleb według kompleksów rolniczej przydatności, wskazuje, iż zdecydowanie najliczniej reprezentowany jest kompleks 5-żytni dobry i 6-żytni słaby.

- przeciętna wielkość indywidualnego gospodarstwa rolnego w gminie wynosi 11,3 ha, a uwzględniając tylko użytki rolne – 10,3 ha; wartości te są wyższe od notowanych na obszarach wiejskich powiatu, gdzie wynosiły odpowiednio 9,1 i 8,2 ha oraz nieco wyższe od wartości średnich dla województwa kujawsko-pomorskiego (10,5 i 9,5). W skali powiatu przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego jest wysoka – wyższą notują jedynie gminy Bukowiec (14,9 ha) i Świekatowo (12,6 ha) oraz – nieznacznie – Pruszcz (11,2 ha).
- Według danych Powszechnego Spisu Rolnego w 2002 roku, na terenie gminy jest 507 gospodarstw rolnych. Była to liczba mała na tle gmin powiatu – jedynie znacznie mniejsza gmina Świekatowo liczyła mniej gospodarstw, natomiast pozostałe gminy więcej, w tym w Jeżewie, Świeciu (na obszarach wiejskich) i w Pruszczu liczba ta zawierała się od 1000 do ponad 1200. Spośród sąsiadów, Lniano miało 580, a Bukowiec i Osie – po około 650 gospodarstw.
- Struktura agrarna jest korzystna - wśród 507 gospodarstw w gminie, 172 to działki rolne o powierzchni do 1 ha, natomiast 335 to gospodarstwa o powierzchni ponad 1 ha. W tej grupie gospodarstw o pow. 1 – 5 ha jest 130, od 5 do 10 ha – 50, od 10 do 15 ha – 52, a powyżej 15 ha – aż 103, czyli co piąte gospodarstwo w gminie. Udział gospodarstw dużych w ogólnej liczbie jest wysoki – średni wskaźnik dla powiatu wynosi tu nieco ponad 14%.
- Aż 3/4 użytków rolnych jest we władaniu gospodarstw liczących ponad 15 ha (średni wskaźnik dla powiatu i województwa wynosi tu ok. 65-67%)
- w gminie przeważa produkcja zwierzęca, obsada zwierząt w przeliczeniu na powierzchnię użytków rolnych jest dość duża (70 SD / 100 ha UR) – lokuje to gminę na 3 miejscu w powiecie; na tle innych gmin powiatu Drzycim wyróżnia się wysoką liczbą drobiu
- ponad 90% wszystkich zasiewów stanowią zboża (przewaga żyta i pszenżyta), biorąc pod uwagę bezwzględną powierzchnię zasiewów, gmina w zakresie większości zbóż lokuje się na 5-6 miejscu w powiecie (owies – 4 miejsce, pszenica – 8 miejsce)
- gmina jest dobrze wyposażona w maszyny i budynki rolnicze – np. w zakresie ciągników, kombajnów zbożowych, kombajnów ziemniaczanych, urządzeń do udoju i przechowywania mleka należy do najlepszych w powiecie; procentowy udział gospodarstw wyposażonych w obory, chlewnie, kurniki i stodoły jest znacznie wyższy niż przeciętnie w powiecie – gmina zajmuje tu 2-3 pozycję wśród wszystkich gmin powiatu

g) w zakresie turystyki

- gmina należy do obszarów o korzystnych warunkach rozwoju turystyki, co wynika przede wszystkim z położenia dużej jej części w Borach Tucholskich, przebiegu przez teren gminy rzeki Wdy (o dużym znaczeniu dla turystyki), obecnością kilku obiektów atrakcyjnych dla turystyki krajoznawczej (np. „Kamień św. Wojciecha” zwany także „Diabelskim Kamieniem”, ruiny zamku krzyżackiego, kilka innych obiektów zabytkowych, elektrownia wodna)
- przez teren gminy przebiega kilka szlaków turystycznych – pieszych, rowerowych i znany szlak wodny o znaczeniu międzynarodowym – szlak Wdy
- jedynymi elementami bazy noclegowej w gminie są 3 gospodarstwa agroturystyczne – 1 w Gackach i 2 w Gródku
- teoretycznie istnieje możliwość dalszego rozwoju pewnych działalności związanych z wypoczynkiem i rekreacją – głównie agroturystyki, zabudowy letniskowej, kąpielisk

h) w zakresie stanu infrastruktury technicznej i komunikacyjnej

- gmina cechuje się dobrą dostępnością z zewnątrz w komunikacji drogowej i słabą w komunikacji kolejowej
- na terenie gminy dosyć gęsta jest sieć dróg powiatowych, które łączą praktycznie wszystkie duże wsie i mają największe znaczenie w codziennej obsłudze mieszkańców
- sieć dróg gminnych jest dosyć gęsta jednak cechują się one bardzo złym stanem technicznych, wynikającym głównie z faktu, że dominują wśród nich drogi gruntowe
- podstawowe znaczenie w obsłudze mieszkańców w zakresie komunikacji publicznej (dojazdy do pracy, szkół, instytucji obsługi – usług, sklepów, itp.) ma komunikacja autobusowa PKS; sieć linii PKS jest gęsta i obejmuje większość miejscowości, zdaniem mieszkańców liczba połączeń jest jednak zbyt mała dla prawidłowej obsługi, ponadto czas jazdy z miejscowości północnej części gminy do Świecia jest relatywnie duży, pomimo niedużej odległości
- Drzycim jest w powiecie świeckim najlepiej skomunikowaną ze Świeciem siedzibą gminy
- na terenie gminy nie ma żadnych połączeń regionalnych umożliwiających bezpośredni dostęp do innych poza Świeciem miast, w tym zwłaszcza brak połączenia z Bydgoszczą
- gmina posiada bardzo dobrze rozwiniętą sieć wodociągową obejmującą zdecydowaną większość mieszkańców jednak pewne odcinki sieci i ujęcia wody są wskazywane do modernizacji
- sieć kanalizacyjna obejmuje tylko część mieszkańców 3 największych miejscowości, istnieją plany skanalizowania większości gminy
- na terenie gminy istnieje możliwość rozwoju sieci gazowej w oparciu o gazociąg wysokiego ciśnienia Dn 150 relacji Świecie - Chojnice - Sepólno Krajeńskie, biegnący na południe od gminy
- gmina charakteryzuje się ogólnie dosyć dobrym, choć w poszczególnych miejscowościach zróżnicowanym - stanem rozwoju sieci telefonicznej; jedynym operatorem jest Telekomunikacja Polska S.A., która posiada dwie centrale – w Drzycimiu i Gródku
- gmina posiada dosyć korzystne uwarunkowania zaopatrzenia w energię elektryczną – zasilana jest praktycznie w całości z energii produkowanej przez elektrownie wodne na Wdzie
- w gminie działa jedna i przygotowywana do uruchomienia jest druga mała elektrownia wodna na Wdzie.

ANALIZA SWOT (SZANSE, ZAGROŻENIA, MOCNE I SŁABE STRONY)

Uwzględniając wszystkie zagadnienia związane z funkcjonowaniem gminy i wpływające na jej stan społeczno-gospodarczy i jakość życia mieszkańców, wyróżnić można kilka najistotniejszych uwarunkowań, które w największym stopniu w sposób pozytywny lub negatywny oddziałują obecnie i będą oddziaływać w przyszłości na rozwój gminy Drzycim.

Najważniejsze negatywne uwarunkowania rozwoju gminy, czyli słabe strony i bariery rozwoju gminy, to:

1. Wysoki obecnie poziom bezrobocia i przewidywane utrzymywanie się tego niekorzystnego stanu w kolejnych latach.

Istnieje nawet duże prawdopodobieństwo dalszego pogorszenia sytuacji na rynku pracy wskutek prognozowanego znacznego wzrostu liczby ludności w wieku produkcyjnym. Zagadnienie to łączy się z niskim poziomem dochodów dużej części rodzin, jest związane także ze słabym stanem rozwoju przedsiębiorczości (mała liczba miejsc pracy w gminie).

To negatywne uwarunkowanie ma charakter trwały, a samorząd gminny posiada bardzo niewielki wpływ na możliwości poprawy sytuacji. Prawdopodobnie także w kolejnych latach sytuacja na rynku pracy i związany z nią wysoki poziom ubóstwa społecznego będą najważniejszym problemem rozwoju gminy.

2. Niewystarczający stan rozwoju infrastruktury technicznej (kanalizacja) oraz dróg lokalnych (bardzo zły stan dróg gminnych).

Należy tu zwrócić uwagę na kilka aspektów tego zagadnienia. Niedorozwój kanalizacji wpływa na pogorszenie stanu środowiska (w tym także ogranicza walory turystyczne gminy), ponadto wpływa na obniżenie jakości życia mieszkańców i pogarsza atrakcyjność inwestycyjną – np. szereg działalności związanych z przetwórstwem rolno-spożywczym cechuje się znacznym zużyciem wody i produkcją ścieków - brak kanalizacji uniemożliwia lub znacznie zwiększa koszty funkcjonowania firm. Zły stan dróg lokalnych przede wszystkim pogarsza warunki życia ale także negatywnie wpływa na atrakcyjność gminy dla inwestowania. Warto podkreślić, że na codzienną obsługę mieszkańców w zakresie komunikacji duży wpływ mają drogi powiatowe i wojewódzka, które nie leżą w kompetencjach samorządu gminnego.

To uwarunkowanie nie ma charakteru trwałego i w wyniku działań samorządu gminnego może przekształcić się w pozytywny czynnik rozwoju (jakim będzie dobry stan rozwoju infrastruktury po dokonaniu niezbędnych inwestycji). Rozwiązanie problemu wymaga znaczących nakładów na inwestycje (względnie modernizacje i remonty), jednak istnieje możliwość uzyskania dofinansowania ze środków zewnętrznych. Gmina przystąpiła do rozwoju kanalizacji (zgodnie z ambitnym w porównaniu z innymi obszarami wiejskimi, planem) i w kolejnych latach można spodziewać się poprawy sytuacji. Niemniej jednak obecnie stan ten niekorzystnie wpływa na rozwój gminy.

3. Niewystarczający stan rozwoju usług i instytucji obsługi mieszkańców (zwłaszcza w zakresie kultury, sportu, rekreacji).

Zagadnienie to obejmuje zarówno zły stan rozwoju usług w bardzo dużej wsi – Gródku, jak też niewystarczający poziom nauczania informatyki w szkołach podstawowych (brak pracowni) oraz brak instytucji kulturalnych i infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. Opisany niedorozwój negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców. Gorsze, niż w innych gminach warunki nauki informatyki mogą skutkować gorszym przygotowaniem w tym zakresie młodzieży z terenu gminy w porównaniu z rówieśnikami z innych obszarów. Pomijając negatywny wpływ na jakość życia mieszkańców, brak instytucji kulturalnych wiąże się też z ograniczeniem szeroko pojmowanej aktywności społecznej (domy kultury zazwyczaj stanowią centrum życia kulturalnego, zwłaszcza na obszarach wiejskich), a ta z kolei jest postrzegana jako ważny czynnik zaangażowania mieszkańców w sprawy rozwoju lokalnego. Na uwagę zasługuje fakt, iż mieszkańcy gminy w badaniu ankietowym bardzo często zwracali uwagę na potrzebę rozwoju tego rodzaju działalności. Instytucje kulturalne nie tylko rozwijają zainteresowania młodzieży, ale także organizując czas wolny przyczyniają się do ograniczania patologii społecznych.

To uwarunkowanie nie ma charakteru trwałego – wszystkie te zagadnienia leżą w kompetencjach samorządu gminnego i teoretycznie mogą być realizowane w ramach tzw. „zadań własnych” gminy. Problemem jest natomiast ich finansowanie z budżetu gminy, gdyż poprawa sytuacji wymaga znaczących nakładów na inwestycje i bieżące utrzymanie.

4. Niewystarczająca dostępność gminy w komunikacji publicznej.

Problem ma 2 aspekty. Pierwszym jest brak zewnętrznych połączeń komunikacyjnych, zwłaszcza z miastami (w tym przede wszystkim z dużymi miastami - Bydgoszczą, Toruniem, Grudziądem) – jedynym miastem dostępnym w komunikacji PKS jest Świecie, co praktycznie uniemożliwia korzystanie z rynku pracy czy szkolnictwa, a także bardzo ogranicza korzystanie z usług, handlu, itp. w innych miastach. Kontakty z innymi miastami wymagają uciążliwych i znacznie wydłużających czas podróży połączeń z przesiadkami (stąd nawet tak stosunkowo blisko położone Bydgoszcz i Grudziądz są trudno osiągalne). Ze względu na małą liczbę połączeń oraz niekorzystne ich godziny, praktycznie niewykorzystana dla codziennych kontaktów jest komunikacja kolejowa. Drugim aspektem tego zagadnienia jest zgłaszana przez mieszkańców większości miejscowości niewystarczająco dobrze funkcjonująca komunikacja PKS, co powoduje

utrudnienia w codziennych kontaktach ze Świeciem. W miejscowościach północnej części gminy problemem jest mniejsza liczba połączeń oraz długi czas jazdy do Świecia pomimo relatywnie małej odległości do tego miasta.

Ten problem jest trudny do przezwyciężenia, a samorząd gminny ma mały wpływ na możliwość poprawy sytuacji. Pożądane byłoby nawiązanie współpracy z sąsiednimi gminami powiatu w celu lobbowania u władz powiatowych i w Państwowej Komunikacji Samochodowej na rzecz poprawy funkcjonowania komunikacji autobusowej. Rozwiązanie problemu nie wiąże się z dużymi nakładami finansowymi, a częściową poprawę przyniesie już zoptymalizowanie rozkładów jazdy. Bardzo mało realna jest poprawa funkcjonowania komunikacji kolejowej, przy współpracy z innymi gminami należy jednak dążyć do optymalizacji kursów PKS oraz utworzenia połączeń bezpośrednich z Bydgoszczą i Grudziądem (co najmniej po 2 połączenia w każdym kierunku)

5. Brak wykształconego wizerunku gminy.

Gmina Drzycim jest słabo znana i nie jest postrzegana jako miejsce atrakcyjne dla inwestowania, wypoczynku czy osiedlenia się. Zagadnienie to dotyczy także niezbyt pozytywnego postrzegania własnej gminy przez jej mieszkańców.

To uwarunkowanie nie ma charakteru trwałego i może być zmienione w wyniku marketingu lokalnego. Rozwiązanie problemu nie wymaga znaczących nakładów i leży w kompetencjach władz gminnych. Zmiana samooceny gminy przez jej mieszkańców będzie procesem długotrwały, bez względu na to jak szybko będzie się poprawiała sytuacja społeczno-gospodarcza.

Gmina Drzycim nie posiada bardzo silnych mocnych stron, które same w sobie byłyby „lokomotywami” czyli „biegunami” rozwoju, które samoistnie „napędzałyby” rozwój gminy. Niemniej jednak jest kilka uwarunkowań które sprzyjają rozwojowi gminy i które mogą (przy ich odpowiednim wykorzystaniu) powodować, iż gmina będzie bardziej atrakcyjna i konkurencyjna od obszarów sąsiednich, a więc pośrednio będą przyczyniać się do jej aktywizacji gospodarczej. **Do najważniejszych szans i mocnych strony rozwoju gminy zaliczyć należy:**

1. **Sprzyjający rozwojowi układ sieci osadniczej** – znaczna część mieszkańców zamieszkuje centralną część gminy, w dosyć dużych miejscowościach położonych w niewielkiej odległości od siedziby gminy. Układ ten z jednej strony ułatwia obsługę mieszkańców (odległość do siedziby gminy jest stosunkowo niewielka), a jednocześnie obniża koszty rozwoju infrastruktury technicznej (dosyć duże skupisko ludności i dużych miejscowości na niewielkiej powierzchni i w niewielkiej odległości).
2. **Korzystne położenie w niedużej odległości od siedziby powiatu** będącej głównym miejscem realizacji potrzeb mieszkańców w zakresie szkolnictwa średniego, specjalistycznej służby zdrowia, usług, handlu oraz stanowiącego ważne miejsce pracy. Podkreślić należy, że Świecie jako ośrodek powiatowy prezentuje duży – wystarczający dla prawidłowej obsługi mieszkańców powiatu – potencjał społeczno-gospodarczy.
3. **Dosyć dobra dostępność w komunikacji drogowej.** Gmina leży w pobliżu ważnych dróg znaczenia wojewódzkiego, krajowego i międzynarodowego posiadając dobre połączenia z tą siecią za pomocą drogi wojewódzkiej i dróg powiatowych. W niedalekiej przyszłości atut ten zostanie wzmocniony położeniem w niedużej odległości od węzła autostradowego na autostradzie A-1.
4. **Stosunkowo korzystne warunki rozwoju efektywnej gospodarki rolnej.** Nieduża część mieszkańców gminy jest ekonomicznie zależna od sytuacji rolnictwa - jest to sprzyjające uwarunkowanie, ponieważ przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa są stosunkowo niekorzystne, a

jednocześnie struktury agrarne i wyposażenie gospodarstw są na tyle dobre, by ta część ludności, która żyje z rolnictwa mogła osiągać satysfakcjonujące dochody z prowadzonej działalności.

5. **Duży potencjał przyrodniczy**, w tym położenie w kompleksie Borów Tucholskich, w strefie Doliny Wdy, we Wdeckim Parku Krajobrazowym, który powoduje, iż gmina ma bardzo korzystne predyspozycje dla rozwoju różnych form turystyki i rekreacji.
6. **Zadowolenie mieszkańców z jakości funkcjonowania części infrastruktury społecznej i technicznej** – w badaniu ankietowym mieszkańcy gminy szczególnie wysoko oceniali dostępność i jakość placówek oświatowych, stan telefonizacji i bezpieczeństwo energetyczne, jakość i dostępność służby zdrowia oraz dostępność placówek handlowych. Znaczna część mieszkańców deklarowała przywiązanie do gminy i nawet mając możliwość zmiany miejsca zamieszkania nie zamierza tego dokonywać.
7. **Obecność na terenie gminy obiektów które mogą być wypromowane jako „wizytówka” (symbol) gminy i wykorzystywane w akcjach promocyjnych i marketingowych** w celu upowszechnienia wizerunku gminy (zwłaszcza zaporą w Gródku i „Kamień Św. Wojciecha” w Leosii).

Przeprowadzona analiza uwarunkowań, szans i zagrożeń wskazuje, iż gmina cechuje się kilkoma stosunkowo poważnymi ograniczeniami (barierami) rozwoju, wśród których niektóre są długotrwałe i trudne, bądź wręcz niemożliwe do zmiany, a inne wymagają znaczących nakładów finansowych, lub systematycznych działań w dłuższym okresie. Jednocześnie obserwowane w gminie szanse (mocne strony) prezentują relatywnie niską rangę (w porównaniu z barierami) – co oznacza, że „korzyści” z „realizacji” szans mogą być mniejsze, niż „straty” związane z „urzeczywistnieniem” się zagrożeń. Warto także podkreślić, że w planowaniu rozwoju gminy należy brać pod uwagę zarówno ograniczenia już obecne, realne i bezpośrednie (istniejące i oddziałujące już obecnie) jak i potencjalne (prawdopodobne, iż zaistnieją w przyszłości). Spośród szans część ma charakter tylko potencjalny (możliwe, że zaistnieją) lub nie bezpośredni (są katalizatorami zmian, które jednak muszą być uprzednio rozpoczęte - same w sobie nie spowodują poprawy sytuacji).

Oznacza to, iż istniejące ograniczenia stanowią bardzo duże zagrożenie dla przyszłego rozwoju gminy i niepodejmowanie działań na rzecz ich eliminacji, może doprowadzić do znacznego pogorszenia stanu rozwoju społeczno-gospodarczego. Gmina może znacznie więcej stracić przy eskalacji zagrożeń, niż zyskać przy wykorzystaniu szans.

Niezbyt korzystną przesłanką rozwoju gminy jest fakt, że większość pozytywnych uwarunkowań (szans rozwoju) jest obecna na terenie gminy już od dłuższego czasu i jak dotychczas nie wiązała się bezpośrednio z przyspieszeniem tempa jej rozwoju, natomiast duża część zagrożeń rozwoju (szczególnie tych o poważnych konsekwencjach społecznych i ekonomicznych) może dopiero wystąpić (lub nasilić się) i w znacznym stopniu są one niezależne od polityki samorządu lokalnego.

Wykonana analiza uwarunkowań wskazuje, że główną szansą przyspieszenia rozwoju gminy jest w mniejszym stopniu wykorzystywanie dotychczasowych walorów, a w większym - wykształcenie nowych atutów, walorów i mocnych stron, które powodowałyby przewagi konkurencyjne w stosunku do obszarów sąsiednich, a które nie były notowane w gminie dotychczas. „Nowymi” czynnikami atrakcyjności inwestycyjnej i przewagi konkurencyjnej gminy, które są możliwe do wykreowania na jej obszarze mogą być:

- wykreowanie kompleksowej oferty dla potencjalnych inwestorów (przygotowanie i promocja terenów inwestycyjnych);
- rozwój infrastruktury technicznej do poziomu w pełni zaspakajającego potrzeby mieszkańców i inwestorów, w tym zwłaszcza poprawa stanu dróg lokalnych, rozwój sieci kanalizacyjnej i gazowej

- utrzymywanie na wysokim poziomie jakości nauczania w szkołach na terenie gminy oraz dążenie do ułatwienia edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym jak również optymalizacja (poprawa, uzupełnienie, zmiana) kwalifikacji ludności dorosłej w celu dostosowania do potrzeb rynku pracy
- stworzenie konkurencyjnego rolnictwa poprzez kompleksowe przygotowanie tradycyjnych gospodarstw do funkcjonowania w warunkach Unii Europejskiej oraz poszerzanie profilu działalności i produkcji rolniej gospodarstw
- wprowadzenie do gminy funkcji turystycznej oraz wypromowanie gminy jako obszaru atrakcyjnego dla wypoczynku i rekreacji.

Podkreślić należy, że gmina Drzycim jest gminą małą pod względem liczby mieszkańców i na tle powiatu świeckiego nie należy do obszarów dominujących. W związku z powyższym, realizacja dużej części zadań istotnych (a nawet niezbędnych) dla prawidłowego rozwoju, nie ma na jej terenie ekonomicznego i społecznego uzasadnienia, np. wykracza poza możliwości budżetu gminy lub też mieszkańcy nie stanowią wystarczająco dużego rynku zbytu dla rozwoju określonych usług i działalności. Często też zadania istotne dla funkcjonowania gminy należą do kompetencji innych szczebli samorządu, np. samorządu powiatowego. Wśród niezbędnych kierunków rozwoju gminy są takie, w zakresie których rola samorządu gminnego ograniczona jest jedynie do inicjowania pewnych przedsięwzięć o zasięgu ponadlokalnym (dotyczącym całego powiatu lub kilku gmin powiatu) lub ewentualnego wsparcia tego typu inicjatyw. **Kierowanie rozwojem gminy, ochrona i realizacja szeroko pojmowanych „interesów gminy” wymusza szukania „strategicznych partnerów”, czyli sąsiednich gmin cechujących się podobnym charakterem funkcjonalnym i podobnymi problemami rozwoju.** Część zadań może być realizowana wspólnie, co znacznie obniża ich koszty, a jednocześnie zapewnia wystarczający popyt, uzasadniający ekonomicznie i społecznie ich wdrażanie. W zakresie realizacji innych potrzeb możliwe jest stworzenie wspólnego lobby u władz powiatowych. **Ze względu na prezentowany potencjał społeczno-gospodarczy i podobne uwarunkowania i problemy rozwoju, do grupy gmin, stanowiących potencjalne grono partnerów dla realizacji inwestycji, zaliczają się przede wszystkim sąsiednie gminy powiatu, a zwłaszcza: Lniano, Bukowiec, Świekatowo,** (w których szereg problemów rozwoju jest zbliżony do notowanych w gminie Drzycim, istnieje więc wspólnota interesów w zakresie ich rozwiązywania), a w zakresie niektórych zagadnień także Jeżewo i Osie. Jak się wydaje idealną formą realizacji tego typu zadań, jest powoływanie związków międzygminnych, przy współpracy (udziale) Starostwa Powiatowego.

WIZJA ROZWOJU GMINY

Aspiracją samorządu, mieszkańców oraz podmiotów i instytucji działających w gminie Drzycim jest osiągnięcie takiego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, by zapewnić dobrą jakość życia i satysfakcjonujące warunki bytowe i materialne ludności oraz korzystne warunki dla podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczych, zachowując jednocześnie dobry stan środowiska przyrodniczego.

Strategia rozwoju gminy określa horyzont czasowy, w którym powinny zostać wykonane zadania i zrealizowane cele, na rok 2015, jednak zakłada się że rozwój będzie postępował sukcesywnie i już w okresie kilku lat osiągnięte zostaną pozytywne rezultaty wdrażanej Strategii.

Zamierzeniem lokalnego samorządu oraz mieszkańców jest doprowadzenie gminy do takiego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz warunków życia mieszkańców, które lokowałyby gminę:

- w zakresie stanu rozwoju infrastruktury technicznej – na poziomie lepszym, niż przeciętnie obszary wiejskie województwa,
- w zakresie efektywności rolnictwa i przygotowania rolników do funkcjonowania w ramach wspólnej polityki rolnej UE – na poziomie lepszym, a co najmniej równym przeciętnemu dla województwa,
- w zakresie stanu przedsiębiorczości i poziomu bezrobocia – zakłada się podejmowanie wszelkich działań na rzecz poprawy sytuacji w tym zakresie, należy się jednak spodziewać że negatywne

uwarunkowania będą występować także w kolejnych latach, stąd trudne będzie osiągnięcie poziomu średniego dla obszarów wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego,

- w zakresie ogólnego poziomu życia mieszkańców mierzonego dostępem do usług i poziomem dochodów – na poziomie co najmniej równym przeciętnemu dla obszarów wiejskich województwa,
- w zakresie działalności turystycznych – zakłada się wprowadzenie funkcji turystycznej oraz wypromowanie gminy, tak by była postrzegana jako znany obszar atrakcyjny turystycznie.

Zakłada się więc, że w wyniku realizacji ustaleń Strategii, gmina Drzycim na tle innych obszarów wiejskich będzie zaliczana do kategorii tzw. „mocnych średniaków”, posiadając walory i atuty czyniące z niej obszar znany, pozytywnie postrzegany i atrakcyjny. W zakresie niektórych zagadnień gmina będzie się wyróżniać na tle powiatu i województwa i będzie jednoznacznie pozytywnie identyfikowana.

Ustalenia strategii służą podnoszeniu szeroko rozumianego poziomu rozwoju gminy. Realizacja tych ustaleń, przy założeniu, iż nie wystąpią wyjątkowo niekorzystne uwarunkowania zewnętrzne, umożliwia osiągnięcie przedstawionej poniżej wizji rozwoju, czyli zakładanego stanu rozwoju gminy w roku 2015.

Gmina Drzycim w roku 2010, będzie to:

gmina o dobrych warunkach życia mieszkańców

W kolejnych latach poprawiać się będzie jakość życia mieszkańców gminy. Będzie to spowodowane:

- rozwojem infrastruktury technicznej, zwłaszcza rozbudową sieci kanalizacyjnej, modernizacją sieci wodociągowej, a w dłuższej perspektywie także rozwojem gazu przewodowego
- sukcesywną poprawą stanu dróg gminnych
- poprawą jakości funkcjonowania instytucji obsługi mieszkańców, zwłaszcza podjęte zostaną starania na rzecz rozwoju usług kulturalnych, wspierane przez lokalne władze będą także wszelkie formy aktywności kulturalnej i społecznej, podjęte zostaną działania na rzecz rozbudowy bazy sportowej i rekreacyjnej
- tworzeniem warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, a więc tworzenia nowych miejsc pracy
- poprawą bezpieczeństwa publicznego
- poprawą sytuacji materialnej ludności rolniczej po akcesji do Unii Europejskiej
- poprawą dostępności Świecia w komunikacji PKS

Władze gminy będą wspierać wszelkie działania zmierzające do poprawy potencjału Świecia jako siedziby powiatu i głównego ośrodka obsługi mieszkańców gminy w zakresie usług.

Miernikiem właściwej realizacji ustaleń strategii w zakresie tak niemierzalnego zagadnienia jak poprawa jakości życia mieszkańców, może być lokata gminy w rankingach gmin według jakości życia mieszkańców, a zwłaszcza pozycja gminy na tle innych gmin powiatu oraz zmiany lokaty gminy w rankingu.

gmina atrakcyjna dla inwestorów

Gmina Drzycim będzie atrakcyjna dla potencjalnych inwestorów. Zamiarem samorządu jest, by była bardziej atrakcyjna, czyli bardziej konkurencyjna, niż gminy sąsiednie. Aby ten cel osiągnąć:

- prowadzona będzie gospodarka przestrzenna ukierunkowana na poprawę warunków inwestycyjnych, między innymi poprzez przygotowywanie odpowiednich ustaleń w dokumentach określających zasady polityki przestrzennej (studium uwarunkowań, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego)
- wyznaczone zostaną tereny inwestycyjne, wyposażone, lub z możliwością wyposażenia w infrastrukturę techniczną; prowadzony będzie rejestr (bank danych) terenów inwestycyjnych, a informacje o nich będą zamieszczane na gminnej stronie internetowej

- gmina (jej walory inwestycyjne, w tym np. możliwości rozwoju turystyki) będzie właściwie promowana
- mieszkańcy, dzięki organizowanym kursom umożliwiającym zmianę kwalifikacji zawodowych, będą w stanie sprostać wymaganiom stawianym przez potencjalnych pracodawców
- władze gminy podejmą współpracę z sąsiednimi gminami powiatu na rzecz powołania inkubatora przedsiębiorczości dla obsługi początkujących przedsiębiorców
- władze gminy podejmą współpracę z sąsiednimi gminami powiatu oraz powiatowym urzędem pracy, na rzecz organizacji szkoleń i kursów mających na celu poprawę kwalifikacji zawodowych
- władze gminy wspierać będą wszelkie starania władz powiatowych dla wzmocnienia potencjału gospodarczego Świecia jako siedziby powiatu i głównego ośrodka obsługi ludności;
- produkcja rolnicza może stanowić bazę dla rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego.

Ze względu na małą powierzchnię i małą liczbę mieszkańców (i wynikające z tych cech ogólnie małe znaczenie w funkcjonowaniu powiatu), podstawowym instrumentem budowania atrakcyjności gminy jest stosowanie zasady „nie ilość, ale jakość”, czyli takie sterowanie rozwojem, by gmina, jej mieszkańcy, skupione tu działalności i generowane zjawiska społeczno-gospodarcze cechowały się bardzo wysoką jakością, przewyższającą sąsiednie obszary. Czynnikiem przewagi konkurencyjnej w stosunku do większych sąsiadów, powinna więc być przede wszystkim wysoka jakość.

Wyznacznikami właściwej realizacji założeń strategii w zakresie podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej gminy w kolejnych latach będą: nowe podmioty gospodarcze, nowe miejsca pracy, nowe tereny przeznaczone na inwestycje różnego rodzaju i o różnym charakterze, zmiany wskaźników gospodarczych gminy na tle powiatu i gmin sąsiednich oraz poprawiająca się pozycja gminy w rankingach atrakcyjności inwestycyjnej (bezwzględnie oraz na tle gmin sąsiednich) oraz jej zmiany w okresie wieloletnim.

gmina o rozwijającej się przedsiębiorczości

Liczba działających w gminie firm oraz liczba miejsc pracy na terenie gminy będą się zwiększać. Samorząd gminny ma w tym zakresie niewielkie kompetencje, jednak oprócz działań na rzecz przyciągnięcia nowych inwestorów, zwłaszcza spoza terenu gminy, podejmowane będą także działania na rzecz firm już działających i potencjalnych nowych firm tworzonych przez mieszkańców gminy. Dotyczyć one będą głównie:

- promocji gminy
- zachęt i wsparcia dla inwestorów, zwłaszcza w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego i działalności turystycznych
- współpracy z sąsiednimi gminami powiatu w sprawie wsparcia dla początkujących przedsiębiorców przez inkubator przedsiębiorczości

Wskaźnik bezrobocia będzie się wprawdzie utrzymywał na wysokim poziomie, co jest nieuniknione w związku ze znacznym wzrostem liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym, ale poprzez podejmowanie działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, władze lokalne aktywnie będą przeciwdziałać bezrobociu i hamować wzrost wskaźników bezrobocia.

gmina o nowoczesnym i efektywnym rolnictwie

W najbliższych latach rolnictwo w gminie będzie funkcjonować w zupełnie innych uwarunkowaniach związanych z akcesją Polski do Unii Europejskiej i przyjęciem obowiązujących kraje członkowskie zasad polityki rolnej. Powszechnie oczekuje się poprawy dochodowości rolnictwa, czego konsekwencją będzie poprawa sytuacji materialnej rolników oraz inwestycje związane z poprawą wyposażenia gospodarstw. Liczba osób utrzymujących się z rolnictwa będzie się w gminie w kolejnych latach sukcesywnie, chociaż nieznacznie, zmniejszać. Rolnicy będą świadomymi gospodarzami, znającymi wymogi stawiane nowoczesnym producentom żywności sprzedającym swe produkty na rynkach Unii Europejskiej. Sprzyjać temu będzie prowadzone w tym zakresie doradztwo. Podstawowym wyznacznikiem na ile rolnicy z terenu gminy wdrożyli nowe zasady gospodarowania

będzie przede wszystkim wielkość uzyskiwanych dochodów z działalności rolniczych oraz wielkość różnego rodzaju dofinansowania tej produkcji. Pośrednimi miernikami właściwej realizacji założeń strategii w zakresie poprawy efektywności rolnictwa, będą: liczba szkoleń przeprowadzanych dla rolników z terenu gminy, liczba i udział rolników uczestniczących w szkoleniach, zmiany liczby osób utrzymujących się z rolnictwa, liczba gospodarstw, w których rozwijane są działalności pozarolnicze lub niekonwencjonalne formy gospodarki rolnej (oraz agroturystyka), zmiany poziomu wyposażenia gospodarstw w sprzęt i infrastrukturę, zmiany sytuacji materialnej rolników, zmiany wielkości produkcji rolnej na tle innych gmin.

gmina o dobrym stanie rozwoju infrastruktury technicznej

W kolejnych latach poprawi się stan rozwoju i jakość funkcjonowania infrastruktury technicznej w gminie. Wpłynie na to przede wszystkim:

- dalszy rozwój sieci kanalizacyjnej oraz modernizacja systemu oczyszczania ścieków
- modernizacja systemu wodociągowego
- sukcesywna poprawa stanu dróg gminnych; samorząd gminny będzie także zabiegał u władz powiatowych i wojewódzkich o utrzymywanie w odpowiednim stanie dróg leżących w ich kompetencjach
- rozwój sieci gazowej
- utrzymywanie obecnych wysokich standardów funkcjonowania lokalnej sieci energetycznej oraz dokonanie niezbędnych napraw i modernizacji
- władze gminy będą też zabiegać o zapewnienie właściwej jakości połączeń telefonicznych umożliwiających korzystanie z internetu i usług związanych z internetem na terenie całej gminy
- wspieranie rozwoju ekologicznych systemów grzewczych

Podkreślić należy, że stan rozwoju infrastruktury technicznej wpływa na 3 aspekty funkcjonowania gminy: Oddziałuje na jakość życia i warunki zamieszkania ludności, oddziałuje na stan środowiska przyrodniczego (zwłaszcza infrastruktura kanalizacyjna), poprawia warunki inwestowania (często jest niezbędnym warunkiem dla podjęcia inwestycji).

Tym samym nawet pojedyncze inwestycje w zakresie infrastruktury często przyczyniają się do znaczącej poprawy ogólnej sytuacji gminy.

Miernikami właściwej realizacji strategii w tym zakresie będą: długość zrealizowanych (zmodernizowanych) sieci, liczba podłączonych (obsługiwanych) odbiorców (w odniesieniu do miejscowości i mieszkańców), liczba dokonanych inwestycji i modernizacji, pozycja gminy na tle innych obszarów w zakresie stanu infrastruktury.

gmina o wykształconym społeczeństwie, przygotowanym do wyzwań cywilizacji informatycznej i globalizacji gospodarki

Władze gminy podejmować będą starania na rzecz jak najlepszego wykształcenia jej mieszkańców. Dobry poziom wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców będzie postrzegany jako ważny atut gminy w rywalizacji i konkutowaniu z innymi obszarami. Procesy edukacyjne mają jednak charakter wieloletni, więc efekty pewnych działań będą obserwowane dopiero w perspektywie kilku lat. Zakłada się zrealizowanie następujących działań:

- podjęta zostanie decyzja co do przyszłości szkoły w Sierosławiu
- szkoły podstawowe (w Drzycimiu i ew. Sierosławiu) zostaną wyposażone w normatywne pracownie komputerowe
- w szkołach na terenie gminy ustanowione zostaną stałe łącza internetowe udostępniane po godzinach pracy szkół mieszkańcom
- przeprowadzone będą modernizacje i remonty budynków szkół i zaplecza sportowego
- samorząd podejmie współpracę z sąsiednimi gminami na rzecz utworzenia na terenach wiejskich powiatu szkoły średniej dla młodzieży (w celu obniżenia kosztów i uciążliwości dojazdów do

Świecia) – ze względu na prognozowane znaczne zmniejszenie liczby uczniów w gminie w najbliższych latach, będą istniały potencjalne możliwości lokalowe dla utworzenia takiej placówki na terenie gminy (co być może pozwoliłoby także na utrzymanie szkoły w Sierosławiu), co znacznie poprawiłoby dostęp młodzieży do tego typu szkoły, a ponadto wzmocniłoby pozycję gminy na tle innych gmin powiatu i województwa

- samorząd gminny będzie wspierał wszelkie działania na rzecz poprawy możliwości kształcenia i poprawy kwalifikacji zawodowych dorosłych, zarówno w zakresie szkolnictwa, jak też organizacji kursów, szkoleń, itp.
- samorząd gminny będzie wspierał wszelkie działania na rzecz wzmocnienia potencjału szkół ponadgimnazjalnych w Świeciu
- samorząd gminny będzie wspierał wszelkie działania na rzecz utworzenia w Świeciu placówki kształcenia na poziomie wyższym lub licencjackim.

Mieszkańcy gminy będą dobrze przygotowani do wdrażania nowych rozwiązań technologicznych. Służyć temu ma między innymi upowszechnienie nauki informatyki oraz języków zachodnich. Internet i usługi z nim związane są już obecnie powszechne, a w kolejnych latach należy oczekiwać dalszego wzrostu ich znaczenia. Kwalifikacje w tym zakresie mogą więc być niezbędne dla uzyskania zatrudnienia, ale ważne jest także przeciwdziałanie „wykluczeniom społecznym”, czyli sytuacji gdy mieszkańcy będą upośledzeni w korzystaniu z pewnych dóbr i usług, bo barierą będzie brak tych właśnie umiejętności. Miernikami właściwej realizacji założeń strategii w tym zakresie będą: udział uczniów objętych nauką informatyki (zakłada się osiągnięcie wskaźnika 100%); udział mieszkań posiadających linię telefoniczną; liczba kursów z zakresu informatyki dla dorosłych oraz liczba osób uczestniczących w kursach, liczba firm wykorzystujących technologie internetowe w swojej działalności.

gmina o dobrym stanie środowiska

Rozwój infrastruktury technicznej skutkować będzie minimalizacją oddziaływania na środowisko przyrodnicze. Dobry stan środowiska pośrednio podniesie atrakcyjność gminy, zarówno dla turystyki jak też atrakcyjność miejsca zamieszkania i rozwoju przedsiębiorczości. Miernikami właściwej realizacji założeń strategii w zakresie utrzymania stanu środowiska, są: wskaźnik skanalizowanych mieszkań, sprawność (jakość oraz wydajność w stosunku do potrzeb) oczyszczalni ścieków, sprawność (jakość oraz wydajność w stosunku do potrzeb) składowisk odpadów oraz realizacja programu segregacji odpadów, liczba mieszkań, w których wprowadzono ekologiczne systemy grzewcze, wskaźniki stanu zanieczyszczeń wód na terenie gminy.

CELE I KIERUNKI ROZWOJU GMINY

Założenia metodologiczne wyznaczenia celów i kierunków rozwoju gminy

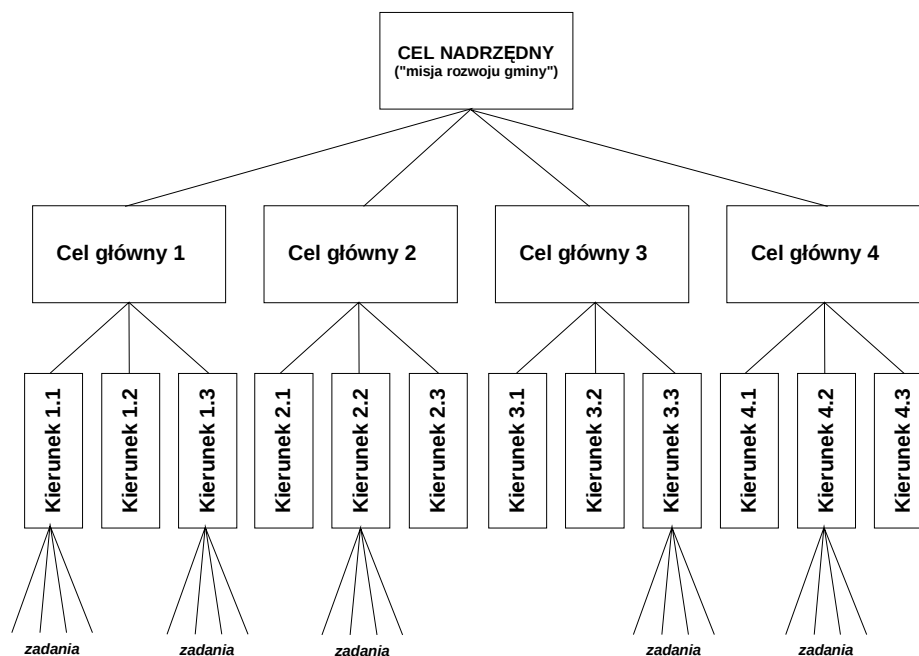
Osiągnięcie stanu przedstawionego w wizji rozwoju wymaga sprecyzowania obszarów działań, w ramach których realizowane będą poszczególne zamierzenia. Usystematyzowaniem sposobu realizacji wizji rozwoju jest określenie celów i kierunków rozwoju gminy.

Cele i kierunki rozwoju gminy formułuje się w taki sposób, by uwzględniając aspiracje mieszkańców i władz samorządowych, opierały się na realnych uwarunkowaniach, a zwłaszcza, by dążyły do eliminacji barier (zagrożeń rozwoju) i maksymalnego wykorzystania szans (czyli uwarunkowań sprzyjających).

Przy konstrukcji celów przyszłego rozwoju należy także uwzględnić hierarchię zapisów: najpierw wyznacza się cel nadrzędny, następnie cele główne służące realizacji celu nadrzędnego, następnie kierunki, których realizacja służy osiągnięciu celów głównych. W ramach części kierunków, w

zależności od ich specyfiki wyznacza się także zadania, które należy zrealizować (dla części kierunków, pomimo iż uznawane są już obecnie za pożądane dla rozwoju gminy, nie jest obecnie możliwe określenie bardziej szczegółowych zadań, które należy podjąć).

Każdy kolejny „szczebel” w tym hierarchicznym zapisie zawiera bardziej konkretne (szczegółowe) ustalenia.

Cel nadrzędny, zwany także „misją rozwoju” to bardzo ogólny zapis woli dalszego rozwoju. Ma charakter deklaracji wizji stanu gminy w końcu dekady i sposobów osiągnięcia tej wizji („do czego zmierzamy i jak chcemy to osiągnąć?”).

Cele główne obejmują konkretne sfery, w których należy podejmować działania. Jeżeli cel nadrzędny można określić jako deklarację stanu przyszłego rozwoju, to cele główne mają odniesienie do konkretnych grup działań, które należy realizować dla realizacji zamierzeń i osiągnięcia konkretnych efektów.

Kierunki działań stanowią uszczegółowienie poszczególnych celów głównych i są dalszym usystematyzowaniem działań składających się na realizację wizji rozwoju.

Wyjaśnienia wymaga również sposób uwzględniania w strategii rozwoju gminy kompetencji różnych podmiotów oraz szczegółowość zapisów celów i kierunków. Na etapie określania wizji rozwoju gminy, czyli stanu rozwoju jaki zamierza się osiągnąć poprzez realizację strategii oraz rozpisywania wizji na cele i kierunki służące jej realizacji, nie uwzględnia się różnic kompetencji poszczególnych podmiotów w sferze podejmowania działań. Zakłada się, że wizja zostaje osiągnięta poprzez współdziałanie wszystkich zainteresowanych podmiotów. Podmiotami tymi są:

- samorząd gminny - jako gospodarz terenu i podmiot najbardziej zainteresowany rozwojem gminy,
- samorząd powiatowy - w zakresie zadań powiatowych,
- samorząd wojewódzki - w zakresie realizacji zadań wojewódzkich lokalizowanych na terenie gminy i powiatu, lub dotyczących mieszkańców gminy i powiatu,
- administracja państwowa, w tym także poprzez działalność różnych podległych agend i urzędów,
- podmioty gospodarcze, z których część ma szczególnie duży wpływ na rozwój niektórych funkcji (np. podmioty prowadzące działalności turystyczne), a nawet na kondycję gospodarczą gminy (np. podmioty zatrudniające dużą liczbę pracowników).

Dla prawidłowego rozwoju gminy szczególnie ważna jest współpraca samorządów gminnego i powiatowego, ponieważ posiadają one odmienne i wzajemnie uzupełniające się zadania własne obejmujące większość zagadnień związanych z kształtowaniem jakości życia mieszkańców i codzienną obsługą ludności.

W szczególnie dużym stopniu za rozwój gminy odpowiada samorząd gminny (jako gospodarz terenu), nawet jeżeli część celów i kierunków działań wykracza poza jego bezpośrednie kompetencje. Wówczas rolą samorządu jest organizacja lobbingu w podmiotach kompetentnych do realizacji poszczególnych działań, a także wszelkie możliwe wspieranie ich realizacji.

Strategia rozwoju gminy w części dotyczącej celów i kierunków działań musi cechować się pewnym stopniem ogólności, co jest niezbędnym warunkiem elastyczności przy podejmowaniu przyszłych decyzji w zmieniających się uwarunkowaniach rozwoju, tym bardziej, iż strategia opracowywana jest na okres ponad 10 lat, w których należy się spodziewać szybkich zmian w sferze społeczno-gospodarczej, a zwłaszcza infrastrukturalnej. Ogólność tych zapisów polega na dosyć szczegółowym rozpisaniu kierunków działań, które muszą być podjęte, przy jednoczesnym nieprecyzowaniu zadań i lokalizacji poszczególnych inwestycji. Poziom szczegółowości powinien być tym mniejszy, im bardziej odległe w czasie jest zadanie i im mniej realna jest obecnie jego realizacja. Taki poziom ogólności zapisów ułatwia formułowanie programów rozwoju, w sytuacji, gdy zachodzi konkretna potrzeba i możliwość realizacji któregoś z zadań.

Cele i kierunki rozwoju gminy

Nadrzędnym celem rozwoju gminy Drzycim jest:

Zapewnienie mieszkańcom wysokiej jakości życia poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, poprawę efektywności rolnictwa oraz właściwą realizację zadań własnych gminy, przy wykorzystaniu i ochronie walorów przyrodniczych.

Cel nadrzędny powinien być osiągnięty poprzez realizację następujących **celów głównych**, równorzędnych z punktu widzenia realizacji interesów gminy i zapewnienia właściwego poziomu jej rozwoju:

1. **Aktywizacja gospodarcza poprzez rozwój przedsiębiorczości i turystyki**
2. **Poprawa sytuacji ekonomicznej ludności rolniczej oraz dostosowanie rolnictwa do potrzeb integracji ze strukturami Unii Europejskiej**
3. **Poprawa funkcjonowania infrastruktury obsługi mieszkańców**
4. **Rozwój infrastruktury technicznej i komunikacji**

Realizacji poszczególnych celów służą następujące, bardziej szczegółowe **kierunki działań**:

1. Aktywizacja gospodarcza poprzez rozwój przedsiębiorczości i turystyki

- 1.1. Wyznaczenie, przygotowanie i promocja terenów inwestycyjnych
- 1.2. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, w tym zwłaszcza rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego
- 1.3. Rozwój doradztwa dla przedsiębiorców (w tym poprzez inkubator przedsiębiorczości)
- 1.4. Wspieranie wszelkich inicjatyw i działalności służących rozwojowi bazy i działalności turystycznych, w tym między innymi:
 - 1.4.1. Aktywne uczestnictwo w rozwoju ogólnodostępnego zagospodarowania turystycznego
 - 1.4.2. Podjęcie współpracy z Wdeckim Parkiem Krajobrazowym oraz z gminami Osie i Świecie w celu stworzenia i promocji produktu turystycznego na bazie walorów przyrodniczych Borów Tucholskich i Doliny Wdy
 - 1.4.3. Wykreowanie oferty turystycznej o charakterze krajoznawczym oraz oferty rekreacji i pobytów sobotnio-niedzielnym, zwłaszcza dla mieszkańców Świecia, Bydgoszczy i Grudziądza.

- 1.4.4. Wykorzystanie legendy „Diabelskiego Głazu” do organizacji tradycyjnych imprez plenerowych o masowym charakterze kierowanych do turystów zewnętrznych.
- 1.4.5. Wsparcie dla podmiotów gospodarczych prowadzących działalność z zakresu turystyki.
- 1.4.6. Zagospodarowanie dla celów rekreacji Wdy i zalewu na Wdzie
- 1.5. Kompleksowa promocja gminy i tworzenie jej pozytywnego wizerunku oraz wykreowanie logo (herbu) gminy
- 1.6. Wsparcie działań na rzecz wzmocnienia sektora otoczenia biznesu oraz obsługi rolnictwa w Świeciu
- 1.7. Wsparcie rozwoju gospodarki leśnej i przetwórstwa drewna

2. Poprawa sytuacji ekonomicznej ludności rolniczej oraz dostosowanie rolnictwa do potrzeb integracji ze strukturami Unii Europejskiej

- 2.1. Rozwój doradztwa rolniczego (na bazie obecnie realizowanego doradztwa i przy udziale ODR), zajmującego się zarówno tradycyjnym doradztwem, jak też wdrażaniem rozwiązań dostosowanych do potrzeb integracji z UE oraz obsługującego rolników w zakresie pozyskiwania środków finansowych.
- 2.2. Poprawa warunków prowadzenia gospodarki rolnej - rozwój infrastruktury dla rolnictwa, poprawa wyposażenia gospodarstw, rozwój infrastruktury technicznej dla potrzeb rolnictwa
- 2.3. Wsparcie rozwoju niekonwencjonalnych (nie-tradycyjnych) kierunków rolnictwa (np. rolnictwo ekologiczne, produkcja i przetwórstwo wybranych produktów na rynki dużych miast oraz na eksport)
- 2.4. Wsparcie gospodarstw agroturystycznych
- 2.5. Wsparcie dla grup producenckich
- 2.6. Ochrona dziedzictwa kulturowego na wsi
- 2.7. Ochrona i poprawa stanu środowiska przyrodniczego

3. Poprawa funkcjonowania infrastruktury obsługi mieszkańców

- 3.1. Rozwój instytucji kulturalnych
- 3.2. Wsparcie dla wszelkich organizacji i stowarzyszeń mających na celu integrację gminnej społeczności i rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz zajmujących się krzewieniem aktywności gospodarczej, społecznej i kulturalnej.
- 3.3. Wyposażenie szkół w gminie w pracownie komputerowe oraz upowszechnienie nauki informatyki
- 3.4. Wprowadzenie do programu nauczania gimnazjum przedmiotu przygotowującego młodzież do funkcjonowania w społeczeństwie obywatelskim i w gospodarce wolnorynkowej (przedmiot łączący zagadnienia ekonomii, podstaw funkcjonowania firm, ekologii, wiedzy o własnej gminie i powiecie, itp.)
- 3.5. Modernizacja i rozbudowa bazy lokalowej szkół na terenie gminy.
- 3.6. Inicjowanie działań i wspieranie podejmowanych na terenie powiatu inicjatyw na rzecz poprawy dostępu młodzieży do szkolnictwa średniego, w tym zwłaszcza na rzecz utworzenia na terenie gminy szkoły średniej (ponadgimnazjalnej)
- 3.7. Inicjowanie działań i wspieranie wszelkich inicjatyw zmierzających do powstania na terenie powiatu placówki kształcenia młodzieży na poziomie wyższym lub licencyjnym
- 3.8. Inicjowanie działań i wspieranie podejmowanych na terenie powiatu inicjatyw zmierzających do poprawy dostępu dorosłych do szkolnictwa średniego
- 3.9. Inicjowanie działań i wspieranie podejmowanych na terenie powiatu inicjatyw zmierzających do rozwoju ośrodków kształcenia ustawicznego dla dorosłych (niezależnie od istniejących szkół dla dorosłych), służącego podnoszeniu kwalifikacji zawodowych

- 3.10. Rozwój bazy sportowej i rekreacyjnej (szkolnej i ogólnodostępnej), obejmujący budowę i modernizację infrastruktury sportu i rekreacji, w tym zwłaszcza boisk i sal sportowych oraz wsparcie dla rozwoju organizacji, stowarzyszeń i klubów sportowych
- 3.11. Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego
- 3.12. Wsparcie wszelkich działań zmierzających do poprawy stanu i funkcjonowania instytucji obsługi mieszkańców w Gródku
- 3.13. Zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu pomocy społecznej

4. Rozwój infrastruktury technicznej i komunikacji

- 4.1. Rozwój sieci kanalizacyjnej
- 4.2. Zapewnienie właściwych standardów zaopatrzenia w wodę pitną
- 4.3. Zapewnienie właściwego stanu technicznego sieci drogowej w gminie, zwłaszcza poprawa standardu dróg gminnych
- 4.4. Rozbudowa i poprawa stanu chodników
- 4.5. Rozwój sieci gazowej
- 4.6. Upowszechnianie ekologicznych systemów grzewczych
- 4.7. Zapewnienie właściwych standardów usług telekomunikacyjnych, w tym parametrów niezbędnych dla zapewnienia możliwości korzystania z internetu w całej gminie
- 4.8. Optymalizacja funkcjonowania komunikacji PKS w celu poprawy dostępności Świecia
- 4.9. Utworzenie bezpośrednich połączeń PKS z Bydgoszczą i Grudziądem
- 4.10. Wsparcie dla niezależnych firm prowadzących przewozy pasażerskie
- 4.11. Zapewnienie optymalnego funkcjonowania systemu zbierania, składowania i utylizacji odpadów.

Projekty i zadania

Dla części z wyznaczonych kierunków działań sprecyzowano dokładne zadania, które powinny być podjęte w najbliższym okresie i planowana jest ich realizacja w najbliższych 2-3 latach. Znajdują się one w fazie projektów, czyli przygotowania do wdrożenia. Przedstawiono je w tabeli.

Tab. Projekty (zadania) inwestycyjne na lata 2004 – 2006

Nazwa projektu / zadania:		Zakładany okres realizacji
Modernizacja ujęcia wodociągowego w Drzycimiu		2004 – 2005
Zgodność ze strategią (numer kierunku)	Oczekiwane rezultaty	Oddziaływanie projektu
4.2 , 2.7	Poprawa warunków zdrowotnych lokalnej społeczności dzięki docelowemu zabezpieczeniu dostaw lepszej jakości wody pitnej (po skutecznym procesie uzdatniania) dla 2500 osób (50% odbiorców wody w gminie)	Poprawa stanu zdrowia mieszkańców, zwiększenie atrakcyjności tych terenów dla rozwoju turystyki.

Nazwa projektu / zadania:		Zakładany okres realizacji
Modernizacja dróg osiedlowych w Drzycimiu		2004 – 2005
Zgodność ze strategią (numer kierunku)	Oczekiwane rezultaty	Oddziaływanie projektu
4.3	Uporządkowanie spływu wód roztopowych i opadowych, które ze względu na ukształtowanie terenu są przyczyną dużego zniszczenia nawierzchni, poprawa komunikacyjności wskazanego obszaru	Poprawa stanu infrastruktury technicznej Gminy, zwiększenie atrakcyjności mieszkalno-gospodarczej Gminy.

Nazwa projektu / zadania:		Zakładany okres realizacji
Budowa Gminnego Stadionu Sportowego w Drzycimiu		2004 - 2005
Zgodność ze strategią (numer kierunku)	Oczekiwane rezultaty	Oddziaływanie projektu
3.10	Tworzenie usług czasu wolnego, przeciwdziałanie patologiom społecznym poprzez zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży. Rozszerzenie oferty dla turystów. Zaspokojenie potrzeb rekreacyjnych mieszkańców gminy.	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej oraz mieszkaniowej tych terenów. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców poprzez propagowanie aktywnych form wypoczynku.

Nazwa projektu / zadania:		Zakładany okres realizacji
Rozbudowa sieci kanalizacji sanitarnej wraz z przyłączami do budynków przy ul. Podgórnej, Kościelnej i Szkolnej w Drzycimiu		2005
Zgodność ze strategią (numer kierunku)	Oczekiwane rezultaty	Oddziaływanie projektu
4.1 , 2.7	Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych, wód podziemnych i do gleb. Zasadne dociążenie oczyszczalni ścieków w miejscowości Drzycim o 24 m³/dobę, co będzie miało wpływ na uzyskanie lepszych parametrów redukcji zanieczyszczeń na tej oczyszczalni.	Poprawa stanu środowiska naturalnego, zwiększenie atrakcyjności tych terenów dla rozwoju turystyki.

Nazwa projektu / zadania:		Zakładany okres realizacji
Modernizacja ujęcia wody w Jastrzębiu		2005
Zgodność ze strategią (numer kierunku)	Oczekiwane rezultaty	Oddziaływanie projektu
4.2	Stworzenie rezerwy wód podziemnych, która umożliwi poprawne funkcjonowanie stacji uzdatniania wody w miejscowości Jastrzębie. Poprawa warunków zdrowotnych lokalnej społeczności dzięki docelowemu zabezpieczeniu dostaw lepszej jakości wody pitnej (po skutecznym procesie uzdatniania)	Poprawa stanu zdrowia mieszkańców zwiększenie atrakcyjności tych terenów dla rozwoju turystyki.

Nazwa projektu / zadania:		Zakładany okres realizacji
Budowa punktu zlewnego ścieków dowożonych do oczyszczalni ścieków w Drzycimiu		2005 – 2006
Zgodność ze strategią (numer kierunku)	Oczekiwane rezultaty	Oddziaływanie projektu
4.1 , 2.7	Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzonych do wód powierzchniowych, wód podziemnych i do gleb. Zasadne dociążenie oczyszczalni ścieków w Drzycimiu o 12 m ³ /dobę, co będzie miało wpływ na uzyskanie lepszych parametrów redukcji zanieczyszczeń na tej oczyszczalni. Zmniejszenie kosztów i oszczędność czasu dla mieszkańców dowożących ścieki do innych oczyszczalni poza terenem gminy.	Poprawa stanu środowiska naturalnego, zwiększenie, zwiększenie atrakcyjności tych terenów dla rozwoju turystyki.

Nazwa projektu / zadania:		Zakładany okres realizacji
Budowa kanalizacji sanitarnej Jastrzębie - Drzycim		2005 – 2006
Zgodność ze strategią (numer kierunku)	Oczekiwane rezultaty	Oddziaływanie projektu
4.1 , 2.7	Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych, wód podziemnych i do gleb. Zasadne dociążenie oczyszczalni ścieków w miejscowości Drzycim, co będzie miało wpływ na uzyskanie lepszych parametrów redukcji zanieczyszczeń na tej oczyszczalni.	Poprawa stanu środowiska naturalnego. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej, mieszkaniowej oraz dla rozwoju usług, handlu na tym terenie.

Nazwa projektu / zadania:		Zakładany okres realizacji
Zakup i montaż wagi oraz budowa budynku socjalno-technicznego na składowisku odpadów komunalnych w Sierosławku		2005 – 2006
Zgodność ze strategią (numer kierunku)	Oczekiwane rezultaty	Oddziaływanie projektu
4.11 , 2.7 , 2.2	Dokładna ewidencja odpadów pozwalająca efektywniej gospodarować powierzchnią wysypiska oraz środkami finansowymi	Poprawa stanu środowiska naturalnego między innymi poprzez możliwość dokładniejszego planowania rozwoju składowiska oraz gospodarki odpadami na terenie Gminy Drzycim.

Nazwa projektu / zadania:		Zakładany okres realizacji
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w obrębie zabudowy rozproszonej na terenie gminy Drzycim		2004 – 2006
Zgodność ze strategią (numer kierunku)	Oczekiwane rezultaty	Oddziaływanie projektu
4.1 , 2.7 , 2.2	Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzonych do wód powierzchniowych, wód podziemnych i do gleb.	Poprawa stanu środowiska naturalnego, zwiększenie atrakcyjności tych terenów dla rozwoju turystyki.

Nazwa projektu / zadania:		Zakładany okres realizacji
Modernizacja dróg gminnych w Gródku		2006
Zgodność ze strategią (numer kierunku)	Oczekiwane rezultaty	Oddziaływanie projektu
4.3	Zapobieganie degradacji nawierzchni oraz podłoża. Wykonanie zadania zapobiegnie zniszczeniu istniejącej infrastruktury komunikacyjnej i poprawi przejezdność w/w dróg dla mieszkańców, oraz działającym na tym terenie podmiotom gospodarczym.	Poprawa stanu infrastruktury technicznej Gminy, zwiększenie atrakcyjności mieszkalno-gospodarczej Gminy.

Źródło: Urząd Gminy w Drzycimiu

KOMENTARZ - ZAŁOŻENIA REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU GMINY

Priorytety realizacji kierunków działań

Wszystkie zapisane cele i kierunki rozwoju gminy są istotne dla jej rozwoju. Niemniej jednak wśród nich wyróżnić można te, których realizacja w większym stopniu załatwia obecne, pilne potrzeby, te które ze względu na małe koszty mogą być w miarę szybko zrealizowane i przynosić pozytywne efekty, jak też np. te, na których realizację samorząd gminny ma bardzo mały wpływ, lub które generując duże koszty realizacji nie przynoszą szybkich efektów społecznych lub gospodarczych. Stąd też dla poszczególnych kierunków zakłada się następujące priorytety realizacji:

- a) **priorytet bardzo wysoki** – zadania, które są bardzo ważne dla funkcjonowania gminy, leżą w kompetencjach samorządu, możliwa jest szybka ich realizacja lub nie wymagają dużych nakładów, a przynoszą wymierne korzyści społeczne i ekonomiczne
- 1.1. Wyznaczenie, przygotowanie i promocja terenów inwestycyjnych
 - 1.2. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości, w tym zwłaszcza rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego
 - 1.3. Rozwój doradztwa dla przedsiębiorców (w tym poprzez inkubator przedsiębiorczości)
 - 1.4. **(częściowo)** Wspieranie wszelkich inicjatyw i działalności służących rozwojowi bazy i działalności turystycznych – *do tego priorytetu zaliczono zagadnienia związane z zagospodarowaniem ogólnodostępnym, rekreacyjnym urządzeniem zalewu na Wdzie, wykorzystaniem „Diabelskiego Głazu” do organizacji imprez, wsparcie dla podmiotów gospodarczych prowadzących działalność z zakresu turystyki.*
 - 1.5. Kompleksowa promocja gminy i tworzenie jej pozytywnego wizerunku oraz wykreowanie logo (herbu) gminy
 - 2.2. Poprawa warunków prowadzenia gospodarki rolnej - rozwój infrastruktury dla rolnictwa, poprawa wyposażenia gospodarstw, rozwój infrastruktury technicznej dla potrzeb rolnictwa
 - 3.1. Rozwój instytucji kulturalnych
 - 3.2. Wsparcie dla wszelkich organizacji i stowarzyszeń mających na celu integrację gminnej społeczności i rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz zajmujących się krzewieniem aktywności gospodarczej, społecznej i kulturalnej.
 - 3.3. Wyposażenie szkół w gminie w pracownie komputerowe oraz upowszechnienie nauki informatyki
 - 3.4. Wprowadzenie do programu nauczania gimnazjum przedmiotu przygotowującego młodzież do funkcjonowania w społeczeństwie obywatelskim i w gospodarce wolnorynkowej (przedmiot łączący zagadnienia ekonomii, podstaw funkcjonowania firm, ekologii, wiedzy o własnej gminie i powiecie, itp.)

- 3.6. **(częściowo)** Inicjowanie działań i wspieranie podejmowanych na terenie powiatu inicjatyw na rzecz poprawy dostępu młodzieży do szkolnictwa średniego, w tym zwłaszcza na rzecz utworzenia na terenie gminy szkoły średniej (ponadgimnazjalnej) – *do priorytetu bardzo wysokiego należą starania na rzecz powołania szkoły średniej na terenie gminy*
 - 3.12. Wsparcie wszelkich działań zmierzających do poprawy stanu i funkcjonowania instytucji obsługi mieszkańców w Gródku
 - 4.3. **(częściowo)** Zapewnienie właściwego stanu technicznego sieci drogowej w gminie, zwłaszcza poprawa standardu dróg gminnych – *do priorytetu bardzo wysokiego należy stan dróg gminnych jako zadanie własne samorządu*
- b) **priorytet wysoki** – zadania, które są bardzo ważne dla funkcjonowania gminy, jednak nie leżą w kompetencjach samorządu lub też nie jest możliwa ich szybka realizacja (np. znaczne ograniczenia finansowe)
- 1.3. Rozwój doradztwa dla przedsiębiorców (w tym poprzez inkubator przedsiębiorczości)
 - 1.4. **(częściowo)** Wspieranie wszelkich inicjatyw i działalności służących rozwojowi bazy i działalności turystycznych - *należą tu działania nie zaliczone do priorytetu bardzo wysokiego*
 - 2.1. Rozwój doradztwa rolniczego (na bazie obecnie realizowanego doradztwa i przy udziale ODR), zajmującego się zarówno tradycyjnym doradztwem, jak też wdrażaniem rozwiązań dostosowanych do potrzeb integracji z UE oraz obsługującego rolników w zakresie pozyskiwania środków finansowych.
 - 3.10. Rozwój bazy sportowej i rekreacyjnej (szkolnej i ogólnodostępnej), obejmujący budowę i modernizację infrastruktury sportu i rekreacji, w tym zwłaszcza boisk i sal sportowych oraz wsparcie dla rozwoju organizacji, stowarzyszeń i klubów sportowych
 - 4.1. Rozwój sieci kanalizacyjnej
 - 4.2. Zapewnienie właściwych standardów zaopatrzenia w wodę pitną
 - 4.3. **(częściowo)** Zapewnienie właściwego stanu technicznego sieci drogowej w gminie - *do priorytetu wysokiego zaliczono stan dróg powiatowych i wojewódzkiej*
 - 4.9. Utworzenie bezpośrednich połączeń PKS z Bydgoszczą i Grudziądem
 - 4.10. Wsparcie dla niezależnych firm prowadzących przewozy pasażerskie
- c) **priorytet średni** – zadania ważne, jednak nie wymagające natychmiastowej realizacji ze względu na stosunkowo dobry obecny ich stan lub też nie przynoszące szybkich efektów społecznych i gospodarczych; ewentualnie zadania leżące poza kompetencjami samorządu gminnego
- 1.7. Wspieranie rozwoju gospodarki leśnej i przetwórstwa drewna
 - 2.3. Wspieranie rozwoju niekonwencjonalnych (nie-tradycyjnych) kierunków rolnictwa (np. rolnictwo ekologiczne, produkcja i przetwórstwo wybranych produktów na rynki dużych miast oraz na eksport)
 - 2.4. Wsparcie gospodarstw agroturystycznych
 - 2.5. Wsparcie dla grup producenckich
 - 2.7. Ochrona i poprawa stanu środowiska przyrodniczego
 - 3.5. Modernizacja i rozbudowa bazy lokalowej szkół na terenie gminy.
 - 3.6. **(częściowo)** Inicjowanie działań i wspieranie podejmowanych na terenie powiatu inicjatyw na rzecz poprawy dostępu młodzieży do szkolnictwa średniego – *w tym priorytecie działania poza dążeniem do powołania szkoły średniej (ponadgimnazjalnej) na terenie gminy, umieszczonym w priorytecie bardzo wysokim*
 - 3.7. Inicjowanie działań i wspieranie wszelkich inicjatyw zmierzających do powstania na terenie powiatu placówki kształcenia młodzieży na poziomie wyższym lub licencyjnym
 - 3.8. Inicjowanie działań i wspieranie podejmowanych na terenie powiatu inicjatyw zmierzających do poprawy dostępu dorosłych do szkolnictwa średniego

- 3.9. Inicjowanie działań i wspieranie podejmowanych na terenie powiatu inicjatyw zmierzających do rozwoju ośrodków kształcenia ustawicznego dla dorosłych (niezależnie od istniejących szkół dla dorosłych), służącego podnoszeniu kwalifikacji zawodowych
 - 3.11. Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego
 - 3.13. Zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu pomocy społecznej
 - 4.7. Zapewnienie właściwych standardów usług telekomunikacyjnych, w tym parametrów niezbędnych dla zapewnienia możliwości korzystania z internetu w całej gminie
 - 4.8. Optymalizacja funkcjonowania komunikacji PKS w celu poprawy dostępności Świecia
 - 4.11. Zapewnienie optymalnego funkcjonowania systemu zbierania, składowania i utylizacji odpadów.
- d) **priorytet niski** – zadania istotne, jednak nie-niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania gminy lub też całkowicie niezależne od kompetencji władz gminnych
- 1.6. Wspieranie działań na rzecz wzmocnienia sektora otoczenia biznesu oraz obsługi rolnictwa w Świeciu
 - 2.6. Ochrona dziedzictwa kulturowego na wsi
 - 4.4. Rozbudowa i poprawa stanu chodników
 - 4.5. Rozwój sieci gazowej
 - 4.6. Upowszechnianie ekologicznych systemów grzewczych

Oczekiwane efekty realizacji celów i kierunków rozwoju gminy

Realizacja założeń strategii rozwoju gminy przyczyni się do ogólnej poprawy szeroko rozumianego poziomu jej rozwoju społeczno-gospodarczego. Większość zagadnień zawartych w celach i kierunkach rozwoju ma charakter złożony, oddziałujący na różne aspekty funkcjonowania systemów społeczno-gospodarczych, co oznacza, iż realizacja jednego z zadań oprócz osiągnięcia zasadniczego celu, wpłynie pozytywnie na poprawę sytuacji w kilku innych zagadnieniach. Klasycznym przykładem jest rozwój infrastruktury, który może być traktowany zarówno jako instrument poprawy warunków życia, jak również poprawy atrakcyjności inwestycyjnej, ale także poprawy stanu środowiska. Wiele zagadnień dotyczących kreowania rozwoju gminy ma charakter kompleksowy, tzn. dla osiągnięcia bardziej złożonych celów wymagana jest realizacja często kilku pozornie ze sobą nie związanych działań – np. mieszkańcy nadal nie będą zadowoleni z jakości życia, jeżeli po pokonaniu kilku istotnych problemów tę jakość ograniczających, nadal pozostaną jeden lub dwa problemy negatywnie wpływające na tę jakość.

Dla każdego z celów głównych rozwoju gminy zakłada się jednak osiągnięcie określonych efektów (korzyści) będących skutkiem ich realizacji (niezależnie od dodatkowego oddziaływania na inne zagadnienia).

W ramach poszczególnych celów zakładanymi efektami są:

1. Aktywizacja gospodarcza poprzez rozwój przedsiębiorczości i turystyki

- podstawową zakładaną korzyścią jest poprawa sytuacji materialnej ludności, głównie wskutek wzrostu liczby miejsc pracy i wielkości zatrudnienia
- nastąpi dywersyfikacja (zróżnicowanie) źródeł utrzymania ludności (wzrost zatrudnienia w usługach, turystyce, przetwórstwie, przy nieznacznym zmniejszeniu zatrudnienia w rolnictwie)
- gmina wyposażona będzie w tereny inwestycyjne - przygotowane pod względem prawnym, uzbrojone w infrastrukturę techniczną oraz promowane
- na terenie gminy pojawi się podaż oferty turystycznej, co z jednej strony stworzy nowe możliwości uzyskiwania dochodów, a jednocześnie pozwoli zaliczać gminę do obszarów turystycznych
- rozwój zagospodarowania dla turystyki i rekreacji wpłynie także na możliwości lepszego wypoczynku i organizacji wolnego czasu mieszkańców
- zakłada się, że na terenie gminy rozwinie się w szerszym zakresie gospodarka leśna, czyli pozyskiwania i przetwórstwo drewna

- wskutek prowadzonej promocji, gmina będzie znana i pozytywnie postrzegana jako atrakcyjny obszar dla zamieszkania, wypoczynku i inwestowania

2. Poprawa sytuacji ekonomicznej ludności rolniczej oraz dostosowanie rolnictwa do potrzeb integracji ze strukturami Unii Europejskiej

- podstawowym zakładanym efektem będzie wzrost dochodowości produkcji rolnej, który spowoduje poprawę jakości życia mieszkańców związanych z rolnictwem
- poprawi się struktura agrarna gospodarstw, gdyż poprawa efektywności rolnictwa skłoni rolników do powiększania gospodarstw
- dzięki systemowi doradztwa, rolnicy z terenu gminy będą lepiej od rolników z innych gmin przygotowani do funkcjonowania w ramach wspólnej polityki rolnej Wspólnoty Europejskiej, zarówno pod względem charakteru produkcji rolnej, jak również pod względem otoczki formalno-prawnej funkcjonowania rolnictwa (doradztwo w zakresie prawa, sprawozdawczości i rachunkowości)
- powstaną kolejne gospodarstwa agroturystyczne
- powstaną grupy producenckie

3. Poprawa funkcjonowania infrastruktury obsługi mieszkańców

- przede wszystkim poprawią się warunki życia mieszkańców i wzrośnie zadowolenie z zamieszkania w gminie, poprzez rozwinięcie słabo obecnych dotychczas działalności usługowych, zwłaszcza kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych, co pozwoli rozwijać dodatkowe zainteresowania, a jednocześnie zwiększy zainteresowanie sprawami gminy
- wszelkie działania związane z poprawą jakości kształcenia w gminie mają doprowadzić do stanu, gdy młodzież z gminy Drzycim kończąc naukę w gimnazjum będzie lepiej wykształcona od rówieśników z innych obszarów, co pozwoli jej na lepszą edukację w szkołach średnich
- wszelkie działania związane z poprawą jakości kształcenia w szkołach średnich w powiecie oraz związane z poprawą kształcenia i podnoszenia kwalifikacji ludności dorosłej, mają poprawiać pozycję mieszkańców gminy na rynku pracy (lepsze wykształcenie ma skutkować większymi szansami podjęcia pracy)
- wsparcie dla organizacji i stowarzyszeń społecznych wzmocni tożsamość kulturową regionu oraz przyczyni się do tworzenia (umacniania) gminnej (i powiatowej) społeczności obywatelskiej (mieszkańcy powinni być zjednoczeni wokół idei tożsamości i wspólnoty obszarów gminy i powiatu, wokół wspólnych problemów, przy realizacji interesów gminy i powiatu)

4. Rozwój infrastruktury technicznej i komunikacji

- nastąpi poprawa warunków zamieszkania
- nastąpi zwiększenie bezpieczeństwa na drogach poprzez poprawę ich stanu technicznego oraz realizację chodników
- nastąpi poprawa warunków inwestowania poprzez wyposażenie miejscowości w infrastrukturę techniczną
- nastąpi ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko, powodowanego przez osadnictwo, działalności gospodarcze oraz potencjalny ruch turystyczny
- nastąpi poprawa dostępności mieszkańców do Świecia oraz Bydgoszczy i Grudziądza, co wpłynie na możliwość podjęcia pracy, nauki, korzystania z usług

Strategia rozwoju a wybrane aspekty funkcjonowania gminy

Jakość życia mieszkańców

Głównym celem funkcjonowania gminy jest zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańców, odpowiadającej ich aspiracjom, ambicjom i oczekiwaniom. Wszystkie cele i kierunki zapisane w

Strategii rozwoju gminy oraz działania, które będą podejmowane dla ich realizacji, są instrumentami i środkami, które mają zapewnić ludności gminy wysoką jakość życia i satysfakcję z zamieszkiwania na terenie gminy.

Wysoką jakość życia mieszkańców zamierza się osiągnąć poprzez:

- wspieranie rynku pracy dla zwiększenia zatrudnienia i zwiększenia poziomu dochód mieszkańców
- właściwą realizacją zadań własnych gminy w zakresie obsługi instytucjonalnej mieszkańców (w tym dobrą jakość nauczania w szkołach podstawowych i gimnazjum, właściwe funkcjonowanie instytucji kulturalnych i opieki przedszkolnej)
- właściwą realizację zadań własnych w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej i utrzymania dróg
- wspieranie inicjatyw lokalnych oraz współpracę z organizacjami społecznymi w podejmowaniu ważnych decyzji dotyczących rozwoju gminy
- wspieranie gospodarstw rolnych dla poprawy ich efektywności i zwiększenia poziomu osiąganych dochodów
- zapewnienie opieki zdrowotnej
- zapewnienie bezpieczeństwa publicznego
- zapewnienie dobrej jakości środowiska przyrodniczego oraz ładu i porządku w zagospodarowaniu przestrzennym
- podejmowanie starań na rzecz właściwej realizacji zadań przez inne podmioty, które wpływają na kształtowanie jakości życia mieszkańców (zwłaszcza starostwo powiatowe)
- podejmowanie działań na rzecz łatwego dostępu komunikacyjnego do siedziby powiatu

Gospodarka i rynek pracy

Podstawowym uwarunkowaniem, które w najbliższych latach wyznaczać będzie możliwości rozwoju gminy, jest **realne niebezpieczeństwo znacznego zwiększenia liczby osób bez pracy** w przypadku niepodjęcia działań zmierzających do tworzenia nowych miejsc pracy. Istnieją co najmniej 2 przesłanki pozwalające uznać to uwarunkowanie rozwoju za najistotniejsze: wysoka obecnie liczba osób bez pracy oraz przewidywany znaczny wzrost liczby osób w wieku produkcyjnym (wejście wyżu demograficznego do grupy produkcyjnej).

Samorząd gminy ma stosunkowo małe kompetencje w zakresie stymulowania rozwoju gospodarczego gminy. Niemniej jednak, jest kilka grup działań, w których może aktywnie uczestniczyć, tworząc „**przyjazny klimat inwestycyjny**” i przyczyniając się do poprawy sytuacji na rynku pracy. Spośród zaproponowanych kierunków działań, najważniejsze zadania, które zgodnie z posiadanymi kompetencjami może realizować (lub bezpośrednio koordynować) samorząd gminy, to:

1. prowadzenie proinwestycyjnej polityki gruntami - wprowadzanie odpowiednich ustaleń do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (wyznaczanie terenów pod inwestycje pożądanego rodzaju), wyposażanie terenów inwestycyjnych w infrastrukturę techniczną, skupowanie (w zasób komunalny) terenów atrakcyjnych dla potencjalnych inwestorów;
2. prowadzenie szeroko rozumianej promocji gospodarczej;
3. podejmowanie wszelkich działań zmierzających do podnoszenia rangi gminy w powiecie świeckim;
4. zawiązywanie związków międzygminnych w celu realizacji zadań istotnych dla rozwoju gminy, a niemożliwych lub nieuzasadnionych do realizacji własnymi siłami;
5. stałe podnoszenie kwalifikacji pracowników Urzędu Gminy i służb podległych, w tym także w zakresie pozyskania i wdrażania środków pomocowych oraz doradztwa w tym zakresie,
6. inicjowanie i prowadzenie działań na rzecz obsługi przedsiębiorców przez inkubator przedsiębiorczości – istniejący w Świeciu obecnie lub nowy – powołany przez związek międzygminny.

Podstawowym instrumentem zmierzającym do poprawy sytuacji na rynku pracy na terenie gminy będzie stwarzanie korzystnego „klimatu inwestycyjnego”, czyli podejmowanie działań sprzyjających lokalizacji na terenie gminy nowych firm oraz stwarzanie korzystnych warunków dla rozwoju firm

istniejących. Czynnikiem poprawy atrakcyjności gminy dla lokowania i rozwoju działalności gospodarczych są: przygotowanie terenów pod inwestycje (w tym polityka gruntami), rozwój infrastruktury technicznej, poprawa poziomu wykształcenia i kwalifikacji zawodowych mieszkańców, działalność promocyjna oraz wsparcie ze strony wyspecjalizowanych instytucji rozwoju firm (inkubatora przedsiębiorczości).

Wyznaczenie, przygotowanie i promocja terenów inwestycyjnych jest elementem szerszych działań w ramach proinwestycyjnej polityki gruntami. Niezbędnym warunkiem pozyskania inwestorów jest oferta gruntów o określonej lokalizacji, powierzchni, przeznaczeniu inwestycyjnym (w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego), najlepiej będących własnością komunalną i uzbrojonych (lub mających taką możliwość) w urządzenia infrastruktury technicznej. Jak się wydaje podstawą jakichkolwiek działań w kierunku przyciągnięcia inwestycji, powinna być oferta terenu. Na terenie gminy wyznaczone zostaną tereny z przeznaczeniem do rozwoju różnego rodzaju działalności. Celowi temu służyć będzie aktualizacja posiadanych przez gminę opracowań z zakresu planowania przestrzennego i sukcesywne opracowywanie nowych, w miarę pojawiających się potrzeb lokalizacyjnych. Ważnym zagadnieniem jest także stworzenie bazy informacji o terenach przydatnych (i możliwych) do różnych form zagospodarowania, a prowadzeniem tej bazy (dostępnej na stronach internetowych gminy) może się zajmować jednostka Urzędu Gminy odpowiedzialna za planowanie przestrzenne.

Atrakcyjność inwestycyjna gminy wzrośnie także poprzez wyznaczenie w miejscach atrakcyjnych krajobrazowo, **terenów pod budownictwo mieszkaniowe - rezydencjalne** (o dużej powierzchni działki), stanowiące ofertę dla zamożniejszych mieszkańców dużych miast. W Polsce rozwija się moda na posiadanie tzw. „**drugich domów**”, służących rekreacji, ale coraz częściej zamieszkiwanych przez okres kilku miesięcy w roku. Stworzenie warunków pod rozwój tego typu osadnictwa, pośrednio tworzy „atrakcyjny klimat inwestycyjny” na terenie gminy, kształtuje bowiem jej pozytywny wizerunek, jako obszaru godnego zainteresowania, zapewnia reklamę gminy w środowiskach opiniotwórczych, przynosi dodatkowe dochody do budżetu gminy, zwiększa popyt na oferowane usługi i dobra, pobudza ruch budowlany, a może także przyczynić się do zlokalizowania na terenie gminy nowych przedsięwzięć gospodarczych.

Bardzo pozytywny jest fakt posiadania **strony internetowej o bardzo jednoznacznym adresie**. Należy dążyć do wzbogacania tej strony o atrakcyjne treści dotyczące zarówno możliwości inwestycyjnych, jak też promujące gminę jako atrakcyjne miejsce zamieszkania lub wypoczynku (zwłaszcza lokalizacja „drugich domów”). Po wzbogaceniu gminnej witryny (a także opracowaniu wersji obcojęzycznych), należy zadbać o umieszczenie odnośników do niej na renomowanych portalach, zwłaszcza powszechnie odwiedzanych przez internautów (np. onet, interia) czy ekonomicznych.

Jednym ze sposobów aktywizacji gospodarczej (zwłaszcza tworzenia nowych firm oraz zwiększania zatrudnienia w firmach istniejących), jest działalność **inkubatora przedsiębiorczości**, który prowadziłby działalność w zakresie wspierania rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości. Podstawowym celem działania inkubatora jest stworzenie warunków dla początkujących przedsiębiorców, którym nie zawsze znane są podstawy prawne i finansowe prowadzenia działalności gospodarczej. Część potencjalnych małych przedsiębiorców wstrzymuje się od podejmowania działalności gospodarczej właśnie ze względu na nieznaną tych zasad, nieznaną potencjalnego rynku, czy też brak kapitału na uruchomienie profesjonalnego systemu promocji swojej firmy, udziału w targach, czy pozyskiwania kontrahentów. W szczególności wsparcie dla przedsiębiorców ze strony inkubatora, powinno być realizowane poprzez:

- a) udzielanie konsultacji i porad z zakresu działalności gospodarczej,
- b) prowadzenie obsługi finansowo-prawno-księgowej początkujących firm,
- c) przygotowywanie biznes-planów, wniosków kredytowych, itp.,

- d) monitorowanie i przygotowywanie informacji o partnerach z innych obszarów,
- e) udzielanie informacji na temat możliwych do uzyskania funduszy (kredytów, itp.),
- f) prowadzenie szkoleń w zakresie organizacji i zarządzania własną firmą,
- g) prowadzenie kursów komputerowych,
- h) prowadzenie kursów dla właścicieli małych firm z zakresu obowiązującego prawa finansowego,
- i) prowadzenie działalności promocyjnych, zarówno promocji gminy - jako atrakcyjnego miejsca inwestowania, jak też promocji zainteresowanych firm,
- j) stworzenie i prowadzenie internetowych stron firm, umożliwiających darmową i bardzo szeroką promocję.

Działalność tego typu instytucji ma charakter *non-profit* (mają charakter przedsięwzięć użyteczności publicznej, nie nastawionych na wypracowywanie zysku, inkubatory świadczą usługi bezpłatnie bądź za symboliczną opłatę), co ułatwia mieszkańcom korzystanie z oferty. Inkubator powinien być przedsięwzięciem prowadzonym przez (a przynajmniej z dużym udziałem w jego zarządzaniu) samorząd gminny, co gwarantuje kontrolę i koordynację działań urzędu gminy i inkubatora.

Na terenie powiatu działa powiatowy inkubator przedsiębiorczości w Świeciu. W związku z powyższym nie należy się spodziewać, by gmina zyskała ze strony Starostwa Powiatowego finansowe lub organizacyjne wsparcie dla powołania kolejnej podobnej jednostki. Prawdopodobnie utworzenie inkubatora i jego utrzymywanie wyłącznie ze środków Urzędu Gminy, przerasta możliwości finansowe, ponadto wątpliwa jest ekonomiczna zasadność tego typu działania w skali tak małej gminy. W związku z powyższym, w zależności od sprawności i efektywności działania tego niedawno powołanego inkubatora w Świeciu, należy w najbliższym okresie podjąć decyzję co do stanowiska gminy w tym zakresie, a mianowicie dokonać wyboru jednej z 3 opcji:

- w pełni wspierać funkcjonowanie inkubatora powiatowego, który będzie w sposób całkowicie satysfakcjonujący obsługiwał także przedsiębiorców z gminy Drzycim,
- dążyć do powołania na terenie gminy filii inkubatora powiatowego,
- dążyć do powołania w porozumieniu z sąsiednimi gminami kolejnego inkubatora, skupiającego swoją działalność na obsłudze 2-5 gmin (naturalnymi partnerami byłyby tu gminy Bukowiec, Lniano, Jeżewo i Osie), którego siedziba mieściłaby się na terenie gminy (dla tych 5 gmin Drzycim lub Gródek są miejscowościami centralnie położonymi i dobrze dostępnymi, co byłoby ich dużym atutem w staraniu o lokalizację siedziby) lub w jednej z gmin sąsiednich (w tej sytuacji warunkiem byłaby jednak dobra dostępność dla mieszkańców gminy i realizacja interesów gminy przez tę jednostkę – optymalnym rozwiązaniem byłoby tu powołanie celowego związku międzygminnego).

Jedną z podstawowych cech inkubatorów, warunkujących ich właściwe wykorzystanie przez mieszkańców, jest łatwa dostępność umożliwiająca codzienne kontakty zainteresowanych przedsiębiorców z kadrą doradczą. Z tego względu obszar obsługi inkubatora nie powinien być duży. Jednocześnie jednak prawidłowe funkcjonowanie wymaga wystarczająco dużego popytu na oferowane usługi, stąd tym bardziej celowe jest rozważenie współpracy z sąsiednimi gminami w celu wspólnego prowadzenia inkubatora. Stąd sugeruje się wybór 3 opcji jako optymalnej.

Oświata i kultura

Poziom wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców ma bezpośredni wpływ na możliwości powodzenia na rynku pracy, a więc znajduje bezpośrednie przełożenie na ekonomiczne warunki życia mieszkańców.

Samorząd gminny ma bardzo duże możliwości (ograniczone praktycznie tylko możliwościami budżetowymi) w zakresie wpływu na jakość kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjum oraz funkcjonowanie placówek kulturalnych, których prowadzenie jest jego zadaniem własnym. Podobnie w zakresie prowadzenia opieki przedszkolnej. Tak więc praktycznie wszystkie zapisane kierunki dotyczące funkcjonowania tych szczebli edukacji (opieka przedszkolna, szkoły podstawowe i gimnazjum) leżą w kompetencjach samorządu gminnego. Dla uzyskania właściwego poziomu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców gminy, niezbędna jest jednak współpraca z samorządem powiatowym oraz instytucjami mu podległymi (np. Powiatowym Urzędem Pracy). Bardzo istotne jest

tu stworzenie wspólnego lobby z gminami sąsiednimi na rzecz poprawy, uzupełniania lub zmiany kwalifikacji ludności rolniczej.

Poprawa poziomu kształcenia wymaga działań na każdym szczeblu edukacji. Na poziomie szkoły podstawowej oprócz ogólnego poziomu kształcenia, bezpośredni wpływ na możliwości dalszego kształcenia ma **nauka języków zachodnich** oraz **nauka informatyki**. Nauka języków obcych jest na terenie gminy realizowana właściwie - uczniowie uczą się wyłącznie języków zachodnich. Te jednoznaczne preferencje dla nauki języków zachodnich wynikają z faktu, iż w procesie integracji ze strukturami zachodnioeuropejskimi, ich znajomość umożliwia lepsze wykorzystanie oferowanych tam technologii, a także ułatwia mobilność na uniijnym rynku pracy.

Znajomość podstaw technologii informatycznych i obsługi komputera jest coraz częściej niezbędnym warunkiem znalezienia jakiejkolwiek pracy. Jednocześnie rozwój usług teleinformatycznych (np. na bazie internetu) umożliwia podjęcie atrakcyjnej pracy w działalnościach o wysokim zaangażowaniu technologicznym, nawet w obszarach o braku tradycji w zakresie *high-tech*, czyli nowoczesnych technologii (jak gmina Drzycim i w ogóle powiat świecki). Szacuje się, iż w ciągu kilku lat znacznie wzrośnie ranga tzw. *e-commerce*, czyli interesów załatwianych za pośrednictwem internetu, co stworzy możliwości tworzenia nowych miejsc pracy, także poza tradycyjnymi ośrodkami przemysłowymi i usługowymi. Podkreślić należy, że wraz z postępującą globalizacją gospodarki i rozwojem technologii informatycznych, przewartościowaniu ulegają czynniki świadczące o stanie rozwoju i atrakcyjności inwestycyjnej. Zgodnie z nowymi trendami, bardzo atrakcyjne mogą być również tereny dotychczas nie posiadające przemysłowych tradycji - warunkiem jest jednak bardzo dobrze przygotowana kadra i dobry stan infrastruktury technicznej, w tym informatycznej.

Podkreślić należy, iż już obecnie na terenie gminy we wszystkich szkołach nauczana jest informatyka, jednak wymagane jest dosprzętowanie bazy i utworzenie samodzielnych pracowni komputerowych z powszechnym dostępem do internetu i programem nauczania zakładającym przede wszystkim perfekcyjne opanowanie pakietów biurowych już na etapie gimnazjum. Oczekuje się, iż upowszechnienie znajomości technik komputerowych przyniesie wymierne efekty w zakresie aktywności gospodarczej i społecznej. W kolejnych latach proces nauki informatyki będzie poszerzany.

W gimnazjum zostanie wprowadzony **nowy przedmiot nauczania** łączący elementy ekonomii, zasad funkcjonowania gospodarki wolnorynkowej, zasad funkcjonowania lokalnych społeczności obywatelskich, ekorozwoju, wiedzy o możliwościach rozwoju własnej gminy i powiatu. Przyczyni się to do lepszego przygotowania młodzieży do efektywnego i twórczego uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności.

Zakłada się poprawę wyposażenia szkół w urządzenia i obiekty służące rozwojowi kultury fizycznej i sportu, nie tylko dla celów dydaktycznych ale także ogólnodostępnych.

Ogół działań w zakresie szkolnictwa na poziomie podstawowym i gimnazjalnym zmierza do zapewnienia młodzieży z terenu gminy równych szans startu do dalszych szczebli edukacji z rówieśnikami z dużych miast, mających obecnie znacznie lepsze możliwości nauki „nowoczesnych” przedmiotów, zapewniających szersze możliwości wyboru ofert na rynku pracy.

Należy także zwracać szczególną uwagę na właściwą organizację dowozów uczniów, by maksymalnie ograniczyć niedogodności z tym związane, zwłaszcza długi czas oczekiwania przed rozpoczęciem zajęć i po ich zakończeniu. Pomimo iż obecnie mieszkańcy nie zgłaszają zbyt wielu uwag w tym zakresie, należy także w przyszłości dążyć do zapewnienia właściwej obsługi

Na terenie gminy w najbliższych latach należy podjąć **decyzję co do zasadności funkcjonowania szkoły w Sierosławiu**. Nadchodzący niż demograficzny spowoduje, że liczba dzieci szkolnych będzie mniejsza, niż wynosi pojemność (możliwość obsługi) znacznie lepiej wyposażonej i oferującej lepsze warunki nauczania szkoły w Drzycimiu. Likwidacja szkół jest zawsze poważnym problemem społecznym i spotyka się z dużymi oporami mieszkańców obsługiwanych miejscowości.

Być może szansą na utrzymanie tej placówki byłoby **dążenie do powołania szkoły średniej** na bazie rezerw które pojawią się w szkole w Drzycimiu. Szkolnictwo na poziomie średnim jest niezwykle

istotnym elementem systemu kształcenia. Gmina nie posiada szkoły tego typu, a młodzież korzysta głównie z dość szerokiej oferty szkół zlokalizowanych w Świeciu. Pomimo małej odległości dojazdu wiążą się z kosztami (co przy małych dochodach ludności często uniemożliwia pobieranie nauki) i są uciążliwe. Prognozuje się, że już za kilka lat liczba młodzieży z terenu gminy, która byłaby zainteresowana nauką w średniej szkole maturalnej przekroczy 200 osób, a uwzględniając także młodzież z sąsiednich gmin, która byłaby skłonna uczęszczać do placówki w Drzycimiu, jest to liczba uzasadniająca powołanie takiej szkoły. Organizacja szkolnictwa na poziomie średnim jest zadaniem powiatowym, jednak obowiązkiem gminy jest dokonywanie lobbingu na rzecz uwzględnienia w planach jego rozwoju, interesów gminy. Celowe byłoby także nawiązanie współpracy z sąsiednimi gminami (zwłaszcza Lniano i Jeżewo) które być może byłby zainteresowane w tworzeniu tego typu wspólnej placówki. Oprócz oczywistych korzyści dla mieszkańców lokalizacja szkoły w gminie miała by bardzo duże znaczenie prestiżowe i marketingowe oraz gospodarcze (nowe miejsce pracy, zwiększony popyt na handel i usługi generowany przez uczniów). Gmina powinna wspierać wszelkie inicjatywy zmierzające zarówno do zwiększenia oferty kształcenia na tym poziomie (czyli upowszechniania szkolnictwa średniego), jak też do poprawy jakości kształcenia. Ze względu na charakter gmin powiatu świeckiego i związane z nim uwarunkowania rynku pracy, postuluje się uzupełnianie i poszerzanie programu nauczania szkół o przedmioty bezpośrednio związane z funkcjonowaniem podmiotów gospodarczych, przygotowując absolwentów do prowadzenia działalności gospodarczej, przedmioty związane z agrobiznesem, agroturystyką, nowoczesnym przetwórstwem spożywczym, organizacją ruchu turystycznego, inżynierią środowiska i inne, pozwalające z jednej strony na rozwój nowoczesnego rolnictwa, a jednocześnie na wprowadzanie funkcji pozarolniczych na obszar powiatu.

Bardzo istotne znaczenie ma także organizacja **kształcenia dorosłych**. Należy wspierać wszelkie działania samorządu powiatowego zmierzające do rozwoju typowego szkolnictwa dla dorosłych, zarówno na poziomie podstawowym, jak też średnim. Na poziomie gminnym należy natomiast stworzyć system szkoleń i kursów (o cyklu kształcenia znacznie krótszym, niż w tradycyjnych szkołach), umożliwiających zdobycie lub poszerzenie kwalifikacji, gwarantujących większą mobilność i lepszą pozycję na rynku pracy. W organizacji tego typu przedsięwzięć konieczna jest stała współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy, w celu dostosowywania kierunków kształcenia do zapotrzebowania na rynku pracy. Należy promować wśród mieszkańców nawyk ciągłego doskonalenia swych umiejętności i kwalifikacji zawodowych.

Wspierać należy także wszelkie starania innych gmin powiatu oraz Starostwa Powiatowego, zmierzające do utworzenia w Świeciu **placówki szkolnictwa na poziomie wyższym**, bez względu na formę organizacyjną oraz kierunki oferowanego kształcenia.

Istotnym zagadnieniem jest także rozwój **opieki przedszkolnej**. Podkreślić należy, że utrzymywanie przedszkoli stanowi wyraz nie tylko prorodzinnej polityki samorządu gminnego, ale także ma realny wpływ na możliwości aktywizacji gospodarczej, zwłaszcza wśród młodych kobiet, dla których konieczność opieki nad dzieckiem, stanowi często barierę na drodze do podejmowania pracy zawodowej, a kilkuletni okres tej opieki powoduje często utratę (osłabienie) kwalifikacji zawodowych. Postuluje się więc dążenie do utrzymania funkcjonowania przedszkola w Drzycimiu. Należy rozważyć możliwość i celowość utworzenia takiej placówki w Gródku. Należy także rozważyć możliwość nawiązania współpracy z gminą Lniano, w której brak przedszkola, tak by dla obniżenia kosztów przedszkole w Drzycimiu (w utrzymaniu którego partycypowałaby gmina Lniano) obsługiwałyby także mieszkańców tej gminy. Należy też wspierać ewentualne inicjatywy prywatne w zakresie tworzenia nowych placówek przedszkolnych.

Samorząd gminny będzie wspierać i rozwijać w ramach posiadanych środków finansowych wszelkie przejawy **działalności kulturalnych** na terenie gminy, zarówno w formie zinstytucjonalizowanej

(podejmie się starania na rzecz utworzenia ośrodków kultury, bibliotek, świetlic, klubów, itp.), jak też imprez o profilu społeczno-kulturalnym. Wspomagana będzie także **działalność organizacji pozarządowych** (społecznych) w formie różnego rodzaju stowarzyszeń, klubów, związków, itp. o zróżnicowanym charakterze i profilu działania (np. społeczne, kulturalne, folklorystyczne, sportowe, turystyczne, naukowe, gospodarcze, związkowe, polityczne, środowiskowe, lokalne media, itp.), a tego typu podmioty będą postrzegane jako społeczni partnerzy przy podejmowaniu ważnych decyzji dotyczących rozwoju lokalnego. Tego typu tendencje są zgodne z praktyką stosowaną w krajach UE i będą wspierane po akcesji Polski do struktur Unii.

Podjęte zostaną **zdecydowane działania na rzecz poprawy stanu instytucji kulturalnych**, na co zgłaszane jest duże zapotrzebowanie społeczne. W tym zakresie samorząd zainicjuje także współpracę z sąsiednimi gminami na rzecz ewentualnego powołania i wspólnego utrzymywania instytucji kulturalnych obsługujących mieszkańców tych gmin.

Zakłada się także **poprawę sytuacji w zakresie sportu i rekreacji**, czemu służyć będzie budowa i urządzenie boisk, placów zabaw, terenów rekreacyjnych, terenów spacerowych, parków, skwerów, itp. Samorząd podejmie starania na rzecz uzyskania dofinansowania i podjęcia inwestycji w zakresie budowy gminnego stadionu. wspierane też będą wszelkie przejawy aktywności sportowej mieszkańców (kluby, sekcje, stowarzyszenia sportowe, itp.)

Z kolei całokształt zmian w mentalności mieszkańców, powodowany między innymi wzrostem aktywności społecznej i zainteresowania problemami gminy, przyczyniać się będzie do wykształcenia podstaw **lokalnego społeczeństwa obywatelskiego**. Procesy te oceniać należy bardzo pozytywnie, bowiem wzrost aktywności mieszkańców jest postrzegany jako katalizator pozytywnych tendencji w życiu gospodarczym, ale wzrost zainteresowania dobrem wspólnym jest także czynnikiem ograniczania patologii społecznych i przyczynia się pośrednio do poprawy jakości życia.

Rolnictwo

Przełamanie podstawowych barier rozwoju rolnictwa, wzrost jego efektywności i poprawa jakości życia ludności rolniczej, możliwe są jedynie na drodze kompleksowej polityki państwa, obejmującej co najmniej kilkanaście aspektów funkcjonowania obszarów wiejskich. Znaczne są oczekiwania na poprawę sytuacji po akcesji Polski do Unii Europejskiej i uruchomieniu znacznych środków finansowych kierowanych do gospodarstw rolnych, bądź w formie bezzwrotnych dopłat bądź też korzystnych warunków inwestycji w ramach montażu środków (czyli dofinansowaniu z budżetu dużej części inwestycji dokonywanych przez rolników). Działania samorządów lokalnych mogą mieć tylko bardzo pośredni wpływ na poprawę efektywności rolnictwa i warunków życia na wsi. Wśród możliwych działań wymienić należy:

- prawidłową realizację zadań własnych w zakresie infrastruktury społecznej i technicznej (pośredni wpływ na warunki życia ludności rolniczej);
- organizację doradztwa rolniczego;
- udzielanie pomocy instytucjonalnej rolnikom oraz przedsiębiorcom (zwłaszcza działającym w branżach związanych z rolnictwem, np. w przetwórstwie) ubiegającym się o dofinansowanie podejmowanych przedsięwzięć;
- wywieranie presji (tworzenie lobby) oraz obsługę instytucjonalną działań w zakresie pozyskania środków pomocowych na rozwój przedsiębiorczości i modernizację rolnictwa lub infrastrukturalne wyposażanie terenów wiejskich.

Dosyć korzystnym na tle gmin sąsiednich uwarunkowaniem rozwoju gminy, jest stosunkowo mały udział ludności uzależnionej od rolnictwa, co stwarza korzystne warunki rozwoju efektywnego rolnictwa typu farmerskiego.

W Strategii rozwoju gminy zakłada się podjęcie szeregu działań zmierzających do **poprawy efektywności rolnictwa**, jak również **poprawy sytuacji materialnej i warunków życia ludności związanej z rolnictwem** oraz **tworzenia pozarolniczych źródeł utrzymania dla ludności**. Ogół działań skierowanych dla gospodarstw rolnych służyć ma podniesieniu ich efektywności, tak by w

połączeniu z odchodzeniem nadmiaru siły roboczej z rolnictwa, osoby pozostające w rolnictwie mogły osiągnąć wystarczający poziom dochodów zapewniający dobre warunki życia.

Realizacja opisanych zamierzeń nastąpi wskutek:

- **dalszego rozwoju infrastruktury technicznej** (sieć kanalizacyjna, właściwe zasilanie w energię elektryczną, gaz przewodowy, telekomunikacja, zapewnienie dobrego stanu dróg lokalnych), wskutek czego warunki zamieszkania w gminie staną się, w zakresie wyposażenia infrastrukturalnego, zbliżone do oferowanych w miastach;
- **poprawy stanu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców**, co stworzy lepsze warunki do podejmowania działalności pozarolniczych, jako dodatkowego lub jedyne źródła utrzymania (rezygnacji z rolnictwa) dla ludności dotychczas czerpiącej dochody wyłącznie z rolnictwa;
- **stworzenia systemu nowoczesnego doradztwa rolniczego**, które łączyłoby zadania tradycyjnego doradztwa (powszechnego dotąd i realizowanego zarówno przez ODR-y, jak też samorząd gminny), z dostosowaniem gospodarstw do zasad funkcjonowania rolnictwa w Unii Europejskiej. To „nowoczesne” doradztwo powinno obejmować: tradycyjne, realizowane dotąd, doradztwo rolnicze; przygotowanie rolników do funkcjonowania w warunkach jednolitego rynku rolnego Unii Europejskiej, między innymi poprzez: doradztwo w zakresie standardów jakości produkowanej żywności, doradztwo w zakresie standardów sanitarnych produkcji rolnej, doradztwo w zakresie opłacalności produkcji poszczególnych płodów, stały monitoring efektywności gospodarki rolnej, itp.; obsługa rolników w zakresie uzyskiwania pomocy z funduszy zewnętrznych (monitorowanie możliwości do uzyskania pomocy, doradztwo i pomoc w zakresie przygotowania wniosków, itp.); doradztwo z zakresu obowiązującego prawa. Przeprowadzenie szerokiej akcji informacyjnej w zakresie zarówno pożądanych kierunków produkcji, jak też wymaganych norm jakościowych, zasad prowadzenia niezbędnej dokumentacji produkcji, możliwości uzyskania pomocy finansowej i niezbędnych warunków jej uzyskania, pozwoli z jednej strony na zlikwidowanie powszechnej luki informacyjnej, a jednocześnie stworzy rolnikom z terenu gminy przewagę w postaci znajomości obowiązujących reguł rynku i polityki rolnej. Nawet przy uwzględnieniu krytycznego stosunku znacznej części ludności wiejskiej do integracji ze strukturami unijnymi, podkreślić należy, iż w kontekście nieuchronnej integracji, znajomość zasad funkcjonowania rolnictwa i oczekiwań stawianych polskim rolnikom, jest czynnikiem podnoszącym konkurencyjność rolnictwa w gminie. Opisane powyżej doradztwo rolnicze, może być realizowane poprzez samodzielny ośrodek (centrum) doradztwa, działający na terenie gminy, jednak ze względu na dużą skalę tego przedsięwzięcia, zdecydowanie bardziej pożądane jest jego funkcjonowanie w ramach porozumienia kilku sąsiednich gmin powiatu (miałby wówczas charakter ponadgminny) – samorząd gminny powinien zainicjować (lub wspierać inne inicjatywy) zmierzające do utworzenia tego typu placówki, tym bardziej, że prawdopodobnie jej działalnością byłoby zainteresowanych kilka gmin powiatu o znacznie bardziej rolniczym charakterze;
- **poprawy struktury agrarnej**, zmierzającej do dalszego powiększania przeciętnej wielkości gospodarstw;
- **poprawy wyposażenia gospodarstw** w zakresie maszyn i urządzeń służących produkcji rolnej;
- **rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego**, które z jednej strony stworzy nowe miejsca pracy, a jednocześnie stanie się miejscem odbioru lokalnych płodów rolnych;
- **wprowadzania niekonwencjonalnych kierunków w produkcji rolnej**, np. rolnictwa ekologicznego, wąskiej specjalizacji (zgodnie z zaleceniami ośrodków doradztwa), produkcji na rynki dużych miast, lub na eksport;
- **rozwoju grup producenckich.**

Turystyka i agroturystyka

Gmina ma korzystne warunki rozwoju turystyki, które powinny być wykorzystane dla stworzenia nowych miejsc pracy i dodatkowych dochodów dla mieszkańców. Przede wszystkim należy wykorzystać mało obecnie znany fakt położenia „u bram” Borów Tucholskich oraz położenia w bardzo atrakcyjnej krajobrazowo dolinie Wdy.

Wśród najważniejszej potencjalnej **oferty turystycznej** (tzw. „**produktu turystycznego**”) która może być zrealizowana na terenie gminy, wymienić należy:

- zabudowę lotniskową
- realizację małych ośrodków dla pobyków turystów w okresie letnim, ale także zimowym
- organizację wypoczynku związanego ze sportami i rekreacją wodną (kąpieliska, spływy kajakowe), w tym z obsługą szlaku wodnego na Wdzie
- ofertę wypoczynku sobotnio-niedzielnego dla mieszkańców Świecia, Bydgoszczy i Grudziądza – łącznie miasta te stanowią ponad półmilionowy rynek zbytu, a gmina jest w stosunku do tych miast bardzo korzystnie położona
- ofertę dla turystyki wędrowniczej (w tym np. pobyty harcerzy, skautów, itp.)
- ofertę dla turystyki rowerowej
- organizację corocznej imprezy plenerowej o charakterze festynu kulturowego na bazie legend związanych z Diabelskim Głazem (dla celów marketingowych używanie tej nazwy jest korzystniejsze, niż „Kamień Św. Wojciecha”, gdyż stwarza szersze możliwości rozwoju działalności komercyjnych)
- agroturystykę i turystykę wiejską.

Należy podkreślić, że obecne w gminie walory turystyczne sprzyjać będą także **rekreacji i wypoczynkowi jej mieszkańców**. Zakłada się np. uporządkowanie i urządzenie infrastruktury służącej wypoczynkowi na Wdzie – zwłaszcza na zalewie – kąpieliska, terenów spacerowych, rekreacyjnych, boisk, itp.

Na terenie gminy istnieje możliwość rozwoju **agroturystyki**. Ze względu na swoje zróżnicowane walory, gminę można zaliczyć do dosyć atrakcyjnych obszarów dla tego rodzaju wypoczynku. Podkreślić jednak należy, że ta forma turystyki jest dosyć specyficzna, bierze w niej udział stosunkowo mała (choć powoli systematycznie rosnąca) liczba uczestników, stąd nie należy się spodziewać dużego zainteresowania tą formą wypoczynku. Warto zauważyć, że szeroko obecnie reklamowany rozwój agroturystyki jako szansa na aktywizację ludności wiejskiej i uzyskiwanie przez nią dodatkowych dochodów, wiąże się z szeregiem wymogów, którym trzeba sprostać (wiążących się z dosyć znacznymi nakładami na inwestycje lub modernizacje czyli na dostosowanie gospodarstwa dla obsługi turystów). Dotyczą one przede wszystkim standardu oferowanych usług, tym bardziej że gospodarstwa o wysokiej jakości oferowanego wypoczynku stowarzyszą się w organizacje zapewniające ich promocję, ale jednocześnie będące świadectwem jakości usług. Gospodarstwa nie stowarzyszone mają więc potencjalnie znacznie mniejsze szanse dotarcia z ofertą do potencjalnego klienta. Np. gospodarstwa zaliczane przez Polską Federację Turystyki Wiejskiej do najwyższej kategorii, powinny według przepisów PFTW posiadać przynajmniej 90% pokoi wyposażonych w niezależny węzeł sanitarno - higieniczny, powierzchnię minimalną w pokoju jednoosobowym 10m² i 14 m² w dwuosobowym (w tym łazienka), wysoki standard wyposażenia - dobrej jakości meble, pościel, ręczniki, zasłony i wykładziny, ponadto powinny oferować ułatwiony dostęp do telefonu dla gości i możliwość prania ubrań gości. Dodatkowo w standardzie bazy bardzo często oferuje się (w gospodarstwie lub jego bliskiej okolicy): całodzienne wyżywienie lub posiłki na zamówienie, telewizję dostępną dla gości, możliwość korzystania z kawiarni, wypożyczalni rowerów, kortu tenisowego, kąpieliska, przystani, możliwość jazdy konnej, możliwość polowań w okolicy i wędrowania, w sezonie zimowym możliwość uprawiania narciarstwa biegowego, możliwość zakwaterowania zwierząt osób wypoczywających (np. psy, koty). W przypadku, gdy w danej miejscowości istnieje kilka gospodarstw agroturystycznych, część wymienionej bazy, której organizacja przekracza możliwości finansowe poszczególnych gospodarzy, może być wspólna. Podstawowym ograniczeniem rozwoju agroturystyki w gminie są wysokie nakłady na wymagane inwestycje dostosowawcze bazy lokalowej, a także (choć w mniejszym stopniu) niedorozwój infrastruktury, szczególnie kanalizacyjnej ale także dotyczącej rekreacji. W związku z powyższym, możliwości rozwoju agroturystyki na szeroką skalę trzeba obecnie uznać w gminie za obiektywnie ograniczone. Jednak po przezwyciężeniu wymienionych barier, przynajmniej kilkanaście gospodarstw

mogłoby czerpać dodatkowe dochody z rozwoju tego typu działalności. Rozwój infrastruktury jest wprawdzie zadaniem gminnym, ale zapewnienie wysokiego standardu pobytu letników obciąża budżety gospodarstw. Biorąc pod uwagę wysokie koszty przystosowania gospodarstw do obsługi turystów, przy jednocześnie stosunkowo niewielkich uzyskiwanych dochodach (ceny pobytu od kilku lat utrzymują się na niezmiennym poziomie - pobyt jednej osoby w gospodarstwie agroturystycznym o dobrym standardzie wynosi, bez wyżywienia, około 25 - 35 zł) być może celowe byłoby stworzenie form pomocy dla ewentualnych gospodarstw agroturystycznych, np. poprzez system korzystnych kredytów. Inwestowanie w utworzenie gospodarstwa agroturystycznego pochłania znaczne środki, najczęściej przekraczające możliwości większości gospodarzy, a zwrot nakładów, nawet przy korzystnej koniunkturze jest procesem wieloletnim. Zadaniem gminy byłoby włączenie promocji tych gospodarstw do systemu promocji gminy. Gospodarstwa agroturystyczne powinny także zrzeszać się w stowarzyszeniach, co ułatwia ich promocję. Jak się wydaje w perspektywie kilku lat optymalne byłoby powołanie stowarzyszenia gospodarstw powiatu świeckiego, co pozwoliłoby na stworzenie wspólnej strategii marketingowej, a jednocześnie wypromowanie gminnej agroturystyki przy okazji promocji gospodarstw leżących w bardzo atrakcyjnych Borach Tucholskich. Samorząd gminny może wspierać rozwój tej dziedziny turystyki poprzez: promocję, obsługę formalno-prawną uzyskiwania pomocy ze źródeł zewnętrznych adresowanej dla gospodarstw, szybsze wyposażanie w infrastrukturę techniczną oraz sportowo-rekreacyjną, a także zapewnienie bezpieczeństwa publicznego miejscowości grupujących po kilka gospodarstw agroturystycznych, organizację ogólnodostępnego zagospodarowania turystycznego.

Konkurencyjność i atrakcyjność inwestycyjna

Realizacja założeń „Strategii rozwoju” przyczyni się do wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej oraz konkurencyjności gminy. Dany obszar charakteryzuje większa atrakcyjność inwestycyjna i konkurencyjność, jeżeli potencjalny inwestor, spośród kilku obszarów o podobnych uwarunkowaniach dla prowadzenia działalności gospodarczej, wybierze właśnie ten obszar, ze względu na lepszą ofertę w zakresie cech istotnych dla realizacji zamierzonej inwestycji.

W najbliższej dekadzie na terenie gminy **wykształci się kilka nowych walorów i mocnych stron**, które spowodują powstanie przewag konkurencyjnych (które nie były dotąd notowane) w stosunku do obszarów sąsiednich. „Nowymi” czynnikami atrakcyjności inwestycyjnej i przewagi konkurencyjnej gminy, które są możliwe do wykreowania wskutek realizacji założeń „Strategii rozwoju” na jej obszarze, mogą być:

- **znaczną poprawę stanu rozwoju infrastruktury technicznej**, przede wszystkim wodno-kanalizacyjnej i dróg lokalnych;
- **podniesienie stanu wykształcenia i kwalifikacji mieszkańców**, czyli z jednej strony osiągnięcie stanu wysokiej mobilności na rynku pracy (zdolności do częstej zmiany miejsca zatrudnienia i rodzaju wykonywanej pracy oraz nawyku ciągłego podnoszenia kwalifikacji), a jednocześnie wykształcenie wykwalifikowanej siły roboczej zdolnej do uczestniczenia w różnego rodzaju przedsięwzięciach gospodarczych;
- **wykreowanie kompleksowej oferty dla potencjalnych inwestorów** (przygotowanie i promocja terenów inwestycyjnych);
- **stworzenie konkurencyjnego rolnictwa**, poprzez wprowadzanie nowych efektywnych rodzajów nie-tradycyjnej działalności rolniczej oraz kompleksowe przygotowanie tradycyjnych gospodarstw do funkcjonowania w warunkach Unii Europejskiej;
- **wprowadzenie i wypromowanie działalności turystycznych**.

W kreowaniu rozwoju gminy należy przyjąć zasadę, że w dobie gospodarki globalnej, podstawowym sposobem konkurencyjności z innymi obszarami jest osiągnięcie bardzo wysokiej jakości oferowanej przestrzeni inwestycyjnej i posiadanych zasobów ludzkich, czyli oparcie atrakcyjności na jakości, a nie ilości walorów.

Ambicją samorządu gminy jest doprowadzenie do powszechnego *image* gminy Drzycim jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku, inwestowania i zamieszkania, a zwłaszcza kreowanie gminy

na atrakcyjniejszą od innych podobnych pod względem wielkości i charakteru gmin powiatu świeckiego.

Samorząd gminny podejmie działania na rzecz **rozwoju kontaktów z innymi krajowymi gminami, powiatami i regionami** oraz odpowiadającymi im jednostkami zagranicznymi (zwłaszcza prezentującymi podobny charakter przestrzenno-funkcjonalny i zbliżone uwarunkowania), w celu przyspieszenia szeroko rozumianego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Szczególnie istotna i pożądana jest współpraca z obszarami sąsiednimi, zwłaszcza w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej znaczenia ponadlokalnego (np. modernizacja dróg powiatowych i wojewódzkich – 239 i sąsiedniej 240, rozwój sieci gazowej), rozwoju zagospodarowania i funkcji turystycznych, monitoringu stanu i zagrożeń oraz ochrony zasobów przyrodniczych.

Promocja gminy

Jednym z instrumentów aktywizacji gospodarczej jest działalność promocyjna. Jej znaczenie w pozyskiwaniu kapitału spoza gminy trudno przecenić, a prowadzone działania zależne są tylko od możliwości budżetowych oraz zaangażowania lokalnego samorządu. **Promocja gospodarcza gminy Drzycim powinna dotyczyć przede wszystkim „przyciągnięcia” na teren gminy inwestorów oferujących miejsce zatrudnienia dla mieszkańców gminy** - te działania powinny być realizowane w sposób ciągły i skorelowane z przygotowywaniem terenów pod inwestycje. Wspierane powinny być wszystkie rodzaje działalności zwiększające zatrudnienie, choć ze względu na charakter gminy i obszarów sąsiadujących, szczególnie predestynowane są inwestycje w zakresie przetwórstwa rolno-spożywczego. Podkreślić należy, iż w zakresie organizacji promocji gospodarczej gminy, samorząd lokalny jest podmiotem odpowiedzialnym w największym stopniu za realizację zadania. Forma, zakres, miejsce i sposób prowadzenia promocji oraz wielkość nakładów na nią przeznaczanych, zależne są praktycznie wyłącznie od decyzji i zaangażowania władz gminy.

Promocja będzie realizowana między innymi za pomocą mediów regionalnych, a nawet ogólnopolskich oraz atrakcyjnej strony internetowej o jednoznacznie kojarzącym się i łatwym do zapamiętania adresie www. Zostanie stworzona i regularnie aktualizowana baza danych dotyczących terenów inwestycyjnych oraz możliwości współpracy z lokalnymi firmami. Przedstawiciele gminy uczestniczyć będą w imprezach wystawienniczo-targowych o charakterze gospodarczym oraz uczestniczyć będą w pracach krajowych i zagranicznych stowarzyszeń i związków samorządowych. Przygotowywane będą materiały reklamowe i wydawnictwa, zarówno informatory i foldery, ale także ich elektroniczne wersje na CD-ROM. Do promocji poza granicami kraju zostanie wykorzystana współpraca partnerska z zagranicznymi gminami i regionami. Podjęta zostanie współpraca z liczącą się ogólnopolską stacją telewizyjną lub radiową w celu organizacji na terenie gminy spektakularnej imprezy (np. o profilu kulturalno - rekreacyjno - sportowo - turystycznym) pozwalającej wypromować gminę na arenie ogólnopolskiej. Wypromowane zostaną: logo (oparte na barwach i herbie gminy) i hasło reklamowe gminy, upowszechnione zostanie także słabo obecnie znane położenie gminy w bardzo atrakcyjnym przyrodniczo rejonie doliny Wdy i Borów Tucholskich. Samorząd gminny uczestniczyć będzie w konkursach i turniejach gmin, zwłaszcza prestiżowych, organizowanych przez samorząd wojewódzki i znane redakcje mediów (np. Radio PiK, Gazetę Pomorską), przy czym zakłada się przyjęcie w nich „strategii zorientowanej na sukces”, czyli mobilizację sił i środków z nastawieniem na zwycięstwo lub zajęcie eksponowanej pozycji. Pozwoli to także w powszechnej opinii społecznej (posiadającej niewielką świadomość na temat rzeczywistego potencjału gmin) kształtowanej przez regionalne media, **wykreować Drzycim na „gminę sukcesu”**.

Reasumując, do możliwych do realizacji w gminie działań z zakresu promocji zaliczyć można:

- regularne opracowywanie materiałów promocyjnych (foldery, informatory, przewodniki),
- stworzenie i uaktualnianie banku danych inwestycyjnych - zbioru informacji na temat terenów i nieruchomości dostępnych dla inwestorów oraz podmiotów gospodarczych poszukujących kooperantów; bank danych inwestycyjnych może być przedsięwzięciem samodzielnym lub prowadzonym wspólnie z innymi gminami powiatu,

- promocja medialna gminy - pozyskanie współpracy partnera medialnego (znanej regionalnej lub ogólnokrajowej rozgłośni radiowej lub stacji telewizyjnej) do organizacji spektakularnej imprezy (rekreacyjnej, sportowej, turystycznej, itp. – np. na bazie legend związanych z Diabelskim Kamieniem) - wspólna organizacja imprezy pozwoli na zaistnienie gminy na antenie regionalnej lub ogólnopolskiej,
- wykreowanie powszechnie znanych symboli gminy dla jej promocji oraz wykreowanie i wypromowanie logo (godła), barw (flagi) i hasła reklamowego gminy,
- uczestnictwo w targach, wystawach, imprezach promocyjnych (samodzielne, bądź przy współpracy samorządu powiatowego lub wojewódzkiego),
- aktywne uczestnictwo gminy w organizowanych na terenie województwa turniejach i konkursach gmin i miast (zwłaszcza imprezach o charakterze prestiżowym organizowanych przez znane redakcje mediów lub samorząd wojewódzki),
- wspieranie wszelkich działań samorządu powiatowego zmierzających do wzmocnienia potencjału społeczno-gospodarczego oraz podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej Świecia i powiatu świeckiego,
- rozwój współpracy partnerskiej z miastami i regionami zagranicznymi.

Promocja turystyczna gminy realizowana będzie po dokonaniu niezbędnych inwestycji i rozwoju potencjału turystycznego (w myśl zasady – „najpierw oferta, potem promocja”) i skierowana będzie przede wszystkim do mieszkańców największych miast – położonego w pobliżu Świecia oraz Bydgoszczy i Grudziądza, dla których to miast ze względu na swoje niezbyt odległe położenie, gmina stanowi bardzo ciekawą ofertę wypoczynku sobotnio-niedzielnego, realizacji zabudowy lotniskowej, pobytów urlopowych, czy nawet codziennej rekreacji (dot. Świecia). W dłuższej perspektywie należy dążyć także do pozyskania turystów z innych części kraju, zwłaszcza dużych aglomeracji miejskich gdzie łatwo prowadzić promocję np. za pomocą lokalnej prasy, mediów, osiedlowych telewizji kablowych, sieci internetowych, itp.

Infrastruktura i komunikacja

Realizacja inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej służy trzem podstawowym celom: poprawie warunków życia mieszkańców, minimalizacji szkodliwego oddziaływania na środowisko oraz tworzeniu korzystnego klimatu inwestycyjnego, gdyż znaczna część inwestycji, zwłaszcza preferowane kierunki: turystyka i przetwórstwo rolno-spożywcze, wymaga uzbrojenia w zakresie infrastruktury.

Wiele z zaproponowanych kierunków działań należy do kompetencji samorządu gminnego, a możliwości realizacji są zależne wyłącznie od możliwości budżetu gminy. Oprócz finansowania inwestycji z własnych środków, należy także dążyć do pozyskania pomocy zewnętrznej, zwłaszcza, iż duża część programów pomocowych jest skierowana na rozwój lokalnej infrastruktury. Należy także rozwijać współpracę z sąsiednimi gminami w celu rozwiązywania problemów o znaczeniu ponadlokalnym (w tym zwłaszcza funkcjonowania komunikacji autobusowej).

Dla okresu obowiązywania strategii zakłada się pełną realizację (do poziomu zakładanego w planach rozwoju) **sieci kanalizacyjnej**, poprzez kontynuację działań rozpoczętych.

Zapewniona będzie właściwa **gospodarka odpadami**, bez względu na to, czy będzie się ona odbywać za pomocą obecnie właściwie funkcjonującego składowiska gminnego, czy też zostanie zrealizowane nowe rozwiązanie - składowiska o skali powiatowej (wspólne składowiska dla kilku-kilkunastu gmin). Ważnym zadaniem, związanym z zapewnieniem właściwej dostępności gminy, jest **poprawa stanu dróg**, mających bezpośredni wpływ także na możliwości aktywizacji gospodarczej i ewentualnej penetracji turystycznej gminy. **Sukcesywnej poprawie będą ulegały znajdujące się obecnie w bardzo złym stanie technicznym drogi gminne – dokonany zostanie wybór dróg gminnych o szczególnie dużym znaczeniu dla prawidłowego funkcjonowania gminy i obsługi ludności - o dużym ruchu mieszkańców, ważnych odcinków łącznikowych pomiędzy drogami powiatowymi, o dużym zagrożeniu dla bezpieczeństwa pieszych i zmotoryzowanych, i te wybrane drogi będą**

objęte remontami i modernizacją (w pierwszej kolejności). Z przyczyn ekonomicznych i społecznych nie należy się spodziewać nakładów na odcinki nieistotne lub mało istotne dla obsługi mieszkańców i transportu, zwłaszcza jeśli istnieją alternatywne dla nich metody dojazdów i przewozów. Samorząd gminny będzie podejmował starania na rzecz uwzględniania dróg powiatowych biegnących w gminie Drzycim, w planach inwestycyjnych Starostwa Powiatowego w celu zapewnienia możliwie dobrego ich stanu technicznego – jest to szczególnie ważne, bowiem drogi te będą pełnić podstawową rolę w obsłudze mieszkańców gminy. Biegąca przez teren gminy droga wojewódzka nr 239 nie należy do najważniejszych w sieci tych dróg, stąd w obliczu pilniejszych potrzeb trudno się spodziewać ważnych inwestycji z budżetu województwa. Korzystne są natomiast perspektywy dla ważnej dla dostępności gminy, choć leżącej poza jej granicami, drogi wojewódzkiej nr 240, bowiem Samorząd Województwa przewiduje kontynuację rozpoczętych działań w zakresie modernizacji drogi.

Nie należy zakładać poprawy w zakresie dostępności w **komunikacji kolejowej**, samorząd podejmie jednak, przy współpracy zainteresowanych gmin powiatów świeckiego i tucholskiego, starania na rzecz poprawy warunków komunikacji kolejowej. Zakłada się poprawę w zakresie **funkcjonowania komunikacji publicznej PKS**. Samorząd podejmie starania (jak również będzie nakłaniał do współpracy w tym zakresie samorządy gmin Osie, Lniano i Jeżewo) na rzecz optymalizacji rozkładów jazdy (w celu ich jak najlepszego dostosowania do godzin funkcjonowania szkół średnich i głównych pracodawców w Świeciu), a nawet zwiększenia liczby połączeń autobusowych ze Świeciem, w tym zwłaszcza w miejscowościach północnej części gminy, obecnie gorzej obsługiwanych. Podjęte będą też działania zmierzające do uruchomienia **bezpośredniego połączenia autobusowego z Bydgoszczą i Grudziądem** (przynajmniej w dni robocze). Wspierane będą wszelkie inicjatywy prywatnych przewoźników zapewniających przewozy mieszkańców gminy do Świecia.

W odpowiedzi na zgłaszane przez mieszkańców zapotrzebowanie rozważona zostanie możliwość i celowość **realizacji chodników** w największych miejscowościach, zwłaszcza w miejscach istotnych dla bezpieczeństwa i wygody ruchu pieszych.

Zakładać należy także dalszy rozwój **infrastruktury telekomunikacyjnej**, w tym także sieci komórkowych (co ma znaczenie np. przy rozwoju działalności turystycznych). Wprawdzie obecnie wskaźniki nasycenia (liczba abonentów w stosunku do liczby mieszkańców) są relatywnie dobre i zaspokajają potrzeby, jednak istotnym zagadnieniem jest zapewnienie parametrów umożliwiających rozwój usług teleinformatycznych (**internet**) na bazie sieci. Niezbędna jest modernizacja części sieci w celu dostosowania do pożądaných standardów.

Samorząd gminny będzie wspierał rozwój **ekologicznych systemów grzewczych** oraz modernizację istniejących źródeł ogrzewania (przede wszystkim poprzez pozyskiwanie środków pomocowych na modernizację systemów istniejących i ewentualną pomoc instytucjonalną inwestorom prywatnym). Także temu celowi służyć będą także działania na rzecz rozwoju lokalnych instalacji gazowych poprzez realizację linii z gazociągu tranzytowego do Osia przez gminę Drzycim.

Istotnym zagadnieniem jest również utrzymanie dobrego obecnie stanu **bezpieczeństwa energetycznego**, poprzez właściwą dostawę energii do istniejących odbiorców (zapewnienie wystarczającej mocy transformatorów oraz właściwego stanu technicznego linii energetycznych), jak również potencjalnych przyszłych. Jest to szczególnie ważne w kontekście dążeń do pozyskania inwestorów. Część pożądaných rodzajów inwestycji (np. przetwórstwo rolno-spożywcze i magazynowanie żywności), ma charakter energochłonny.

Środowisko przyrodnicze

Wysoka jakość środowiska przyrodniczego i kulturowego jest postrzegana przez władze samorządowe jako jeden z podstawowych walorów, z jednej strony zapewniający wysoką jakość życia, ale jednocześnie mogący w przyszłości stanowić podstawę dla aktywizacji gospodarczej. Dlatego też istotnym działaniem będzie dążenie do osiągnięcia stanu wysokiej jakości środowiska przyrodniczego oraz przywracanie jego równowagi w miejscach gdzie została naruszona wskutek antropopresji. Podstawowymi instrumentami ochrony (i/lub poprawy) stanu środowiska, będą:

- **rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej** oraz zapewnienie właściwej sprawności systemów oczyszczania ścieków i utylizacji odpadów;
- **wsparcie dla rozwoju ekologicznych systemów grzewczych**, w tym opartych na rozwijanej sieci gazociągów;
- **kompleksowy rozwój infrastruktury w miejscowościach i obszarach ewentualnych koncentracji działalności turystycznych**;
- **rozwój działalności edukacyjnej**, zmierzającej do wykształcenia proekologicznych postaw i przyzwyczaję;
- **niedopuszczanie do nadmiernej antropopresji** w obszarach atrakcyjnych i cennych przyrodniczo, zwłaszcza związanej z koncentracją działalności gospodarczych i turystycznych (zwłaszcza zabudowy lotniskowej), poprzez właściwą realizację polityki przestrzennej (plany zagospodarowania);
- **standardowe działania służb ochrony przyrody oraz nadleśnictw**, zmierzające do wzmocnienia mechanizmów samoobrony środowiska.

Wszelkie działania służące realizacji celu nadrzędnego oraz celów głównych Strategii powinny uwzględniać zasadę przestrzennej koordynacji zagospodarowania i użytkowania zasobów przyrodniczych, która jest niezbędnym warunkiem dostosowania do zasady zrównoważonego rozwoju (tzw. **ekorozwoju**). W procesie programowania rozwoju należy więc dążyć do osiągnięcia (w poszczególnych rejonach) właściwych proporcji pomiędzy następującymi rodzajami i kierunkami działalności i zainwestowania:

- produkcją rolną,
- rolnictwem ekologicznym,
- występującą lokalnie potrzebą zadrzewień i zalesień,
- rozwojem bazy turystycznej (w tym agroturystycznej) oraz zagospodarowania dla krajoznawstwa (szlaki i towarzysząca infrastruktura),
- lokalizacją budownictwa lotniskowego,
- funkcją ochronną - wzbogacaniem sieci obszarów chronionych rangi lokalnej (lokalna sieć ekologiczna) i regionalnej,
- zachowaniem tradycyjnego charakteru typów zabudowy i wymogów architektonicznych.

Żaden z wymienionych komponentów nie powinien zdominować pozostałych i uniemożliwiać ich wprowadzenia. W szczególności rangę priorytetu należy nadać rozwojowi infrastruktury technicznej, która jednoznacznie sprzyja realizacji zasad ekorozwoju.

W działaniach samorządu gminnego zaznaczy się także troska o zachowanie (ew. renowację) **walorów dziedzictwa kulturowego**, zarówno w postaci ochrony dóbr materialnych (charakterystycznych form zabudowy oraz ludowej twórczości), jak też wsparcie i promocję walorów niematerialnych (obrzędowości, folkloru).

FINANSOWANIE ROZWOJU GMINY

Finansowanie rozwoju gminy (wdrażanie ustaleń strategii rozwoju gminy) odbywać się będzie z różnych źródeł. Podobnie jak dotąd, w kolejnych latach finansowanie poszczególnych zadań uzależnione będzie od kompetencji poszczególnych podmiotów, jednak w odróżnieniu od stanu obecnego, w dużo szerszym zakresie dostępne będą środki zewnętrzne, zazwyczaj angażowane poprzez tzw. „montaż środków” przez poszczególne podmioty jako uzupełnienie środków przez nie posiadanych.

Biorąc pod uwagę kompetencje poszczególnych podmiotów w procesie rozwoju gminy, wśród inwestorów wyróżnić należy:

- **samorząd gminny** – w zakresie zadań należących do tzw. zadań własnych gminy (między innymi rozwój infrastruktury lokalnej, szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne)
- **samorząd powiatowy** – w zakresie zadań należących do tzw. zadań własnych powiatu (między innymi drogi powiatowe, szkolnictwo średnie, sytuacja na rynku pracy)
- **samorząd wojewódzki** – w zakresie zadań należących do tzw. zadań własnych województwa (między innymi drogi wojewódzkie, kolejowe przewozy regionalne)
- **instytucje (agendy) związane (zależne) finansowo z budżetem państwa** – głównie firmy państwowe lub z udziałem skarbu państwa – przede wszystkim dotyczy to inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej znaczenia ogólnokrajowego lub regionalnego – jak: koleje, linie energetyczne, sieci gazowe; do tej kategorii firm należą także działające jako przedsiębiorstwa użyteczności publicznej (z organem założycielskim w postaci wojewodów) – oddziały Państwowej Komunikacji Samochodowej
- **inwestorzy prywatni** – największa i najważniejsza dla szeroko rozumianego rozwoju gminy – grupa inwestorów; obejmuje ona wszystkie sektory gospodarki (wytwórczość, usługi, rolnictwo, turystyka, transport, budownictwo) i dotyczy w gminie przede wszystkim rolników, osoby fizyczne - właścicieli podmiotów gospodarczych, pozostałe podmioty gospodarcze (różnego rodzaju spółki, itp.).

Wymienione powyżej podmioty mają możliwość korzystania z dofinansowania (bezzwrotne dofinansowanie lub kredyty) z różnego rodzaju funduszy (dostępność środków i poziom dofinansowania jest zazwyczaj zależny od rodzaju przedsięwzięcia oraz od rodzaju podmiotu – część funduszy dostępna jest tylko dla programów realizowanych przez województwa, część także dla samorządów gminnych, część dla inwestorów prywatnych – podmiotów gospodarczych). Warto podkreślić, iż oprócz powszechnie znanego dofinansowania ze środków Unii Europejskiej (zarówno dostępnych dotąd środków przedakcesyjnych, jak też dostępnych wkrótce środków w ramach polityki strukturalnej), istnieją inne źródła dofinansowania, w tym między innymi udzielają go Wojewódzkie Fundusze Ochrony Środowiska, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Fundacja Programów Pomocowych dla Rolnictwa FAPA, dostępne są też fundusze wynikające z umów bilateralnych Polski z innymi krajami (zazwyczaj fundusze na określone cele – np. ochronę środowiska).

Fundusze pochodzące z Unii Europejskiej podzielić można na 4 zasadnicze grupy:

- **fundusze przedakcesyjne** – pomimo rychłej akcesji do struktur UE przez jakiś czas dostępne będą jeszcze środki z programów, które zaczęto wdrażać w ostatnich latach – spośród funduszy, które mogą być realizowane na terenie gminy Drzycim, a do których wciąż można zgłaszać nowe wnioski (nie dotyczy to funduszy zamkniętych, w których finansowanie będzie wynikać z przyjętych harmonogramów, ale nie można już rozpoczynać nowych inwestycji) jest SAPARD, który będzie realizowany do roku 2006;

Program SAPARD służy wsparciu przemian polskiego rolnictwa jeszcze przed wstąpieniem naszego kraju do Unii Europejskiej. Jest pierwszym programem uruchomionym w Polsce, który funkcjonuje w taki sam sposób jak podobne programy, z których korzystają rolnicy w Unii Europejskiej. Z programu można uzyskać dofinansowanie przedsięwzięć z zakresu: przetwórstwa i promocji artykułów rolnych i rybnych, inwestycji w gospodarstwach rolnych, rozwoju i poprawy infrastruktury obszarów wiejskich. Dla rolników najważniejsze są inwestycje w gospodarstwach rolnych. Z pomocy finansowej może korzystać rolnik (właściciel lub dzierżawca gospodarstwa) mający mniej niż 50 lat, podlegający ubezpieczeniu KRUS, spełniający warunki co do wykształcenia i/lub stażu w prowadzeniu gospodarstwa rolnego. Wsparcie ze strony UE ma służyć poprawie technicznego wyposażenia gospodarstw oraz dostosowaniu jakości produkcji polskiej żywności do norm obowiązujących na rynku

europejskim. Wspierane inwestycje mają służyć specjalizacji produkcji, poprawie warunków i jakości produkcji. Mogą to być: budowa, rozbudowa i modernizacja budynków gospodarczych wraz z wyposażeniem i infrastrukturą, zakup maszyn i urządzeń do produkcji rolniczej, przygotowania ziemiopłodów do sprzedaży, przechowywania i przetwórstwa w gospodarstwie, inwestycje z zakresu ochrony środowiska i poprawy wykorzystania energii, urządzania i wyposażania pastwisk, zakup podstawowego stada zwierząt gospodarczych. Wysokość dotacji wynosi do 50% kosztów danego przedsięwzięcia, zgodnie z przygotowanym biznesplanem. Dofinansowanie wypłacane jest po zakończeniu inwestycji i dotyczy wyłącznie kosztów poniesionych po podpisaniu umowy o dotację. Tak więc rolnik finansuje całą inwestycję, a po jej zakończeniu otrzymuje zwrot części poniesionych kosztów. Warunkiem uzyskania dotacji jest podpisanie przez rolnika umowy na zbytnie produkcji lub planu sprzedaży. Po zrealizowaniu przedsięwzięcia gospodarstwo musi spełniać wymogi UE co do higieny, warunków produkcji i ochrony środowiska.

Z programu SAPARD rolnicy mogą uzyskać dofinansowanie na następujące rodzaje produkcji (w poszczególnych rodzajach określa się różne warunki konieczne do spełnienia i różną wartość dofinansowania): produkcja mleka, produkcja bydła mięsnego, produkcja owczarska, produkcja trzody chlewnej, produkcja drobiu, zwiększenie różnorodności produkcji w gospodarstwach rolnych oraz różne inne przedsięwzięcia (lista możliwych przedsięwzięć jest dosyć obszerna)

Z funduszu SAPARD dofinansowanie mogą otrzymywać również samorządy na inwestycje związane z zaopatrzeniem wsi w wodę i poprawę jej jakości, zagospodarowanie ścieków komunalnych i odpadów stałych, modernizację dróg, poprawę zaopatrzenia w energię.

- **programy wspólnotowe** – jest to szereg programów związanych z podnoszeniem poziomu wykształcenia i kwalifikacji ludności (młodzieży i dorosłych), między innymi poprzez doposażenie szkół, rozwój sieci informatycznych, współpracę międzynarodową, doksztalcanie nauczycieli, wdrażanie unijnych wzorców kształcenia;
- **inicjatywy wspólnotowe** – cztery programy pomocy bezzwrotnej kierowanej do określonych środowisk – ze względu na specyfikę gminy, teoretycznie możliwe jest korzystanie z pomocy w ramach jednego z tych programów - „LEADER +” kierowanego właśnie do obszarów wiejskich;
- **fundusze związane z polityką strukturalną UE** – zasadnicza i największa część dostępnych środków - zadaniem polityki strukturalnej jest wspieranie restrukturyzacji i modernizacji gospodarek krajów UE, zwłaszcza tych sektorów gospodarki i tych regionów UE, które odstają od średniego poziomu ekonomicznego prezentowanego przez UE, co ma doprowadzić do zwiększenia spójności ekonomicznej i społecznej Unii. Istnieją 4 fundusze strukturalne: Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej, Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Finansowy Instrument Orientacji Rybołówstwa. Polityka strukturalna jest także realizowana za pomocą Funduszu Spójności (Kohezji) kierowanego do państw prezentujących PKB niższe od 90% średniego – fundusz będzie obowiązywał do roku 2006.

Ze względu na specyfikę, dla gminy Drzycim najważniejsze znaczenie ma **Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej**. Zajmuje się wspieraniem przekształceń struktury rolnictwa oraz wspomaganiem rozwoju obszarów wiejskich. Na Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej jest przeznaczana największa część budżetu Unii Europejskiej. Ponadto środki Funduszu pochodzą z opłat nakładanych na importowane spoza Unii Europejskiej produkty rolne. EFOiGR składa się z dwóch sekcji: **Sekcji Gwarancji**, która finansuje wspólną politykę rolną (zakupy interwencyjne produktów rolnych, dotacje bezpośrednie dla rolników) oraz **Sekcji Orientacji**, która wspiera przekształcenia w rolnictwie w poszczególnych państwach UE i jest instrumentem

polityki strukturalnej. W ramach Sekcji Orientacji realizuje się następujące zadania: rozwój i modernizacja terenów wiejskich, wspieranie inicjatyw służących zmianom struktury zawodowej na wsi (w tym kształcenia zawodowego rolników i ich przekwalifikowania do innych zawodów), wspomaganie działań mających na celu zwiększenie konkurencyjności produktów rolnych, restrukturyzacja oraz dostosowanie potencjału produkcyjnego gospodarstw do wymogów rynku, pomoc przy osiedlaniu się młodych rolników, wspieranie rozwoju ruchu turystycznego i rzemiosła, rozwój i eksploatacja terenów leśnych, inwestycje w ochronę środowiska, wyrównywanie szans gospodarstw położonych na terenach górzystych i terenach dotkniętych kataklizmami”

Znaczące środki na poprawę sytuacji społeczno-gospodarczej gminy można uzyskać także z **Europejskiego Funduszu Społecznego**. Pomoc w ramach tego funduszu obejmuje inicjatywy w następujących dziedzinach: inwestycje produkcyjne umożliwiające tworzenie lub utrzymanie stałych miejsc pracy, inwestycje w infrastrukturę, z uwzględnieniem tworzenia sieci transeuropejskich dla regionów objętych celem nr 1 (w celu nr 1 mieści się cały obszar Polski), inwestycje w edukację i opiekę zdrowotną w regionach objętych celem nr 1, rozwój potencjału lokalnego: małych i średnich przedsiębiorstw, działalność badawczo-rozwojowa, inwestycje związane z ochroną środowiska.

Ważnym dla gospodarstw rolnych na terenie gminy zagadnieniem, będą dopłaty do gospodarstw i produkcji rolnej. Oprócz funkcji socjalnej (poprawa jakości życia) mogą one być wykorzystywane do inwestycji, a więc poprawy warunków prowadzenia działalności rolniczej, czy szeroko rozumianej - gospodarczej. W Polsce dostępne będą 2 rodzaje dopłat: **bezpośrednie** (nie związane z prowadzeniem działalności – wynikające z samego posiadania ziemi) i **dopłaty do produkcji rolnej** (związane z określonymi rodzajami i powierzchniami upraw). Dopłaty będą kierowane do gospodarstw posiadających co najmniej 1 hektar powierzchni użytków rolnych (grunty orne, łąki trwałe, pastwiska trwałe, sady i inne plantacje wieloletnie). W ramach **dopłat bezpośrednich** każdy właściciel ziemi w Polsce powyżej 1 ha otrzyma odpowiednio: 41 euro/ha w 2004, 51 euro/ha w 2005, 61 euro/ha w 2006. Ponadto rolnik otrzyma **dopłaty powierzchniowe na produkcję upraw roślinnych** (zboża, oleiste, wysokobiałkowe, len i konopie włókniste, strączkowe, tytoń, chmiel i ziemniaki na skrobię) w wysokości: 70 euro/ha w 2004, 71 euro/ha w 2005, 72 euro/ha w 2006. Dodatkowo rolnik otrzyma **dopłatę powierzchniową od posiadanych łąk i pastwisk** wykorzystywanych w produkcji zwierzęcej (bydła, owiec, kóz i mleka) w wysokości: 45 euro/ha w 2004, 56 euro/ha w 2005, 69 euro/ha w 2006. Począwszy od roku 2010 rolnicy otrzymywać będą takie same dopłaty jak obecni rolnicy z krajów UE. Do roku 2007 prowadzenie dokumentacji i ubieganie się o dopłaty będzie bardzo uproszczone. Potem zasady uzyskiwania i wypłaty dopłat uregulowane będą przez Zintegrowany System Zarządzania i Kontroli (**IACS**), którego zadaniem będzie m.in. nadzór nad dopłatami. Przystąpienie do systemu IACS jest dobrowolne, jednak jest warunkiem otrzymania dopłat - aby otrzymać dopłaty do produkcji, trzeba się zgodzić na zarejestrowanie gospodarstwa w systemie i na późniejszą kontrolę obejmującą dane zawarte we wniosku, kontrolę zwierząt i upraw.

MONITORING STANU ROZWOJU GMINY

Jednym z nieodłącznych aspektów wdrażania „Strategii rozwoju gminy” jest monitoring stanu rozwoju gminy, pozwalający na ocenę kierunków i charakteru zmian jej zagospodarowania i potencjału oraz stopnia realizacji ustaleń „Strategii”.

Monitoring jest niezbędnym warunkiem świadomego i w pełni kontrolowanego („mierzalnego”) kreowania rozwoju gminy. Znajomość stanu realizacji poszczególnych zadań zapisanych w „Strategii”, pozwala na wprowadzanie zmian w hierarchii priorytetów rozwoju. Z kolei znajomość aktualnej pozycji (roli i rangi) gminy na tle obszarów sąsiednich, umożliwia podejmowanie

optymalnych działań w zakresie promocji oraz stosowanie właściwych instrumentów dla pozyskiwania inwestorów.

Wdrożenie systemu monitoringu stanowi także warunek *sine qua non* dofinansowania rozwoju ze źródeł zewnętrznych (służy do uzasadnienia poprawy stanu danego zagadnienia wskutek dofinansowania rozwoju).

W tabeli przedstawiono przykładowe cechy wskaźnikowe służące ocenie stanu rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Większość z wymienionych wskaźników jest publikowana w ogólnodostępnych opracowaniach statystycznych lub może być uzyskana z ewidencji prowadzonych przez organy podległe Urzędowi Gminy oraz/lub Starostwu Powiatowemu. Zaproponowane wskaźniki pozwalają także na ocenę potencjału gminy na tle innych obszarów oraz ocenę rangi i roli gminy w skali powiatu i województwa.

Zaproponowane wskaźniki uaktualniane w cyklu półrocznym lub rocznym (w zależności od charakteru danej cechy i dostępności danych), mogą stanowić podstawę systemu monitoringu stanu rozwoju gminy.

Podkreślić należy, iż przedstawione poniżej wskaźniki mają charakter jedynie pomocniczy, ułatwiający systematyzowanie wiedzy i informacji na temat gminy oraz zmian stanu jej rozwoju. Monitoring udzielanej gminom (i powiatom) pomocy zewnętrznej wymagał będzie znacznie bardziej dokładnych ocen stanu rozwoju, prowadzonych według szczegółowych instrukcji. Przykład mogą tu stanowić opracowane w latach 2000-01 r. przez Polską Agencję Rozwoju Regionalnego „Wskaźniki monitoringu dla priorytetów, działań i zadań finansowanych w ramach kontraktu wojewódzkiego”, zawierające kilkaset szczegółowych mierników.

Tab. Przykładowe cechy diagnostyczne służące monitoringowi stanu rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Drzycim

zagadnienie	wskaźniki diagnostyczne
przedsiębiorczość	- liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mk oraz liczba podmiotów w poszczególnych branżach (zwłaszcza w: działalności produkcyjnej, handlu, gastronomii i hotelarstwie, rolnictwie) - stopa bezrobocia (lub udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym) - liczba miejsc pracy oraz ich struktura
rolnictwo i ludność rolnicza	- liczba indywidualnych gospodarstw rolnych - przeciętna wielkość gospodarstwa indywidualnego - liczba osób utrzymujących się głównie lub wyłącznie z pracy we własnym gospodarstwie rolnym - liczba i udział gospodarstw produkujących wyłącznie na własne potrzeby
turystyka	- liczba miejsc noclegowych (oraz udział miejsc całorocznych) z uwzględnieniem zróżnicowania bazy - liczba udzielonych noclegów - liczba osób wypoczywających na terenie gminy - liczba obiektów zagospodarowania ogólnodostępnego (szlaki, kąpieliska, punkty informacji, wypożyczalnie sprzętu, punkty widokowe, itp.) - liczba gospodarstw agroturystycznych - liczba obiektów indywidualnego wypoczynku (ogrody działkowe i letniskowe)
infrastruktura techniczna	- udział mieszkań z dostępem do wodociągu gminnego - udział mieszkań z dostępem do gminnej sieci kanalizacyjnej - udział ścieków oczyszczanych w całości wytworzonych - udział mieszkań wyposażonych w telefon (w tym korzystających z internetu) - udział nowoczesnych (proekologicznych) instalacji grzewczych - udział długości dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich i krajowych wymagających napraw lub modernizacji - udział mieszkań wyposażonych w gaz (sieciowy lub butlowy) - udział długości sieci energetycznej wymagającej modernizacji - stan wypełnienia składowiska komunalnego
stan środowiska przyrodniczego	- stan czystości wód powierzchniowych i podziemnych - wielkość emisji zanieczyszczeń do powietrza - stan zanieczyszczenia gleb - wielkość opadu pyłów i gazów na terenie gminy - % uszkodzonego drzewostanu - liczba i powierzchnia obszarów chronionych oraz ich zróżnicowanie

	- zmiany liczby ptaków i zwierząt leśnych na terenie gminy (ocena tendencji zmian)
jakość kształcenia i stan wykształcenia ludności	- % zdawalności do szkół średnich wśród absolwentów gimnazjów - % młodzieży z terenu gminy uczęszczającej do szkół średnich maturalnych i zasadniczych zawodowych - % młodzieży z terenu gminy uczęszczającej do szkół wyższych, policealnych, licencjackich - udział uczniów uczących się języków zachodnich - udział uczniów uczących się informatyki - stan wyposażenia szkół w pomieszczenia i urządzenia służące nauce wf i rekreacji - liczba ludności dorosłej uczestniczącej w kursach zawodowych lub uczęszczających do szkół dla dorosłych
jakość życia mieszkańców oraz aktywność społeczna	(oprócz wymienionych w innych punktach cech wpływających na jakość życia mieszkańców) - liczba lekarzy w gminnych placówkach opieki zdrowotnej oraz dostępność do lekarzy specjalistów - liczba personelu oraz zakres świadczonych usług w szpitalu powiatowym oraz stopień zaspokojenia potrzeb mieszkańców gminy w zakresie świadczonych usług - działalność placówek kulturalnych - liczba zarejestrowanych samochodów osobowych i osobowo-ciężarowych - liczba placówek bankowych, pocztowych, liczba bankomatów - liczba działających organizacji i stowarzyszeń kulturalnych, społecznych, naukowych, politycznych, sekcji sportowych, itp. (oraz liczba osób w nich zrzeszonych) - liczba imprez kulturalnych i liczba ich uczestników - nakład prasy lokalnej
bezpieczeństwo publiczne	- liczba przestępstw oraz ich zróżnicowanie - liczba pożarów - liczba wypadków drogowych - obsada kadrowa Policji i Straży Pożarnej
atrakcyjność inwestycyjna	- liczba, powierzchnia, przeznaczenie i stan uzbrojenia technicznego terenów inwestycyjnych (ofertowych) - udział mieszkańców z wykształceniem wyższym i średnim - liczba i nakład publikacji promocyjnych - liczba firm z udziałem kapitału zagranicznego - uczestnictwo w targach, wystawach, innych imprezach promocyjnych
ranga i znaczenie gminy w powiecie i województwie	- stan wykształcenia działalności wyspecjalizowanych, tzn. udział działalności (cech, procesów) zlokalizowanych na terenie gminy w ogólnej sumie powiatowej i wojewódzkiej, zwłaszcza w zakresie cech, których udział przekracza udział gminy w łącznej liczbie mieszkańców powiatu i województwa lub powiatów ziemskich województwa

ZGODNOŚĆ STRATEGII GMINNEJ ZE STRATEGIAMI POWIATOWĄ I WOJEWÓDZKĄ

„Strategia rozwoju gminy Drzycim” jest merytorycznie zgodna ze „Społecznym Planem Kierunków Rozwoju Powiatu Świeckiego” (pełniącego rolę strategii powiatowej) oraz „Strategią rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego”. Podkreślić należy, iż pomimo że nie jest wymagana merytoryczna spójność tych opracowań (każdy z podmiotów ma prawo do samodzielnego kształtowania wizji rozwoju swoich jednostek), to zgodność ta z jednej strony znacznie ułatwia podejmowanie wspólnych przedsięwzięć, a jednocześnie gwarantuje iż przedsięwzięcia realizowane przez każdy z tych szczebli będą zgodne z aspiracjami i kierunkami zgłaszanymi przez pozostałe.

Podkreślić należy, iż ze względu na zasadniczą odmienną charakteru tych 3 jednostek (wynikającą głównie z powierzchni i liczby mieszkańców), wymienione strategie zdecydowanie się od siebie różnią skalą działań i stopniem szczegółowości zapisów. Zgodność „Strategii gminy Drzycim” ze strategiami powiatową i wojewódzką należy rozumieć nie tylko jako istnienie w nich odpowiedników zapisów celów i kierunków sformułowanych w strategii gminnej, ale także poprzez fakt, iż są one zgodne z interesami gminy, tzn. realizacja zapisanych w nich postulatów jest korzystna dla rozwoju gminy Drzycim.

Zarówno strategia wojewódzka jak też Społeczny Plan Kierunków Rozwoju Powiatu Świeckiego mają bardzo ogólny charakter – np. w strategii powiatowej nazwa gminy pojawia się tylko 1 raz - w

wykazie opracowań źródłowych, gdy wymienia się studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drzycim.

Spółeczny Plan Kierunków Rozwoju Powiatu Świeckiego identyfikuje 4 grupy celów: rozwój gospodarczy, rozwój turystyki, infrastruktura techniczna i rozwój społeczny (w ramach tego ostatniego wyróżnia się 4 sfery: sferę zdrowia, pomocy i opieki społecznej, sferę bezpieczeństwa, sferę edukacji i kultury, sferę administracji lokalnej). Wszystkie cele główne rozwoju gminy Drzycim mieszczą się „bezpośrednio” w zapisach celów rozwoju powiatu.

Strategia rozwoju województwa identyfikuje 14 celów rozwoju województwa, o bardzo ogólnym charakterze. Strategia gminna jest z nimi merytorycznie spójna jednak nie jest możliwe dokonanie bezpośrednim odniesień ze względu na różnice skal obydwu opracowań.